כל ספרי

פרץ בן משה סמאלענסקי

קבורת חמור

או

מדחי אל דחי.

ספור

בהוצאת בית מסחר הספרים

של מרדכי קאצענעלענבאגען בווילנא.

ווארשא

בדפוס „הצפירה", מאריאנסקא 2

תרס"ה

P. Smolensky's
sämtliche Werke.

Novellen
&
Romane.

VI.
Kwuras Chamor.

Verlag von M. Katzenellenbogen, Wilna.

WARSCHAU,
Buchdruckerei von „HACEFIRA“ Marjańska № 2.
1905.

СОЧИНЕНІЯ

П. М. Смоленскаго.

Повѣсти

и

Романы.

VI.

Квурасъ Хаморъ.

Изданіе М. Каценеленбогена, Вильна.

ВАРШАВА,
Въ Типографіи „ГАЦЕФИРА“ Марьянская № 2.
1905.

Дозволено цензурою 12 Февраля 1905 г. Вильна

קבורת חמור

או

מדחי אל דחי.

ספור

דברים אחדים.

מאת המחבר

להוצאה הרביעית

הספר הזה יצא ראשונה לאור בהשחר שנה רביעית ואחרי כן בהוצאה שניה וזה כחמש שנים אשר תם מידי.

בההוצאה החדשה הזאת שנויים והוספות רבות, אשר מסבות שונות לא אעיר עליהן בפרט, אולם אבטח כי הקורא הנבון יראה ויבין כי על ידי השנויים האלה נתתי פנים חדשים להספר כלו, ותחת אשר עד כה מאנתי לתת הרשיון להעתיקו לשפה חיה, אף כי הפצירו בי מאד ובמחיר הרשיון לההעתקה האשכנזית בקשו כבר לשלם לי בכסף מלא, הנה עתה יש לאל ידי לתת הרשיון מבלי פחד פן ינכרו צרינו את מטרתו ויקבלו רק את הרע ואת הטוב הנמצא בו לא יקבלו, כי עתה, אם רק יעתיקוהו כצורתו מבלי תוספות וגרעון, לא רק כי לא יתן חרפה על ישראל כי אם יהי למליץ ישר להם בהראותו את המקור אשר ממנו שאבו כל חַטֹּאֵי עמי. ועל כן חשבתי לי זאת לחובה להעיר על הדבר הזה בכלל למען ישים הקורא את לבו אל השנויים וההוספות האלה ויבין לְרֵעִי.

קבורת חמור

א.

בָּעֶרֶב אַהֲבָה וְלַבֹּקֶר אֵיבָה.

בעיר כ ש ו ל ה, עיר מלאה יראת אלהים ויראים כילק, ואשר גם עשיריה מקרבה לא יִתַּמּוּ כל עוד אשר יש מרכולת בלייפציג וכל עוד אשר לא יתמו המאמינים בהם ובשטרי חובותיהם. — בעיר הזאת בתי מדרש וישיבות רבים מאד והמה תפארת יושביה. כי מעיר כשולה יצאו חתנים ומורי הוראה לכל סביבותיה, ועל כן יאכילו את בני התורה מפתם וישישו בצדקתם זאת, עד כי כמעט אין בית אשר בן ישיבה או פרוש לא ימצא שם ארוחתו למצער יום אחד בשבוע, לבד ממשפחת החסידים אשר יבקשו להם חתנים לא מבית הישיבה ומורי הוראה לא מבני התורה, המה ימשכו ידם מהחזיק בתורה ולומדיה, אך תחת זאת לא ברכם אלהים בבתי מדרש ורק בית תפלה אחד להם, ולמנגדיהם עשרים וחמשה בתי מדרש ותפלה. בשלשה מבתי המדרש ישיבות אשר זכו לשם בארץ, וביתר בתי התפלה ימצאו הפרושים או ה ב ט ל נ י ם מקום מנוחה להם. למה זה יקראו בשם בטלנים לא נודע, הן גם המה יעשו מלאכתם באמונה כל היום; בערב ובבוקר ולפני התפלה ואחריה יהגו בספר אשר לפניהם ויתנועעו וישירו בקול גדול, וגם כל היום לא יְסָכֵר פיהם, כי ישבו וישוחחו: בהליכות עולם בעושר בית ראטהשילד וכל כבודו, כי כל עטרות מלכי הארץ סגורות על מסגר בארגזו, כי נתנו לו בערבון; במלחמת אלכסנדר מוקדון אשר הכניע כל העולם כלו תחת רגליו עד אשר בא אל שער גן העדן ויקרא עליו כתוב מפורש: עד פה תבוא ולא תוסיף, וכאלה רזי עולם היו על שפתותיהם תמיד. וגם ביום ההיא אשר בו קרה את אשר אספר ישבו יחד

וישוחחו, אך לא באלכסנדר ולא בראטהשילד, לא בגדולת מאנטיפיורי גם לא במלחמת נפאליאן, אף לא השמיעו דבר גבורות עשרת השבטים ובני משה הדומים לבני ענק בגבהם ולבני אלים בצדקתם, ובנהר סמבטיון אשר יקיא אבני אלגביש הגדולות אלף אלפי פעמים מעיר כש״לה; ובכל זאת ישבו כלם ויקשיבו רב קשב למוצא שפתותיהם.

בכל עת אשר נבוא לבית התפלה הנה נדע נאמנה כי חיים ירוחם הבטלן יושב ומספר ויתר הנמצאים ישבו וישמעו; האחד פיו פתוח ושומע והשני מגרד בדל אזנו ושומע והשלישי יחליק זקנו וישמע והרביעי ישלח ידו אל בשרו תחת כתנתו לצוד ציד וישמע. אך בפעם הזאת ישב חיים ירוחם ויספר ויניע בידיו לכל רוח ורעיו ישבו ויספרו גם המה חליפות וגם השמיעו קולם יחד בקול גדול, אות הוא כי דבר גדול נעשה בעיר, אף כי לא פרץ ״דֶבֶר ולא יבקשו חטאים, ואף כי לא בא עוד יום הפקודה ולא יחפשו נערים להקריבם לאלהי המלחמה, וגם לא מגיד חדש בא לעיר להטיף דברי מוסרו, אף גם לא שר חדש הוקם על העיר וישפטו דרכו ומעשיו עוד בטרם בא, לא אחת מאלה נהיתה ובכל זאת ידברו ברגש; ואיך לא נבין כי דבר גדול היה בעיר, אחרי אשר נדע כי האנשים האלה הן לא יאכלו לחם חסד למען יבלו זמנם בדברים של מה בכך, כי לשונם לגדולות נוצרה, ואחרי אשר כל הלשונות יחד תעבודנה עבודתן לכן יבין כל איש כי דבר גדול נעשה בעיר. ואמנם כן הוא, ולא רק דבר גדול כי אם דבר נפלא אשר לא נשמע בכל הארץ מיום הוסדה: הבחור חיים יעקב הלשכי לֻקַח אחר כבוד לבית רבי געטציל שמריה לעבוד עבודת חתן בביתו ומחיר עמלו הרב נתן לו את בת בתו היפה בבנות וארבע מאות שקל כסף נדה לעזר כנגדו. בחור מבית הישיבה כי ילקח לבית אחד מעשירי העיר אשר לא לבד כי רב עשרו כי אם גם כבודו עלה למעלה ראש, כי הוא גבאי בחברה קדישא זה חמש שנים, ואיש כזה היה רבי געטציל שמריה, ואל ביתו לֻקַח בן ישיבה לחתן, ואם

אין זה דבר נפלא ? ! וגם כדבר נפלא אשמיע זאת עתה , לכן אל נא תמהרו אתם הבחורים אשר תחכו בכליון עינים לעושר בשמעכם דברי , ללכת אל עיר כשולה אולי תאיר גם אליכם ההצלחה פניה , כי דבר גדול כזה לא יקרה בבקר בבקר , וגם לא בנות רבות בבית רבי געטציל , ולא רבים המה העשירים כמוהו , ומה גם כי הבחור חיים יעקב לא בידים ריקות בא שמה כי אלף דף גמרא במזומנים הביא אתו , ולא ידי רבים תמצאנה עושר רב כזה , לכן אל תחפזו כי אם שבו במניחה תחתיכם ושמעו את אשר קרה לאחד מאחיכם , הן את רבי חיים ירוחם הבטלן נדע מאז כי איש לשון הנהו ולא יכחד ממנו אף דבר מפרשת גדולות הבחור חיים יעקב הנִשָּׂא על שפתו מעת אשר הצגנו כף רגלנו על מפתן בית התפלה אשר לחברה לויה .

אך לבל תבוא שמה אתה הקורא כאיש זר לכן אֶכַּבֵּד להציג לפניך את מיודעי אלה ותדע ובחנת דרכיהם ודבריהם .

את ראש המדברים הלא תדע שמו הוא רבי חיים ירוחם הבטלן , לפנים היה בן ישיבה ואחרי אשר לקח אשה היה פרוש שנים אחדות ועתה היה לבטלן מעשרה הבטלנים אשר בעיר , כי גם בעיר הזאת אף כי כאשר ברכה ה' בכל כן ברכה גם בבטלנים והיא הגדילה שעשועיה אלה כחציר גגות מבלי אשר נטל עליה להרותם ולהשקיתם ולתת להם מחיה , בכל זאת לא בטלו מנהג אבותיהם ויושיבו עשרה בטלנים ויפרנסום מכסף העדה . הבטלן היה איש טוב לב ולא ידע קצף ואף כי קרא בקול גדול מדי דברו כמו פיו למהלומות יקרא , בכל זאת היתה מנוחה בלבבו תמיד וקצרה יד איש מהרגיזו , וגם את מלאך המות לא רב ריבו מעודו ; בתחלה בבואו אל ביתו כפעם בפעם ויגזול את אשתו ממנו זה שלש פעמים , לא קצף ולא רגז כי אם מהר להראות ללוחמו כי קצרה ידו מעשות אתו רעה , כי אלהים לו וימלא מחסורו , וגם עתה אחרי אשר החל להוקיר רגליו מביתו זה שנים אחדות ולא פקד את ניהו , אך כי לא לרצון היה לו מעשהו אחרי כי כבר הסכין לראות את האורח הזה בביתו , בכל זאת לא קצף עליו ויחכה במנוחה בתקותו כי בוא יבוא .

האיש היושב על צדו אשר פניו הדלים שחורים משחור ושערותיו המסבכות יורדות עד רקתו ועיניו שקיעות וכמעט סגורות תחת עפעפיהן הוא רבי ג ד ה מ ל מ ד . שם הכבוד הזה נקרא עליו , אך מעודו לא זכה לגדולה כזאת , ורק יען כי כל מעשהו לא הצליח בידו לכן כניהו בשם מ ל מ ד , אשר כן יקוב פי בני כשולה לכל גבר לא יצלח , ומאז ועד היום נקרא בפי כל בשם גד המלמד , אף גם אחרי עלותו לגדולה בימים ההם כי עשוהו לבטלן , והיטיב חרה לו כי לא זכה לשם כפי גדולתו לכן אמר אם אין אני לי מי לי ויתעורר להושיע לנפשו ומדי דברו קרא תמיד : הלא פי גד ה ב ט ל ן דובר אליכם .

השני היושב על יד ימינו . אשר זקנו הארוך יורד על פי מדותיו ופאותיו לא ארובות ולחייו לא כחשו משמן ובגדיו לא קרועים וכתנתו לא מגאלה , אותו תכיר כרגע כי לא בטלן הוא מעשרה הבטלנים , ואמנם כן הוא , היא רבי נ ח ב ע ל ב כ י , אחד מעשירי העיר , אשר לא יעשה כל מאומה , כי מכספו הרב ימצא חית ידו בנחת ובלי כל עבודה , ולכן ישב כל היום בבית התפלה יחד את הבטלנים . הוא לא ידע אף מה לא בתורה ולא בסחירה ובכל זאת גדול היה כבודו מאד בעיני כל באי שער העיר , כי כסף רב היה לו והיא היה בעל בכי גדול , כי הרים תמיד קול זעקה גדולה ונוראה בהתפללו וירבה לבכות כמעט כְּכֶלֶב ב ע ל ה ת ש ו ב ה אשר גם כבודו יחד בקהל היושבים האלה , והוא יושב למול בעל הבכי .

מדוע נקרא האיש הזה בשם בעל התשובה , אם מאשר כי שב מחטאתו , או יען כי שב תמיד על עונותיו הראשונים — זאת לא אדע , כי להשמעות אזנים כבר שב פעמים אחדות גם ב ת ש ו ב ת ה מ ש ק ל . אך זאת אדע כי כל יודעיו יכבדוהו גם יקנאו בחלקו בגן עדן , אחרי כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמיד , או אולי קנאו גם בחלקו בעולם הזה , כי כל הנשים אשר נפשן אִוְתָה להיות מבעלות תשובה בחרו בו כי יהיה להן למכשול עון , בלי ספק יען כי ידעו כי היא יודע דרכי התשובה וידע

להורותן. ומי יודע אם לא גם תאר פניו העיד על חכמתו בעיניהן, כי האיש הזה אף כי כבן ארבעים היה בכל זאת היה יפה תאר מאין כמהו בכל העיר, גם קולו היה ערב וייטיב נגן. הוא היה איש אשר לו בית ומחיה, אך עתה בימי תשובתו הוקר רגליו מביתו ומבית רעיו וישב כל היום בבית התפילה וירב ריבו תמיד את רבי חשביה בעל מחשבות, או כאשר קראו לו שונאיו, לא בפניו, חשביה האפיקורוס.

חשביה זה אשר גם הוא היה בקהל האנשים הנכבדים האלה יצא, לפי דברת שינאיו, לתרבות רעה ויחל לספק בדברי חכמי התלמוד. וזה הדבר: זה כשלשים שנה אכל שום בכל ערב שבת ולא הועיל לו אף במעט, גם הציב מטתו בין צפון לדרום וגם זאת לא הועילה לו, וכל התרופות אשר מצא בתלמוד להמחלה הרעה הזאת נסה ולא הצליח, ובלב מלא יגון חשב תמיד כי בההספד אשר ישא עליו הדרשן יחל דבריו „אל תבכו למת בכו בכו להולך ואמרו חכמינו ז"ל בכו בכו להולך זה שהולך בלא בנים". בזכרו את דברי ההספד אשר ישא עליו הספדן אחרי מותו מלאו מתניו חלחלה וכמעט החל לספוק אם ידעו חכמי התלמוד כל רזי חכמת הרפואה, ואיש כזה אשר מטבעו מאן להאמין בכל, וכל אשר שמע מרעיו אמר תמיד כי הדבר הזה לא היה ולא נברא, עד כי גם נגד בן-נח העשיר בעיר, אשר ספר כי בעיר המלוכה גשר אבנים גדול מאה אמה ארכו, תלוי על שרשרות ברזל וכי שם ישלחו דבריהם על ידי קוי ברזל, העז פניו וענה כרגע: פתי יאמין לכל דבר! וכן ענה לכל אשר שמע ולא ראה בעיניו, ואיש כזה הכופר בכל מי יודע אם לא הלך מדחי אל דחי והחל גם לכחש בדברי חכמינו וחכמתם, לולא ניכח לדעת כי חכמתם היתה עמוקה מני ים, כי אחרי אשר אבדה תקותו ממצוא עוד מזור ותרופה בשום, שם אל לבו דברי החכמים אשר אמרו: הרוצה להחכים ידרים, ועל כן עשה כעצתם וישם פניו תמיד לצד דרום בהתפללו, ובלב מלא שמחה השמיע לכל כי עשה והצליח. והדבר הזה היה לו

כחומה בצורה לבל יתעה ככופר בחכמי האמת, ואמנם כן, עתה האמין בדבריהם וירחיק כל שפק מלבו, ויהי נכבד בעיר ובכל החברות הציב לו יד ואוהביו קראו לו ר ב י חשביה, אך עונות נעוריו הזכירוהו שינאיו ויתנוהו כאפיקורוס ויקראו לו שם „כופר בכל" רק אלה אשר לא שנאוהו ולא אהבוהו קראוהו בשם „בעל מחשבה" וגם השם הזה היה ישר בעיניו. ולאות כי גם הוא למד ארחות גד המלמד קרא גם הוא בכל עת אשר בקש להכזיב דברי רעו בקול: פי חשביה בעל מחשבה הוא הדובר אליך כי הדבר הזה לא היה ולא יהיה –

מלמד, בטלן, בעל בכי, בעל תשובה, בעל מחשבה, אלה המה אצילי בני ישראל הנקובים בשמותם לאות, כי לא ככל ההמון בחשך שמם יְכֻסֶּה. כאשר להעמים פחות וסגנים כן לבני כשילה מלמדים ובטלנים, הן זה תאות כל האדם אך להתנשא מעל אחיו, ואף כי יש גבוהים גם עליהם בכל זאת ינעם לנפשם לראות כי אחרים ידכאו תחת רגליהם, ובעת אשר יכפו ראשם כאגמון לפני הגדולים ימצאו נחמה בלבם בזכרם כי ידרכו ברגל גאוה על הקטנים מהם. זה כל האדם, מהצוענֵי אשר במחתרת ימצא ויהיה נפשו בגנבה, עד המושל החומס ארצות וימלא בגזל תאות לבו, כלם עבדים ומושלים המה וכלם יבקשו לעשות להם שם ולמה זה יגרע חלק בני עיר כשולה מהם? גם המה יבקשו להקרא בשם אשר יאמר לכל, כי לא ככל ההמון הנה הנם. והאצילים האלה הם המה ראשי המדברים בבית התפלה ההוא, ויתר היושבים המה רק פ ר ו ש י ם גרים מערים אחרות אשר לא זכו לשם מיוחד, ועל כן לא נכסף גם לדעת מוצאיהם ומה עמם.

– יקרה היא מפז – קרא היים ירוחם הבטלן ברגש ויניע כל גוו.

– יקרה היא מפז? – שאל בתמהון חשביה בעל מחשבה – כל הנשים נשים הן ואין אף אחת בהן אשר נכון לאמר עליה כי יקרה היא מפז – ובדברו העביר ידו על מצחו אשר השתרע עד קדקדו כמו הפץ להשמיע להם: הנה פה

הוא המקום אשר יאצר רב דעת בדרכי התבל, אך השומעים לא התפלאו על האוצר ועל רוב הדעת האצורה בו וישחקו, וחיים ירוחם ענה בשחוק על שפתיו: האני אוקיר אשה מפז? אני ארע את ערך הנשים ואת כלן ישא רוח לוא בקולי שמע, אך אני אמרתי על התורה כי יקרה היא מפז, כי היא תנחה יודעיה לפני גדולים, הן לולא היה הבחור חיים יעקב מיודעי התורה, האם זכה בגורל מציאה כזאת —

— ואתה תאמין באמת כי גדול כחו בתורה? — קרא גד המלמד ויעקם שפתיו.

— ואיך לא אאמין? והן באזני שמעתי כי רבי יחזקאל הַדַיָן בקש לתת לו את בתו לאשה, אות הוא כי רבה דעתו בתורה — ענה חיים ירוחם ויניע שתי ידיו לשתי רוחות השמים כמו בקש להשמיע: הדבר הזה שריר וקים ואין להרהר אחריו.

— ורבי יחזקאל הַדַיָן מה? האם הוא איש גבור במלחמתה של תורה? שאל חשביה בעל מחשבה ויניע ראשו.

— הלא תבוש ותכלם — קרא כלב בעל התשובה ברוגז — כי תשלח לשונך גם ברבי יחזקאל הדין, המעט ממך את אשר יתלחשו עליך כי תספק בדברי חכמינו זכרונם לברכה, כי עוד תוסיף על חטאתך פשע ותדבר סרה גם על הדין? לא טוב אתה עושה, שוב מדרכך —

— אבל היא תלמיד חכם שאין תוכו כברו — קרא אחד מהפרושים.

— מה זה תשמענה אזני! — קרא בעל התשובה בקול גדול כמו שני כלב נגעו בבשרו — הגם אתה שרגא תעיז מצח לדבר סרה ברבי יחזקאל הדין? — ובדברו לטש עין לו בקצף גדול.

— אבל למה זה תתקצף? — קרא הפרוש — האם ברבי יחזקאל הדין דברתי הלא על חיים יעקב אמרתי זאת —

— הנה תחפוץ להצטדק — קרא בעל התשובה — ועל כן תסב פני הדבר על חיים יעקב, אבל אני ארע כי על הדין כוננת חצי לשונך, וכבר בינותי כי כשנא הנך להדין —

– כל זה לא היה ולא יהיה – ענה חשביה בעל מחשבה – ואני ידעתי כי על יעקב חיים ולא על הדין דבר כזאת –

– ומה עול מצא ביעקב חיים ? – שאל גד המלמד – רק הקנאה מדברת מתוך גרונו, חי נפשי כי רק הקנאה –

– לא הקנאה כי אם היראה – ענה הפרוש במועל ידיו – כי לא טוב עשה בבחרו בבת עם הארץ יען כי כסף נתן לו והיא יפת הפנים וימאס בבת הַדַּיָּן, ובזה עבר על דברי החכמים אשר אמרו על הנישא בת עם הארץ ארור שוכב עם כל בהמה –

– בזאת אמנם צדקת, כי בחורי ישראל בימינו ילמדו תורה שלא לשמה, אוי לנו שכך עלתה בימינו! הן לוא היתה יראת אלהים בלבבם כי אז בחרו רק בבנות תלמידי חכמים, הלא גם לי חמש בנות ואף באחת מהנה לא בחר – ענה רבי חיים ירוחם ברוגז כמו אויבו אשר מאס בבנותיו, אשר לפי דברו כלן בנית תלמיד חכם הנן, נצב לנגדו ואתו ידבר משפטים – אולם תהלה לאל, לא אבוש בבנותי – הוסיף לדבר ומאור פניו שב אליו כרגע – לא אבוש בבנותי ותקותי בה' כי עוד יבואו תלמידי חכמים הלומדים תורה לשמה ויבחרו בהן – ומדי דברו בחנו עיניו את הפרוש כמו בקש לקחת אותו בעפעפיו לחתן לו.

– אבל המשתה אשר הכין רבי געטציל שמריה היה גדול מאד עד להפליא – קרא פרוש אחד ויבלע רוקו אשר עלה בפיו לזכר המשתה.

– ר ב י געטציל שמריה! – קרא גד המלמד בפנים נזעמים – האם אתו תדבר כי תכנהו בשם רבי? –

– אך הלא גם אתה תכנהו תמיד בשם ר ב י ותכרע לפניו ברך כמו שר העיר היא –

– אני אעשה זאת רק בדברי א ת ו, והן גם רבנו הקדוש היה מכבד עשירים, לכן כן אעשה גם אני בעמדי לפניו, אך בלבי בוז אבוז לו, כי עם הארץ גמור היא ואף פרק משניות לא יבין –

– אבל המשתה היה מאין-כמוהו, כסעודת שלמה בשעתו, ולא אזכור משתה כזה מיום הוסדה הארץ –

– אני ראיתי גדולים וטובים ממנו – ענה אחד מהפרושים.

– האתה יקשן ראית משתה גדול מזה? שאלו שנים בתמהון – האמת בפיך? –

– יהי כן ה' עמדי ויזכני לשמוח בסעודה של לויתן כאשר ראיתי בעיני משתה, אשר לא היה כמהו בכל הארץ – קרא הפרוש ברגש, וכמו ירא פן לא יתנוהו לכלות את דבריו מהר לספר עוד בנשימה אחת, כאשר יקרא הקורא במגלה את שם עשרת בני המן – שם היו דגים ובשר ושכר ויין–דגן לרוב עד כי לא עצרנו כח לאכול עוד – ובדברו בחפזון נטף רירו על שפתיו, וככלותו לדבר שכח לסגור פיו כמו ראה את המעדנים אשר זכר עומדים לפניו על שלחן ערוך.

– ואיפו היה המשתה הזה? – שאלוהו אחד הפרושים.

– בעיר צלמונה בבית הגביר....

– הס! הנה רבי יחזקאל הדין בא – קרא פתאם גד המלמד וכלם מהרו לתת עיניהם בספריהם אשר היו פתוחים לפניהם בדברם.

רבי יחזקאל הדין אשר הופיע פתאם בלא עת בבית התפלה השבית ענג עשרת האנשים אשר ישבו במנוחה ויתענגו על מוצא שפתיהם וזכרונותיהם, כי במה יתענגו אלה האנשים בני עני, אשר בבית עליזים לא יבואו, בסוד משחקים לא יֵרָאוּ, ומאכל שלחנם לא מלא דשן, כי רק ביום השבת יֵרָאֶה בשר על שלחנם, וגם אז רק יֵרָאֶה ולא יהי למלא בטנם, אנשים כאלה אשר נפשם יבשה ולבם ריק מכל חפץ וחמדות החיים במה ימצאו ענג לנפשם השוקקה לחיים אם לא במתנת הַדִּבּר אשר אך היא נתנה להם? ועתה בא הַדַּיָּן ויגזול מהם מבלי משים גם המתנה האחת הזאת. אך הנה כן המה דרכי החיים, החזק ידכא את החלש לא רק בעת אשר יחפוץ להראות כח זרועו, כי אם גם בעברו וחלפו ישים שמות

ולא ישים אל לב. היזכור האדם כי בלכתי לשות בצעדי אונו יהיה רמש אין מספר למרמס לרגלו? היעלה על לב האוכל למעדנים כי אולי נפש הבהמה אשר טבחו למענו תשוע? או הישיב אל לבו העריץ בשומו מרום כסאו כי אלפי אנשים יעמלו בזעת אפם ובדמי לבבם למען הכין כסאו? ואולם גם חשכחה הזאת טובה היא, כי לולא זאת לא יצא האדם לחוץ מיראה פן יטרוף נפשות, ובשר הבהמה היה בעיניו כבשר חללים ואפסו כל מפעל ומעשה ותמו החיים, וכן לא זכר גם רבי יחזקאל הדין בצאתו לפעולתו כי בְהֵ"או"ו בבית התפלה תשבת שמחה מהיושבים בו.

רבי יחזקל הדין היה איש כבן ארבעים שנה, דל בשר וקטן קומה. זקנו הקטן ופאותיו הארוכות שחורות משחור, באיש הזה נראה תורה מפארה בכלי מכוער, ואם גם פני בתו כפניו, אודה ולא אבוש כי נפשי חשקה בתירה לשמה בכל ימי חיי מהשתעשע בחברתה, ולא אשים אשם נפש חיים יעקב על אשר בחר בבת בת רבי געטציל שמריה אף כי בת עם הארץ היא.

היא ישב בצד ארון הקודש ויקח ספר להגות בו והבטלנים והפרושים שבו לדבר, אך לא בקול גדול כבתחלה כי אם בקול דממה, אך פתאם קרא יקשן בתמהון: רבי געטציל שמריה! כלם יחד הרימו ראשם לקול הקריאה וישתוממו גם המה, כי לא האמינו למראה עיניהם, כי רבי געטציל שמריה יבוא לבית התפלה בצהרים, ומה גם היום אחרי כי בעל שמחה היא! פני רבי געטציל שמריה לא נראו כפני בעל שמחה כי הפיקו רגז וקצף, הוא נגש אל הדין ויאמר: רבי! בקשתיך בביתך ולא מצאתיך, כי על כן באתי הנה לבקשך כי תכתוב כרגע ספר כריתות לאסתר בת בתי, אשר נפלה לחבל להנער השובב חיים יעקב, אשר האמנתי בו כי איש ירא אלהים ויודע תורה הוא ועתה נודע לי כי הוא איש בליעל ורע מעללים, אשר לא נשמעו כמהם בכל הארץ, וגם המה יבואו כרגע, ולא אמצא מניחה בטרם אראה את ספר

קבורת תמור

הכריתות בידי אסתר – ועוד בטרם יכלה את דברו וטרם יסור תמהון לב הדין ממשמע אזניו, והנה אשה זקנה באת הביתה נשענת על יד נערה כבת שש עשרה שנה, אך לא נערה היא הנערה הזאת, כי אם אשה, היא אשת חיים יעקב אשר אתמול חגגו חג חתונתם ואחריהם גם החתן יעקב חיים.

אם הצדקנו את החתן על כי בחר בבת עם הארץ בראותנו פני הדין, הנה נרבה להצדיקו אלף פעמים עוד יותר בראותנו פני בת עם הארץ אשר בחר בה, כי היא היתה כלילת יופי, עיניה הזכות והמפיקות אור שלוה ועלומים, לחייה העגולות והאדומות כשושנים בטרם הכם שרב ושמש, שפתיה אשר עטרו על שני חרוזי פנינים, ומצחה הזך המכוסה עד החצי במעטפה אשר כסתה כל ראשה, ומבנה גויתה וכל תנועותיה המפיקות חן, בכל אלה היה די כח לתת לה לוית חן הרבה יתר מכל תורת אלפי דַיָנִים ותלמידי חכמים.

הַדַיָן הביט כאיש נדהם בדובר בו ובבאים הביתה, כי לא האמין במראה עיניו ומשמע אזניו, אך רבי געטציל שמריה לא נתנהו לחשוב מחשבות רבות כי אמר: שלח לקרוא סופר ועדים ויכתבו את ספר הכריתות –

– אבל מה זה היה לכם? – שאל הדין נפעם – הלא אתמול היה יום החתונה? –

– אתמול היה יום החתונה והיום יהיה יום הגט – ענה רבי געטציל שמריה בדברים נמרצים ויעביר ידו על זקנו כמו חפץ להראות כח לבו לדבר במנוחה ובמשפט אף בעת מבוכה כזאת.

– אך התחפוץ הכלה לקחת ספר כריתות? – שאל הדין.

– ומדוע תשאל כזאת? – ענה רבי געטציל שמריה בתלונה – הן לולא חפצה כי אז לא באה הנה; היא תחפוץ – אך הדין היה בלי ספק איש שאף לדעת חדשות, כי לא נכון לבו במענה רבי געטציל וישם פניו אל הכלה וישאל: הבחפץ לבך באת לקחת ספר כריתות, או אולי צוו עליך במפגיע לעשות כזאת, הגידי אל תכחדי –. היא הורידה

עיניה לארץ ותדום רגעים אחדים, אך הזקנה הדפתה בידה ותקרא: התאבי להיות אשה לנקבר בקבורת חמור, אמרי: אחפוץ! —. בעין מפיקה קצף הביט רבי געטציל על הנשים, אם קצף על הזקנה או על הנערה, זאת לא גרע אך זאת ראינו כי גם שתיהן התחלחלו, והזקנה שמה ידה על פיה, כמו חפצה להשיב אליו את הדברים אשר יצאו מפיה והנערה פתחה פיה להוציא ממנו הדברים אשר מאנה להשמיע ותקרא בקול דממה: אחפוץ — ובדברה רחפו כל עצמותיה.

— ואתה תחפוץ בלבב תמים לשלח את אשתך? — שאל הדין את החתן. גם הוא הוריד לארץ ראשו ואגלי דמעה התגלגלו מעפעפיו וידום.

— למה תחריש? — קרא רבי געטציל שמריה בקול מושל — הלא גמרנו את הדבר והבטחתיך לתת לך שתי מאות שקל כסף וגם כל הבגדים אשר עליך — החתן בקש לענות וברגע ההוא פגע מבט עיניו בעיני הכלה ותדבק לשונו אל חכו.

— השמיע כרגע — קרא שנית רבי געטציל בקול זעם — ואם תמאן, קבורת חמור תקבר, השמעת? שתי מאות שקל כסף תקח או תקבר בקבורת חמור —

החתן החשה עוד רגעים אחדים ופניו העידו בו כי טובה בעיניו אשתו וארבע מאות שקל כסף נדה אשר אמר לו מקחת שתי מאות ולשלחה מעל פניו. קצף רבי געטציל גדל מרגע לרגע עד כי רקע ברגלו ויקרא בחמה שפוכה: קבורת חמור תקבר! אמסרך לעבודת הצבא ואף אם אסתר תהיה עגונה כל ימי חייה לא אחוס ולא ארחם —. מפני הדברים האלה נחת החתן מאוד. כי אף אם קבורת חמור לא הפילה עליו אימתה, כי בלי ספק חשב בלבו, עוד אראה בקבורתך בטרם תקברני בקבורת חמור, אך לעבודת הצבא ידע היטיב, כי יבחרו בו כרגע אם אך יצוה רבי געטציל ולכן מהר לענות באנחת שברון מתנים: אעשה כאשר תצוני —

— אם אתה תצוה עליו לתת ספר כריתות — קרא הדין — לא אוכל למלאות חפצך —. עיני רבי געטציל חצבו להבות

כמו בקש לטרוף בחמתו את החתן והדין גם יחד ויקרא: אני לא אצוה עליו, אך אם לא יחפוץ לתת ספר כריתות ואם אתה לא תמלא שאלתי אז אדע מה לעשות – ובדברו נשך שפתו בשניו.

– אתן את הגט – ענה יעקב חיים – אך תן הכסף אשר אמרת על ידי –

– אני אתן לך הכסף אחרי אשר תתן הגט – קרא רבי געטציל ברגז.

גד המלמד לא ידע שלו בנפשו מאז נגשו הַנִּצִּים לפני הדין ויתנועע ויגש צעד אחד אליהם וישב על עקבו בראותו כי אין קורא לו, אך בשמעו דבר רבי געטציל לא יכול עוד התאפק ויגש ויעביר ידו על זקנו באמרו: אני כתבתי ידי שלש, או ארבע פעמים, אך אירא פן אשקר ואומר: שלש פעמים כעד על גט ובלי ספק אהיה גם בפעם הזאת אחד מהעדים, כי אדע כל דיני החתימה על הגט. ואכתוב כדת לבל יגע אות באות לא בשמי ולא בשם אבי, כי יודע אני, ברוך השם, את הדין, כי נגיעה באותות פוסלת את הגט –

– ידעתי ידעתי – ענה הדין – וכאשר יִכָּתֵב הגט נשלח לקרא לך, אך הן תראה כי עוד לא נגמר הדבר ואספוק מאד אם יכתב וינתן הגט –

– לא זאת חפצתי לאמר, רבי – ענה גד המלמד בבטחה אך גם ביראת הכבוד – זאת אראה כי עוד לא נגמר הדבר בין שני הצדדים, אך זאת חפצתי לאמר כי הייתי, ברוך ה׳, שלש או ארבע פעמים עד על הגט ואדע כל המנהגים בדבר הגט וכן בדבר הכסף אשר ישלשו ביד שלישי ובכל עת אשר אני הייתי העד ראיתי כי הכסף ינתן ליד הדין בטרם יכתב הגט –

– מי שאל עצה מפיך? – לך לעזאזל, כסיל! – קרא רבי געטציל בקצף גדול – גד נבעת ויאמר: לא נתתי עצה ולא חפצתי לתת עצה, גם לא אתן עצה לאיש חכם כמוך רק חפצתי לדבר, להשמיע, לספר... הוא לא כלה עוד דברו,

כי לא מצא עוד מלים להצטדק, והחתן התעורר ויאמר: תן הכסף על יד הדין ואתן הגט –

– הלא השמעתיך כי אתן הכסף אחרי אשר תתן ספר הכריתות – הרעים עליו רבי געטציל בקולו, אך בלב החתן אשר עמד כגבר נדהם עד הנה בא פתאום רוח גבורה ויקרא: אחת היא לי אם תקצוף או אין, ואני לא אשלח ידי אל הגט בטרם אשר נתת הכסף על יד הדין –

– ואני אקברך בקבורת חמור! –

– לא תקברני כי היום אעזוב העיר ולא תראה פני עד עולם והיא תהיה עגונה כל ימיה, או אז תתרפס לפני כי אשוב –

– הוי רשע עריץ! – קרא רבי געטציל בחימה שפוכה ויך כף אל כף – הנשמע כזאת בישראל? הוא יחפוץ לעגן את בתי. הנבל הזה יאמר לעזוב את אשתו עגונה. נבלה כזאת לא נשמעה בכל הארץ! –

– הלא אתה תאמר לעגן אותה ולא אני, אתה קמת להפריד בינינו, ולא עלה על לבי לתת לה ספר כריתות, כשטן קמת להטיל שנאה בין איש לאשתו, ועליך תניח האשמה –

– דַּבֵּר דָּבָר – קרא רבי געטציל בשארית חמות – התתן את הגט כרגע, או אין? –

– כאשר תתן את הכסף אז אתן את הגט – ענה החתן באמץ לב.

– כאשר תראה את אזנך כן תראה את הכסף –

– וכאשר תראה אתה את גבחתך כן תראה פני, ובתך תהיה עגונה כל ימי חייה –

– בתי עגונה! – קראה הזקנה ותפרש כפיה – בת בתי היתומה תהיה עגונה, אוי לי ואוי לנפשי! אמה מתה על המשבר ואביה מת בחלי רע. הוי מרצח, איך לא תירא את ה' ותאמר לעזוב יתומה עגונה? בן בליעל, איש דמים, גנב! –

– לא בן בליעל ולא גנב אני, כי אוהב את אשתי ולא אחפוץ לשלחה מעל פני –

– גנב ! גנב ! האתה תעיז פנים ותאמר לא גנב אתה ? והלביבות ? ה׳ גנב ! השמעתם אחי ? – קראה הזקנה בקול קורע לב בפנותה אל העומדים – השמעתם את דברי בן הזמה, הוא יאמר כי יאהב את אשתו, אשר אתמול היתה החתונה ! ! אתמול היתה החתונה והיום יאמר לעין כל כי יאהבנה ! הנשמע כזאת בכל ערי ישראל, כי יאהב איש אשתו ביום הראשון אחר החתונה ? אוי לי ואוי לנפשי כי כאלה תשמענה אזני ! געטציל אישי לא אהבני ולא דבר עמי כחמש שנים אחר החתונה, וכבר היו לו שנים או שלשה בנים, והפריץ הזה יאמר קבל עם בבית התפלה בעזות מצח כי יאהב את אשתו ביום הראשון אחרי החתונה. הה על חטאתנו ! קץ התבל בא ! געטציל אישי, תן לו הכסף וילך לאבדון כי לא אוכל ראות עוד פניו –

רבי געצטציל חשב מחשבות רגעים ואחרי כן אמר : את האלהים אני ירא ומוצא שפתי אשמור ולא אחפוץ לבוא בריב, חמשים שקל כסף אתן על יד הדין –

– הלא שתי מאות הבטחת – ענה החתן.

שתי מאות שקל כסף אתן לך ? ומה היא העבודה הגדולה אשר עבדת, כי אתן לך שתי מאות במחירה ? הנני שבע רצון באשר אשתכר חמשים שקל בשבוע שכר עמלי, ואתה בין לילה מצאתם ועוד תבקש יותר ? את האלהים זכור ואל תקשה ערפך –

– אני לא אבקש יותר מאשר הבטחתני ואף גרה אחת אם תמעיט משתי מאות לא אובה ולא אשמע – ענה החתן בבטחה, כי דברי רבי געטציל אשר דבר כמתחנן הוסיפו לו אמץ לב.

– בכור מות יבלע את פלטיאל השדכן, קבורת חמור יקבר ! כי פתני ואפת לתת את בת בתי להנבל הזה, וגם צַתְּ, זקנה, גם אַתְּ אשמה בדבר, אני חפצתי לתתה לזבדיה האלמן, ואת חפצת בבן תורה, עתה שמחי בו –

– אוי לי ואוי לנפשי – קראה הזקנה מתיפחת ותשים מטפחתה על עיניה.

– מה זאת ? מה האספה הזאת ? – נשמע פתאום קול

חזק יוצא מפי איש גדל הקומה וחסון כאלון, אשר פאותיו וזקנו אדומים כדם ועל שפתיו שחוק–תמיד.

– גם אתה פה? בליעל! – קרא רבי געטציל וחמתו בערה בו פתאום – אתה היית בעוכרי, אתה פלטיאל, כי בחלקת לשונך הולכתני שולל לתת את אסתר להנבל הזה –

– ומה עול מצאת בו? – שאל פלטיאל בתמהון.

– מה עול? האגלה לך סוד כמוס עמדי, האיש סודי אתה? כל ימי צבאי אנחם על כי שמעתי בקולך ואתה תבקש עוד כי אגלה לך סודי? –

– אבל לא אני הייתי בכל אלה כי אם כזבי השדכן ואני רק עזרתי על ידו, ואתה בקשתני לעשות כזאת. וגם חלקי בכסף השדכנות עוד לא שלמת ומה לך כי נזעקת? –

– כזבי, כזבי! מי יתנהו בידי ואשבר כל עצמותיו – קרא רבי געטציל בנופפו ידו כמו אויבו לנגדו.

– ועצם לא תשברו בו! – קרא פלטיאל בקול ישורר כקורא בתורה ויעוּת פניו למען הערימו כשמח לאיד. ורבי געטציל התנער וישלח ידיו כמו חפץ לנגוע בלחי איש ריבו, אך הוא נסוג כרגע אחור ויאמר: במחילת כבודך, לא פה המקום! תן לי בתחלה כסף השדכנות ואחרי כן תריב כחפצך, הלא זה פתגם ההמון: אל תשמיע בדבר הקהל מלה בטרם שלמת מס הקהלה! –

– אבל ריבך ריב כאשר בלבך בכל המקום אשר תחפוץ אך לא בבית המדרש – אמר הדין – ואני לא אוכל לסדר הגט אם לא יחפוץ האיש לגרשה –

– תן כרגע הגט – קרא רבי געטציל שנית בקול מושל – או תנחם באחרונה –

– לא אובה ולא אשמע ולא אתן הגט! –

– טוב דבּר! האח! כן אהבתי! ואם גם לא אקבל כסף שדכנות חי נפשי כי אשמח בהחתן הזה! – קרא פלטיאל.

– ואני אדע מה לעשות – השמיע בשארית חמות רבי געטציל – שימו על הבליעל משמר ואני אשוב כרגע. זקנה!

שבי פה וגם את אסתר אל תניחי מקימך ואתה פלטיאל שמור פתחי פיך ושמור אותו ושכרך נכון מלפני, וגם אתם שמרו אותו.

אמר אל הפרושים והבטלנים – מידכם אבקש אותו – וככלותו דבריו מהר לצאת.

הוא אך יצא מהבית ויעקב חיים נגש אל אשתו ויאמר: חיי בשלום! וְחַכִּי לי, כי עוד נֵרָאֶה פנים בשמחה – וימהר לצאת אף הוא ופלטיאל לא עצרהו, וגם שנים מהפרושים אשר בקשו לעשות כזאת נסוגו אחור בתת הדין אות כי לא יעצרוהו, ובטרם עוד חפצה הזקנה לשלוח ידה להחזיק בו נמלט כבר מהבית וגם כל זעקותיה לא הועילו, אך פני העגונה הפיקו רצון, כי ישר בעיניה את אשר עשה אישה בן–הזמה אשר פרץ חוק דרך ישראל ויאמר קבל עם כי יאהב איתה ביום הראשון אחרי החתונה. וכשוב רבי געטציל ושני שוטרי בית המשפט אתו היה כמעט משוגע ממראה עיניו בראותו כי הצפור נמלטה מפח, וכל הקללות והגדופים אשר שפך באש זעמו על פלטיאל הפרושים והזקנה לא השיבו לידו את הנמלט, ועוד נטל עליו לתת שני שקלים להשוטרים שכר לכתם אתו, וגם תקות גד המלמד להיות עד על הגט אבדה.

רבי געטציל והזקנה והעגונה ופלטיאל יצאו מהבית ועת היתה להבטלנים והפרושים להעמיק חקור בכל הנעשה ביום הזה, אך כל חכמתם התבלעה, כי לא הצליחו למצוא פשר דבר, איש איש חוה דעתו אשר היתה כדעת אלהים בעיניו ורעיו חשבו זאת לאולת רבה, ובטרם רד השמש היה הדבר לדבת עם בכל העיר וכן היה עוד ימים רבים.

ב.

הַגְּנֵיבָה.

בדרכי החיים עת אשר נשאף ללכת הלאה ונבקש לדעת את הבאות לקראתנו, הנה נשוב תמיד, אם נחפוץ אי לא, ונתבונן על הדרך אשר כבר עברנו בו, ובעת נצפה לעתיד

נזכור תמיד העבר, וכן עלינו לעשות גם עתה, בחפצנו לדעת מה היתה אחרית המדון הזה, לשוב אחור ולראות את אשר נעשה בעיר ההיא בבית התפלה ההוא לפני ארבע שנים.

מי האיש אשר עבר ארחות ימים ויראה בעיניו את המון הרעש, עת תגיח סופה מן החדר ותכה בים גלים כהררי עד, ומן השמים ירעם קול רעם וברקים וההמון הולך ורב כמו פור תתפורר התבל וכל אשר עליה; או אשר ראה בפתוח הר חוצב אש את לועיו ויקיא אבני אלגביש ואש ועשן מפיו יוצא וירגיז ארץ ממקומה וינערו בתים וערים ויושביהן ממנה; או אשר הלך במערכת מלחמה על שדה קטל לקול רעם שרים ותרועה, עת קול הכדורים ישבית שאון רבבות הרובים, קול ענות המנצחים ויללת הנופלים והנכשלים, קול מפרק סלעים ומרגיז חומות בצורות, איש אשר ראה אחת מאלה הוא ישער בנפשו את הרעש הנורא אשר היה בעזרת אנשים אשר בבית התפלה לחברה לויה בעיר כשלה, בליל יום העשרים לחדש כסליו ארבע שנים בטרם קרה המקרה אשר ראינו בבית התפלה ההוא זה עתה אך אלה אשר לא ראו בעיניהם רעש כזה בהמיט ארץ, המה ישימו נגד עיניהם את יום המשפט הגדול בקום שופט כל הארץ לעת קץ לשפוט כל בני האדם, קול השופר הגדול אשר תרועתו תשמע מקצה הארץ ועד קצה וממרומי שחקים עד תחתית שאול, קול מרגיז ארץ ומחולל הררי עד, מרבץ לשור הבר אשר ימיו כימי תבל. קול קירע שערי התפתה הגדולים, שערים לא נפתחו מעולם אשר רקבון עלה על אגפיהם ולקול הפתחם ימוטו מוסדות תבל, קול תהום אל תהום קורא: הקיא בלעך אל תכלא! וקולו קול עולמים יתבולל בקול משק העצמות–היבשות אשר לאלפי אלפים ורבו רבבות תקומנה ותעלינה חיצץ מהעמק הנורא; וכקול הזה שמעה אזנם לוא היו גם המה בעיר הזאת בלילה ההוא.

מנורות רבות האירו בעזרת הנשים, שלחן ארוך מקצה העזרה עד קָצָהָ לארכה היה ערוך בכל מעדנים ויין דגן ושכר עליו לרוב, קערות וכוסות ריקות ועצמות בהמה ועוף מפזרות

לכל רוח. המכסה אשר עליו היה מגאל במרק ושכר ופני כל היושבים סביבו העידו כי בטנם לא תחסר, אף כי צמו כל היום ההיא, ובכל זאת פני כלם מפיקים עברה וזעם נורא מאד.

הלילה הזה היא ליל חג חברה לויה, אשר תחוג מדי שנה בשנה בליל העשרים לחדש כסלו. כל היום יצומו כל חבריה, בבקר השכם יתקבצו אל בית התפלה ויתפללו וירבו סליחות, ובערב יעשו כרה גדולה, וכל טוב העיר לא יאצלו מהם. המה יאכלו וישתו כדת, כי דת היא להחברה לבל ימנעו מהנאספים אל הארוחה כל אשר ישאל פיהם, ואף אם חמש פעמים יבקש איש דגים ובשר ולביבות ויין־דגן ושכר ינתן לו חפצו כאשר ישאל ויאכל למלא בטנו, אך אל כליו לא יתן. ואם גם ימצאו בהם אנשים אשר יפרו הדת וישימו נתח בשר ודגים באמתחות בגדיהם, בכל זאת לא תמנע מהם שאלתם, רק אם יתפשו בכף וגואל אין להם בראשי החברה אז ענוש יענשו. ואל הסעודה הזאת יחכו בכליון עינים כל בני החברה שנה תמימה, ובה ימצאו נחם בצאתם לשאת את המת על כתפיהם ביום סער וסופה, ביום מטר והקרח הנורא, או ביום אשר יכם שרב ושמש ובשחת עליהם נפשם מנטל העבודה וגם יין הדגן והממתקים אשר יבואו אל פיהם תמיד אחרי כלות הקבורה לא ישיבו את רוחם, אז יזכרו את הסעודה וינחמו. ועל כן לא לפלא הוא כי הסעודה תֵּעָשֶׂה כיד המלך ויתנו לאיש איש חפץ לבו, וגם את הנשים לא ישכחו, את הנשים אשר נתנו את בעליהן לקחת על שכמם את העמל הרב, גם אותן יזכרו בטוב לבם ואחרי הארוחה ינתן לאיש איש רבע אוז צלוי להביא תשורה לאשתו. אך בטרם אשר יתאספו בני החברה אל בית הסעודה יתאספו ראשי החברה ונאמניה ושמשיה אל בית התפלה אל עזרת הנשים למען לבחון את המטעמים אם נעשו כדת להפיק רצון מאת החברה, ודעת לנבון נקל כי ממבחר הזבח והמטעמים יובא להם, אחרי כי המה ישפטו על טוב הסעודה לשבט ולחסד, ואם לא תכשר

בעיניהם, אז יגרעו משכר עורך הסעודה אשר במחיר שני שקלים לגלגלת יערכה.

אם אמנם גם הבשר והדגים אשר ינתנו לפני חברי החברה זכו כבר לשם, ובבוא אשה אל הטבח לקנות בשר או אל הדיג לקנות דגים ולא יישרו בעיניה ישבעו הטבחים והדגים תמיד בשבועת האלה כי הבשר והדגים ראויים לעלות על שלחן חברה לויה, אך יותר מהמה זכו התפינים מעשה מרחשת, אשר יעלו על השלחן באחרונה, והמה כמאספים לכל מחנה המטעמים, המה זכו לשם גדול מאין כמהו וזכרם ישכיח גם את זכרון הבשר והדגים, כי בהם יפליאו בני עיר כשולה לעשות.

האספה הזאת היושבת בעזרת הנשים, היא אספת הראשים והמנהלים והשמשים להחברה היושבים עתה כסאות למשפט לשפוט את המטעמים. רבי געטציל שמריה הגבאי הראשון יושב ראש, יען כי גבאי הוא ולו חמשה עשר בנים ובנות קבורים בקברות כשולה ועל כן הוא כתושב בין החיים והמתים. הוא איש כבן ששים וחמש שנה, בריא בשר ופניו כסו בחלבם, ועירקים אדומים כתולעים יכסו כמעשה אורג אותם ואת חוטמו העב. זקנו גדול ומסבך, עיניו ירקרקות ומפיצות אש קדש, אש אשר הצית בלבו השכר והיין מהסעודה הקדושה אשר להחברה הקדושה, היא ישב ראש ולימינו ושמאלו עוזריו והשומעים בקולו. לא הרחק ממנו ישב גבריאל הנאמן, אשר בלבו שטם את הגבאי והוא אף הוא שנא אותו תכלית שנאה, אך החפץ הקדוש לשבת בסעודה הקדושה הוא קבץ אותם יחד.

גבריאל הנאמן היה איש גבה קומה ודל בשר מאד, שערות ראשו וזקנו שחורים משחור ועינים קטנות ושחורות נשקפו מתחת מצחו הקטן ומצד חוטמו הדק והארוך והמעוקל. אך עתה לא ישבו עוד כי עמדו וקראו ויצעקו איש איש בכל כחו עד כי כמעט לא נשמעו דבריהם מקול הרעש.

– לא אאמין למשמע אזני – קרא רבי געטציל שמריה

היושב ראש אל השמש העומד לפניו כעבד לפני אדוניו – לא אאמין למשמע אזני, לא ראית, לא התבוננת, הנה אראה בפניך כי כבר שתית לרויה והתעיף עיניך –

– אבל רבי געטציל, אני נשבע באמונתי כי ראיתי והתבוננתי היטיב בהמרחשת ושמה אין מאום, באמונתי, בחיי אשתי ובני נשבעתי כי מצאתי את המרחשת והקערה עליה ובתוכה אין מאים, גניב נגנבו התיפינים לעינינו –

– אבל מי גנבם ? מי ? האני ? או אחד מראשי החברה ?–

– גם אני לא אדע – ענה השמש.

– שערוריה כזאת לא נשמעה מיום הוסד החברה –

– גנבים עוטרים עלינו מסביב –

– לעינינו נכרתו התיפינים מפינו –

– סעודת חברה לויה בלי תופינים ! –

– יעקור הרים בצפרניו ויביא תופינים !–

– הדבר הזה ראוי להכתב בספר הזכרונות – כה חוו איש איש דעתו בקולות מקולות שונים. אבל לא כן היתה דעת חשביה בעל מחשבה אשר גם הוא היה בנאמני החברה, הוא עמד ויקרא בקול גדול : רבותי ! הדבר הזה לא היה ולא יהיה, פי חשביה בעל מחשבה הדובר אליכם, כי לא היה ולא יהיה –

– אבל ראה בעיניך – קרא השמש בתחנונים – ראה את המרחשת הריקה אשר השמן עוד על שוליה והתופינים אינם –

– ובכל זאת אגזר אמר כי הדבר הזה לא היה ולא יהיה, האם גנבים יבואו הנה בעוד אשר כלנו נשב פה, הן המרחשת היתה בהתנור העומד למולנו ומי זה יערב לבו לגשת לגנוב לעינינו ? –

– הוא צדק בדבריו – קראו אחדים.

– ואיה המה התופינים לדעתך, האם עשי להם כנפים ?– שאל גבריאל הנאמן בלצון.

– אני אגזר אמר ואחליט – קרא חשביה בחלקו זקנו בגאון כאיש אשר יאמר לגלות מסתרי עולם -- כי עורך הסעודה לעג לכלנו וישלח מרחשת ריקה למען הלעיג לנו –.

כאש באוצר אבק שרפה כן הציתו דבריו כרגע תבערת המריבה בהאספה; אוהבי עורך הסעודה התנשאו ממקומם ופיהם קרא למהלומות ואויביו הלא המה כל יתר הנאספים אשר נפשם מרה על התופינים, עמדו על יד חשביה ויצדיקו משפטו ויריבו בחזקה, עד אשר התנשא רבי געטציל שמריה ויקרא בקול גדול: שמש! לך והביא את עורך הסעודה —. עוד המלה בפיו והשמש עודנו על מקומו ועורך הסעודה בא, כי חפץ לשמוע מפי האספה הנכבדה מה משפט הארוחה.

— הנהו פה! קראו אויביו בקצף.

— הנהו פה! קראו גם אוהביו בשמחה. עורך הסעודה אשר היה איש כבן ארבעים, שפל הקומה ורזה עד מאד ופניו הירוקים ועיניו הכהות ותנועת גוו, ומה גם המחט אשר בשולי בגדו ממעל העידו בו כי חיט הוא, נבהל מאד בשמעו את קול השאון ויעמוד נפעם ויביט כמתעתע לכל עבר כי ראה כי כלתה אליו הרעה, כי שפטו משפט הסעודה לרעה, וחשביה פנה אל רבי געטציל ויאמר: הראית איך בא במבוכה, אות הוא על מעלו ובגדו בנו! —

— גש הנה! — קרא רבי געטציל בקול מושל — עמוד והצטדק! — בפיק ברכים נגש החיט אליו ויאמר כמתחנן: כל אשר בכחי עשיתי למען למצוא חן בעיניכם, ממבחר הבשר והדגים קניתי, והתופינים נעשו ברב כשרון, ומה יכולתי עשות עוד, באלהים נשבעתי ובחיי אשתי ובני כי לא אשתכר בהסעודה אף גרה אחת —

— הוא מודה במקצת — הביע אמריו רבי אוריה הסוחר, אשר בכל שנה ושנה עשה סיום למסחרו ולחובותיו ויקרא הדרן עלך, ובמושב הקהל היה דברו תמיד כי אך חנם יוציא הקהל את כספו לשלם להרב וְהַדַיָנִים, כי כמה וכמה סוחרים יש בעיר, אשר יקבלו עליהם המשרה הזאת בלי מחיר, וכל הקהל ידע כי בכלותו דבריו העביר ידו על זקנו הארוך וישפיל עיניו ככלה הנתבעת מהבדחן לחפה.

– הוא ילעיג לנו – קרא חשביה – כי על כן יהלל את התופינים אשר לא הכין –

עורך הסעודה נעוה משמוע ויקרא בקול קורע לב: את התופינים אשר לא הכינותי ?! ואלה אשר שלחתי הנה, האם בחוץ מצאתים ? ואלה הערוכים על השלחנות לפני כל בני החברה האם מן השמים המטירו לי ? התופינים אשר לא הכינותי! ואני ואשתי ומשרתי לא נתנו שנה לעפעפינו כל הלילה, למען למצוא חן בעיני החברה ומחיר כל אלה אשמע כי לא הכינותי תופינים. דעתי תתבלע! – קרא ויך כף אל כף וכמעט בכה מרוב מצוקות לבו. צרת נפש החיט לא הרכה את לב חשביה השופט, כי הוא קם נגדו ועיניו מזרות זיקות כאשה שכולה עת כי יגזלו ממנה פרי בטנה ויאחז בכף החיט הרזה מאד וינערהו בקראו: אם כן ערכת תופינים ויהיו למלא בטנך כי אנחנו בעינינו לא ראינו אותם –

– אם מעט שלחתי הנה ואוסיפה כהנה וכהנה, אך אל תאמרו כי לא הכינותי וכי אני אכלתי אותם, תדבק לשוני לחכי וידקור כמחט במעי אם בא בפי אף מלוא כף מרק בשר בלילה הזה –

הראיתם ? הראיתם כי ילעג לנו ? – קרא חשביה כמנצח – הוא יאמר אם מעט ויוסיף לנו כהנה וכהנה – האם אל אספת זוללים וסובאים תדבר אשר ימעט להם ויבקשו ממך כחסד כי תוסיף ? הן אתה לא שלחת כל מאומה, כל מאומה לא שלחת, אף מעט לא שלחת – קרא בקול גדול ויניע שתי ידיו לשתי רוחות השמים.

– ובמה תצטדק ? – שאל רבי געטציל ועיניו כונן על האומלל.

– מה אדבר ומה אצטדק ? חי נפשי כי לא אבין עד מה, הלא אכלתם את התופינים ותדעו אם לא עשיתי הכל כמשפט –

– מי אכל ? מי ? – קרא רבי געטציל בקצף – אנחנו לא אכלנו וגם בעינינו לא ראינו את התופינים כי המרחשת הובאה ריקה –

– אהה אלהים ? מה זה היה לי ? הן אני בידי נתתי ממבחר התופינים בתוך המרחשת ואצו על המשרת כי יעמידנה בתוך התנור לבל יקפא השומן, אהה אלהים מה היה פה ? המרחשת ריקה והתופינים אינם, ומי לקח אותם מתוך המרחשת ? ואני שמתים בה וכסיתי בקערת בדיל. אהה אלהים! בנקיטת חפץ אשבע כי בידי שמתים בתוך המרחשת –

– אם כן ברחו ונמלטו מתוך המרחשת – קרא חשביה וישחק בקול גדול.

– איך ברחו ? איך נמלטו ? איך יוכלו לברוח ? אהה אלהים! הן בידי שמתי קערת בדיל על המרחשת ואשבע בשבועת האלה כי אמת בפי. אהה אלהים, מה זה עשה לי היום ? –

– הלא תראו כי לא עול בכפו – קראו אחדים – הן היא ישבע בשבועה כי שלח, ואם כן גנבו אותם פה –

– שבועה, שבועה! מה ענין שבועה לכאן, מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא, ולדבר הזה לא לנו ללכת לדַיָנים ורבים המה בסוחרים אשר ידעו זאת – כה ענה רבי אוריה הסוחר חלקו, אך בטרם עוד העביר את ידו משפמו עד קצה זקנו כבר שמע מוסר תוכחתו מפי רבי געטציל שמריה אשר הניע בראשו ויאמר: הן לא אספת הקהל היא פה ולא עת בחירת רב או דַיָן, כי אם סעודת חברה קדישא, האין זאת, והתופינים אינם, ומי יודע אם לא אמת בפיו כי הוא הביאם ופה שלח בהם גנב את ידו –

– אם כן – קרא חשביה – גנבם השליח אשר נשא אותם הנה –

כרגע שלחו לקרא את השליח, אך גם הוא בכה והתחנן וישבע בשבועה כי ידיו לא עשו את התועבה הזאת, ואז אמר החיט: הלא תראו רבותי כי לא בי האשם, אך נראה נא את המרחשת בתוך התנור אולי נהפכה ויפלו התופינים. כלם נגשו אל התנור ויראו כי המרחשת עומדת ריקה, הקערה בצדה ועל האפר יכסה שומן. עתה נוכחו לדעת כי התופינים נגנבו וכלם גמרו אמר כי נגנבו, אך עתה החלה מריבה חדשה את מי

לחשוד בדבר הגנבה. אלה חשדו את הפרושים, ואלה אמרו כי אויבי החברה שלחו ידם במעל הזה למען תת אותה לבוז וכלם החליטו לבקש את הגנב.

– כאשר יתפש בכף ימרט לחי – אמר אחד.

– ימרט לחי? ולא עוד? קרא השני – הנך שופט נאמן! אני אשבר כל עצמותיו –

– העל זאת לא יְשֻׁלַּח לעבוד בצבא? – קרא חשביה אף הוא.

– חשביה צדק במשפטו – קראו רבים פה אחד – לעבוד בצבא יְשֻׁלַּח פושע עריץ כזה, אשר יתן כבוד החברה הקדושה לכלימה –

– יכתב בספר הזכרונות כי יקבר בקבורת חמור, נבלה כזאת לא נשמעה מיום הוסדה ארץ. בן ששים וחמש שנה אנכי היום ולא ראיתי ולא שמעתי מעודי כי נבלה כזאת נעשתה בישראל – קרא רבי געטציל ועיניו הפיצו אש בדברו, אך סביבות שניו לא היתה אימה, יען כי הנה עזבו כבר את המקום אשר היה כתפתה לאדם רב. כעשרים האנשים הנאספים ענו אחריו פה אחד: קבורת חמור יקבר! וכה חרצו משפט הפושע אשר לא ידעו מי היא, ואחרי אשר גם לראשי החברה בעיר כשולה היה המשפט לבלי תלות את הפושע בטרם נתפש בכף וקצרם ידם מעשות המשפט אשר שפטו, לכן הרבו כעשם מאד ויזעקו חמס על השערוריה ויגמרו אמר לחקור בכל לב למצוא עקבות הפושע. וכה קראו בקול ויריבו בחזקה עד אשר פרצו פתאום לפתע שתים נשים אל העזרה, פניהן היו מוראים כפני בנות שחת ותתנפלנה בחמה שפוכה, האחת על רבי געטציל שמריה והשנית על גבריאל הנאמן ותהי מהומת מות בבית, ובעוד אשר כל יתר בני האספה עומדים נפעמים ונדהמים ממראה עיניהם הגיח רוח חזק מאד אל תוך החדר ונוצות אווזות אין מספר נשאו על כנפיו ותכסינה על כל הנמצאים ותבאנה אל פיהם ואל אפיהם וכל הנרות כָּבוּ ברגע אחד כמו יד נעלמה נגעה בהן ותהי אפלה ובהלה וזעקה וחרדה מאין כמהו.

לא אנסה לתאר את המבוכה ההיא כי תקצר ידי, ודי להקורא אם ישמע כי גם ק״ל רבי חשביה הכ״פר בכל נשמע הפעם בין יתר הקוראים אשר קראו בקול: שדים, מזיקים, מלאכי חבלה, כי אף הוא קרא בחזקה: שמע ישראל! —

ג.

הַשֵּׁדִים הַמַּזִּיקִים וּמַלְאֲכֵי הַחַבָּלָה.

זבלון המלמד היה נודע בעיר באהבתו ויראתו — את אשתו; הוא ירא מפניה כאשר פחד מקול רעם בגלגל וחזיז קולות וכאשר רחפו כל עצמותיו בשמעו שם שאול וקבר, ואיך לא יפחד ממנה אשר פצתה פיה כשא״ל בכל יום החמישי בשבוע ותמטר עליו אש וגפרית ורוח זלעפות ולא נחה מזעפה עד יום המחרת לערב... ומיום הראשון עד יום השביעי נסתה כחה בבקר בבקר לבל תשכח חקה ביום החמישי, אשר על כן היה מוראה על פניו תמיד כמורא הרעם בגלגל, רק כי מפני הרעם חש תמיד מפלט לו אל המטה להסתתר תחת המצע ומפני שאון עברתה עת התגבר לא עמד לבו להסתתר בביתו על מטתו ויחש מפלט לו אל בית המדרש. אמנם אף כי מוראה היה על פניו בכל זאת היתה אהבתה בלבו תמיד. באחת יען כי כן צוו חכמנו לאהוב את האשה, וזאת שנית כי היא היתה אשת נעוריו ואחרת לא ידע, ובשלישית כי היא היתה אשת חיל. אך אם יחשוב הקורא כי בכל עת נחת מפניה וישב אחור ישגה מאד; כי אף אם ירא מפניה ויאהבה בלבו בכל זאת לא נסוג אחור ביום עברה וילחם כאשר היה לאל ידו לעשות, וכל איש אשר ראה בעיניו את המלחמה האיומה הזאת נוכח כי לא בחיל ולא בכח יגבר איש כי אם בחכמה להשיב מלחמה שערה. הן אשתו אשר אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה ופיה כקבר פתוח וידיה כמטילי ברזל התגרתה מלחמה בהאיש הזה הקטן והדל אשר קולו בקול

הצפור ובכל זאת הצליח הוא במלחמה, גם הרגיזה ולעג לה לפעמים עדי נלאתה התגרות מלחמה ותאלם דום, רק דבר אחד הוציא מפיו ויביא מרך בלבה ולא הוסיפה לקום. אני אמסור דיני לשמים – קרא בראותו כי היא תחגור שארית חמות וכרגע נפל לבה ולשונה דבקה לחכה, כי היא ידעה מאד, כי לא ככח אישה כח השמים ואתם לא תערוך מלחמה. כה עשה לה כל הימים וכה יעשה עוד שנים רבות, אם יזכהו ה׳ בחיים ארוכים, אשר אך זאת שאל מאת השמים משגבו ומעזו ביום תוכחה, כי לראות זרע לא קוה עוד אחרי אשר עברו בשמונה עשרה שנה מיום חתונתו ולא ראה שכר לעמלו הרב.

בלילה ההוא, ליל הבהלה והפלאות בבית התפלה אשר לחברה לויה נדדה שנת זבלון, אף כי הרעש הגדול אשר היה בבית התפלה לא הגיע לאזניו, יען כי אבי אחד תלמידיו חלה את חליו ויפחד מאד פן יבוא המות ויקחהו אתי ויגזול גם שכר הלמוד אשר לא שלם לו עוד, ואשתו נבאה בפה חוצב להבות אש לו האותיות מראש כי כן תקרינה כמו הוא אשם בדבר. ובפעם הזאת לא מסר דינו לאלהי שמים, כי מאן להלאות אותו בשתי שליחות להציל את אבי התלמיד מרדת שחת ולשים מחסום לפי אשתו, ובדעתו כי ריבות פי האשה אך צרה בשעתה היא ומות האב יביא לו בכיה לדורות, לכן בחר להתחבא רגע בבית התפלה אולי יראה אלהים ללבבו וישלח עזרתו להחולה. ויקם רבי זבלון וילך לבית התפלה אשר להעגלונים העומד נוכח ביתו ויקח גמרא להגות בה, אך לב האמלל היה מלא דאגה ויגון ולא הלך אחרי הכתוב על הספר.

גורל האנשים האלה, המלמדים נורא מאד, לא מאשר כי הסופרים החדשים ישימום תמיד למטרה לחצי לעגם הן גם על מושלים ורוזני ארץ ישפכו בימינו לעג וישימום למשל, בארצות אשר בניה כבני חורין המה ובידם לדבר כהעולה על רוחם. הן גם נאפאליאן וביסמארק, וויקטאר עמניאל ואמאדעאוס בנו יהיו תמיד למשל ובכל זאת יאכלו טוב הארץ וישמחו בחייהם, ועל כן נחשוב למשפט כי לוא אך הצרה הזאת אחזה

בעקבם, כי אז לא שמו לבם לכל הלעג והבוז אך צרות אחרות תבחרנה תמיד לשבת בביתם, עוני ומחסור ובוז וחרפה מנת כיסם תמיד. אל כל גבר לא יצלח יאמרו מלמד, משכורתם אשר בדמי לבבם ימצאו תנתן להם כחסד ומתנת חנם, ורב אשרם אם תנתן להם אף כמתנת חנם, המה תמיד האחרונים לבוא על שכרם, ואף אלה אשר שם להם בעיר כי לא יעשקו שכר שכיר וישלמו בעתו להסנדלר ולהחיט ולהאופה וגם חובות בית התפלה, גם אלה יאמרו: המלמד יחכה! כמו אוצרות חשך לו, וגם מבלעדי שכר עבודתו או שכר הבטלה, כאשר יכנו את השכר הזה ימצא די טרף לביתו, ורק בעבור הכבוד הגדול יעבוד כל היום ואשמורה בלילה את עבודתו אשר תשוד לשד חיתו. למלה היה שם מלמד, כל החפץ ללעיג ולחרף (לא רק הסופרים החדשים והמתימרים בשם השכלה, כי אם גם אלה אשר גם קרוא ספר לא ידעו ושם השכלה לא שמעו) יעשה חפצו בהמלמד. הנה כי כן הוא גורל כל בני האדם ודרכיהם: את העריץ יעריצו, את הַמְאֻשָּׁר יאשרו ואת הַדַּכָּא ושפל רוח ידכאו וישפילו עד עפר.

אמנם מה נפלאים דרכי העם הזה, הן הדבר הזה לא יַאֲמֵן כי יְסֻפַּר; העם הזה אשר יכבד את תורתו ובשמה ידגול, וכל המרבה בתורה הרי זה משבח ומכבד ומפאר ותחשב לו במשרת שרים, כאצרות רוזנים, אותה ישתו בצמא ואל הבאר אשר תשקם את מי התורה ישליכו שקוצים בלעג ובוז וינבלוה. המלמדים אשר המה מורי ישראל ומדריכיו בתורה, המלמדים אשר אם תצא גזרה מאת הממלכה להסירם ממשמרתם יבכה כל העם ויקרא בחזקה ויתפלש בעפר, המלמדים אשר בידם יתנו את בניהם ולא ישימו עוד לבם אליהם וביד המלמד לעשות בהם כהעולה על רוחו, ואותם את המלמדים האלה, את החומות הבצורות לאוצרות התורה, אותם יקלו ויבזו וילינו פעולתם, גם יעשקו שכרם ואין שם אל לבו לאמר מה עשיתי. אצילי הרומאים נתנו את בניהם על ידי העבדים ללמדם לשון וספר ובני ישראל בני מלכים יעשו להפך — את

מוריהם לעבדים נבזים. ומה זאת? האמנם יקר בעיני העם הזה הכסף מתורה? ואם אמת היא אשר יאמרו שונאיו כי רק בפיו ובשפתיו יכבד את התורה ואם יתן לו איש כסף מחירה אז יושיט ידו האחת לקחת את הכסף ואת השנית לגרש את תורתו ואת אמונתו מעל פניו, האמנם אמת בפיהם? לדאבון נפשנו נודה כמעט כי כן הוא. לעגל הזהב ישתחו מרבית בני העם הזה, את עגל הזהב אשר עשו להם מכלי כסף וזהב אשר שאלו ממצרים ולא השיבו, את העגל הזה יקדישו עד היום ופניו יתהלכו אתם בימינו בארצות נושבות כאשר הלכו עמהם במדבר, כי אל קרבו בא העגל הזה. מחוקקו כתת אותו הדק היטיב ויזרהו על פני המים וישק את העם כלו ועל כן בא העגל הזה כמים בקרבו וימאן לעזוב מקומו, אך כל עוד אשר תורת אלהיו בלבו תהיה היא עליו סתרה לבל ידח פתאום אחרי אלילו העצור בעצמותיו, אך אם יסיר עיניו רגע מתורתו אז יהיה עבד עבדים לו!

אם נשא עינינו אל היהודים היושבים בערים הגדולות בארצות אשר יתנו למו לחיות כחפצם ובראותנו דרכיהם תכסה כלימה פנינו, כלימת עולם. איה איפו המה בני הנעורים? האם ירדפו לדעת? האם יחנכום אבותיהם כי יהיו בנים חכמים ואוהבי חכמה ודורשיה? איפו תמצא את בן ישראל שמה בבקשך אותו? הידעת איפו? בבית המקדש אשר לעגל הזהב! בבית אספת הסוחרים, שמה כהניו ושריו, נביאיו וחוזיו, משרתיו ומעריציו כלם בני יעקב המה, העם בחר בו ה' למען יעשה מקנה וקנין בדבר שלא בא לעולם; האחד יביא למכור את אשר אין לו והשני יבוא וירבה במחיר ואין בצלחתו אף גרה, זה יקרא הנני נותן! ומאומה אין בידו, והשני יענה בקול: אקח! אקח! וידיו ריקות. כה יקראו ויסחרו ויריבו ויתגעשו וילחמו, וכל אלה במרמה: המוכר ידע כי אשר ימכור לא ישא פרי והקונה אף הוא כמהו ידע כי בו לא יצליח, רק אם ימכרנו לאחר, לאיש אשר לא ידע, וכה יסבו בכחש באי בית אספת הסוחרים, או אספת הגנבים והחומסים,

ויוליכו שולל המון אדם בכחשיהם עד כי יביאו הברכה אל ביתם ואז גם חירי ארץ יהיו, כפחות וסגנים יכינו כרה גדולה, וינשאו בכרכרות, ונשיהן משי ורקמה לפי משפט החודש ההוא ילבשו, ובמקים משחק ושיר שם המה בראש, וכה יפזרו הכסף אשר אספו ברמיה במלוא הפנים. ואם יאמר איש לאציל כזה אשר בבית אספת הסוחרים מצא את עשרו ויחשו (והמה כמעט כלם), אם ינסה איש לאמר לאציל כזה: הן כסף כאפר תפזר לכל רוח, הן מחיר כלב תתן לאלפים וגם השני אשר לא יבוא אל בית ה' גם הוא יאכל חצי אוצרך, תן איפוא גם מעט מהרבה למען הכין בית אסף לספרים עברים, הלא עברי אתה, או אמץ ידי אחד מאחיך, איש אשר לו רב דעה ומעט לחם, או שלח נדבתך אל חברת כל ישראל חברים, הן אך חברה אחת לנו לכל העם והיא הלא תכין בתי ספר ובתי מלאכה לבני עניים וכאלה וכאלה, אז ישא ראש בגאון וירוק בפניו וילך לו. יאמר כל איש אם לא כן הוא? כי המה כלם גם יחד אנשים אשר תורה לא ידעו, שמע הדעת לא שמעו מימיהם ולא יחפצו לדעת מקומה איה וגם את בניהם בדרכיהם ידריכו, ויעמידו את כל תורת האדם על שלשה עקרים: מצא כסף ואחת היא אם בישר או ברמיה, אך אם רב מספרו, כי טובים השנים ברמיה מאחד בידי ישר; פזר את הכסף כאשר תוכל אך למען מלא תאותיך; מלא פיך כלימות ורוק לכל איש דעת לבל יגדיל עליך עקב. זאת היא תורתם אשר ישמרו ויורו לבניהם אחריהם, בני העם בחר בו ה' כי יהיה לאור עמים! —

אך אל תניע עלי במו ראשך אתה הקירא על כי אפסח ואדלג מהר לגבעה ומצפון עד תימן, מהלמדים העניים ושומרי התורה לבעלי האסיפות, העשירים בכסף ועניים בדעת, הן גם אני בן להעם הזה הנני ובדרכו אחז אם אחפוץ או אמאן, הן זה גם דרכו להחליף דרכיו לרגעים לדלג ממזרח למערב ומצפון לתימן ברגע אחד; היום הנהו איש תם יושב באהלים של תורה, ומחר ימכור תורתו ואמונתו בבית אסף הסוחרים במחיר נזיד עדשים אשר עוד לא נזרעו וימלא זהב חוריו; היום יתהלל

ויתפאר באמונתו וישימנה לראשו כעטרת צבי ומחר יאטום אזניו בשמעו מלה עבריה והשבץ יאחזהו אם יִוָדַע לאיש כי עוד מלות אחדות נסתרות בזכרונו ולא יוכל להבריחן ממקומן; היום ישא כפיו ברהצו אותן בנקיון בטרם ישב לאכול ואם מים אין לו ירעב והתקצף אך מאכל לא יבוא אל פיו כי ידיו טמאות, ומחר יפער כשאול פיו וילעיט נפשו בכל אשר ימצא בבתי המאכל לעם הארץ, וגם אם לגעל נפש יהיו לו המטעמים ובטנו כאובות תבקע, בכל זאת יראה אמץ לבו וימלא בטנו מהם למען יראו וידעו כי לא יזהר מכל טימאה, ובבאו אחרי כן אל בית מאכל ליהודי, כי נפשו קצה בהמטעמים אשר לא הסכין בהם מנער, יגביה אפו ויעקם שפתיו ויניע ראשו לכל מראה עיניו וניבו יהיה מרגע לרגע: נבזה מאכל היהידים ונפשי תקוץ בו. בבית איש מעם הארץ ישב וידום גם אם בהרות שחורות ואדמדמות תראינה על המפה, ואם גם ימצא במרק הבשר בריה אשר לא תתן טעם לשבח ולא תוסיף ריח ניחוח בכל זאת יתן בעפר פיו וידום, כי אם ישא קילו ישמיעוהו כרגע מי הוא ומאין הוא בא, אך בבית יהודי לא טהורים בעיניו הכלים אף אם מרקו למען היות להם ברק; המפה מגאלה, המטעמים נשחתים, ואך ברוב חסדו הגדול — כן ישמיע לרגעים לכל החפץ לשמוע — השפיל כבודו לבוא פעם אחת אל בית מאכל ליהודי יען כי דבר היה לו עם איש אשר עוד יחזיק בהבלי אבותיו וימאן לפקוח עינים לראות. כי אך זאת היא חכמת גבר ובזה יתהלל איש הדעת, אם כה רבה בינתו וכח לבי ורוחו גבר חילים עד כי ימצא נחת בארנבת צלויה. האף אין זאת? ! — — — ומה אני כי ישימי אשם נפשי על כי שכחתי רגע את מקומי בבית התפלה אשר לחברת העגלונים בעיר כשילה ואעוף ברגע עד בית אספת הסוחרים בעיר וויען או בערלין או פרים, ומה גם אחרי כי בכספי החילותי ובככפי כליתי, ואף כי בגלותי להקורא כי גם מלמדים רבים מצאו עקבות באי בית אספת הסוחרים, עתה הן יתן לי עז כל יודע משפט ויצדיקני על דרכי זה.

זבלון האמלל לא ידע כי יש בית אספת סוחרים ולא אגודותיהם, גם לבו לא נבא לו כי ע״ד יקים סופר לישראל אשר יאמר לחמול על המלמדים תחת לשפוך עליהם בוז ולעג. הוא ישב במגנת לבו ויפחד מהמות. הן הוא פחד תמיד מפניו ולשמע שמו אחזתו פלצות, אך עתה פחד משנה בא בלבו. בפחדו תמיד לנפשו פן ילטוש המות עיניו לו לא באה עוד יראה בלבו פן ימית אחרי כן גם ברעב ופן תשיר אשתו באזניו שירים ערבים כאשר הסכינה ופן יחלה ויחלש ולא יעצר כח ללמד את התלמידים שתים עשרה שעה ביום, אך עתה באמרו בלבו פן יפרוש המות מצודתו על אבי תלמידו, ואז הן עוד נכונו לו ימי חשך: למות ברעב ולהתענות בידי אשתו ולשבת יום תמים על מקום אחד ולקרא בקול בעת אשר הבטן תחסר, ובמשנה שברון זה נשבר לבו מאד וישא למרום עיניו כמו מספון הבית תבא עזרתו.

אך פתאום התחלחל מאד ויקרא בקול: שמע ישראל! אף כי לא מת ולא שד ראו עיניו, גם לא לשון ארוכה ועליה אבק עלי מרורים יוצאת מעזרת הנשים, כי אם קול מוזר עלה באזניו ובשבתו תפוש ברוב שרעפיו לא ידע כי הקול אשר בא לאזניו הוא קול הדלת אשר סבבה על צירה וידמה כי קול אשתו הוא, או קול מזיק אחר אשר לו קול כקול אשתו וכקול הדלת, אולם בטרם ראה את אשר לפניו הניח נער כבן ארבע עשרה שנה ידו על שכמו ויאמר בשחוק: האם לא הכרתני או האם יתנו פני מורא בלבבך? —

זבולון נשם נשימה ארוכה כמו יצא ממסגר ויאמר בשמחה: האתה הוא, לכישי? מה תעשה פה ומה זה תסתיר תחת כנף כסותך? —

— יחדו נחלוק, כי על כן באתי הנה, גם בביתך הייתי לבקשך ואשתך הראתה כי רב כבודי בעיניה, כי עד אחרי הדלת והמזוזה לִוְּתָה אותי וידה תמכה ימיני באהבה ומרוב אהבתה אותי ומרוב שמחתה ששמחה בי קראה שמי: כלב חזיר. — אף כי לב זבלון היה מלא דאבה, בכל זאת לא

כלא שפתיו משחוק בשמעו דברי הנער היפה עד מאד ובראותו תנועת גויתו אשר התנועעה כגוית אשתו בעת זעמה.

– הרחב פיך ואמלאהו – הוסיף הנער לדבר ויוצא מתחת שולי בגדו תופינים מרבכים בשמן, אשר אחד באחד דבקו ומראיהם נחמד מאד למראה – הן לא אתה ולא אבותיך ואבות אבותיך אף לא אשתך וכל משפחתה ראו מעודם ועד היום הזה תופינים כאלה, ואותם תאכל היום, אף כי לא גבאי ולא נאמן ולא שמש, ואף לא בן החברה אתה. – וככלותו את הקריאה הושיט את החלק הגדול מהתופינים לזבלין אשר הביט רגע במדבר בו ורגע בהתופינים כמשתומם ויבלע רקו מרגע לרגע ולא שלח ידו לגעת בהם.

– האם אבוא אליך ואפתח פיך בחזקה ואלעיטך? המעט ממך כי זכרתי אותך כי עוד תעמים עלי משא כזה? –

– הן תשחק לי – ענה זבולון – אני אדע את דרכיך, לא תופינים בידך כי אם תחפוץ להתל בי –. הנער לא ענה דבר כי אם נשך בשניו מהתופינים ויאכל בתאות נפש.

– אם כן תופינים המה באמת – קרא זבלון – ואיפו לקחת אותם? –

– מה לך לדעת איפו לקחתי אותם? שים אל לבך למי אתנם, לכן חדל מדבר, קום ועשה פן תאחר המועד, הן תדע כי בטני לא תרבה חקור ותקבל באהבה כל אשר אתן לה –. המלמד לא משל עוד ברוחו ויקח גם הוא ויאכל בתאות נפש בקראו מרגע לרגע ברגש: מעודי לא אכלתי ולא ראיתי מטעמים כאלה, טוב עשית כי זכרתני –. אחרי כלותם שניהם מלאכתם שאל המלמד שנית: איפא לקחת את המטעמים? – אף כי בקש הנער בכל לב לגלות לו את הסוד, בכל זאת לא מהר לענות למען יוסיף המלמד תאוה לדעת ואחרי אשר העתיר עליו דבריו הביט הנער כה וכה ויאמר: אלה המה התופינים אשר נועדו לעלות על שלחן הגבאים, ואני הוצאתים מתוך התנור –. המלמד לטש עיניו ויפער פיו ויהי כמשתומם רגעים אחדים, ועל פניו נראו אותות פחד ושממון. זמן כביר

לא מצא עז בנפש להוציא הגה מפיו, אך אחרי אשר ראה כי הנער ישחק מטוב לב קרא בקול: אהה! מה עשית? —

— אל תפחד כי סם המות לא היה בהם —

העיד תשחק? הידעת מה עשית? הלא אם יודע הדבר ימסרוך לעבוד עבודת הצבא, וגם אותי יגרשו בחרפה מהעיר אם יִוָדַע כי אני ידעתי ולא גליתי על עונך —

— עיני! עוני! גדול עוני מנשוא, אוי לי ואוי לנפשי! — קרא הנער בקול כקול בוכים וכאשר התבונן בו המלמד לראות אם בוכה הוא וינחם באמת ממעשהו הריע בקול תרועת שחוק גדול ויקרא: האם לחטאת תחשב לי כי אכלתי תופינים? הגונב מהגנב פטור, ומה גם הגינב מהגזלן, האם בכספם יכינו להם כרה גדולה ויאכלו ויפושו כעגלי מרבק? הן בכסף העדה, יען כי ידם תמצא להכביד משא המס על העדה לעשות משתה ושמחה כל היום ובלילה הזה מצאה גם ידי — את התופינים ואדע נאמנה כי לי המה, ואף אם יבואו כל הגבאים והשמשים שבעולם לא יוציאום עוד מידי, ואתה הן לא חטאת כי לקחתם מידי מבלי דעת, ואם בכל זאת יֵרַךְ לבך ותפחד, הָשֵׁב איפו את הגזלה להגבאים — קול שחוק התפרץ למרות חפצו מגרון הנער, אשר בקש לדבר כאיש חכם ויודע, אך התאפק ויקרא: ראה, הרגעתי רוחך, ומה לך כי נזעקת? — המלמד היה כאיש נפעם לא ידע להשיב דבר.

— אך הן לנפשי תירא פן יפקדו עלי אפם, הֵרגע נא, כי היד אשר הצילה את התופינים מהיות טרף לשניהם. היא תוציא גם את המציל את הטרף לבל יהיה לטרף לשניהם, בעוד רגע אשלח מלאכי והוא יהומם עד כי ישכחו את התופינים והסעודה והגנב ויספרו את הנפלאות אשר תראינה עיניהם בלילה הזה לדור יבוא, וגם בכתב ישראל על הפנקס יכתבו לזכרון עד עולם. הרגע נא ועוד מעט אשוב אליך, וידעת את ידי וחכמתי ואומץ לבי אשר יגדל גם מכח לב זבלון המלמד. — וככלותו דבריו מהר לעזוב מקומו והמלמד נשאר על מקומו משמים בלב מלא יגון ופחד. מה מאושר היה לוא מצאה ידו

קבורת חמור

להוציא בלעו מפיו ולהשיבו אל הגבאים, אך הנעשה אין להשיב ועל כן נחם מאד על מעשהו כי נפתה לדברי המסית לאכול מהתופינים ומרוב פחדו שכח גם את אבי תלמידו ואת המית ואת אשתו ויהגה אך נכאים ולא שב הביתה.

ד.

הַמְּהוּמָה.

הנה בן המה דרכי החיים, רק לאיש זרוע ולאמיץ כח לב נתנה הארץ והחיים עליה, רק המה יעשו ויצליחו וישמחו בחלקם, גם זרועם תושיע להם להנצל מיד המשפט ולבם יתנם למצוא נחת באשר מצאה ידם, לא כן חלק אלה אשר יפחדו תמיד, המה לא ידעו חיים ושלום רק צרה ומפח נפש. בטרם עשותם מעשיהם יתעו בספק ובעת עשותם יפחדו וכהתימם מעשיהם ינחמו ולבם מלא יגון ופחד-תמיד. אין חלי ואין מדוה אשר ידכאו את האדם כמחלת הניחם, הוא חלי רע ניתן לאדם לענות נפשו בו חנם, כי מה יועיל הנוחם אחרי אשר אין להשיב? הייטיב האדם דרכיו בימים הבאים? היזכה בעבורו ארחותיו ומעשיו? אך לא! הן בעשות האדם מעשהו אשר רעה תביא לרגלו, לא ידע את העתיד לבוא כי לוא ידע זאת הן נזהר ממנו, ואם גם ינחם אחרי כן ונפשו עליו תאבל הן כבר עשהו, ואם בידו להיטיב את אשר עִוֵּת יעשה זאת, בלי נוחם, ואם אין מה יועיל לו אם ינחם? רק להתו יועיל לְמַרר חייו ולדכא רוחו; לכן אם יחפוץ איש בחיים יסיר כל נוחם מלבו ואם אין, יבחר מחנק לנפשו ויסתיר עמל מעיניו. מה הועיל לזבולון המלמד הנוחם אשר אכל כִּי שָׂם לבו על כי אכל מהגנבה? רגע מצא בטנו הרעבה נחת בהמטעמים ורגעים אין ספורות, (הרגעים האלה היו כימי עד בעיניו) נענה ונאנח מיראה פן ישא ענש כחולק עם הגנב. לא כן היה חלק הנער אשר שלח ידו בהמטעמים, אשר נועדו לרדת לקרבי הגבאים, היא שמח

במעשהו וימצא נחת באכלו וישחק בלבו בחשבו כי עד מהרה יוציא מזמתו לפעל ידים ויסכסך את הגבאים והשמשים וישלח במו את המהומה עד כי ישכחו את התופינים ואת הגנב ושלום יהיה לו. ואם לא מאושר היה מהמלמד האמלל? אמנם מאושר היה בעת ההיא, ואם לארך ימים? אבל מי הוא זה אשר בידו טובו ואשרו תמיד?

– חיה דבורה, רבי געטציל שמריה הכה את אישך מכה רבה מאד וכל עוד נשמה באפו – צפצף קול דק מבעד חלון בית רבי גבריאל הנאמן אשר התקצף בבית התפלה על כי לא מצאו את הגנב.

חיה דבורה אשר אישה היה טוב לה מעשרה בנים אשר לא ילדה, כי רק בנות היו לה, היא חכתה בכליון עינים לקראת אישה ותתפלא מאד כי אחרו פעמיו. בתחלה חפצה ללכת אל בית התפלה לראות מה היה שם ומדוע בושש אישה לבוא, אך כרגע השיבה אל לבה: הן במושב זקני העיר ישב ולא נכון לה לבוא שמה, ובלי ספק ידברו בדבר גדול בצרכי החברה ועל כן יאחר שבת, ובהניחה רוחה במחשבה הזאת החלה להסיר שמלותיה מעליה, וכאשר התפשטה עד מעילה הגיע פתאום הקול לאזניה ותתחלחל ותתן קול גדול ותתחלחלנה ארבע בנותיה ותקראנה גם הנה בקול ולקולן חרדו המבשלת והשכנות ותקראנה כלן בחזקה ואיש לא ידע עד מה, עד אשר נעירה משנתה הילדה הקטנה בבנית חיה דבורה ותשאל: מדוע תצעקי אמי? – אז זכרו כל הנאספות כי לא תדענה מדוע תצעקנה ותשאלנה גם הן: מה לך כי נזעקת? – ואז זכרה גם חיה דבורה כי אישה בצרה ותמהר ותקח את בנותיה הגדולות ותרץ החוצה – אל בית התפלה מקום מושב אישה פניה מועדות.

המלאך אשר בשר את הבשורה הרעה לחיה דבורה אשת רבי גבריאל הנאמן, לא נקה גם את חוה זעלדע אשת רבי געטציל שמריה, או הזקנה, כאשר קרא לה אישה, כי גם לפני חלון חדרה התיצב ויקרא בקול פחדים: אהה, חוה

זעלדע, רבי געטציל אישך בצרה גדולה, גבריאל הנאמן ואשתו ובנותיה התנפלו עליו ויכוהו מכות אכזרי, חושי לעזרתו כי כפשע בינו ובין המות.

חוה זעלדע אשר שכבה כבר על משכבה ולא חכתה לקראת בוא אישה התעוררה ותבט סביבה בשממון ובראותה כי אין איש לא קראה בקול ולא העירה הבנות והשכנות כי אם מהרה, אף כי זקנה היתה, לעזרת אישה בלב מלא אמץ וגבורה.

והמלאך הזה לא מהר לעוף השמימה בכלותו מלאכתו לסכסך נשי הגבאי והנאמן, כי אם עלה בלאט לעזרת הנשים במכפלה העליונה הסגורה על מסגר כל השנה, אשר על כן ימצאו שמה מנוחה להם השדים והמזיקים כאשר יגבור עליהם הקור והקרחו שם יתרועעו וישירו בטוב לבם או ייליל מרה ויתיפחו להרגיז לב כל בני בית התפלה ולהוציא בחזקה שמע ישראל מפי אלה, אשר בנפול עליהם תרדמה שכחו לקרא קריאת שמע. זאת ידע כל איש כי השדים ימצאו מקום מנוחה להם בעזרת הנשים כל השנה, לבד משני ימי ראש השנה ויום הכפורים, כי בימים האלה תיללנה שמה הנשים ותספרנה כל הגות לביתן לאלהי התפלות ולרעותיהן, ועל כן לא יערב איש את לבבו לגשת בלילה אל המקום הנורא ההוא, אך המלאך לא ירא מחמת השדים ויעל על העליה ויבט בעד החלון רגע קטן על האספה והמלחמה האיומה אשר פרצה בקרבה. האחד אוחז בזקן רעהו והשני ישך בשניו והשלישי יבעט ברגליו והנשים תלחמנה אף הנה בחזקה ותקראנה בקול גדול מאד, ולבו מלא נחת ממראה עיניו, ואחרי כן פתח את החלון וישלח בו כר קרוע וכרגע היתה חשכת קבר בעזרה, כל הנרות כבו מפני הרוח אשר נשב בחזקה מבעד חלון העליה והנוצות כסו על פני כל הנאספים ותעלינה בפיהם ובאפם, ולהגדיל המבוכה נתן המלאך קולו ממרומים כקול כל חיה וכלב וחתול ויצא לב כל הנלחמים וקול אדיר וחזק, קול מפרק קירות בית התפלה קול קורא: שדים, מזיקים, מלאכי חבלה, קול קורא מקרב לב: שמע ישראל! עלה עד העליה והמלאך שמע וישחק בכל לב ויעלם.

אם אמנם אחשוב כשפת יתר להשמיע להקורא החכם כי המלאך אשר עשה את כל הנפלאות האלה לא מלאך שלוח מן השמים היה, כי כל קורא ידע דברי החכמים, אשר ידעו היטיב דרכי המלאכים ומה כחם, והמה העידו כי צר כח מלאך אחד לעשות שתי שליחות, ואיך מצאה יד המלאך הזה לעשות כל הנפלאות האלה בלילה אחד? ועל כן יביני כלם משפט, כי הנער אשר גנב את התופינים רק ערום הערים בהתהללו לזבולון המלמד כי ישלח דברו ביד מלאך, כי אמנם הוא היה הגנב, הוא השולח והוא המלאך, ובכל זאת לא אוכל התאפק ואעיד גם אנכי כי ידי הנער היו בכל אלה, לבל תעלה חלילה מחשבה על לב הקורא להאמין כי בין אנשים כהשביה בעל מחשבה חלקי וגם אני אספוק בדברי החכמים ואחשוב כי ביד מלאך לעשות שתי שליחות למרות חפץ חכמינו אשר דבריהם לעולם יעמדו. לא כן! גם אני אאמין באמונה שלמה, כי ידי מלאך לא עשו ולא תעשינה שתי שליחות עד עולם, והנער אשר לא ידע בשת, וישלח ידו לגניב התופינים הקדושים שנועדו לסעודה הקדושה למען הבטן הקדושה אשר לגבאי החברה הקדושה, הוא הוסיף עון על עונו לשלוח לשון גם במלאך אלהים להשביתו מטהרו ולשומו כעבד לו, אך אם ימצא איש מכביד לבו וימאן להאמין כי ימצא באחת הישיבות נער אשר לו יהיה אמץ לב כזה, לו אענה: אם בן בלי אמונה אתה ולא תאמין על דברתי הנה עדי בכשולה, שם יחיה זבלון המלמד והיא יבוא ויתן עדיו כי באזניו שמע אחרי כן מפי הנער כי כל אלה פעלו ידיו, ואף חכמתו עמדה לו להשכיח את הנאספים ברגע אחד את התופינים ואת גונבם, ואת עירך הסעודה ומשרתו, מפני הבהלה החדשה אשר שלח בהם, וזבולון עד נאמן הוא ולא יכזב. זאת יעידו עליו כל יודעיו, וגם לא פתי מאמין בכל דבר הוא, כי על כן לא האמין גם הוא בתחלה בדברי הנער אשר ספר לו כל מעשיו הגדולים בלילה ההוא. ואיך יאמין כי איש יעלה בלילה לבדו על העליה וישוב ממנה בשלום? הן כל בני העיר יודעים כי מתים ושדים שם ילינו, ונפלאות

לאין חקר נעשו כבר שמה, כאשר יְסֻפַּר בכל העיר, ואיכה ירהיב עז בנפשו נער לגשת אל מאורת השדים, ואיכה ישקטו המה במכונם ולא יעשו אתו נבלה? וכאלה וכאלה השיב להנער להראותו כי לא פתי הוא ולא יאמין בכל דבר, וגם כל שבועי שביעות אשר נשבע הנער למען יאמין השומע בדברו לא הועילו מאומה, אך למחרת נוכח כי ככל אשר דבר הנער כן היה, דבר לא נעדר, ויחל לירוא מפניו כי גמר אמר והחליט כי מכשף או שד היא מתהלך בצלם אדם וההופינים לא תיפינים היו רק חזיון מתעה.

אמנם לא מכשף ולא שד בדמות אדם היה הנער, כי אם אמץ לב ורוח היו לו כאשר לא היו אף להזקנים בעיר ההיא ובְאַוָּתוֹ לעשות שחוק לנפשו לא פחד מפני השדים כאשר לא רהה מחמת ראשי החברה, אולם בעת אשר לבן עם אחר יהיה אמץ הלב לעטרת צבי ולאוצר כל כבוד ועשר ויעשה לו שם כשם אחד הגבורים על שדה קטל, או אחד הלוחמים בדת ודין בבית המשפט. יהיה לבן ישראל למשחית לחבל ולמצודה פרושה לרגליו אשר בחבליה יתמך ולא יצא ממנה, וגם את הנער הזה לא העלה אמץ רוחו אל גָּל, כי אם הדיחהו מדחי אל דחי, ותחת כי בזה בלבו לשדים ומזיקים עטרוהו המה אחרי כן ויקחו נקמתם ממנו על כי ערב לבו לבוא בגבולם כי לא בעיר ככשולה יקשה איש אל השדים ויצא מהמלחמה בשלום.

ה.

הַשּׁוֹפְטִים.

למען לא יפרצו בני האדם כל חק ומשפט בדרך הארץ וירבו לפשוע והחזק ידכא החלש ואיש זרוע יעשוק את אין־אונים לכן הכין היוצר מראש מקום המשפט מקדם ששם יֵאָסְפוּ אספה כל המירדים והפושעים להוסר על רעתם, שם אש יוקדת, אש עולמים וקרח נורא ונחשים וצפעונים ומלאכי חבלה אשר

למראיהם יִדְכָּא גבר והמה יסורו למשמעת שר מלך בלהות, שר התפתה אשר רבוא רבבות משרתים כאלה לו והמה יגרו בחרמם כל נפש חוטאת ויענוה וייסרוה במוסר אכזרי, בחבלי שאול ומכאוביה הנוראים גם ממכאוב שנים ומלשון אשה רעה, וכאשר יענו את הנפשות הנענות כן תרבינה וכן תחיינה ולא תכלינה למען תסבולנה רבוא רבבות מונים את כל הצרה והמצוקה אשר באו עליהן לרגלי שרירות לבן. את יום המשפט הנורא יזכרו רבים עת אשר ישלחו ידם בעולתה ועת רגליהם תרוצנה לרע וישובו מדרכם וינחמו, או אם לא ישובו, אז ימוגו מפני בלהות ויפחדו ויגורו בכל ימי חייהם ויֵענו בחיים כרפאים שוכני קבר, כל אלה עשה האלהים שייראו מלפניו ויפחדו מעשות רע. המשפט הזה לאלהים הוא! אך אחרי כי יצר לב האדם רע מנעוריו וימצאו אנשים אשר ירבו לפשוע ויבטחו בלבם, כי שלום יהיה להם, כי אין חשבון ומשפט ודעת בשאול, לכן הקימו גם בני האדם שופטים לשפוט כל איש על פי מעללו גם בעוד בחיים חיתו. המשפט הזה לבני האדם הוא! וכה שפטו ימים רבים האלהים במרומים ובתחתית שאול ובני האדם על האדמה, וְרָעִים לא נתקו. אך ברבות הימים נפקחו עיני בני האדם לראות כי לא די כח לא באימת שאול ולא בזרועם ובמשפטם אשר ישפטו את החיים לעצור בעד הרשעים לבל יפשעו, כי ימצאו אבירי כח אשר בשמים ישיתו פיהם בגאוה וגדל לבב לאמר אין אלהים, ועוד יוסיפו פשע לשים תהלה גם במלאך דומה ובשאול תחתית ויאמרו: לא המה. ואילי הארץ ושופטיה גם המה למשחק להם, אנשים אשר לא יראת אלהים ולא פחד אנוש על פניהם, המה המלכים והשרים אשר השתררו אז בחזקה על בני האדם וידכאום תחת רגליהם, לכן השכילו חכמי מצרים לשפוך ממשלת משפטם על כל בשר, כחיים כמתים, ואיש אשר בעודנו בחיים קצרה ידם מעשות אתו משפטים, אותו הביאו במשפט אחרי מותו; את מלכיהם אשר עשו בחייהם כאות נפשם ואין מפגיע, אותם במותם הועידו למשפט למען דעת צדקתם ורשעתם, ואם אחד

הרבה הרע בחייו אז אוי לו במותו כי לא זכה לקבורה, ויהי לאות לבני מרי היושבים על כם המלוכה ועטרותיהם בראשיהם. וכמעשה ארץ מצרים כן יעשו גם בני ישראל; מלכים אין להם, אך תחת זה המה כלם בני מלכים וימצאו בהם משחיתים את דרכם, העוברים חקי השלחן הערוך והגינבים תופינים לעיני ראשי החברה הקדושה, וכאלה בני בליעל אשר ישחיתו את דרכם מאד, והאם בני בליעל כאלה יחטאו ולא ישאו את עונם? לא! הדבר הזה לא היה ולא יהיה! – אמר חשביה בעל המחשבה – עוד יש שופטים בארץ, המה גבאי החברה הקדושה ונאמניה. פנקס ימצא בכל עיר ועיר מקום מושב בני ישראל ועל הפנקס הזה כלם יכתבו וכל אשר קרה בעיר לזכרון לדור אחרון. שם יש זכרון לְמַפַּת עץ ולאנוסה, למלשינים ולמוסרים ממון ישראל ביד גוי, למורדים בכבוד הקהל ולמאכילי טרפה, לגונבים כלי הקדש מבית התפלה ולנושאי מטפחת בבגדיהם ביום השבת, לבית אשר הָכָּה שאיה בידי לצים וש״ים ולחוטאים אשר בחטאם פרצה המגפה, או כי לעגו להחברה הקדושה. בכתב הזה יכתבו כל אלה אשר פרצו חק ישראל והם המה ישאו עונם במותם, כי יקבר קבורת חמור. אך אל תבהל קורא בשמעך כי יקברו אנשים בקברות חמורים, גם אל תדמה כי שם הכינו בית קברות משכן עולמים לחמורים, לא זאת! את החוטאים בנפשותם לא בין חמורים ישכיבו רק לא ירחיצים ולא ילבישום תכריכים ולא ישאום בכתף ולא יכרו למו קבר בקברות אחיהם, כי אם בשק ישימום ובגדיהם עליהם ויובילום בעגלה ויקברום לפני גדר בית הקברים מחוץ ותהיה חרפה על כל המשפחה, חרפת עולם לא תמחה. ובכחם זה יפילו בני החברה פחדם על כל אויביהם. ואם אמנם השופטים האלה לא היו אבירי לב כי ידעו גם חנות ולא פקדו באפם כרגע את כל הפושעים, ואם נשאל את פי זבדי העשיר אז יתן עדיו ויצדיקם כי ידעו רחמים בדין, כי אף כי נודעו מעשיו את אשת האיש אשר שרתה לפניו, בכל זאת לא הועידוהו למשפט ולא

נתנו שמו לחרפה בפנקס הק"ל, ולמך בן–נח לא יכחד אף הוא, כי אף בהודע בקהל כי אכל בבית שר העיר ביום הצום, בכל זאת סלחו לעונו בחסדם הגדול, ורבים המה כמהם אשר יהגו צדקת ראשי החברה כי לא כלום באפם, ובכל זאת ישבו השופטים האלה כפעם בפעם לשפוט רשעים, ובני משפחות רבות היו בעיר אשר בהצותם את איש ריבם קראו אחריו מלא: הלא אביך או דודך או בן אחותך קבור מאחרי הגדר! אות הוא כי גם משפטים כאלה נעשו שמה. גם רב כח שופטי ישראל משופטי מצרים, כי בעת אשר שופטי מצרים גזרו רק על המתים, הנה השופטים הצדיקים האלה לא רק במתים עשו שפטים כי אם גם בחיים, ואם נתפש עושה ע"ל והיא צעיר לימים וייראו פן תארך עוד העת עד אשר תבוא עת המשפט, ומה גם כי רבים מהצעירים לא פחדו ולא רהו עוד מעונש קבורת חמור כי התברכו בלבבם: עוד נראה חיים ומי יודע אם לא תמצא עוד ידינו להיות גבאי או נאמן החברה ואז נבטל את הגזרה, או כי תצליח בידינו לכפר בכסף ענושים את פני השופטים ויפירו משפטם – כאשר כן קרה פעמים רבות – לכן העמיקו השופטים האלה עצה לעשות משפטים גם את החיים, וכאשר תפשו עול צעיר לימים בכף וגואל אין לו אז נתנוהו לעבוד בצבא, ומפני הענש הזה יראו כל הצעירים ולא עשו עול או בקשו להסתיר מעשיהם, לבד מהגנב אשר גנב את התופינים, היא לא זכר זאת, או כי ידע כי גואל חזק לו, או אולי חשב בלבו כי על עון קל כזה לא יתנוהו למשסה השופטים הצדיקים האלה. אך אם כה חשב שגה מאד, כי לא כעון קל נחשב בעיני בני החברה לגנוב את התופינים לעיניהם, כי בזה נתן חרפה על כל החברה, ואף חשביה הודה במו פיו כי כבוד החברה היה לכלימה ועל כן התאספו היום ממחרת ליל המבוכה לחרוץ משפט.

ראשי החברה אשר ידענום יושבים יחד בעזרת הנשים ועל פניהם עוד נראו עקבות המלחמה, פני האחד ממורטים ועין השני נמחצה ובזקן השלישי השאיר

איש ריבו אך לקט ושכחה, ופני כלם יפיקו רגז.

– אחת היא אמרתי: הגנב ושולח המהומה בנו אחד הוא – קרא רבי געטציל היושב ראש אחרי אשר רבו איש את רעהו כשעה ואיש לא מצא נחת במשפט רעהו – איש בליעל התל בנו, קלון משנה מלא פנינו, אוי לדור שכך עלתה בימיו, הזאת היא העיר כשולה המפארה שיאמרו עיר מלאה יראת אלהים וצדקה? לסדום היינו! –

– ולבבי יחשוב כי לא יד בן אדם היתה בנו לְהָמֵּנוּ לא יד איש גנבה את הלביבות לעינינו ואיש לא ראה, לא קול איש קרא באזני הנשים, ואף לא יד איש כִּבְּתָה כל הנרות, יד ל׳ץ היתה בנו, ולכן נחפשה דרכינו – ענה אחד מהיושבים.

– לא היה ולא יהיה! שיחת נשים! ענה רבי חשביה בעל מחשבה, אשר אתמול קרא בקול גדול: שמע ישראל – אמנם ל׳ץ עשה זאת, אך ל׳ץ ילוד אשה, כי למקום קדוש לא יבואו המזיקים ואף אם ימצאו משכנות למו בעליה הנה אין להם השליטה בבית התפלה, ומה גם בעת אשר אנשים רבים ישבו יחד. רק אחד מבני הנעורים התל בנו למען תננו לחרפה לעין כל –

– ואיך יעלה איש בלילה אל העליה למקום מושב הרוחות?

– שאל האיש אשר בקש לחפש דרכיו. כל בני האספה הביטו איש בפני רעהו כי לא ידעו לענות על השאלה העצומה הזאת.

– הטרם תדעו – קרא גבריאל הנאמן – כי הרשעים לא יאמינו בשדים ולא יחתו מהם, והרשע הזה אשר נועז ללעיג לחברה הקדושה הוא לא יאמין גם בשדים ומתים והוא ירהיב עז בנפשו לעלות על העליה בלילה: האם שכחתם כי לפני עשר שנים נמצאו ח ט א י ם על העליה; הפרוש ואשת האיש. השכחתם זאת? וגם המה לא יראו מפני השדים –

– הוא צדק מאד – קראו אחדים וגם רב׳ געטציל שמריה נאלץ להודות כי צדק במשפטו, כי אף אם אנשי ריב היו תמיד, אך ביום הזה עשו כלם שלום, בראותם כי נמצאו בעיר

חוטאים אשר בעיניהם גם קדושת החברה הקדושה כאל נחשבה.

– אם הפושעים לא יאמינו במזיקים – הוסיף האיש לשאל – האם בעבור זאת יחדלו השדים מעשות לו רעה? האם יהיה חוטא נשכר? –

כל הנאספים באו שנית במבוכה כי לא ידעו לענות, רק רבי אוריה הסוחר לבדו התעודד ויקח זקנו בידו ויאמר: הקפתנו היום בשאלות של הבל, גרונם, הלא מאמר מפרש הוא בתלמוד דף, דף... שכחתי כעת הדף וכמדומה לי שהוא בדף פ"א, מאמר ערוך הוא. מאן דקפיד קפדינן בהדיה. הא לך תשובה, ואם תפצה עוד פיך לשאול? ברוך השם בעירנו ימצאו גם בעלי בתים אשר ידעו לענות תשובה כהלכה – קרא ויניע כל גוו כמו התגבר על אויבו ויורידהו עד עפר, אך לוהמו הקשה לו ויבקש לשאול עוד לולא קראו כל הנאספים פה אחד: רב לך, גרונם לשאל, חשביה צדק במשפטו: איש ולא אל ולא שד שלח בנו את המהומה, ועל כן עלינו לעשות בו משפטים –

– ועל כן – קרא רבי געטציל שמריה כשופט רמים – משפטי חרצתי כי הפושע יכתב לקבורת חמור –

– קבורת חמור יקבר – ענו כלם פה אחד וישאפו רוח כמו הסירו אבן מעמסה מעל לבם.

השופטים הצדיקים האלה אשר שפטו את הפושע על שלשת פשעיו גם יחד, על כי ג נ ב וכי לעג להחברה וכי כפר בשדים ומזיקים, אחרי כי ערב לבו לבוא לעליה בלילה רק ענש אחד כי יקבר רק פ ע ם א ח ת בקבירת חמור (ואם לא כחסד גדול במשפט יחשב להם משפטם?) השופטים הצדיקים האלה מצאו נחת במשפטם וישמחו בלבם על המחזה אשר תראינה עיניהם ביום קבורת הפושע, ולא אחד שם אל לבו, כי אולי ישכון כבר את רפאים בטרם תבוא עת קץ הפושע גם לא זכרו כי לא ידעו מי הוא וכל משפטם הבל.

– כתוב בפנקס לזכרון – נתן רבי געטציל צו אל הסופר.

– אבל מה שמו כי אדע? – שאל הסופר. השופטים נבוכו בשלישית ויביטו איש בפני רעהו בתמהון, כי עד הנה

לא עלה על לבם כי ישפטו משפט חוטא אשר לא ידעו מי הוא, רק רבי געטציל לבדו לא נבוך כי אם מהר לתת עצתו: כתיב „הפושע" וכאשר יודע מי הוא אז תכתוב גם שמו, כי סוף דבר הכל נשמע —

— הידעתם רבותי? — קרא אחד מהיושבים ויבט בדאגה לכל רוח פן יש זר שומע בינותם — הידעתם רבותי את מי אחשד במעל הזה? —

— את מי? את מי? שאלו כלם בחפזון — הגד אל תכחד ואל תירא, ואם גם בן הרב הוא או אחד מבני הגבירים לא ינקה, כי לא דבר קטן הוא ללעיג לחברה הקדושה, לא נתן את כבוד החברה לכלמה —

— טוב דברתם, רבותי, טוב מאד, המקום ברוך היא יתן חכמה לאשר יתן משרה, זאת אראה עין בעין ובחכמת דברתם. היו לאנשים ואל תפחדו מאיש, אך השבעו לי כי לא תגלו לאיש כי מפי יצא הדבר הזה —

— הרגע נא כי איש מחברתנו לא יגלה סוד — ענה רבי געטציל.

— הן ידעתם רבותי כי לא איש עשיר אני ולא אוכל לקום לפני אחד הגבירים בחרות אפו בי, אך למען כבוד החברה אעשה זאת ואגלה את אשר בלבבי, ולולא כבוד החברה היה יקר בעיני, כי אז לא אמרתי זאת בעד כל כופר. הן תבינו למלי, רבותי, לא חכם ולא תלמיד חכם אני, רביתי, אך בכל זאת אדע, כי להגבירים הכח לעשות כחפצם באיש כמוני, ועל כן לא תתפלאו כי אירא מפניהם, הלא תבינו רבותי — —

אבל ממי תפחד? — קראו אחדים — איש ממנו לא יגלה דבריך, השמיע את מי תחשד —

— למען כבוד החברה, רבותי, אעשה זאת, לא לכבודי, יהי כן ה' בעזרי — —

— אך השמיע את אשר בלבך ונדע —

אני אחשד — ענה האיש בקול דממה — את — — אך הן לא תגידו לאיש כי מפי יצא הדבר —

– הן הבטחתיך בשם כל האספה כי שלום יהיה לך – קרא רבי געטציל ברגז – ואם לא תאמין בדברינו ? –

– האני לא אאמין בדברי ראשי החברה ? רבותי, הן רק למען כבודכם אעשה זאת ואיך לא אאמין בדבריכם ? לא תלמיד חכם אני רבותי, ובכל זאת ארע כי החברה הקדושה קדושה היא, ואם כן גם ראשיה קדושים הם ואיך לא אבטח בדבריהם ? –

– ולמה זה תרבה להג ? אמור את מי תחשד ? –

– אני אחשד את שמיאל בן כלב הגביר – ענה האיש בחרדה, כמו נבעת מדברי פיו.

– את שמואל בן כלב ! השובב, הפרוע, המְזֻמד המופקר ! נתנו איש איש בקולו – קבורת חמור יקבר אף כי עשיר הוא ! –

– ואיך עלה על לבך לחשוב כזאת ? – שאל גבריאל הנאמן במנוחה.

– אתמול בשבתנו אל השלחן ראיתי אותו עומד בצד התנור רגעים אחדים ושחוק על פניו ואחרי כן עזב מקומו וילך לו –

– עין בעין נראה כי הוא הגנב הוא ולא אחר – קראו אחדים.

כמעט אזכור כי גם אני ראיתיו – ענה אחר מהאספה.

– הוא ולא אחר – קראו שנית אחרים – ונקריבנו למשפט כרגע –

– ומדוע תחרישו אתם הגבאי והנאמן ? – שאלו שנים.

– אם כן הוא הדבר – ענה רבי געטציל באנחה – צר לי מאד כי לא נוכל עשו מאומה –

– ולמה זה לא נוכל לעשות מאומה, האם יתן איש את כל החברה לבוז ואנחנו נעמוד מנגד ? –

– אבל מה נעשה לו ? למסרו לעבודת הצבא הן לא נוכל כי מי זה ינסה מלחמה את כלב הגביר ואיש הזרוע ? –

– אם כן נקברהו בקבורת חמור, הלא לנו המשפט –

– גם מעשות זאת קצרה ידנו, כי אם נקבר את העשירים בקבורת חמור הלא יכלו אוצרות החברה, הן לא העניים ירבו במחיר הקבורה ואחוזת הקבר ורק מהעשירים תמצא ידינו לקחת כסף רב מחיר הקבורה ואם בקבורת חמור יקברו אז לא ישלמו אף גרה אחת והוצאות החברה הן רבות הנה כאשר תדעו, לא נוכל עשו כל מאומה, לא נוכל. – כל הנאספים החרישו, כי ראו כי צדק מהם ופניהם העידו בם כי צר להם מאד כי הצפור נמלטה מפח, אך פתאום קם רבי חשביה ויקרא: הדבר הזה לא היה ולא יהיה! –

– מה לא היה ולא יהיה? – קרא רבי געטציל בחמה – האם תאמר לחרחר ריב את הגבירים בעת הרעה הזאת? רבותי, עת רעה העת הזאת, ומי יודע אם לא נביא רעה על כל החברה אם נקום לריב את אחד הגבירים? הלא שמעתם כי בעיר קבירה קמו תרבות אנשים להלשין על החברה לפני שרי הממשלה ולהשבית זכרה, ואם לא תשימו זאת אל לבכם, יראתי מאד פן, לא יעלה ולא יבוא, יקומו גם בנו אנשים כאלה ואז גלה כבוד מהחברה ומה נעשה אז? –

– לא היה ולא יהיה – קרא רבי חשביה שנית בקול גדול. פני רבי געטציל רעמו מאד ויחפוץ לענות, אך רבי חשביה השביח קולו בקראו בקול גדול: לא היה ולא יהיה, לא אחפוץ כי נריב את הגביר ולא עלה על לבי, רק אמרתי כי הדבר לא היה ולא יהיה? –

דבריו השיבו כמעט את המנוחה ללב רבי געטציל שמריה וישב וישאל בנחת: ומה הוא הדבר אשר לא היה ולא יהיה? –

– הוא אשר דברתי לא היה ולא יהיה – קרא רבי חשביה כמנצח – שמיאל בן כלב לא עשה את הדבר הרע הזה וגם לא עלה על לבו מעשות כזאת וגם לא היה בעזרת הנשים ואיש לא ראה אותו שם והגנב והפושע הוא איש אחר –

כל הנאספים אשר צר להם מאד כי התאספו לשוא וידם קצרה מעשות משפטים שמחו מאד על דברי חשביה כעל כל

הון וימהרו ויחליטו כי צדק בדבריו וגם האיש אשר השד את שמואל מהר ויאמר: רבותי, אולי התעוני עיני ונער אחר עמד בצד התנור, אך באמונתי נשבעתי כי ראיתי נער בצד התנור וחשבתי כי הוא שמואל, אך הן תחמלו עלי, רבותי ולא תגידו לאיש כי מפי יצא הדבר —

— לכן עשה כאשר צויתיך — אמר רבי געטציל אל הסופר — וכתוב בפנקס „מטעם ראשי החברה ומנהיגיה יקבר הפושע בקבורת חמור" ושים רֶוַח בין „הפושע" ובין „קבורת חמור" למען תכתוב אחרי כן את שמו בהודע מי הוא —.

הסופר עשה כדבריו כלם עמדו ממקומם ולבם מלא נחת כי עשו משפט ויצילו כבוד החברה. אך ברגע ההיא פרצה אשה אל הבית ותקרא בקול גדול מורַבּוֹתַי, שערוריה נעשתה בעיר! —

ו.

נוֹדַע הַדָּבָר.

בעת אשר התיעצו ראשי החברה בעזרת הנשים ישב הנער אשר הביא אתמול את הלביבות אל זבולון המלמד בצד קיר העזרה, לפניו ספר פתוח אך אזניו הקשיבו לדבריהם וישחק בקרבו בשמעו כי אותו ישפטו והוא יושב בצדם והמה לא ידעו עד מה, ובעודנו יושב ושומע ושחק בלבו בא זבלון המלמד הביתה ויגש אליו בלאט ויאמר: מהר ולך אחרי — הוא יצא אחריו. פני זבולון היו כפני מת, ידיו רעדו וכל עצמותיו רחפו ולא יכול להוציא הגה מפיו.

מה לך? — שאל הנער.

— העוד תשאלני מה לי? ענה המלמד בחרדה — הה! מה עשית? אבדת אבדת כי נודע הדבר, כי אתה עשית כל אלה —

— נודע הדבר? — קרא הנער בשחוק גדול.

— העוד תשחק ולא תשים אל לבך מה עשית? — קרא

המלמד בשממין – אני אומר לך כי נודע הדבר ואתה תצחק, הֶהָכִּיתָ בשגעון ? –

אך למי נודע ? הן ראשי החברה ישבו ויתיעצו ולא ידעו עד מה –

– הה, נידע הדבר לאשתי, בבואי הביתה מצאה עקבות הלביבות על זקני ותאלצני עד מאד עד כי הגדתי לה כל –

פני הנער נפלו בשמעו דבריו ויקרא: אתה היית בעוכרי כי גלית סוד –

– אך הנעשה אין להשיב – ענה המלמד בלב נשבר – המה יתפשוך וימסרוך לעבודת הצבא –

– כאשר יראו אזניהם כן יראו אותי – ענה הנער וימהר לשוב אל בית התפלה. בשובו שמע קול אשת המלמד אשר קראה: שערוריה נעשתה! אך לא נכסף עוד לשמוע אחרית דבריה כי אם מהר ויקח מלתחתו ויברח בחפזה מבית התפלה.

– מוֹרַבּוֹתַי – קראה האשה אשת זבלון המלמד ותכה כף אל כף – הלביבות גנב הגנב, וכל המהומה עשה הוא, הוא ולא אחר, ועל כן באתי הנה להודיע זאת לכם, מוֹרַבּוֹתַי, אישי לא אשם בזה, כה ישמרנו ה׳, הוא כסיל, פתי, חמור, ולא גנב ולא ידע מכל אלה ואני קללתיו בקללה נמרצת גם הדפתיו בכתף, כה יזכני ה׳ לראות בנחמת ציון, רק הגנב הוא אשם בדבר ואישי לא ידע –

– אבל השמיעינו דבר ברור – ענה ר׳ געטציל – מה תבקשי לספר לנו ? –

מוררבותי! אל תשימו חטאת על אישי, כי הוא פתי וסכל ולא ידע אף מה, כה אזכה להיות בגן עדן, כאשר הוא לא ידע עד מה –

אך הן איש לא יאשים את אישך, ובמה נאשימנו ? –

– הוא לא גנב את הלביבות, ולא ידע מכל אלה באלהים אשבע, חוסו עלי ואל תתנוהו למשסה –

– וגם בלעדי תגידי ידענו כי אישך לא יבוא הנה לגניב לביבות ולא יעלה על העליה בלילה לבדו –

– אבל אל תאשימו אותו ע׳, כי ידע מי הוא הגנב ולא בא להגיד, כי בחדר הוא ולא יוכל לעזוב את התלמידים ועל כן באתי הנה לבקש מכם סליחה –

– הוא ידע מי היא הגנב ! – קראו כלם בתמהון .

– הוא הגיד לי זאת בפיו למען אלך ואספר לכם, מוררבותי, ולא יקרנו עון על כי לא הלך הוא להגיד לכם כי בחדר הוא, והתלמידים שקצים המה, ואם יעזבם רגע יהפכו את החדר –

– ואם כן תדעי גם אַתְּ מי הוא הגנב ? –

– אדע אדע, אישי הגיד לי, ואני לא שאלתיו, למען אלך ואגיד לכם –

– ומי זה גנב הלביבות ? הגידי מי ? –

הגנב, חי ראשי הגנב ואישי לא אשם בדבר –

– אבל מי הוא הגנב ? –

– האם לא תדעו זאת ? מוררבותי, הוא השרץ אשר שנאתיו מאז ולא נתתי לו לדרוך על סף ביתי, אך הוא בן עיר אישי ועל כן דבר עמו –

– דברי דבר ברור מה שמו ? –

– שמו לא אדע, אך הוא בן עיר בעלי –

– שמש, מהר וקרא דנה את המלמד – נתן רבי געטציל צו. האשה התחלחלה מאד ותיסף לבכות ולהתחנן ולהצדיק את בעלה עד אשר שב השמש ויאמר: לא מצאתיו בחדר –

– הוא איננו בחדר ? – קרא רבי געטציל בתמהון – הכזה יעשה מלמד בצהרים לעזוב את החדר, אין זאת כי לא הלכת שמה ולא היית בחדר –

– בחיי אשתי ובני אשבע כי הייתו שם ובקשתיו ולא מצאתיו והנערים אמרו כי הלך הביתה –

– וְאַתְּ הלא אמרת כי בחדר הנהו ? ! – אמר רבי געטציל אל האשה.

– הוא לא בא הביתה, ומה יעשה בביתו ? בחדר הנהו – ענתה האשה בחלחלה.

– אם כן נחבא מפנינו, ומי יודע אם לא ברח מהעיר ?–
– מי יודע אם לא ברח מהעיר !!! – קראה האשה בקול מ־ ותך כף אל כף ותחזק בשתי ידיה בראשה ותקרא בקול גדול ואיום מאד: ואני אהיה עגונה! אוי לי ואוי לנפשי, אנא בני ישראל רחמנים, חפשוהו, בקשוהו ותקנו לכם עולם הבא. הה! מה אעשה ומה אחל לעשות, עגונה הנני –
– הוא לא ברח מהעיר – ענה חשביה אף הוא חלקי – נשלח את השמש השני ויבקשנו –. כרגע יצא השמש השני לבקשנו ואחרי עבור כרבע שעה שב יחד את המלמד אשר כל עצמותיו רחפו ממגיר, ומה גם אחרי אשר ראה את אשתי בין הנאספים.
– איפא נחבאת ? נתנה עליו בקולה, אך הוא עמד כאלם כי ירא לענות על דבריה, ולולא מהר רבי געטציל לעזרתו מי יודע אם לא אלצה אותו לגלות הסוד כי הוא הלך להזהיר את הנער הגנב מהלכד בפח, אך רבי געטציל הוציאהו מן המצר כי קרא בקול להאשה: לא פה המקום לריב את אישך, זאת תעשי בביתך, ואל המלמד אמר: מה שם הגנב ?–
– רבותי הנני שכר יום ולא יכולתי לעזוב את החדר. ועל כן...
– אך מה שם הגנב ? הגד לנו שם הגנב כרגע –
– בנפשי נשבעתי כי לא ידעתי עד מה –
– אבל מה שמו ? – קרא רבי געטציל וירקע ברגליו.
– שם הנער אשר גנב התיפינים ? –
– כן הוא, כן, שם הגנב אשר גנב את התופינים –
– הלא תדעו אותי רבותי, כלכם תדעו אותו, הן בבית רבי גבריאל אכל יום אחד בשבוע ותדעו אותו –
– מי אכל בביתי ? – שאל רבי גבריאל בתמהון.
– מי ? הגנב! חיים הלכישי אשר ילמוד פה בבית התפלה–
– הלכישי אשר אכל בביתי! – קרא גבריאל הנאמן בשממון – כמעט לא אאמין למשמע אזני, זה הוא הגמול אשר שלם לי בעד לחמי! –

– הלכישי ! – קראו אחריו רבים בפה אחד – מי פלל זאת כי נער תופש תורה יעיז מצח לעשות כזאת ? מהרו, תפשוהו אסרוהו, שימו רגליו בכבלים, ימסר לעבודת הצבא ! – כן קרא איש איש חלקו.

– אוכל לחמנו הגדיל עלינו עקב, זאת היא תורת תופשי התורה בימינו, כל הפרושים יגרשו מפה ולא נוסיף להאכילם חנם – קרא אחירע הנותן כסף בנשך ואשר מעודו לא נתן אף פת לחם לתופש תורה.

– חמשים שקל אתן להחברה – קרא זמרי המוכס – ואמסרהו לצבא בעד בני –

– ואני אתן מאה – קרא בוקי הסנדלר – ויהי כפר בני –

– וגם אני אתן מאה – ענה זמרי – לא אחום על הכסף כי לחברה הקדושה יהיה –

– אך אני אמרתי בתחלה מאה – ענה בוקי.

– ואני אמרתי בתחלה כי אחפץ לתת כסף מחירו –

– הפילו גורל – קרא אחד הנאספים.

– נפיל גורל –

בעת אשר הפילו יחד גורל על הנער הלכישי וירבו מחירו, חפשו אותו השמשים בכל העיר ולא מצאוהו, כי כבר נעלם ועקבותיו לא נודעו עוד, ובשובם ויגידו כי לא עלתה בידם למצוא את הפושע הרבו המנהיגים כעשם עמם ויחרפום על כי לא יצלחו לכל רק לסבוא יין–דגן. השמשים שמעו חרפתם ולא השיבו אף כי בלבם חשבו כל הפוסל במומו פוסל, ואחרי אשר שככה כמעט חמת המנהיגים גמרו אומר לכתוב את שם הפושע חיים הלכישי לזכרון בספר כי קבורת חמור יקבר.

ורבי געטציל שמריה יצא שמח וטוב לב מהעזרה אף כי לא נמצא הפושע, יען כי היום הראה את כל כבודו וינקום נקמת כבוד החברה ותופיניה וימהר בצעדי און לבשר לאשתו אשר באה אתמול לנקום נקמתו, את כל הגדולות אשר עשה. הנה כי כן ישמח איש בהוה יען כי לא ידע את הבאות אשר תקרינה. לוא ידע מראש את האותיות כי אז לא שמח,

כי אז ראה את הפושע בימים הבאים עומד תחת החפה את בת בתו, וביום המחרת אחרי החתונה נצב עמו לפני רבי יחזקאל הדין ובעצם היום ההוא ראה את בת בתו עגונה מאישה: אשר הרבה לפשע לאהוב את אשתו ביום הראשון אחר החתונה, כי אמנם יעקב חיים הבחור הנעלה אשר מלא כרסו באלף דף גמרא ואשר על כן לקחהו רבי געטציל אחר כבוד לביתו ויתן לו את בת בתו, הוא היא חיים הלכישי אשר גנב את הלביבות וישלח את המהומה בהאספה, ואחרי אשר ברח מהעיר ההיא שם פניו אל הישיבה הגדולה בעיר נזבל ושם עשה חיל עד כי יצא לו שם ויגיע עד כשולה. וביום הראשון אחרי החתונה ספר לאשתו אשר אהב את כל הגדולות אשר עשה לפנים לאבי אמה, אם למען למצוא חן בעיניה על חכמתו הרבה, או למען תבקש מאת אבי אמה כי ימחה פשעיו מספר הזכרונות, או למען הראותה כי הזווג הזה מאת האלהים יצא, ואשתו ספרה זאת להזקנה אם אמה, והזקנה ספרה זאת להזקן, והזקן נפעם בשמעו וחמתו בערה בו עד להשחית ויבקש להפריד בין בת בתו ובין הפושע אשר נכתב לקבורת חמור, ויברח יעקב חיים שנית מעיר כשולה. בפעם הראשונה על חטאת כפים ובשניה על פשע שפתים, רק כי בפעם הראשונה בברחו לא השאיר אחריו בעיר אף איש אחד אשר ידאג לו ובכפו לא דבק מאום, ובפעם הזאת השאיר את אשתו אשר אהבה אותו יען כי שמעה מפיו כי יאהב אותה וגם אומץ לבו, אשר הרהיב בנפשו עז לקום בפני אבי אמה הניתן חתיתו על כל סביביו, מצא חן בעיניה עד מאד, וגם בכפו דבק מורה שעות ושרשרת זהב טהור ובגדיו אשר עשה לו רבי געטציל וגם מעט כסף ותמצא ידו לשכור לו עגלה למען ימלט עד מהרה.

ז.

תּוֹחֶלֶת נִבְזָבָה.

לא רק רבי געטציל בוש משברו לפתח חרצובות בת בתו

ולשלח את אישה ריקם מעל פניו ואולי גם למכרהו אחרי כן לעבוד עבודה בצבא על מעלו, גם לא רק תוחלת אשתו הזקנה נכזבה לראות את בת בתה גרושה מאיש, אשר הכלם לא ידע להשמיע קבל עם בבית התפלה כי יאהב את אשתו, כי אם גם תקות איש אחר אבדה. האיש הזה הוא זבדיה האלמן, איש עשיר ובעל עצה אשר כל בני העיר קראו לו חכם מדינה, ואף דבר לא נעשה בעיר מבלי אשר שאלו את פיו, והוא אהב את הנערה בת בת רבי געטציל בכל לב, אך יען כי תורת יעקב חיים גברה על עושר זבדיה וחכמתו, אשר לא ידע התורה, לכן נִתְּנָה לו ועיני זבדיה רואות וכלות.

זבדיה אהב את אסתר בכל לב, אך היאמן כי יסופר כי גם בעיר ככשולה, אשר כחטאת מרי תחשב ליושביה לאהיב את האשה ביום הראשון אחרי החתונה, כי בעיר הזאת ימצא איש אשר יאהב עלמה נכריה אשר גם לא יעודה לו לאשה, ומה גם להוסיף אהבתה אחרי אשר היתה לאיש? הן גם מפני שם אהבה יחתו כל האבות והאמות אשר בנות להם, ואיש לא יערב לבו לשאת את השם הזה על שפתיו פן יהיה לשמצה בכל העיר, ומאין ידעו אותה? האם קראו בספורי אהבים, או באו בבתי משחק ומשתה ששם יאספו אנשים ונשים וישמיעו רגשותיהם ומאויי לבם? הלא כל ספריהם אשר יקראו במו אך ספרי מוסר המה, והבתים ששם יאספו אך בתי תורה ותפלה המה, ואיפו ימצאו מסלות האהבה? ואם כן הן לא יאמן, אך הן דברים רבים כהמה וכהמה יעשו בתבל אשר לא נאמין למשמע אזנינו ואף מראה עינינו יראנו לדעת כי לא כל אשר לא נאמן לא היה ולא יהיה, וכן היה גם לזבדיה חכם המדינה. גם הוא לא קרא ספורי אהבים ולא בא לבתי משחק ובכל זאת מצאה האהבה מסלות בלבבו ולא הרפתה ממנו, וכאשר נטל עליו להסתירה מעין רואים ולבל יזכיר בשמה, כן הוסיפה היא אמץ בלבו ותענהו עד מאד. לוא מצאה ידו לקנות חפץ לבו בכסף כי אז לא יקר בעיניו כל הונו באהבת אסתר, אך התורה לא תְסֻלֶּא בפז ואותה

קבורת חמור

קצרה ידו מקנות בכסף מלא, ועל כן נפלה לחבל להעשיר אשר אבן החן הזאת נפלה בגורלו. אכן גם אחרי אשר נתּנָה אסתר ליעקב חיים לא התאושש זבדיה להשיב אל לבו: הנעשה אין להשיב ועל כן עליו להסיר האהבה הזאת מלבו בחזקת היד, לא, עוד הוסיף להעמיק עצה ולחבל מזמה למצוא את חפץ לבו וינחם את נפשו באמרו כי בכסף יצליח להטות את לב יעקב חיים כי ישלחנו מעל פניו ואז לא ישקוט ולא ינוח עד אשר יביאנה אל ביתי, כי ידע נאמנה אשר אז לא עוד תגבר המלחמה כמו בפעם הראשונה, כי רק לבתם ה ב ת ו ל ה יָבוֹ מוהר ומתן ויבקשו אך בעל תורה וּמְיֻחָס, לא כן אלמנה וגרושה יתנו בשמחה לכל הפושט יד. ועתה ישער כל איש מה רב כעשו והותו בשמעו כי במחיר ארבע מאות שקל בקש לגרשה והזקן רע העין קפץ ידו מתת אותם לו. קצפו בער בו כאש ויבא ביתה רבי געטציל שמריה להוכיחו על פניו על המעשה הרע הזה, כי העגין את בת בתו בימי עלומיה בעבור ארבע מאות שקל כסף; ויגד לו כי בכל לבו נתן הוא את הכסף ל ד ב ר מ צ ו ה כזה. הזקן שמע חרפתו ויצדיק עליו את הדין ובלבו שחק כי הבין לרגשות זבדיה ויאמר: אם המצוה הזאת גדולה היא בעיניך כאשר תאמר, הבה תן אית כי בלבב שלם תדבר, ולך ובקש את הבוגד ואם תמצא ידך להציל מידו ספר כריתות אז אכיר לך טובה עד יום מותי, וכל אשר תאמר אתן לך, כי אמנם אנחם מאד על אשר נתתי אותה לאיש אחר ולא לך –

– בכל לבבי אעשה זאת – ענה זבדיה וינסה לדבר דברים נחומים על לב אסתר ולבשרה כי היא לא ישקוט ולא ינוח עד אשר יפתח חרצבותיה, אך היא לא נתנה לו תודה ולא השיבה דבר, אם יען כי לא לרצון היה לה הדבר או כי בושה לדבר את איש זר, זאת לא נודע, אך זבדיה חשב כי רק הבושה שמה מחסום למו פיה, וישם לדרך פעמיו לבקש את המעגן בלב מלא תקוה ובכים מלב שקלי זהב, אך בפעם הזאת נוכח חכם המדינה כי אין חכמה ואין עצה נגד יד המקרה. כל עמלו

היה לריק כי נסע מישיבה אל ישיבה כשני ירחים ויצלח בידו רק לדעת מוצא הַמְבַ֫קֵּשׁ וכל תעלוליו אשר עשה בחייו עד כה בהתחפשו בבגדי מתים וכאלה ואת הַמְבַקֵּשׁ לא מצא וישב במפח נפש הביתה, אך מהיום ההוא והלאה מצא נתיבות בית רבי געטציל ויתענג לראית את אסתר ולדבר עמה כפעם בפעם.
אך לולא הביט בה בעינים מֻכּוֹת בסנורים בחץ האהבה, כי אז ראה כי רוחה זרה לו, כי את אישה אהבה בכל לב, יפי פניו ודעתו בתורה ומה גם אמץ לבו אשר הראה ביום ההוא ועל כל אלה הדברים אשר שמעה מפיו כי יאהבנה, כל אלה הכו שרשיהם על תלמי לבבה ויצמיחו בהם את הפרחים הנעימים אשר בשם א ה ב ה ו ת ק ו ה יקראו, ותאהב ותקוה לימים טובים מאלה עת תשוב חמת אבי אמה מעל אישה ויקרבנו באהבה ויעשה שלום לו, כי ידעה נאמנה כי אישה ילך מחיל אל חיל בתורה ויעשה לו שם כאחד הגדולים ואז ילקח אחר כבוד לשבת על כס ההוראה באחת הערים, ומפני הכבוד הגדול הזה יחת הזקן ויתרפס לפניו כי יסלח לו על האשמה אשר אשם לו להרחיקו מביתו, ואז תראה רק חיים ושלום וכבוד ואשר; ואם בכל אלה יקשיח הזקן את לבו, הן לחמו יהי נָתֻן בשבתו על כסא הרבנות, אם רב או מעט והוא הלא יאהב אותה. כן הגה לבה תמיד וברוחה התענגה על הכבוד הגדול אשר ינתן לה בעזרת הנשים, כי כל הנשים תקומנה מפניה, מפני אשת הרב, ותמצא בתקותיה נחמה ועז לחכות אל העת הטובה ולבל תאמר נואש. אך כסלון ממאיר היה לה זבדיה, כי ערב לבו לדבר אהבה באזניה ואבי אמה קרבהו כמו נגיד ועל כן נטל עליה לדבר אתו ולהראות לו מאור פנים על אפה ועל חמתה. אבל מי יתכן רוח האדם? אף כי במדקרות חרב היו דברי זבדיה באזניה בכל זאת שמח לבה תמיד אחרי אשר דברה עמו, לא יען כי מצאה נחת בחלקת לשונו כי אם מאשר כי השיבה אל נפשה: נלחמתי וגם יכלתי וכן אלחם ואוכל באמץ לב למען אישי, למען אהיה כמהו ואשוה באהבתו.

כב.רת המור

מחשבות כאלה, אשר לא תעלינה על לב כל בת ישראל:
לאהוב ולהלחם, עלו על לבה ותמלאנה רוחה ותהיינה לה למשיב נפש, וגם הנחם על כי היא היתה בכל אלה בגלותה סוד אישה לאבי אמה נסתר מעיניה בחשבה מחשבות כאלה, וכח תקותה לא רפה גם ברבות הימים, אף כי לא ידעה ולא שמעה על אדות אישה דבר, ויהי להפך כי הוא הלך וחזק מיום ליום, ומה גם במית דודה, הבן האחד לאבי אמה, אשר אז נדכה רוח הזקן מאד והשפיל גאותו, כי אם אמנם בבן הזה לא היה לו כל צדקה להתפאר נגד יושבי עירו, לא בתורתו ולא בחכמתו, וזאת ידע נאמנה כי הוא לא ינחל מקומו בחברה קדישא ולא בבית התפלה, תמים היה בכל דרכיו ולתמים במקום ההוא פתי יֵאָמֵר, וכן גם נקרא בפי כל בני העיר הקטנים עם הגדולים, וכן היה גם בעיני אביו, אך בכל זאת הן בן היה ובו בטח כי יזכיר שמו, ועתה במותו אבדה לו כל תקוה, וכמוסר שדי היה הדבר בעיניו על אשר הרע לבת בתו היתומה וינחם מאד על המעשה אשר עשה לה לגרש מפניה את אישה, ומה גם בהשיבו אל לבו כי עוד מעט יבוא קצו ובן לא יהיה לו לאמר קדיש אחרי מותו! הן לולא גרשהו מעל פניו כי אז אולי ילדה לו בן והבן הזה היה לו לממלא מקום בנו ויורש ביתו. ומחשבותיו אלה לא כחד תחת לשונו כי השמיע אותן לאסתר ויבקש ממנה סליחה על כי הביא עליה רעה גדולה בימי עלומיה, רעה אשר לא תוכל צאת ממנה, כי מי יודע מה היה לו אחרי אשר ברח, ומי יודע אם לא תהיה עגונה כל ימיה? הדברים האלה הפיחו רוח חדש בלב אסתר, כי היא בטחה באישה כי כאשר אהב אותה ביום הראשון אחרי החתונה כן יוסיף אהבתה גם בימים הבאים וידאה אליה כעל כנפי נשרים בהודע לו כי שבה חמת הזקן ממנו, ולבה אמר לה כי לא קרה לו כל מקרה רע, ועל כן מצאה עז בנפשה לענית לזבדיה כרשעתו בבואו אל ביתם כפעם בפעם ובהרחיבו פה להשמיע אהבתו הגדולה היוקדת בלבו לה, וכאשר לא נוסר בכל אלה וירב אמריו לה, אז לבשה פתאם עז ותרם ראשה

ותתן בקול עז : איך לא תבוש ולא תכלם לדבר כאלה באזני,
באזני אשת איש ? ! גבר לא ידע יה ! ברח לך מזה פן אגלה
מזמת לבך בקהל ותהיה לשמצה בכל העיר ! – זבדיה נעוה
משמוע דבריה כי לא פלל לשמוע כזאת ויהי כאיש נדהם זמן
כביר, אך אחרי כן אמץ לבו ויתחנן אליה לבל תתן שמו
לגדופים וישבע לה כי לא יוסיף לדבר דברים כאלה באזניה כי
יראה עותתו כי היא צדקה ממנו – אך אז נאותה לשוב ולדבר
עמו כמקדם, והוא שמר את שבועתו ועוד בירח ההוא בא
בברית את אשה, למען הסיר ממנו עקשית פה, כי כבר
החלו לדבר בו בעיר על אשר ישב בלי אשה זה שתי שנים.
ואסתר היסיפה לקות.

ח.

הַבּוֹרֵחַ.

יעקב חיים היה איש אשר לו נִתַּן אומץ לב להתעלל
באנשים למען עשות משחק לנפשו, וכאשר גנב את התופינים
אך למען התעלל בראשי החברה, כן עשה פעמים רבות בחייו,
אך פשע שפתיו היה תמיד מוקש לנפשו, כי לא ידע להסתיר
סוד ויתהלל במעשיו, ולא אחת ושתים הוכה לחי ויגרש מהעיר
אשר בה אוה לשבת על מעשיו אלה, אך כל אלה לא הביאו
חכמה בלבו לשוב ממעשיו או לשים מחסום למו פיו.

הוא נולד בעיר לכיש, עיר קטנה אשר כחמשים משפחות
יהודים יושבים בה וְהֵנָּה כל תושבי העיר. אביו היה איש מוזר
בדרכיו, כי אף אם בא להתפלל ערב ובקר ככל בני העיר
ויצם בכל צום ולא סר אף כמלוא השערה מכל חקי הדת,
בכל זאת לא האמינו כל יושבי העיר ביראתו את אלהיו ורבים
חשבוהו כמכחש בה' ורעיו אשר בקשו להסיר מעליו האשמה
הגדולה הזאת אמרו כי אין ברוחו נכונה, כי משגע הוא.
ואמנם כמשגע היה האיש בדרכיו. הוא יצא לדרך למסחרו
גם ביום השני בשבוע מבלי זכור כי היום הזה יום רע הוא;

היא הלך בלילה בדרך לבדו ולא השיב אל לבו כי שדים ומזיקים לרבבות יעטרו את בני האדם לעשות להם תועה, ואם נאמין לדברת אנשי העיר ההיא אז נשתומם גם אנחנו ונאמר כי משגע היה האיש, כי רבים ספרו כי ערב לבבו ללכת בלילה גם על שדה הקברות למען קצר את הדרך, ואם יעשה כזאת איש אשר ברוחו נכונה?

אחרי אשר כל כספו אשר לא רב היה עלה בתהו, ובדבר הזה ראו בני עירו אצבע אלהים, על כי לא שמר חקית העם לשים לב לימים הטובים והרעים, כי על כן רחקה ממנו גם תקיה כי יתמכו אחיו בידו המטה, כאשר יעשו לכל איש ישראל כי ימוך והחזיקו בו עדי ישיב למצוא ארחות חיים, אז לקח על שכמו משרת קובר מתים, ואם כי לא האמינו בני העיר ביראתו, בכל זאת נתנו המשרה הזאת על שכמו, אחרי כי איש אחר לא נמצא אשר נאות לבקש חיים מהמתים. ובכן הסכין הנער יעקב חיים מעודו לחשוב את המתים כגויות אשר אין כל רוח בהם, אחרי כי ראה כי אביו יעשה בהם כחפץ לבו, והיה כי נלאה במלאכתו הניח ראשו על גוית מת ושנתו ערבה לו, וגם בשדים לא האמין אחרי כי לא גדול כבודם מכבוד מתים ואם במתים אשר ראה לא האמין בשדים איך יאמין? ואביו השמיעו תמיד כי כל אלה לא היו ולא נבראו ורק הפתאים יאמינו בהם, ועל כן הרהיב הנער עז בנפשו לבוא בלילה לבית הקברות. אשר היא נוכח בית התפלה, ולתת קול איום ונורא להרגיז לב כל משכימי קום לבית התפלה, וכאשר נודע הדבר, כי התפאר בו, קצפו בני העיר קצף גדול ובלי ספק נשא עונו, לולא קם אביו וישמיע כי אם יעשו דבר רע לבנו אז לא יוסיף לקבור המתים; ובפחוד כל בני העיר פן לא תהיה להם קבורה לא עשו לבנו רעה, אך במות אביו והוא נער כבן עשר שנים צר לו המקום בעירו, כי אף כי כלם ידעו כי לב מבין לו מאין כמהו, בכל זאת רדפוהו כלם ויבזוהו ולא נתנו לו חנינה עד כי מצא מפלט לו בישיבה, וגם שם לא ארכו ימי שבתו, כי עשה דבר בליעל להמשגיח בחרות אפו

בו, על כי הכהו ביום ויתנפל עליו בלילה והוא מתעטף ביריעה לבנה וישים מחנק לצוארו ויריע באזניו „השנה אתה מת". ומהפחד הזה נפל המשגיח למשכב וחליו גבר עליו עד כי כמעט באה תקות בני הישיבה להמלט מידו עד עולם, אך יעקב חיים התהלל במעשהו זה ולולא מהר לברוח מהעיר מי יודע אם לא עשתה בו אשת המשגיח כלה. כן עשה תמיד וכן הוסיף לעשות גם בהישיבה בעיר כשולה, אך שם נשאו פניו יען כי „נער טוב" היה, וראש הישיבה אמר בפה מלא כי הנער הזה בהיותו לאיש יהיה גדול בישראל או אחד הכהנים הגדולים בהמירו דתו.

רוב חבריו בני הישיבה לא אהבוהו יען כי לעג להם תמיד ויפל עליהם בלהות בלילה, וגם קנאו בו על חכמתו, ועל כן ששו אלי גיל במצאם תואנה לנבל שמו ולהציק לו עד מאד. בימים ההם יצאה הפקודה מאת מושל הארץ כי בכל יום ויום יבוא אחד המורים בבית הספר אל הישיבה ללמד את הנערים שעה ביום לשון הארץ וחשבון, ויעקב חיים, אשר אף כי אהב משחק בכל זאת אהב גם את התורה והדעת ויהגה בשום לב כל היום, הוא מצא חפץ גם בשפת הארץ ובחשבון ויעשה חיל בירחים אחדים, עד כי השתוממו המורים ויגידו כי לגדולות נוצר, ובדבר הזה נתן יד לחבריו בני הישיבה לנאץ שמו ויקראו לו בשם „הכומר הגדול" וכאשר נלאה נשוא ריבות שפתותיהם עזב את הישיבה ויבחר שבת בבית התפלה אשר לחברה לויה וילמד בשום לב ירחים אחדים עד כי בא פתאום החפץ בלבו לגנוב את הלביבות, אשר על כן ברח אז מהעיר לבל יעשו בו כלה, וישחק וישמח בלבו על חכמת לבו להסתולל ברב אדם, ולא עלתה מחשבה על לבו להיטיב דרכיו או לשים מחסום לפיו כי כשחוק היו כל אלה בעיניו. אך עתה בברחו שנית מהעיר ההיא לא שחק עוד בלבו על אולת האנשים ועל מעשיו אשר עשה, כי אם נקט בפניו על קלות דעתו, כי עתה לא רק הישיבה עזב אשר נקל למצוא לו אחרת תחתיה, עתה עזב בית ומנוחה ונחלה ואשה יפת עין, ויען מה?

קבורת חמור

יען כי פיו הכשילו לגלות את אשר היה לו להסתיר.
הן רק השנים המעטות האלה, שנות אשר הנה לכל נער עברי, ומה גם לו אשר ראה רעה רבה בחייו. אם יביט לאחור לראות על השנים אשר עברו הנה לא מראה משמח לב תראינה עיניו; מימי ילדותו נע ונד וישכב על הספסל והשלחן בלי מצע ויצפה לשלחן זרים לאכול לחם חסד, ויפחד כל היום מחמת המשגיח וראש הישיבה ומנהליה, וריב היה לו תמיד את חבריו מקנאיו ומנדיו, ואם יחפוץ לחדור בערפלי העתיד גם אז לא ימלא לבו גיל, כי כרבות בני ביתו ירבו תלאותיו, וכאשר יבוא הקץ לימי הארוחה אשר יתנו לו שתים שלש או ארבע שנים אז נכון הנהו להיות מלמד, כי לשבת על כסא הוראה הן רק אחד מאלף יצליח, ועל כן אך השנים המעטות האלה, אשר ישב במנוחה בבית אבי אשתו, השנים האלה לו הנה ובהן ישמח בכל לבו, ושנות אושר כאלה חזה לו גם היא בהלך נפשו, ועתה השבית הצלחתו כרגע ברוח פיו. עתה ידוד שנית ולא ימצא מניחה וישכב למעצבה בבית המדרש ולא ישמח בחברת אשה יפה. וכל אלה מידו באו לו.
הן לא באשתו האשם כי ספרה לאם אמה אשר שמעה מפיו, כי לא משנאה עשתה זאת, הן עיגיה אשר דלפו מתוגה בתת עליה רבי געטציל בקולו כי תבקש ספר כריתות ענו בה, כי אהבה אותו, ואיך תדע עלמה תמימה אשר לא ראתה דרכי בני האדם ויד המקרה לא נחתה בה מעודה, איך תדע היא להזהר באמרי פיה יותר ממנו, אשר כבר ראה התבל ואדם עליה וידע כי בפשע שפתיו נוקש לא אחת ושתים, לכן קצף קצף גדול על נפשו וכליותיו יסרוהו מאד, והיראה אשר באה בלבו מפני אבי אם אשתו הוסיפה יגון על יגונו. הן הוא ידע כי עברת רבי געטציל קשתה מאד ואם נשבע להרע לא ימיר ובידו להביא עליו רעה אשר לא ימיש ממנה צוארו, כל אלה חשב בלבו בברחו וכמעט רגע עלה רעיון על לבו לשוב על עקביו ולעשות רצון רבי געטציל אם אך ישבע לו כי לא ירדפהו בחמתו, אך כרגע התאמץ ויאמר: לא אגרשנה מעל פני בעד

כל כפר ; הן הוא זקן ולא לעולם יחיה ובמותו תאבד גם קנאתו גם שנאתו או אז אשוב אל אשתי אשר אהב ושלום יהיה לנו. אך אנה אשים פעמי כעת ? אל ישיבה ? אל בית מדרש ? – בזכרו זאת רחפו כל עצמותיו ויקרא : לא, לא אוכל ! – אל בית מדרש הרבנים ? אבל הן יארכו הימים עד אשר אשלים חק הלמוד ואם אוכל לעזוב את אשתי חמש או שש שנים ? אלך לצבועאל ואתרועע את החסידים, הן להתחפש תמצא ידי, אך הלא גם שם יהיה גורלי כבישיבה או בבית המדרש ומה לי ולהצרה הזאת ? – מה טוב היה לוא מצא ידי לסובב ארצות ימים רבים מבלי עשות כל מאומה אך הכסף אשר בידי לא רב הוא ועת לי לבקש מקום מניחה. אולי אנסה לבקש לי נערים ללמדם תלמוד ופוסקים ואראה שכר לעמלי ולא אצפה ללחם חסד ? – הרעיון הזה לקח לבו רגעים אחדים, כי בכל נפשו החל למאס בלחם חסד, אך אחרי כן השיב אל לבו, עוד העת רבה לעבוד בזעת אפים כל היום. הן אף עבד עבדים ימצא מנוחה אחרי עבודת היום ובימי שבת ומועד, וכאשר ישלים חק עבודתו יבוא על שכרו, ורק המלמד לבדו אמלל ונבזה באנשים, כל היום ואשמירה בלילה יקרא בגרון נחר, וגם בימי מועד ושבת לא ימצא מנוחה ככל האדם, כי גם בימים האלה יתענה. הן מלאכתו לא כמלאכה תחשב ועל כן יוכל לעשותה גם ביום מועד, וגם על כן לא ימהרו לשלם לו שכרו, אחרי כי לא מלאכה עשה. אך אולי אנסה ללמד לנערים קרוא שפת הארץ וחשבון, הן ידי רב לי בשפת הארץ, הכסילים האמינו כי בשבתי בלילות הגיתי תמיד בגמרא, המה לא ידעו כי הבאתי את אשר הוא תועבה בעיניהם אל בית ה׳, ספרים כתובים בשפת הארץ, ואקרא בם לפעמים עד חצי הלילה, אף גם זאת לא ידעו הפתאים האלה כי לשוני תמהר דבר צחות כאחד מבני הארץ וגם לפני שרים אתיצב ואבטח בלשוני, אך זאת תהיה תשועתי בימים הבאים, כי אצלח להיות ראש הקהל ולהתהלך תמיד את שרי הארץ, וגם ידי תמצא לקבר זעומי נפשי בקבורת חמור.

שחוק נראה על שפתיו בחשבו כזאת, אך כרגע זכר את מצבו ויוסף להעמיק עצה: האנסה ללמד לנערים קרוא וכתוב שפת הארץ? אך מי ומי המה המבקשים ללמוד שפה וחכמה? הלא רק אחד או שנים בעיר גדולה ימצאו ומה חלק המורים האלה? הלא אך בוז וקלסה, ואף אם יישרו דרכיהם יחשבו כבנים סוררים ולמה לי הצרה הזאת, לא אתן עוד כבודי לכלימה, ארדוף כביד ואבקשהו כאשר תמצא ידי, כי רק האיש אשר כבוד לו יצליח בכל דרכיו – כה חשב זמן כביר בשבתו לבדו בחדר אשר שכר לו בבית המלון אשר שמה הובא בעגלה, ובעלות זכרון שפת הארץ על לבו, הוציא מכים הטלית ספר בשפת הארץ אשר הסתירו שמה מעין רואים ויחל לקרא בו.

– גם זאת תתן ענג לנפש – אמר אל נפשו – הקריאה בספרים תרוה נפשנו ככל תענוגי התבל. לוא ראה אותי רבי געטציל חותני יושב וקורא בספרים טמאים הן הכה כף אל ירך ויעשה מספד כתנים ואולי אחזהו השבץ ויהי לאבן ואז יכולתי לשוב אל אשתי. מי יתן והיתה כזאת! מי יתן לו כנפים ויביא ברגע הזה הנה ויראני ואחז בשרו פלצות, כי לגוי נתן את בת בתו, ועוד זאת עשיתי לו: ברגע ראותו פני הסירותי מצנפתי מעל ראשי, הן כגוי יחשב כל קורא בספרים טמאים וגוי הן לא יכסה ראשו בשבתו בביתו – ובחשבו כזאת שחק מקרב לב ויסר מצנפתו – הנה כי כן! גוי אני ולוא בא הנה לא האמין למראה עיניו, או השבץ אחזהו ובכור מות לקחהו אתו אל מעונו.

כה ישב יעקב חיים זמן כביר בחדרו בבית המלון שקוע בהמון מחשבותיו עד כי לא שמע גם את קול ההמון הגדול אשר בחדר המשתה, קול האכרים הלומי יין דגן, וקול האורחים היהודים אשר ישיחו יחד בקול גדול, וגם את מצבו שכח רגע בהמון שרעפיו אשר כגלי מים רדפו איש אחיו ויגרשהו ממקומו. אף את הספר אשר לפניו ואת ראשו הפרוע לא זכר, עד כי העביר מבלי משים ידו על מצחו כאשר הסכין תמיד בהגותו בגמרא ויחפש רגעים אחדים את מצנפתו בתמהון עד אשר זכר

כי הסירה בידו מעל ראשו ושחיק עבר על שפתיו ויקרא : אמנם
לא גוי הנני כי יהידי , כי עוד לא הסכנתי לשבת בראש
פרוע , ובכל זאת יאמר לי כל רואי : לא לישראל הוא , כמו
נבלה עשיתי מאין כמוה . הוי מה נואלו אלה האנשים ואיך
לא ידעו משפט תורתם ואלהיהם ! כגוי , כמפיר ברית וממיר
דתו יחשב בעיניהם האיש אשר יהגה בספרים כתובים לא
עברית והמגלה ראשו , אשר לאלה אין שרש וענף לא בתורה
ולא בדת , ורבי געטציל שמריה , הפושט עור היורשים מעל
עצמותיהם ביום קבורת אביהם ולא ידע חנית לא יתום ואלמנה
ולא כל עני ואביון , כי יקח מכל הבא בידו , הוא יחשב
כצדיק והוא יעשה משפטים בעניי עמי , ימסרם לעבודת הצבא
ויקברם בקבורת חמור והם חיים ערנה . הוי עם סכל ! אמנם
מה היא חכמה ומה סכלות ? כל אשר בידינו לעשות למען נטיב
לנו נעשה , האם טובים המה שרי הארץ מרבי געטציל שמריה ?
או הידעו המה רחמים יותר ממנו ? והמה הן למדו דעת וידעו
מה טוב ומה רע ובכל זאת רק אחרי בצעם לבם הולך וידכאו
אביון בשער . . . פתאום נפתחה הדלת מבלי אשר דפקה יד
איש עליה בתחלה , כי בארץ ההיא לא ידעו את המנהג הזה
אף כי כבר צוו עליו חכמי התלמוד , כאשר לא ידעו כי למען
נקות האף דרושה מטפחת , ועוד מנהגים רבים כאלה בדרכי
האדם עוד לא נודעו להם , אף כי ספרי מנהגים והלכות דרך
ארץ להם אשר רבו מספר , אך העם הזה הן רק עם תורה
הוא , ולא מעשה , ומה צדק בדחן אחד אשר אמר בנשאו
מדברותיו בבית החתונה ויאמר : הידעתם מדוע לא ידעו בני
ישראל דרך ארץ ? וכאשר החשו כלם ולא ידעו להשיב ענה
הוא אמריו : יען כי בצאתם ממצרים ל א נ ח ם א ל ה י ם
ד ר ך א ר ץ . וגם בעל בית המלון אשר בא לחדר יעקב
חיים הראה לדעת כי לא הלך בדרך אשר לא נחהו אלהים כי
פרץ אל החדר בחפזון ויקרא : פנה החדר להאדון הבא —

יעקב חיים נבעת רגע כי היה עוד שקוע במצולת
מחשבותיו וישכח כי ראשו פרוע וספר כתוב בשפת הארץ לפניו

ויבט בפני הדובר בו כאיש נפעם כי לא שמע דברו, ובנשאו עיניו ובראותו את השר על יד בעל הבית מלאו מתניו חלחלה, כי דמה כי על פי רבי געטציל רדפי אחריו והשיגוהו, ויעמוד על עמדו כבול עץ ויתבונן רגע בבעל בית המלון הדובר בו ורגע בהשר ולא עצר כח להוציא הגה מפיו.

– הלא השמעתיך כי את החדר הזה אפנה להאדון – קרא בעל הבית שנית וירא באצבעו על השר אשר בא החדרה – ומה תחכה עוד? פנה החדר –

בשמעו דברי בעל הבית כי לא אותו כי אם את החדר יבקש, שב אמץ לבו לו כרגע ויתבונן בפני הדובר בו רגעים אחדים בעז מצח ויקרא בשפת הארץ: בטרם אשיבך מלים אשמיעך כי לא תדע דרך ארץ בדברך אלי יהודית באזני השר אשר לא יבין דברינו –

– לא לשמוע הלכות דרך ארץ מפיך באתי הלום – קרא בעל הבית בקול מושל – כי אם לצות עליך כי תפנה החדר –

– ועל דבר החדר אומר לך כי אין לך כל צדקה לצות עלי אחרי כי שכר שכרתיו ושלמתי מראש בכסף מלא, ואם אניח את החדר להשר למענו אעשה זאת ולא למענך –

– טוב מאד! מחכמה דבר – קרא השר ויגש אליו וינח ידו על כתפו – לא מבני המדינה הזאת הנך, זאת אראה, כי תדבר צחות כאחד ממני ותדע דרך הארץ ובכל היהודים במדינה הזאת לא ראיתי אף אחד אשר ישכיל כמיך, לכן תנעם לי חברתך מאד ויחד נלין בחדר הזה אם תחפוץ –

פני יעקב חיים נהרו בשמעו תהלתו מפי השר לעיני בעל הבית אשר עמד כאיש נדהם ויפער פיו כי לא האמין למראה עיניו ולמשמע אזניו.

– מה תעמוד כבול עץ – נתן עליו השר בקולו – הבא מטה הנה כי יחד נלין פה –

– אך אולי אהיה למשא על אדוני – אמר יעקב חיים,

– נהפוך הוא כי ינעם לי מאד ללין אתך יחד – בעל הבית יצא להביא המטה ויספר ליתר האורחים את הפלאות

אשר ראו עיניו, כי ראה את האיש אשר השב לתופש התורה יושב בראש גלוי ומדבר בשפת הארץ, וכלם התפלאו כמיהו עד אשר חרץ אחד מהם את משפטו כי בלי ספק האורח הזה מומר הוא, וכלם החליטו כי צדק במשפטו ויחדלו מהתפלא עוד, ואף כי כלתה נפש בעל הבית לחפש במלתחת יעקב חיים לראות אם ימצאו בה תפלין, בכל זאת לא עשה כזאת כי נפל פחדו עליו, ואף כי חשב בלבו כי משומד הוא בכל זאת ערך לו המטה בכבוד וישתחוה לפניו בצאתו.

הנה כן דרך העם הזה, לאחיהם יציקו ויכבידו עליהם עֹלם כאשר תמצא ידם, ולא ישיבו אל לב אולי ילאו הנרדפים נשוא חמת המציק ויפתחו חרצביתיהם מעליהם. ואך נמלט איש מהם ויתכחש לעמו ואמונתו אז יפחדו וייראו ממנו וגם לא ימנעוהו מכבוד, וכל אלה יען כי יחשבו את נפשם כערבים זה בזה וכאחים מבטן, וזה דרך כסל לרוב בני האדם לעשות כזאת לאוהביהם וקרוביהם. ישנן ממשלות הנותנות חקים טובים לבהמה לבל יעבידו בה בפרך ומשפט האדם תגזלנה; לאלפים המה האנשים אשר לבם טוב ולא יבואו בריב את איש ולא יקללו את רעיהם וכל זאת לא כן יעשו לבני ביתם, לנשותיהם ולבניהם ולאחיהם, גם מצה ומריבה גם קול מהלומות ישמע לפעמים בבית אנשים אשר מעודם לא באו בריב, ולא ישיבו אל לבם כי את זרים יתהלכו במישרים ומעצמם ובשרם יקשיחו לב. וכן יעשה העם הזה לכל בני עמו יען כי כאחיו ובני ביתו המה בעיניו ולכן ירבו הבוגדים בהם עת אשר יכשל בה סבלם למען ימלטו גם מאהבתם גם מקנאתם...

ט.

אֶצְבַּע אֱלֹהִים.

ביום הראשון לסליחות היתה מהומה גדולה בעיר כשולה. כל האנשים והנשים אשר השכימו קום להרבות בתפלה

וסליחה לפני בוא יום הדין הגדול למען יכפרו פני אל זועם ולא יבא אתם במשפט על כל מעשיהם, אחרי אשר שפכו לבם ודמעות עיניהם כמים, התאספו כלם ברחוב לפני בית רבי געטציל שמריה, אשר שם נעשו נוראות היום, ויספרו וישמעו ויקראו וישתוממו בקול המולה ומהימה מאין כמהו. האנשים האלה אשר לא ימצאו מקור להם אשר ממנו ישאבו להרות נפשם הצמאה לחדשות ישישו אלי גיל בהביא המקרה לידם דבר חדש ויחזיקו בו ויתענגו עליו עד כי ישכחו גם מאכול לחמם, ומה גם ביום הזה יום צום ליראי אלהים, ביום הזה לא מהרו לעזוב את המקים מוצא החדשות אשר נעשו ביום ההוא בעיר הגדולה לאלהים בעיר כשולה המפארה.

– המת שם מחנק לנפשו ויגיע עד שערי מות –

– לא כן הדבר רק שרט בבשרו שרטת לאות לבל ישכח דבריו –

– לא מת אחד כי אם רבים סביב שתו עליו וישפתוהו עד עפר –

– חטאים בעיר! –

– לא חטאים בעיר, כי אם הוא לבדו חטא בהפרידו בין איש לאשתו ועל כן יסרהו ה׳ –

– הוא עשק אותנו כלנו וירבה „דמי קבורה" לכן באה עליו הרעה –

– ומי יתן והיה כן לכל העושקים, לבעל מכס הבשר והנרות ולראשי הקהל –

– ואני אומר כי רק בעבור החטא אשר הפריד בין איש לאשתו בא עליו מוסר אלוה, כי לשונו האריכה עד ברכיו ולא יוכל להשיבה אל פיו יען כי חטא בלשונו ולוא נוסר על כי הרבה דמי קבורה כי אז נשברו ידיו, כי במדה כנגד מדה ישלם ה׳ לעושי עול –

– הן גם ידיו ורגליו נשברו ועיניו נמקו בחוריהן, וכל גויתו כחרש הנשבר –

– שקר הדבר, רק את לשונו הוציא המת מחכו –.

בה חוו איש איש דעתו ופתאום נראו פני רבי חשביה בעל מחשבה, אשר יצא מהבית וכלם עטרוהו והקיפוהו בשאל תיהם.

– האם שבה לשונו לפיו? –

– האם כבר מת? –

– והיום תהיה הקבורה? –

– לא היה ולא יהיה, הוא לא מת ולא תהיה לו קבורה היום וגם לשונו בפיו; אך חולה הוא, ועל כן אל תרימו במרום קולכם – ענה רבי חשביה בלכתו לדרכו.

– הוא כופר בכל – ענו אחדים בזעם כמו גזל בפעם אחת את חלקם אשר ששו עליו ויניעו אחריו במו ראשם. אמנם מפי כלם הן לא נציל דבר אמת ולא נדע מה נעשה בעיר לכן נבוא נא ביתה רבי געטציל למען נראה בעינינו, הן לפנינו תפתחנה הדלתות הסגורות בפני כל העוטרים את הבית מסביב.

רבי געטציל שוכב על מטתו, לראשו חבושה מטפחת, עיניו סגורות ופניו כפני מת אך לשונו אשר האריכה עד ברכיו לא נראתה לעין, סביב מטתו ישבו ראשי החברה, וסופר החברה יושב אל השלחן ועט וגליון בידו, אך לא יכתוב – מחכה הוא לפקודה. פתאום פתח החולה את עיניו ויבט רגעים אחדים סביבו כמשתומם ויקרא: עודני חי! כן הוא עודני חי ואעשה כאשר צוני אלהים ביד מלאכו אשר שלח להזהירני –

– האם תמצא עתה די כח בלבך לספר לנו ככל אשר קרה אותך? – שאל גבריאל הנאמן.

– ה' השיב לי כחי למען אתנה צדקותיו ונפלאותיו –

– אם כן ספר נא לנו –

– שמעו רבותי, לפניכם אתודה היום כי חטאתי חטאה גדולה בהפרידי בין איש לאשתו, בין אסתר בת בתי היתומה באין אב ואם ובין אישה אשר גם היא יתום – בדברו בכה בכי תמרורים – חטאת נעוריו זכרתי ואקשיח לבי ממנו ולא השיבותי אל לבי כי אז היה עוד נער ולא ידע בין טוב לרע, אך כבר נחמתי ממעשי זה ולוא ידעתי איפו הוא כי אז כבר השיבותיו הנה, אך באלהים נשבעתי כי לא ידעתי. ובלילה הזה בלכתי

אל בית התפלה ונר דונג בידי להאיר לי הדרך, והנה פתאם תמונה לנגד עיני, תמונה נוראה אשר למראיה בעתתני פלצות וכל עצמתיו רעדו, ולא יכולתי למוש ממקומי מרוב הפחד. והנה התמונה, מת עטוף בתכריכים וזקן גדול לבן לו, שולחת ידה למולי ובקול נורא כמו מעמקי שאול בא לאזני קראה: געטציל שמריה, הַשָׁנָה אתה מת! – עיני חשכו וקרסולי מעדו ואפול מלוא קומתי ארצה והנר נפל מידי ויכבה. אך עוד היה רוח באפי ואשמע את קול המת דובר אלי שנית: חטאה גדולה חטאת בהפרידך בין איש לאשתו אשר שניהם יתומים ואני אבי חיים יעקב באתי אליך להזהירך כי תמהר להשיבו אל אשתו, בעיר גמלה תמצאנו, ואם כזאת תעשה אתפלל בעדך אל האלהים ויאריך ימיך. – לבד מהדברים האלה לא שמעתי עוד מאומה כי רוחי עזבני ואתעלף, וזה לא כביר נראתה אלי גם בתי אם אסתר ותבך ותתחנן לפני כי אשיב את אישה אליה. לכן רבותי המצוה לכתוב זאת בפנקס הקהל למען ידע דור אחרון אצבע אלהים, ונמחה מהפנקס ההוא את אשר עשה לפני חמש שנים, כי אלהים לא חשב זאת לו לעון, אחרי כי שלח את מלאכיו בעדו ואיך נביאהו אנחנו במשפט? ועתה אדור נדר לפניכם רבותי, כי ביום אשר אקים ממשכבי אעשה דרכי לעיר גמלה להשיב את הנדח אל ביתי ויורש ביתי ונחלתי יהיה –. חרדות לבשו כל השימעים בשמעם את המקרה הנורא הזה ויאמינו בו כדברי נביא אלהים, וגם חשביה בעל המחשבה שכח בפעם הזאת מקרוא, „לא היה ולא יהיה". לבד אחד היה בהאספה אשר הניע ראשו כמו לא האמין בכל הנפלאות, הוא זבדיה האלמן, אשר היה שנית לאלמן במות עליו אשתו השניה זה כירח ימים. רבי חשביה ראה תנועות ראשו, ובלי כל ספק ירא פן יבא זבדיה בגבולו ויאמר: לא היה ולא יהיה, לכן מהר וישם אליו דברתו ויאמר: ולמה זה תניע ראשך? –

– יען כי לא אאמין בכל הנפלאות האלה –

– איך? מה? היתכן? – קראו אחדים פה אחד –

מי זה האמין זאת כי גם זבדיה היה לאפיקורוס? —
— לא אפיקורוס הנני כי אם רואה בעין פקוחה — ענה
זבדיה — היד אשר גנבה את הלביבות ואשר שלחה בכם את
השדים והמזיקים לפני ארבע שנים היא היתה בכל אלה כי
ידעתי נאמנה אשר מהיד הזאת לא תבצר מזמה לעשות כאלה
וכאלה —. כלם הביטו איש בפני רעהו בשממון, אך בפעם
הזאת היה רבי חשביה הכופר בכל המאמין ויקרא: לא היה
ולא יהיה, הן עיני רבי געטציל ראו את המת, ויעקב חיים
איננו בעיר הזאת. אין זאת כי אם מת היה באמת, ומי יודע
אם גם אז לא יד מזיקים נחתה בנו, ויעקב חיים רק התפאר
כי עשה כל המעשים הנפלאים האלה כי לא אאמין עד היום
כי יד נער תעשה כל אלה—. זיקי שמחה הפיצו עיני רבי
געטציל בשמעו דברי רבי חשביה וגם כל הנאספים הללו את
חכמתו ויגמרו אמר לכתיב בפנקס הקהל גם את הנס הזה,
ושם זבדיה היה לשמצה בפי כל יושבי העיר כי כחש במתים,
וכלם חכו בכליון עינים ליום ישוב יעקב חיים אל העיר. וגם
עיני זבדיה כלו מיחל ליום ההוא, כי קוה להוציא כנגה צדקתו
ולהשיב חרפה אל חיק מחרפיו, אך מחלת רבי געטציל לא
מהרה לעזוב אתו וכשני ירחים התהפך על מטתו בציריו,
ולולא עמל אסתר אשר לא נתנה מנוחה לנפשה כל היום
ושנה לעיניה בלילות מי יודע אם לא כבר באו דברי המת
ורבי געטציל עמד כבר לפני כס שופט רמים, רק היא
סעדתהו על ערש דוי למען ישוב לראות בחיים וישיב לה
את אישה אשר גזל ממנה.

י.

בְּשִׂפְתָיו נוֹקֵשׁ פֶּתִי.

בכבוד גדול שב יעקב חיים אל העיר אשר ברח ממנה
בחרפה ודאגה זה פעמים. כאיש קדוש נערץ ויתנו לו מקום
בראש בבית התפלה מבחר העליות היה חלקו, רבי געטציל

כתב צואה ויתנהו לראש ביתו וכספו, אסתר הרנינה לבו במאור פניה, ובהודע בעיר כי ידיו רב לו בשפת הארץ מהר ויתנו על שכמו משרת סופר הקהל אשר תעשיר את בעליה ותעשהו למושל בעיר ולנורא על כל סביביו.

המקרה האיר פניו אליו ברגע אחד וישלם לו משנה כבוד וטוב תחת אשר השביעהו צרה וחרפה עד הנה, ומה יחסר לו עוד? אמנם לא חסר לו מאומה רק יתרון היה לו; ומה צדקו החכמים באמרם „כל יתר כנטול דמי" היתרון הזה אשר היה לו, כי היה בעל הלשון הוא היה לו לחסרון לא יוכל להמנות. הוא הביא עליו רעות מעודו ועוד ידו נטויה להשליכו מכסא כבודו, להשיבהו עד דכא ולהדיחו מדחי אל דחי.

זבדיה האלמן היה מהראשונים אשר יצאו לקראתו לקדם פניו ברב כבוד, והוא הרבה להראות לו אותות אהבה לרגעים עד כי היה לאהב נאמן לו, ואף כי אסתר אשתו יסרתו תמיד מהתחבר את זבדיה ותאמר כי לבה ינבא לה רעות מהאהבה הזאת, בכל זאת לא שמע לעצתה ויוסף אהבה לזבדיה. מי יודע אם לא שמע לדבריה לוא גלתה אזניו כי זבדיה זה אהב אתה וידבר באזניה דברי אהבה וגם נסע ימים רבים לבקשו למען קחת ממנו ספר כריתות לה, לוא השמיעה אותו כזאת אולי עבר עליו רוח קנאה ויתרחק ממנו, אך כלימה כסתה פניה לדבר כאלה, ועל כן לא ידע מדוע תפחד מפניו ויאמר תמיד כי הוא אך פחד נשים, אבל הוא איש ולא יפחד מכל. וזבדיה ידע לקחת לבו בהרבותו לו כבוד ותהלה ובשאתו אותו על שפתיו כאיש אשר אין כמוהו בדורו. ואם לא אוהב נאמן הוא האיש אשר ידבר כאלה? ואף כי אם האיש הזה הוא „חכם מדינה" ואם לא יחשב להטאת להסתיר מערכי הלב מעיני אוהב נאמן כזה? לוא היה איש מוג לב כי אז ירא ופחד מגלות לבו לזר, אך הן אמץ רוח ולב לו מאין כמהו ואם איש כמהו יפחד? לכן גלה את אזן זבדיה אוהבו הנאמן, כי יחשב את כל בני העיר כסכלים המאמינים בכל שוא נתעה, והוא איש גדל דעה אשר ידע כי כל שיחותיהם ואמונתם מהבל יחד.

– נקל לאיש יודע דעת להטות לחפצו את האנשים האלה ההילכים בחשך ויאמינו בכל הבל – אמר אל זבדיה בשבתם יחד בחדרו בגאון – ואקוה כי לא יארכו הימים ואני לבדי אהיה המושל בעיר וכל דברי יעשו, או אז אנסה לעשות חדשות למען פקוח עיני הַמֻּכִּים בסנורים למען יראו אור. הן הסכלים האלה יראו כי יש יתרון לבעל הלשון, כי על כן שמו אותי אלוף לראשם, הלא אני הוא הראש, ועל ראש הקהל רק השם הזה נקרא ולא יערב לבו אף לדבר דבר ולא רוחי, ומי עשה לי כל אלה, הלא רק דעתי שפת הארץ ובכל זאת ימאנו להורות לבניהם השפה הזאת לטוב להם כל הימים –

– בי נא, ידידי, לא דעתך הרימתך עָל – ענה זבדיה כי אם דברי המת אשר יצא מקברו לריב ריבך, וגם אם לא ידעת כתיב וקרוא גם אז נתני על שכמך משרה כבידה. הן מן השמים נלחמו לך, ואיך לא יעריצוך כל בני העיר? וגם דעתך האם בעמלך או בחכמת לבך מצאת, אלהים חפץ ביקרך ויתן לך מנה אחת אפים בדעת ובכבוד ועל כן נַעֲלֵיתָ! – לוא התבונן יעקב חיים היטיב בפני המדבר בו, כי אז אולי ראה כי לעג על שפתיו, אך הוא לא התבונן ויקרא: וגם אתה זבדיה חכם המדינה תאמין כי מתים יקומו מקבריהם וישליכו מעליהם עפר משא עשרה חמורים למען הישיע לחיים? –

– אל נא אהיבי, אל תלעג לי ואל תנסני לדעת השלם לבבי עם אמונתי, הנני ירא אלהים ומאמין במלאכיו ישלח במוך, אף כי לא דעת התירה לי כמוך –

– אם כן תאמין גם אתה בלבב שלם, כי אבי ברח מקברו ויעשה דרכו עד כשולה למען תת חתיתו בלבב רבי געטציל שמריה? – שאל יעקב חיים שנית.

– ואיך לא אאמין? – ענה זבדיה בשפתי תם – האם אכחש באור שמש ובחשכת הלילה? הלא מפי רבי געטציל אשר עיניו ראו ולא זר את המת ואזניו שמעו כל דבריו שמעתי כל אלה, ואיך לא אאמין? הן רבי געטציל לא יכזב, ולמה זה יכזב ויוליך את כל העיר תועה? הן לוא בקש להשיבך

כי אז לא דבר איש נגדו דבר, ועוד זאת, כי המת הגיד לו גם המקום בו תמצא ושם מצאך, ומי זה יכביד עוד לבו לבלי האמין בנס הנפלא הזה? גם לא אבין איכה על עלה לבך לחשוב כי אני לא אאמין בו באמונה שלמה? –

– צר לי מאד עליך – ענה יעקב חיים בסנוד ראש ובלעג על שפתיו – אני אמרתי כי אדם אחד מרבבה מצאתי בעיר הזאת אשר לו לב, אך עתה אראה כי הסכלתי מאד, אכן גם אתה ככל יתר בני ההמון ורק אנשים כמהם יאמרו לך חכם מדינה –

– אנא אל תטפול על אולתי – ענה זבדיה כמתחנן – לך רֵעַ נאמן אגלה כל לבי כי בתחלה לא האמנתי גם אני בנפלאות כאלה, אך בפעם הזאת נוכחתי לדעת כי בינתנו קצרה מהשיג מעשי אל הפלאות, כי בידו לשנות משטרי תבל ולתת פה לעצמות יבשות, להקים על רגליה גויה בלה מרוב ימים, לתת רוח בתוך עפר ואפר והמה יעשו דברו ולמשמעתו יסורו. ואם הוא צוה יֵעָשׂוּ גם מעשים זרים לרוחנו ונפלאים בעינינו ומה ידע אנוש אשר עם שדי? –

– אשר עם שדי לא אכחד – ענה יעקב חיים – כי בידו להכות בעורון רבבות אנשים, כי יבחר לו לעם עם פרא וסכל, וכי יתן את העם הזה הסכל למשיסה ושמצה על סכלותו, אך העולם כמנהגו נוהג, המתים יקברו ויהיו לברות לשני תולעים, העצמות תיבשנה ותשובנה לעפר והרוח לא ישוב לעולם אל הארץ אשר עזב. רק דמיון פתאים יברא משחיתים לחבל כאלה; הוא יתן דברו בפי מתים ויעשה חפצו ביד שדים ולא יד אלוה תעשה זאת רק דמיון מתעה, או... – הוא החריש מעט וזבדיה התבונן בפניו ועיניו הפיצו זיקי אש כעיני נמר עת יכין גוו להתנפל על לוחמו.

– או? – שאל זבדיה – או? –

– או איש דעת המתעה פתאים בחכמתו – ענה יעקב חיים כמנצח.

– חי נפשי כי לא אבין מליך, האמנם תכחש אתה

במתים אחרי אשר תשועה גדולה עשה לך מת ? ומה תשיב לי על השאלה אשר שאלתיך, איכה ידע רבי געטציל מקום מושבך ? לוא רק ראה המת ושמע קול דברו כי אז אולי אמרתי גם אני כמוך אך דמיון מתעה התעהו לראות את אשר לא היה, אך גם מקום מושבך שמע מפיו, האם תאמר כי כה תגבר יד הדמיון להראות את איש דבר ברור ? ואם כן הוא הלא מאשרים המה בעלי דמיון כאלה כי יחזו נכוחות והנם כנביאי אל –

– והמת הלא אמר לו „השנה אתה מ ת" ובכל זאת יחיה עוד –

– הן הוא אמר לו אם לא ייטיב את אשר הרע ואחרי אשר היטיב מעשיו סלח לו אלהים לעינו – אך בשאלה חדשה הן לא תשיב על שאלתי אשר שאלתי, השמיעני דבר ברור התאמר כי כה יגדל כח הדמיון ? –

– לא אומר ולא אחשיב כזאת –

– ואם כן הלא תודה כי מת דבר אתו –

– גם זאת לא אודה –

– כחשביה בעל המחשבה תדבר היום הכופר בכל ולא ישמיע משפט מדוע –

– אני הן כבר השמעתיך משפטי –

– ואני הן כבר שאלתיך על זאת ומענה לא מצאתי –

– לא שמת לבך לדברי כי אז מצאת כבר מענה לשאלתך –

– דעתי קצרה מהבין דבריך –

– האם לא בשפה ברורה אמרתי לך כי אך דמיון מתעה או איש דעת המתעה פתאים בחכמתו ? –

– הנה כי כן ! קרא זבדיה ויפקח עיניו כמשתומם – אבל מי הוא החכם אשר עשה כל אלה ? הן פה בעיר לא נמצא איש אשר בקש בכל לבב כי תשוב הביתה לבד מאסתר אשתך, וזאת לא אאמין כי היא הרהיבה עז בנפשה להתחפש בבגדי מתים ולהפיל אימתה על אבי אמה –

– העוד לא תבין שרש דבר ? הוי חכם מדינה ! –

– אודה ולא אבוש כי לא אבין עד מה –

– לכן אפקח את עיניך למען תראה נכוחית ולא תשוב לכסלה להאמין בשוא נתעה כהפראים האלה –

– ואני אברכך בכל ימי חיי על חסדך זה –

– היד אשר גנבה את הלביבות ואשר שלחה שדים ומזיקים בראשי החברה, היא הקימה גם מת מקבר לעשות חפצה –

– הבהקיץ ולא בחלום אשמע דבריך – קרא זבדיה – אתה היית המת אשר הפיל פחדו על רבי געטציל שמריה! האח ידידי גדולות פעלת, גדולות אין חקר, לחכמתך אין קצה ולאמץ לבך אין ערוך, חכם בחכמים ואמיץ בגבורים הנך ידידי וגאות אלבש גם אני בזכרי כי אוהב כזה לי. אמנם הבינני בינה איכה עשית כל אלה? הלא רחוק היית מהעיר הזאת או אולי גם סוד קפיצת הדרך לא נסתר מעיניך, אתה החכם כשלמה? –

– אמנם גם סוד קפיצת הדרך לא נכחד ממני – קרא יעקב חיים בשחוק מטוב לב – וידעתי כי במרכבה רתומה לשני סוסים ימהר איש לרוץ אורח ביום אחד מהלך חמשה ימים ברגל –

– בחידות תענה נפשי היום –

– לכן אשוב וארנין לבך על כי עניתך ואשמיעך דבר אשר לא גליתי עד היום לאיש אף לא לאסתר אשתי ותראה מה רב כח איש הדעת –

– אם כה תעשה אדע נאמנה כי אהבתך אלי נאמנה וטהורה היא והיא תסמכני –

– הסכלים פה יאמינו כי מלאך גבריאל בא אלי בלילה אחד ויורני דעת שפת הארץ. הן אם את יוסף הצדיק למד שבעים לשון בלילה אחד מדוע זה ימנע ממני, אשר מתים יקומו מקבריהם למעני ללחום מלחמתי, את הטוב הזה להורותני אך שפה אחת? כן יחשבו המה אך אני אחשוב כי אם רק מפי המורה הזה לקח יוסף הצדיק לקח, כי אז לא ידע אף קרוא וכתוב בשפה אחת. אני למדתי השפה הזאת בעודני

בישיבה ובמסתרים הוספתי לקח בה ולא אחת ושתים היה ספר טמא על הגמרא אשר בה הגיתי בלילה, וכן עשיתי חיל בשפה הזאת אשר ידעתי דבר בה עוד בימי ילדותי, כי גם אבי ידע לדבר בה אף אם לא לכל משפטיה, והדעת הזאת היתה לי לאוצר נחמד בברחי מפני חמת רבי געטציל, כי נודעתי בדרך במלון אל שר גדול וימשכני חסד ויקחני אתו למסעיו כעשרה ירחים, בערים אשר לא דרכה בהן רגל איש יהודי –

– ובמה החיית נפשך בימים האלה? שאל זבדיה ועיניו הבריקו.

– במאכל ומשתה – ענה יעקב חיים בשחוק.

– אך הלא אמרת כי שמה לא ימצאו יהודים? –

– הלא תדע משל עם הארץ „כאשר לא ימצאו דגים – אז גם הסרטן לדג יחשב", וגם אני אמרתי כזאת, ומה גם כי לאכול ברעב פקוח נפש הוא וידחה את כל התורה –

– הנה אבין למליך, ומרגע לרגע אשתומם יותר על חכמתך, כי מלבי הוצאת מלים, גם אני כמוך חשבתי אך אני לא הרהבתי עז בנפשי להשמיע מחשבותי לאיש, ומה היתה אחרית דרכך? –

– אחרית דרכי היתה, כי השר החל להטות לבי להמיר דתי ויבטיחני כי יעלני עָל, אך לדבר הזה מאנתי שמוע. גם לבי נהה אחרי אשתי ואחשוב מזמה לשוב הביתה, והשר אשר אליו גליתי לבי חדל מפתות אותי להמיר דתי גם אמר לתמוך בימיני בכח זרועו, אולם לא חפצתי בכח הזרוע כי אם במזמה, כי ידעתי, כי אם אקח את אשתי בחזקת היד אז לא יתן לי רבי געטציל אף גרה אחת, ומה אעשה אז? לכן אמרתי הן יעקב שמי וגם אני אבוא במרמה ואקח את ברכתי בערמה וגמרתי אמר להתחפש בבגדי מתים ולתת חתית בלבבו למען יקדם פני בתרועה –

– האח! האח! – קרא זבדיה – ואתה היית המת?! –

– אני, אני ולא מלאך, אני ולא מת – קרא יעקב

חיים בגאון – אני נגליתי אל רבי געטציל אשר קבר מתים למאות ויפשיט עור היתומים בבוא יום שלום כסף הקבורה ולא ידע חנות ואראהו כי ידו תקצר מקבר את המתים עד כי לא יוכלו צאת ממחבואם. השר אשר היה אחרי כן לראש כל פלך מאפליה אמר לי כי יחפוץ להושיעני בכל אשר אחפוץ, וכאשר גליתי לו מזמתי שחק בקול גדול ויאמר: הבה ואתן לך מרכבה רתומה לשני סוסים ושני אנשים ללותך בדרך לבל תֵּעָשֶׂה לך רעה אם תתפש בכף –. וכן עשיתי כי באתי הנה בהמרכבה. את בגדי הסירותי ואשים בגדי אחר השרים עלי והתהלכתי בחצות העיר ואיש לא ידעני ובלילה שמתי את התכריכים עלי ועשיתי את אשר עשיתי וביום המחרת שמעתי את כל אשר דברו בעיר על דבר המת, ואז עזבתי את העיר בלב מלא בטחון ואשב בעיר גמלה עד אשר בא הגואל אלי ויקחני אתו. ועתה הלא תבין שרש דבר נמצא בהמת והדע את ערך האמונה במתים ושדים וכחם ומעשיהם –

– לתודות לבי לך על התורה הזאת אין קצה – קרא זבדיה ברגש – התורה הזאת יקרה בעיני מפנינים וכל אבני חפץ, והיא תהיה לי לכלי חפץ מאין כמהו כאשר תראה בעיניך ותודה כי לא כסיל אדם הוא זבדיה – ובכלותו דבריו קם ממקומו ויאמר כי עת לו לשוב הביתה.

יא.

יִרְהֲבוּ הַנַּעַר בַּזָּקֵן.

שלשה המה בעיר כשילה אשר אם לא ישכימו לפתח הגבירים אז לא ימצאו מחיה, והמה: השמש בבית התפלה והחזן, ושר העיר, כן יתפארו בני עיר כשולה בגדל לבב.

אמנם אף כי לא כופר בכל הנני כרבי חשביה בעל מחשבה בכל זאת אחשוב למשפט כי המה יפריזו מעט על המדה, כי אם אמנם אמת בפיהם, כי כאשר ישכח השמש להעיר את אחד מהגבירים לסליחות, אף כי לא כלם יבואו,

או כי יאחר מהביא את הלולב לאחת הנשים הגבירות, או כי לא ימהר לתת הטלית והסדור לפני הגביר בבית התפלה ביום השבת, אז ענוש יענש בלי חנינה וחמלה וירד ממשמרתו, גם אם אשה ובנים לו, למען ידעו השמשים ולא ירימו ראש, או כי ישכח החזן לדבר חלקות לאשת הגביר ולהלל בניה בתורה ובנותיה ביופי וצניעות וכלם יחד ביראת אלהים, או כי לא ירים קולו בברכו את אחד הגבירים בברכת מי שברך וכהמה חטאים ועינות אשר עליהם תאבל הארץ והגבירים ירעמו פנים, אמת הדבר כי לא יארכו ימי שבתו בעיר, אך על השר לא ימהרו לפקיד אפם, לא רק אם ישכח להעיר לסליחות ולהביא הלולב ולהרים קולו במי שברך, כי אם גם אם ישכח להשכים לפתח הגבירים, גם אז ידעו חנות, בלי ספק למען יראו להשר הגוי כי ישראל רחמנים המה ויבואו לביתו, ועוד יתרה יעשו כי לא יראו פניו ריקם. אולם בזאת אמת תדברנה שפתי בני כשולה, כי שלום תמיד להשר עם היהודים בני העיר, ואם יחפוץ להתגרות אתם מלחמה ידע מראש כי ידחה ממשמרתו ותקומה לא תהיה לו עוד. אך השרים האלה כְּרֻבָּם כן חכמים המה ויראו את הנולד, וישיבו אל לב כי כל צוררי ישראל יכרתו, כי אלהיהם עמם תמיד בצרה להושיעם, ואם הוא יסתיר פניו מהם הן פני עגל הזהב ילכו עמהם תמיד ואת האלוה הזה ישנאו רק המחוקקים במדבר אך לא בארץ נושבת, ובראות השרים כי גם בני ישראל להאל הזה ישתחוו אז ימהרו לעשות שלום להם ויקראו מקרב לב: אלהיכם אלהינו ולמה נבגוד איש באחיו! — כן יחשבו תמיד שרי עיר כשולה, ויעשו שלום לכל העיר, ואז שלום ומניחה גם להם, כי אז יוכלו לשבת בבתיהם ספונים ולא נטל עליהם לחפש ולבקש דבר עול ופשע, כי אם לביתם יבואו החטאים ויאמרו: אמנם חטאנו וזה קרבנו — והוא רחום יכפר עון ויקבל המנחה ברצון.

בני עיר כשולה היו מרבים להביא קרבן, על אשר חטאו ועל אשר יחטאו, ואם גם הרבו להביא מנחה בטרם חטאו ידעו נאמנה כי לא תהיה מנחת שוא. האנשים האלה

בעשרת אלפים במספר ככתוב על ספר הנולדים, וכמספר הזה „נעלמים" אשר אמנם נולדו ויחיו אך זכרונם לא בא בספר החיים. הן יבקשו אכל לנפשם, לא רק הנכתבים בין החיים כי אם גם אלה אשר בין החיים נפקד שמם יבקשו למלא בטנם וגם יולידו בנים ובנות, אשר גם המה ירעבו ויצמאו אם לא ימצאו טרף לנפשם ומה יעשה בעיר הזאת? איפו ימצאו אף לחם צר? אם אמנם עם קשה ערף המה, אך רק למוכיחים ומורים ומחקקים מקרב עמם יקשו ערפם אבל לא בדבר חית ידם ולוּא נתן להם הרשיון לשבת באשר יבחרו ולסחר לכל אות נפשם, כי אז אולי לא הקשו את ערפם וחיו נפשם מעמל כפיהם בכשרון ויושר; ולכן כאשר נביא בחשבון את יושבי העיר ההיא אז נראה כי שרים וסגנים אין בהם, בעלי אחוזות ונכסים אין בתוכם ומה יעשה העם הזה, אם לא ישים אל המסחר פניו להשתחות לאגורת כסף; ובכן יחיו נפשם: אלה בקנותם סחורה בארץ אחרת ב ה ק פ ה, ורעיהם בהעבירם את הסחורה את הגביל בלי מס, כי למה זה ישלמו מס בעד סחירה אשר לקחו בלי מחיר? ועל כן אין בית בעיר אשר אין שם „פגר" (בשם פגר יכנו בני כשלה כל דבר האסור מטעם הממשלה) ובבוא שר שלוח לבקש עונות בהלשין אחד מהם על כל בני העיר ימהרו לקבר פגריהם ולטהר את הבתים, ובכן יסכלו כפעם בפעם עצת המלשינים אשר ייעצו לרעה ויצאו נקיים, ותפלתם בכל יום: ו ל מ ל ש י נ י ם אל ת ה י ת ק ו ה תִשָׁמַע תמיד, כי דם המלשינים בראשם יהיה, ועל כן סמוך לבם בטוח ולא יפחדו מאיש אשר יפיל עליהם אימתו כי יגלה על עונם, אך הפעם באו מהומה ומבוכה על העיר וצרה אשר לא ידעו שחרה; שר עם מחפשים באו העירה מבלי אשר הודיעו בתחלה לשר העיר דבר ויחפש בכל בתי העיר וימצאו פגרים אשר לא היתה להם קבורה הרבה יתר מאשר קוו וישימו כבלי ברזל ברגלי האנשים אשר בביתם נמצאו ויובילום כעשרים וחמשה במספר לעיר הפלך. שר העיר נבעת מאד וידאג לנפשו וכל הקהל היו כאובדי עצות, גם עגל הזהב לא הואיל ביום

עברות ההוא, כי השר המחפש לא כרע ולא השתחוה לו, ומה יעשו להנצל? לכן קראו כל עשירי העיר ראשיה אספה להועץ מה לעשית.

לאסיף אספית לא דבר יקר הוא בעיר כשולה, כי כמעט בכל שבוע יתאספו מנהלי העיר למען התיעץ, ותמיד יגמרו אמר בהאספה כי יקראו אספה בשבוע הבא וכן יעשו גם בשבוע הבא, הן לא יקחו שכר מקפות העדה חנם מבלי עשות כל מאומה מה להם לעשות בצרכי העדה? הן החוטאים לא יתפשו תמיד בכף. ולהרים תרומה לצבא נטל עליהם רק פעם אחת בשנה, לכן יקראו וישובו ויקראו אספות, אך בפעם הזאת התאספו לא למען לגמר אמר לאסיף אספה בימים הבאים כי אם למען מצוא עצה ותחבולה להנצל מהרעה אשר נכח פניהם. הן עשרים וחמשה מטובי העיר הובאו בית הכלא ויד המשפט נטויה על כלם אין נקי, לכן התאספו כלם לא רק המנהלים, כי אם כל העשירים ובעלי הבתים אל חדר אספת הקהל, כמתנגדים כחסידים שכחי ביום ההוא דברי רבותיהם תמיד אשר יריבי בחזקה אם לאמר ברוך שאמר לפני הודו או הודו לפני ברוך שאמר וכאוהבים נאמנים באו לעזור איש לרעהו.

רבי אליקים ראש הקהל יושב בראש ולימינו ושמאלו ישבו המנהלים והגבירים ויתר העם יעמדו על רגליהם וימלאו את הבית מפה לפה. הראש פתח פיו ויאמר: רבותי, הן כלכם תדעו את הרעה אשר מצאתנו, הבו עצה הלום —

— עצתי אמונה — קרא אליהו גביר העיר — כי נשלח שלוחים אל עיר מאפליה אל שר הפלך ויכפרו פניו במנחה יקרה, חמשת אלפים שקל כסף אתן אני ואתם תנו איש איש כאשר תמצא ידו —

עצתך טובה ונכונה — ענה שלמה הסוחר — וגם אני אתן שלשת אלפים, אך להשמעות אזנים שמענו כי השר לא יתרצה בעד כל כפר כי הוא שונא בצע ויבקש משפט, ואיך יערבו השלוחים את לבם להביא לו מנחה? ומי יודע אם לא ישים כרגע כבלי ברזל ברגליהם על כי נסו דבר אליו? —

קבורת חמור

– לדבר הזה אל יפול לבבם – ענה יקותיאל השתדלן, (כן יקרא המוציא והמביא כל דברי העדה אל השרים) – אני ראיתי עופות רבים כאלה, אשר בתחלה יפילו אימתה על כל סביביהם ויקראו בקול גדול כי הנם נקיי כפים, וכל אלה רק למען ירבו לכפר פניהם, ואני אומר לכם כי אם לא יאות לעשרת אלפים יעשה זאת למען החמשים –

– ומה תעשה אם לא יאבה גם לכפר פנינו בעד חמשים ואם יקריבך למשפט על כי נסית להטות לבו בשחד – שאל שלמה.

– הן לא תמול אני ואדע להתיצב לפני שרים, גם השר אשר היה לפניו אשר טהר כל טמא ואשר הוציא לחפשי גם מרצחים לעין השמש אך אם נתנו כפר נפשם, גם הוא השליכני אחרי הדלת והמזוזה לוא אמרתי במו פי כי אתן לו שחד, הן שר גדול כמהו לא יקבל שחד; אך כאשר שכחתי טבעת משבצה באבני חן אשר אלף כסף שלמתי מחירה על שלחנו, או מרכבה רתומה לשני סוסים יקרים בחצרו, אז לא שלח אחרי לקחת את השכחה, כי אם שכח גם הוא כל הנעשה כאשר שכחתי אני את היקרות ויוצא לחפשי את האסורים אשר אמרתי כי קרובי ובני משפחתי המה ואני אערבם כי לא ישובו לכסלה, וכן אעשה גם הפעם: אני אשכח צרור כספי על שלחנו וידעתי נאמנה כי גם הוא ימהר לשכוח בראותו כי חמשים אלף כסף בו –

– ומה נעשה אם לא ישכח? –

– אז נבקש עצות חדשות, הן לא בפעם הראשונה מצאה אותנו רעה כזאת ואלהים הושיענו בצר וכן יושיענו גם הפעם –

– אבל אחי אל תנסו את ה׳ – קרא אחד מהיושבים בצד הראש בעמדו על רגליו. האיש הזה היה כבן ששים וחמש שנה, איש תאר, זקנו הלבן יורד עד חזהו ועל פניו תלין מנוחה ומעיניו נשקפים חסד וישר – אל תנסו את ה׳, זכרו כי מידכם זאת לכם, ואיך תבטחו בתשועת ה׳? הישמע אלהים בקול

איש משגע אשר ישליך נפשו אל מצולת ים ויאמר באלהים בטחתי לא אירא ? היטיבו מעשיכם ואז יהיה שלום לכם –

– לא עת היא לשמוע מוסר כי אם לבקש תחבולה – **ענה השתדלן.**

– לא עת היא לכם כעת לשמוע מוסר ואחרי מתי תשמעו ? השמתם לבכם לדברי אשר דברתי אליכם זה פעמים אין ספורות ? האם לא נבאתי לכם מראש כי יקדמוכם ימי צרה על הקשותכם ערפכם ותמאנו קחת מוסר ? וגם היום תאטמו אזניכם ולא תשמעו, עד אשר בחבלי חטאתיכם תתמכו ולא תוכלו צאת מהם. האם לא יסרתי אתכם מהעלות אף יעקב חיים עליכם חנם ? מדוע הדחתם אותו ממשמרתו בלי חשבון ומשפט ותמלאו פניו קלון בתוך קהל ועדה ? הן הוא לא עשה לכם רעה וכלי חפץ היה להעדה ואתם באולתכם זכרתם חטאת נעוריו והדיחהו משאתו, והוא לא בקש לעשות לכם רעה גם אחרי כן רק כי תשיבוהו אל מקומו, ואתם מאנתם הקשיב ועתה פרי מעלליכם תאכלו. הוא איש הלשון ואמיץ לב אשר לא יחת מפני כל ואף אם יצלח בידכם לכפר פני השר מי זה לידכם יתקע כי לא יוסיף להציק לכם ויקריב דברו עד עיר המלוכה ויביא עליכם צרות חדשות. הן הוא לא יחשוב זאת לו לעון אחרי כי אתם נחרתם בו ותעטו עליו כלמת עולם, לכן לא יחוס גם הוא ולא ירחם. שמעו אחי הפעם בקולי לטוב לכם כל הימים, השיבו את יעקב חיים למקומו, והזהרו ברוחכם מרדוף באף את אחיכם גם אם לא ישרו דרכיו בעיניכם או אז יהי שלום לכם, כי התחת אלהים אתם, כי תביאו במשפט את החוטאים לו ? אלהים היא ויריב ריבו ואתם בקשו שלום אם תחפצו לשבת בשלוה –.

קול המון נשמע בבית בכלות האיש לדבר. אחדים השמיעו כי בצדק ומשפט דבר, אך הרבים קראו מלא כי הוא יתן בדברו יד לפושעים, ולולא היה המדבר איש גדול לאחיו נשוא פנים עשיר וגדול בתורה מי יודע אם לא רגמוהו באבנים

-- הס ! – קרא הראש ויתנשא ממקומו.

– הס ! – קרא שנית אחרי כי ההמון קרא עוד בקול המולה גדולה – הס ! הן להתיעץ ולא לריב התאספנו הנה, אליך רבי אהרן אשים דברתי, ידענו כלנו כי איש תמים וישר אתה, ולך רוח נדיבה, אך גם אתה תדע כי לא איש אכזרי הנני גם אני, אך שלום העדה אדרוש, ואם נתן יד למלשינים ונתן להם חפצם אז ירימו ראש ולא תהיה לנו תקומה, יאבד אחד מהקהל ולכל העדה יהיה שלום. חמשים אלף נתן לשרים ולא גרה אחת למלשינים למען יראו כי אזלת ידם לקום נגדנו. הן המלשין הזה יעקב חיים הרבה לפשוע ויכחש בה' ובתורתו וילעג בשאט נפשו לכל הקהל ויאמר כי יטה ידו להסיר לבב בנינו מאחרי האמונה, ואם איש כזה יהיה לסופר ונאמן הקהל ? אנחנו הסירונו אותו ממשמרתו בצדק ויושר ואם הוא חרץ לשונו וילשין אותנו – מלשין הוא, משחתו בקרבו ועל העדה המצוה לבער את הרע מקרבה –

– אבל מי זה ראה את מעשיו הנוראים אשר תאמרו ? אולי שקר הוא ולא עשה אף אחד מאלה ורק חנם תטפלו עליו חטאת ? –

– זבדיה עמוד והעיד ככל אשר שמעו אזניך – קרא ראש הקהל.

זבדיה התנשא ממקומו, עיניו הפיצו זיקות ולשונו חצבה להבות בדברו וישא קולו ויאמר : מורי ורבותי ! הלא ידעתם כלכם כי אוהב נאמן הייתי ליעקב חיים, ורק בהודע לי כחשו ומעלו אז הסירותי אהבתו מלבי בחזקת היד, אף כי נפשי מרה לי מאד. לכבוד אמינתי שכחתי אהבתי ולכבוד אמונתי אדבר הפעם. בפיו אמר לי כי נסע את השר למרחקים ויאכל וישתה עמו כאשר מצאה ידו, גם ממרק פגולים ובשר החזיר לא משך ידו, הנשמע כזאת בכל מושבות בני ישראל ? ! בפיו ספר לי כי הוא התחפש בבגדי המת ויעשה את השערוריה הגדולה, באזני שמעתי כי נתן את כל בני העיר לפראים וסכלים ויתפאר כי יקח בידו הממשלה על כל העיר למען יכביד אכפו על כל בני הנערים כי ילמדו שפה ולשון תחת אשר עד כה

שמי רק בתורה כל מעינם. כאלה וכאלה ועיד תועבות גדולות מאלה אשר אבוש להעלותן על דל שפתי בתוך קהל ועדה השמיע במו פיו ויתהלל בחטאתיו אשר לשמען תצלנה אזנים. ואם איש כזה יבוא עוד בסוד ישראל? מ׳מר הוא ובין בני ישראל לא יחד כבודו –

– השמעת? רבי אהרן – קרא הראש כמנצח – כי אוהב נאמן יעיד בו –

– שמעתי שמעתי – ענה רבי אהרן במנוד ראש – אך לא אאמין למשמע אזני, הן המלך החכם אמר על כל פשעים תכסה אהבה ולוא אהב זבדיה אותו כי אז לא גלה על עונו, ואם כן אות הוא כי לא אהב א׳תו, רק שוחה כרה לנפשו. ועוד זאת הן חכמינו זכרם לברכה חרצו משפט אין אדם משים עצמו רשע, ולא אאמין כי יעקב חיים יבער ויכסל להאשים את נפשו בחטאות נוראות כאלה, ובשלישית הן לא נוכל לחרוץ משפט על פי עד אחד, ומה גם אם העד הזה חשוד בעיני, כי הוא היה לממלא מקומו –. כסוס שוטף עת תגע בו יד מכהו כן סער זבדיה ממקומו בשמעו דברי אהרן. אך כרגע הבליג על סערת רוחו וישך שפתו בשניו וידום רגעים אחדים. ואחרי כן פתח פיו במנוחה ויאמר: היום שמעתי חרפתי מפי איש אשר לא פללתי שמוע כזאת מפיו, ואם כי לבי עלי דוי אחרי שמעי כל אלה בכל זאת לא אשכח את כבוד האיש המדבר ואזהר ברוחי ורק להצדיק נפשי אחפוץ ואשיב על כל דברי מחרפי; אם אמנם אהבת נפש אהבתיו, אך לכבוד האמונה יראתי מהחריש והתאפק פן יקרה גם אותי עון, וזאת יעידו ראש הקהל והנאמנים כי בלב נשבר ספרתי להם כל אשר שמעתי והתחננתי להם כי לא יפקדו עלו אפם ולא ימהרו להדיחו ממקומו, וגם דברי חכמינו אשר אמרו אין אדם משים עצמו רשע לעולם יעמדו, אך המה לא ירשיעוני, כי הוא לא חפץ לעשות עצמו רשע כי אם למען יהיה כחכם בעיני התפאר כי כזאת וכזאת עשה. ובדבר המשפט אשר עש׳ על פי עד אחד הן המשפט לא לי הוא, אני הייתי העד ולא השופט

וכעד נאמן נכון הנני להשבע בשבועת האלה כי כל דברי כנים ונאמנים, ועתה העוד לך מלים להרשיעני? –

– עוד לי מלים להרשיעך, הוי איש זמה ומזמה! – קרא פתאום קול קורע לב. כל בני האספה השתוממו לשמוע קול אשה בתוכם וישאו עיניהם ומה השתוממו עוד יותר בראותם את אסתר אשת יעקב חיים מתפרצת אל תוך הבית ובשתי אזרעותיה תחצה את העומדים ברב כח כלביאה עת תעמוד על נפש עולליה – עוד לי מלים, בליעל, וכל הקהל ישמע וידע נבלותיך. שמעו נא רבותי, האיש הבליעל הזה נסה לפתות לבבי לזמה כאשר הייתי עגונה מאישי, הוא בקש לתת לאבי אמי רבי געטציל זכרו לברכה כסף כפירים למען אהיה לו לאשה, הוא נסע ימים רבים לבקש את אישי למען יקנה איתי מידו בכסף מלא, וככלב שב על קיאו כן שב לביתנו ויוסף דבר זמה באזני עד כי עניתיו בקול פחדים כי אם לא ירף ממני אז אשמיע נבלותו בקהל, ואז בכה והתחנן אלי כי אסלח לפשעו ולא אתנהו לשמצה, ועברתו שמר בלבו הבליעל הזה, זאת ראיתי בעיני כי בעינים מפיצות אש הביט בי תמיד, וכאשר קרה המקרה את המת לאבי אמי, אז היה הוא הראשון אשר אמר כי יד אישי היתה במעל הזה. הלא תזכרו רבותי, כי בדבר הזה העלה אף כל השומעים ויתניהו לחרפה, ועל כן רעה לאישי למען יכרה שוחה לנפשו. רבותי אם לא תעשו משפט באיש הזה אז אין יראת אלהים במקום הזה וכלכם רשעים כמהו! – כה קראה בכל מאמצי כחה ותפול ותתעלף, והשמשים מהרו להוציאה מהחדר למען השיב רוחה לה.

שממון תמהון קצף ופחד נראו על פני כל הקהל, ואת אשר לא עצרה כח יד ראשי הקהל אף לא שרי הממלכה אותו פעלה ועשתה האשה בדברי פיה, כי כרגע היתה דומית מות בכל החדר. דממה בבית אספת יהודים! ההיתה כזאת בימיהם או בימי אבותיהם?

– ומה תאמרו עתה? שאל רבי אהרן במנוד ראש.

כל הקהל החריש וכלם הביטו בזבדיה לראות מה ישיב על תוכחת האשה.

– מה אומר ומה אדבר? – קרא זבדיה בקומו ממקומו, פניו חורו כפני מת ושפתיו צללו – בשם אלהים חיים אשבע כי כל דבריה שקר המה, כי רק מעברתה על כי העידותי באישה רעה בקשה לנבל שמי ובאלהים חיים נסמכתי כי יוציא צדקתי אור –

– הלא בדברים כאלה יוכלו כל החוטאים להצדיק נפשם כי ישבעו בשם ה׳ ויאמרו כי יבטחו בו כי יעמוד לימינם. אך מי פתי יאמין לדבריהם? – קרא רבי אהרן.

– הן זאת נראה עין בעין כי רק מקצפה דברה כזאת – ענה ראש הקהל אף הוא חלקו.

– אשה פסולה לעדות – ענה גבריאל הנאמן.

– נשאל את פי רב העיר – קראו אחדים – והיא יורנו מה לעשות את יעקב חיים ואת זבדיה, כי הוא לא ישא פני איש –

– לשאול את פי רב העיר? – ענה ראש הקהל – ואתם הטרם תדעו את אשר יענה אתכם? הלא אחת ידבר תמיד בביא עלינו צרה: אל תחטאו לחקי הארץ ולא תיראו מפני יד הממשלה –

– כאלה ידברו כל ישרי לב – קרא רבי אהרן בעז – אל תחטאו ולא תפחדו מאיש, הן כבר נִסֵּיתֶם במסה ותראו כי תעבדו עבודתכם ותחרפו נפשכם לזרים, אתם תעבדו בזעת אפים וחייכם תלואים מנגד תמיד והשופטים יאכלו כל יגיעכם, ומה ת׳׳י אחרית כל אלה? שימו לבבכם למצוא חית ידכם בכבוד או אז תשבו בטח, ולא תתנו שם ישראל לשמצה בפני המלך והשרים. מי יודע אם לא כבר נפתחו לפנינו כל הערים אשר שעריהן סגירים לפנינו כהיום לולא עלתה צעקת השרים תמיד באזני המושל כי אנשי מרמה ובוגדים הננו. הן המה יעשי זאת בעקבה, את כספנו יקחו ויוציאו דבתנו רעה אל המלך לבל יחננו וירחמנו, למען יוסיף להושיבנו במצור

ומצוק, בערים אשר אין בהן כל מחיה, למען נוסיף להחזיק בתרמית והם פרי מעללינו יאכלו. השיבו זאת אל לבכם בטרם יתנגפו רגליכם והועיל לא תוכלו –

– אבל אתה תשוב תתהפך תמיד בדברי מוסרך ולא תצא תחבולה לנצח – ענה ראש העדה אף הוא בקול עז – הן גם אתה ידעת כמני, כי גם אם נזכה דרכינו ונהי כבני אלהים גם אז יוסיפו השרים להציק לנו וירבו כעשם עמנו על כי לא נתן כפר נפשנו; הן לא נכחד גם ממך כי השרים ימאסו משפט, וכאשר יראו כי נישר דרכינו ישימו לנו עלילות נוראות למען הפשיט עורנו מעל עצמותינו, ומה נעשה? הנשוע לעזרה למלך? והמה לא יתנו אותנו לגשת לפני כסא כבודו, ידענו נאמנה כי לוא ידע מכל הנעשה עמנו כי אז שב לבבו להננו, אך הנה השרים סכו דרכינו בסירים מעבור תפלתנו לו, ומה נעשה אנחנו? המסים יגדלו מיום ליום ויכבידו עלינו עשר פעמים מעל כל יושבי הארץ בעת אשר משפטנו יגזלו. אין דרך ואין עצה אחרת בלתי אם למות כלנו אנחנו ונשינו וטפינו ברעב, או ללכת בדרך אשר התיצבנו עליו, אך האם נוכל למות בעוד אשר רוח חיים באפינו? נקל לך להטיף מוסר, לך אשר נחלת בית והון מאבותיך ותשב בחדרך בוטח על התורה והעבודה, וכן יאמרו כמך כל אלה אשר ישבו כלואים בח"רם ולא יצאו מארבע אמות של הלכה חוצה, אך לא כן ישפטו אלה אשר ראו ארחות חיים, המה יודעים כי כל בני האדם אדם המה, לא רק אנחנו נשלח בסחורות אסורות ידינו, עם הארץ יעשו זאת אלף פעמים יותר ממנו ויעשו עשר ויצליחו, אך להם הן נתן הרשיון לחיות ולעשות כחפץ לבם, ואם גם כלם יחד יפשעו לא ירים איש את קולו להגיד להם פשעם, והשרים לא ירימו ראש לדכאם, לא כן אתנו יתנו כעפר לדוש ויובילונו בדרך התרמית ביד חזקה לטיב להם, למען יבנו ארמנות ויקנו מרכבות וכבודה רבה, ומכל עמלנו ישאירו לנו אך עצמות יבשות, אך לחם צר אשר בנפשנו נביא אותו. הן ידעתם כי גם אני לא שלחתי

ידי מימי בסחורה אסורה, ולוא גם ידעתי כי אהיה בין לילה לאיש אוצרות גם אז לא עשיתי כזאת, אך חית ידי הן נמצא לי בכבוד, אבל מה יעשו אלה עניי הצאן? חמשה עשר אלפים בעיר הזאת ימצאו טרף לביתם רק בדרך הזה, ואיך נוכל לאמר להם השליכו טרף מפיכם ושבו בבתיכם עד אשר תתמו ברעב אתם וביתכם יחד. ידעתי כי תשיבני כי עלינו העשירים לעזור להעניים, אמנם כן הוא וכן נעשה, ואין עיר בארץ אשר שגבה מעירנו במעשה הצדקה, וזאת העידנה הישיבות והבתים להתלמוד תורה וחברת מחזיקי יתומים, גמילות חסדים, תומכי דלים, סומכי חולים והכנסת כלה ויתר החברות אשר לצדקה וחסד כוננו, אך מה יועילו אלה להעם הרב הזה? ואם נתן להם את כל כספני נדל אנחנו והמה לא יִוָּשֵׁעוּ, כחמשים העשירים אשר בעיר לא ימלאו חסרון חמשה עשר האלפים, ובמה יחיו נפשם אם לא בסחורה האסורה? ללמדם מלאכה? אבל למען מי יעשו מלאכתם, הן כל החיטים ותופרי המנעלים וחרשי העץ והנופחים בפחם וכהמה כלם מבני ישראל המה, וראה והתבונן לחייהם, האם לא ישישו אם ימצאו די להם ולבניהם פת חרבה בעמלם כל היום? ואם עוד ירבו בעלי המלאכה הן גם פת חרבה לא ימצאו ועל כן אשוב ואשאלך: במה יחיו אלה את נפשם ונפש ביתם? ואם גם שאיל יחטאו בפעלם ומשלח ידם זה גם אז לא נוכל להביאם במשפט קשה, בשומנו אל לבנו כי עטופי רעב ואסירי עני יעשו כל אלה, ואף כי על דעתנו לא יחטאו. הן אם השופטים והשוטרים אשר מנתה הממשלה אותם לשים עיניהם על המשפט כי יכין בארץ ולחמם מידי הממשלה נמצא, אם המה השומרים לראש המשפט, יבגדו בו ביד רמה, ולא רק כי לא יבקשו להעמיד משפט כי אם גם יכבידו אכפם על השומעים בקולם להפירנו בעד בצע כסף, ואם המה יקחו שוחד ויבקשוהו איך נפקוד על האמללים אשר יקנו את חייהם וחיי בני ביתם בשוחד ההוא? החוב הראשון והקדוש על כלנו הוא להחיות את נפשנו ונפש ביתנו ואם לא נוכל עשות זאת בישר הן החובה

עלינו לעשית זאת בשוחד . ומי זה אשר יערב לבו עוד להטיף מוסר כזה על אזני הטובעים בגלי ים צרה ? ינסו כל אלה אשר דבר להם במסחר הארץ לקפוץ ידיהם ואם גם יצדקו כמלאכי אלהים היקומו במשפט ? אך לא ! כי אביד יאבדו ! – ואף עוד זאת מי זה גזר אמר כי הסחורה משלח ידינו אסירה היא ? מדוע אסרו עלינו לסחר בה ? האם בגד ומעל היא להארץ אם נמצא היינו בכשרון ידינו ? הנה אנחנו השכלנו למצוא עשב אשר בידינו לעשותו כעשב הטהעע היקר מאד , ומה עול מצאה הממשלה בכפנו אם נעשהו ? על הממשלה היה לתת חק לבל יונו בו את הקינים ולבלתי מכור אותו ברמיה כי אם לאמר לכל כי מוצאו מהארץ הזאת הוא , ועלינו גזרו לבלתי עשותו , מיראה פן ימעט ממחיר הטהעע בעבורו ? ובדבר הזה נתנו יד לפשוע פעמים , כי אלה העשים אותו ישימו עליו גם חותמות כחותם המלך . – הנה רבים בנו אמנים נפלאים אשר ישנו תאר עורות הביברים בשומם בהם שערות לבנות ואז יהי מראיהם כמראה עורות הביברים מקאמטשטקא היקרים מאד מאד , ובדבר הזה יחיו נפשם אלפים בעיר הזאת , ואם חטא חטאו בעשותם מלאכתם זאת ? וגם הדבר הזה נאסר יען כי עורות הביברים להממשלה הם ויפחדו פן יזל מחירם כאשר יעשו אחרים בתמינתם . ובכן נטל על העושים אותו לשום עליהם גם חותמות כחתם המלך כמו הובאו מעל לגבול , וכאלה המה כל העונות אשר טפלו עלינו . לוא היו בני עם הארץ העושים כאלה , כי אז הללו אותם בשער על כשרונם ויתנו להם ידים להרחיב גבול מסחרם ומשלח ידם , ואך עלינו תתך כאש חמת השרים . אנחנו נעבוד עבודת פרך ובכל זאת עצלים הננו בפי אלה השרים אשר לא יעשו מאומה ; בעמל כפינו נביא לחמנו והעמל הזה יחשב לאון , ואף אם נזכה את ארחותינו כשרפי מעל גם אז בשחת יטבלונו ויתעבי שמני , ומה נעשה להחיות את ההמון הרב ? הבה עצה הלום איך נציל נפשנו מהרעה הזאת , ואם בידנו לעשות כדבריך נמהר לעשות וכלנו נברך שמך כגואל ומושיע ואם אין בידך להושיע למה

תוסיף על מחץ לבבנו עוד מכה להראותנו שברנו בעת אשר קצרה ידינו מהושיע ? — קול הדובר נחבא ולא יכול דבר עוד ודמעות כשני נחלים פרצו על לחייו ועל זקנו הארוך וכל הקהל נתנו קול בבכי נורא מאד, אשר לוא הגיע עד אזני המושל בלי כל ספק נהפך לבו לטוב להם, אך קולם נחבא בחדר האספה וקול צרריהם עלה תמיד באזניו ועל כן בכו וירבו לבכות עוד במסתרים תשועה רחקה מהם.

גם רבי אהרן גם יתר האספה החרישו זמן כביר, ואחרי כן התעורר וימחה דמעה מעל פניו ויאמר בקול מר: ידעתי צרת נפשכם אחי ובצרתכם לי צר, ולא להוכיחכם על פניכם באתי הנה רק להזהירכם לבל תוסיפו אולת על פשע, ולבל תרבו צורריכם חנם. שלחו וקראו ליעקב חיים ודברו עמו שלום, הן תלמיד חכם הוא ואף אם חטא ריח תורה שבו יחזירהו למוטב וישוב מדרכיו ויהיה ככל ישרי לב, ובאיש כזה אשר ידו רב לו בשפת הארץ נמצא תמיד חפץ. אף כי חלילה לנו מהעלות עוד אפו עלינו, אחי, הרבו לחשב בטרם תחרצו משפט, שימו דברי אל לבבכם והיו לאנשים חכמי לב הדואגים לשלום עמם ועדתם —. ראש הקהל לא ענה ופניו העידו בו כי פוסח הוא על שתי הסעפים, וגם מיתר הנאספים לא נמצא איש אשר ידבר נגדו, אך זבדיה אשר כבר שב למנוחתו קם ממקומו ויעף עין בהאספה ויקרא בקול עוז: נפעמתי רגע ולא ידעתי דבר, כי בפעם הראשונה בימי חיי דברו עלי תועה ויחשדוני בדברים רעים אשר לא עלו על לבי. ענו בי אחי, אם עשיתי לאיש רעה ואם לא נכון הייתי תמיד לנהל בעצתי כל מבקש עצה מפי ? יקומו כל היודעים עולה בי כי חטאתי לאלהים במרד ויגידו חטאתי בקהל, אמנם גם אני אך אדם אני ולא מלאך אלהים וגם אני חטאתי ופשעתי אך כאדם בשגגה ובלי דעת אך לא בבגד ומרד, כי את האלהים אני ירא, וגם הפעם אשא קולי למען כבוד אלהינו ואמונתנו וקהלתנו. האיש הזה אשר הדחניהו עשה כל עול ויתפאר בו וסופו הוכיח על תחלתו, אין לי לבקש עדים לה בי כ

בנים כל דברי, אהרי אשר הוא בעצמו יתן עדי ויצדיקני, סופו יוכיח על תחלתו, כי קם כבוגד ויכה אותנו בלשון להביא עלינו רעה נוראה ולתת שם ישראל לשמצה, ואם יעשה כזאת איש אשר נגעה יראת אלהים ואהבת עמו בלבו? ומה חפץ לנו באיש כזה? הלמען ידע יותר מיצאני ומבואנו ותהיה לאל ידו למסור אותנו בידי השרים תמיד? ואם גם יעשה שלום לנו, זכרו אחי כי אנחנו נתרפס לפניו ונבקש ממנו סליחה, והתדמו כי הנמר יהפך פתאום לכבש תמים, וכי לא ישוב להרים ראש? האיש כמהו אשר למען כבודו מסר עם ה' בידי שוסיו לא יגדיל עלינו עקב ולא ידרוך עלינו ברגל גאוה ולא ימשול בנו באכזריות חימה? ההוא אשר התגאל בטרפה ובתועבות אחרות דבר ולא יקים דברו להסיר לב בנינו מאחרי תורתנו ואמינתנו? אם תבקשו להיות נבזים ושפלים, נדכאים ונאנחים תחת שבט המושל האכזרי הזה, אם תחפצו כי חייכם יהיו תלואים תמיד מנגד, אם תאבו לפחד תמיד כל היום, אם נפשכם תתאוה להדיח בניכם מאחרי האמונה, ולהשבית זכרון התורה מקרב העיר הזאת, אשר היתה תמיד כחומה בצורה לאוצר התורה והיראה – אז שלחו וקראו לאיש הזה ועטרוהו כבוד והושיבוהו לכסא כבוד מרום מראשון, והוא יהיה שופטכם והוא יהיה מוריכם ומוראכם והיא יהיה לכם לאלהים ומלך, ואני אף כי במסתרים תבכה נפשי לא אוסיף דבר, כי אם אמהר ואמכור ביתי וקניני ואעזוב עיר מילדת אבותי אשר שכחה אלהי אבותיה וארחיק נדוד. מי לאלהים חדשים ירים קולו למען המלשין, לא אשא שמו על שפתי! –

כלם החרישו ולא ענו דבר, לבד מרבי אהרן אשר קם שנית ויקרא בקצף: בסנורים הֻכֵּיתֶם כלכם, קללת ישעיה הנביא באה ונהיתה, הנער ירהב בזקן ותעלולים ימשלו בכם, איש אשר אין לו לא תורה ולא יראה, לא יחש משפחות ולא יחש עצמו ישא ראש ויורכם דעת, וכלמה לא תכסה פניכם?! עיני העדה מנהלי עיר כשולה המפארה בכל הארץ יחרישו

וידמו למו עצת בן בלי שם ! דעו וראו כי רעה נגד פניכם. האיש הזה שׂנא הוא ליעקב חיים כאשר תראינה עיניכם והוא יחפוץ לעשׂות אתכם כלכם לכלי מעשהו לתת נקמתו באיש חרמו. אל התנו יד לפושעים, אחי, אשר יסבבנו אתכם בכחש וישאו שם אלוה ואמונה לשוא, אל תשמעו לחקת לשון הנחש אשר זה דרכו להפיח קריה בריב ומדנים, ואם לא תשמעו ותלכו אחרי המהביל אתכם בחזון שוא, ידעו תדעו כי מרה תהי אחריתכם, כי כל אשר ינבא לכם על יעקב חיים יעשה הוא לכם. דעו וראו כי הזהרתיכם היום. הנני זקן, אין אונים וקצי מי יודע אם יאחר לבוא, ואולי לא תראינה עיני בהנחמכם ובילָלכם משבר רוח על אשר עזבתם עצת הזקן ותלכו אחרי עצת נער נעור מתורה ויראה, אך אני אקדם פני הרעה ולא אוסיף לבוא בחברתכם ולא אוסיף דבר מטוב ועד רע על אזנים אטומות כפתן חרש. ואתם פרי מעלליכם תאכלו — פני הזקן אֹרו בדברו ויהיו לפני מלאך אלהים, וגם נמצאו רבים אשר אמרו כי כנביא אלהים דבר היום, אף הרבים ענו: לא נאבה ולא נחפוץ במלשין ! כאשר עשו אבותינו כן נעשה גם אנחנו, נחרימנו ונבדילנו מהקהל ואז לא תהיה לו תקומה. נבער הרע מהארץ ואז יהיה שלום לנו ואלהי אבותינו יסוך עלינו באברתו תמיד כאשר היה עם אבותינו — ובקראם כה יחד בקול גדול נחה על פניהם רוח גבורה כמו הכינו נפשם לקרב על קדושת שם אמונתם ואבותיהם.

זאת היא הצרעת הממארת בחיים וזה היא מקור כל יגון ופגע, כי רב בני האדם יכזבו לא רק לרעיהם כי אם גם לנפשם. רעיון רוח יעלה על לב איש והוא יחזיק בו בכל כחו, ואף אם יכרו עליו כל חכמי התבל להראיתו מְשׁוּגָתוֹ יעצום עיניו ויאטם אזניו וימאן שמוע, וגם אם כליותיו ייסרוהו יחם אותן וישלח נפשו עדי יפול בבור אשר מֵאֵן לראותו, כהעוף הכסיל אשר בראותו אויבו לנגדו יסתיר ראשו לבל יראהו ויחשוב כי נצל, עדי יפול בידי מבקש נפשו. כל בני העדה הגדולה הזאת אשר בה היו חכמי לב ויודעי תורה, אנשי

חסד ואוהבי ישר אשר הרבו צדקות לכל נקשה ומר נפש, ובקרוא איש נדבות היו כאיש אחד לעשות טוב, היו ברגע ההוא כלם כאיש אחד לקום להפריע עצת רבי אהרן באמרם כי רק בדרכי אבותיהם יבחרו ללכת, כמו רבי אהרן בקש להדיחם מדרכיהם וכמו אך אלה היו דרכי אבותיהם לרדוף באף כל חוטא, וימאנו ראות ושמוע כל דבר אשר יעבירם מדעתם זאת. ואך לשוא בקש רבי אהרן להשמיע קולו עוד הפעם כי קול שאון ההמון השבית את קולו ולא מצא דרך אחרת לנטות בלתי אם לעזוב בית האספה וישב הביתה ודמעתו על לחיו, כי כמשגעים רצים לתהום רבה בעינים פקוחות כן היו כל בני עדתו בעיניו וינד לשברם. והמה אף כי נחרו בו וידברו נגדו בכל זאת לא הרהיב איש בנפשו להשמיע את שם החרם כל עוד אשר היה בתיכם ואך יצא מהבית קם זבדיה על רגליו בגאון כי הכריע את מתקוממו ויבריחהו מעליו ויקרא: רבותי, שופטים צדיקים, השמיעו משפט, לא תשאו פנים בדין! —

וראשי העדה השמיעו משפט ולא נשאו פנים ויחרימו את יעקב חיים המלשין בהחרם הגדול בתרועה וקול שופר וידיחוהו מהקהל עד עולם לבל יכתב בכתב ישראל ובשמם לא יכנה, וחלילה לאיש ישראל מבוא אתו בדברים או מגשת אליו, כי אם ארבע אמות ירחקו מעליו, והיה לדראון עולם ולאות לבני מרי עד עולם.

יום משפט כזה נורא הוא מאד! לא רק על המאמינים, אשר יאמינו אמונה אמן כי מצות אלהים היא לפחד ולרעד בשמעם קול שופר, יפיל פחדו, גם לא רק בלב החרדים מֵחֵרֶם וּמִכָּרֵת ומענשים כאלה יתן חתיתו, כי אם גם בלב איש אשר לא יחרד לא מקול שופר ולא משם השטן, אף לא מענש כרת וחרם, גם בלב איש כזה יביא מורה וזועה. נורא הוא המחזה הזה לראות כי בני אדם יספחו על פגעי החיים להרע לנפשם ולאחיהם. ומה גם אם הרואה את המחזה איש ישראל הוא אשר ידע קורות התבל ועמו ויזכור את גורלם בכל דור

ודור וכיום הזה, כי אל עקרבים המה יושבים, כל עין תחזם: עין רעה היא וכל לשון תְּשַׁלַּח בהם לשון אפעה היא, וכל שכניהם מסביב יבקשו אך רעתם וגם הטובים בהם אשר ימאס לשלוח בהם יד בראותם רעתם ישיש, כי על כן כל איד נכון לצלעם גם עת אשר כאיש אחד יעמדו הכן להגן על קהל עדתם, ואף כי אם איש בעקב רעהו יאחז להפילו למשואות, הַוַּת נפש רעהו היא אך לטמן פחים לרגלי צוררו... בראותי את השופטים האלה היושבים סביב השלחן ופניהם יפיק קצף; את נרות הרנג השחורים הדולקים ולא יפיצו אור? בשמעו את קול השופר המריע כמבשר יום עברות, הלא מבלי משים יזכור את אספת הכהנים אשר נאספו לשפוט את עניי עמי, אשר לחרב לחרב ואשר לשרפה לשרפה. ואם אמנם רב הדרך בין השופטים האלה לשופטים מהכהנים, כי אלה ישפטו רק את הרוח ובגויה לא ישלחו יד, והמה נתנו את הגויה לאש אוכלה, בכל זאת יאחז שער את כל איש אשר יראה זאת בעיניו, כי בני האדם יקחו להם בחזקה קרנים לשפוט את זעומי נפשם כהות נפשם, ואף אם לא האמין עד היום ההוא במצרי שאול ובמזיקים וברוחות המשרתים שמה להביא את הנפש החוטאת באש ובמים, יחל מהיום ההוא והלאה להאמין בכל אלה וידמה כי בעיניו חזה זאת. ואם כן יבין כל איש את החרדה הגדולה אשר שררה בכל הבית בהשמע קול האלה והשופר. נמוג כל לב, כל ברכים כשלו, ובחיל ורעדה שמעו את הדברים הנוראים ואיש לא הרהיב עוז בנפשו להביט בפני רעהו כי כחוטאים היו איש איש בעיניו ויתודו בקרב לבם על כל עונותיה, ורק זאת בקשו מאלהי החסד כי ישימים בראש הרשע אשר התעתד לשאת את כל העונות על שכמו עד אשר תפער השאול את פיה ותבלעהו, כי הלא כה דברי התנא הקדוש: לא זכה רשע נוטל חלקו וחלק חברו בגיהנם — ובמשפט הצדק הזה נשענו החרדים ולא נפלו ארצה בעת אשר קול השופר הלך וחזק מאד, והוא נתן עוז ותעצומות לרגליהם לשאת אותם הביתה בנוסם מנוסת חרב אחרי תם קריאת האלה וקול השופר.

לא כן השופטים, המה לא פחדו ולא רהו, לא מקול השופר ולא מאלת החרם ולא מהרו לנוס הביתה, כי אם נשארו על מקומם להועץ עוד מה לעשות; וישמחו לראות כי כבר החל החרם לעשות חפצם, כי אם אמנם לא ראו עוד רעם וברק מתפרצים מתוך הענן למחץ קדקוד יעקב חיים המלשין המתהלך באשמיו, בכל זאת הועיל להם הרבה כי הפיל אימתו על כל ההמון הרב ויבריחהו מעליהם ולא הוסיף להפריעם ממועצותיהם, ובכן נמנו וגמרו לשלוח את השתדלן לעיר מאפליה ובידו חמשים אלף שקל כסף למען ישכחם בבית השר.

השתדלן לקח את הכסף אחרי אשר הרבה להלל את חכמתו הרבה להתהלך את שרים וכח השכחה אשר חננהו בו יוצרו ויעזוב גם הוא את האספה, כי ממהר הוא לעשות הדבר.

אף כי ידע השכחן הנפלא הזה כי גדול כחו בחכמה הזאת וגם הרבה להתהלל בה, בכל זאת לא ערב לבו לגשת אל השר ולנסות כחו לפניו בטרם אשר נסה כשרונו בתחלה בביתו, הן רק מלאכת־תמיד תעשה את האמן לאמן ועל כן נסה לשכח בתחלה את החצי מהכסף בביתו, ובראותו כי איש לא מהר להזכירהו כי שכח, בטח ולא פחד עוד כי גם בבית השר יצליח חפצו בידו. ואמנם גם הצליח לשכוח את יתר הכסף על כסא אשר בְּהֵרָאוֹתוֹ לפניו, אך לא עלתה בידו להאציל מרוחו גם על השר, כי חיש מהר אחרי עזבו ביתו מהר לשלוח אחריו ולהשיב לו את כספו.

בתחלה נסה להתכחש ולאמר כי לא שכח כל מאומה, אך עד מהרה נחם מדבריו, כי השר נתן עליו בקולו ויקרא: ידעתי תרמיתך, נבל, כי אמרת להטות לבי בשחד ומיראתך לדבר אתי בשפה ברורה הערמת לשכוח את הכסף, זה דרככם, בוגדים! אך ידוע תדע וגם לאחיך בעלי המזמה תאמר כי לא את עיני איש כמני יעורו בשחד, ברח לך מזה ואל תוסיף לראות פני פן תנחם אתה ושולחיך – אז ראה ונוכח כי לא עת היא לְהִוָּכֵחַ עם שוטה כמהו המאבד מה שניתנים לו וימאן ראות עוד פניו. ובכן נותרו האסירים בבית האסורים,

ובמפח נפש שב השתדלן הביתה. אם יען כי לא הצליח לפדות את אחיו מבור השבי, או אולי יען כי כאשר לא עלתה בידו לשכוח את מותר הכסף בבית השר נטל עליו לזכור גם את ראשית השכחה ולהשיבה לידי נותניה וכל עמלו עלה בתהו. אמנם מאיש חכם כמהו לא תבצר מזמה, היא ידע כי אם רק בדרך אחד יבחר איש לא יצליח בחייו. אחרי כי המקרה ישנה פני כל, זאת אשר היה טוב היום לא יצלח מחר, לכן מהר ויעזוב גם הוא דרכו ויהפך פתאום משכח לזוכר, ויזכור ויספור ויחשיב וימנה את כל הכסף אשר פזר להשרים הקטנים ולהמשרתים בטרם נתנוהו להראות פני השר, ואם כי לא מעט היה החסרון במכסת הכסף אשר השיב לראשי העדה, בכל זאת קצף קצף גדול על השר אשר לא בקש לשכוח אף הוא וישבע בלבו לתת נקמתו בו ולבלתי שכוח עוד בביתו מאומה, גם הקים את השבועה.

יב.

עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ.

בבית קטן וצר אשר קירותיו מכוסים בפיח ושחור ובמקום הרצפה עפר וחיל, הוא בית אחד האכרים מחוץ לעיר כשולה בעבר הנהר, ישב יעקב חיים על כסא עץ ואף כי החריש בכל זאת העידו בו פניו אשר שֻנו מאד בירחים אחדים כי כמו סער התחולל בקרבו וכאש לא נפח תאכל במסתרי נפשו. למולו יושבת אסתר אשתו עצובת רוח ונאנחה לרגעים, בחיקה ישכב יונק אשר תניקהו מחלב שדיה ויישן במנוחה, כי לא יבין את סערות לב הוריו ואנחותיהם ולא יפחד עוד מפחד החיים ומקריהם. הלא כלעג הוא להזמן לאסוף יחד בבית אחד פחד ומנוחה, נחת ואי-שלום, וכלעג הזה יראנו תמיד — הלמען הוסיף מכאיב על פצע לב האמלל אשר יראה בעיניו את המנוחה הרחיקה מלבו? או אולי למען נחמהו בצרת בהראותו לו מחזה שלום? מי יודע?! —

— מי יודע ? — אמר גם יעקב חיים בלבו בקומו ממקומו ובהתהלכו בחדר לארכו ולרחבו וכמו בקש להסתיר פניו מאשת ופרי בטנו — מי יודע מה טוב ? אם לשוב ולחדש פני המלחמה ולהכריע מתקוממי תחתי ולהראות להם ידי כי קשתה ויפחדו וייראו מפני, או אולי לשוב ולכרוע ברך לפניהם למען יתנו לי חנינה ואשוב לראות שלום ? לולא הייתי אסור בכבלי האשה, לוא הייתי חפשי כי עתה הראיתים לדעת מי אני, אך מה אעשה לה ? הן היא תמס תלך בלחץ לבה ואם זה יהיה גמול אהבתה ? אך מה תהי אחריתנו אם אשפיל גאותי ואכנע לפניהם ? הלא בוז וחרפה תהיה מנת מדתנו כל היום, הן לנצח לא ישכחו את אשר עוללתי למו וירדפוני מנוחה גם בעת שלום, או אולי אנתק מוסרותי ברגע אחד ? . . . כעלות הרעיון הזה על לבו התחלחל וינד בראשו ויגש אל אשתו ויתבונן בה כמו קוה כי מראה פניה יגרש כל מחשבה רעה מלבו. בהתבוננו בה התחלחל עוד יותר ויקרא במגינת לב : מה לך אהובת לבי כי היום נפלו פניך מאד ? —

— האם תתפלא לראות כזאת ? ואני אתפלא עוד יותר, כי עוד תראני פה והתבונן כי פני נפלו, אני לא האמנתי מעודי כי כה יגדל כחי לשאת תלאות כמו אלה —

— אבל מה היום מיומים ? —

— אני הבלגתי כאשר יכלתי אך נלאיתי, ואחוש בנפשי כי כחי יסור מעלי וּכְרִמָּה תאכל בלבי —

— אהה אלהים ! — קרא ויספוק כפיו — מה זה תדברי ? האם חדלת מקות ? הן את היית לי כמעין תקוה ותנחמיני ותאמצי לבי, ועתה רפו ידיך, אוי לי ! —

— שמע נא אישי, הן ידעתני כי לא אוהב להשמיעך מוסר, וכי כל מעשיך ישרים בעיני, אף כי כלם יתנוך לשמצה בעבורם, באהבתי אותך, אך עתה נלאיתי נשוא, אמצתי כחי לשאת ולסבול במנוחה כל אשר יבואוני, אך החלומות הנוראים המה ידכאוני, הה החלום הנורא, החלום הנורא ! לזכרו תרחפנה כל עצמותי ותצלנה שפתי — ובדברה רחפו

עצמיתיה רגעים אחדים ואחרי כן הוסיפה לדבר: מה תקותנו כי ניחל? הן גם בשלוח השר כסף לידינו רבה צרת לבבי בזכרי כי דם אחינו יכסה על הכסף הזה, אך הכבדתי לבי למענך ולא חפצתי לזכור זאת, אך מה נעשה עתה כאשר חדל משלוח? הן זה כשלשה שבועות לא נדע עוד עד מה! הוא לא שלח אלינו דבריו ולא משען כסף ומה נעשה? –

וכל אלה באכזריות לב אבי אמך, הוא היה בכל אלה כי הקשיח לבבו ממך ויגרשך מעל פניו באכזריות נוראה בעד אשר היה לו להושיעך –

– אנא אל תחטא בשפתיך ואל תשים אשם נפש המת, וכרו לברכה, כי הוא לא חטא ואשם, הן ידעת כי לא אחפוץ להאדיב נפשך ולהאשים אותך ככל שונאיך, אך בפעם הזאת אדבר דבר ברור לטוב לך, למען תפקח עיניך. ראה נא ראה, הנה תשים אשם נפש אבי אמי, ומה עשה רעה? הוא בקש להפריד בינינו בהודע לו כי לא ישרו מעשיך לפנים, שחוק לאולתו, אך בצדק ויושר עשה זאת, ואל תתנהו כרשע ואכזר, כי הלא אך בעבור תורתך בחר בך ובהודע לו איפו כי תורתך היא בלי יראת שמים היית ככלי אין חפץ בעיניו, והן לכל איש הצדקה לתת את כספו רק בדבר אשר יישר בעיניו, ואחרי אשר שב ויקרבך שנית ויתן את כל הון ביתו לך ואתה לא שמת מחסום לפיך ותגלה כל לבך להבוגד לזבדיה, מבלי אשר שמעת בקולי כי הזהרתיך מלכת עמו, ובשמעו כי כפושע באלהים ובאמונתו תתחשב, וכי סבבת גם איתו בכחש וכמעט הקרבת לשחת נפשו, האם יקרבך בעבור זאת כמו נגיד ויניח בידך את כל עמלו? ממני לא הקשיח לבבו, כי חפץ לתת לי כל אשר לו אם אך אפרד מעליך, וכן הניח את כל הונו במותו בידי ראשי הקהל והמה יתנוהו לי אם אך אעזבך, ואיך תאמר כי הקשיח לבו ממני באכזריות נוראה? –

– ראה אראה כי תנחמי – קרא יעקב חיים במנוד ראש – על כי הלכתי אחרי, ואמנם הסכלת עשו לבחר בעני וצרה תחת אשר היה בידך לשבת ספונה בביתך

בגבירה ואולי על יד זבדיה העשיר והנורא על כל סביביו –
– הזאת היא שילומת אהבתי ? – קראה האשה בקול
מר ותסתר פניה בכפות ידיה – בדברים חדים כמדקרות חרב
תענני על כל הדברים הנחומים אשר דברתי עמך, חצי לעגך
תביא בלבי על כי שכחתי למענך בית אבי ואמי ואלך אחרי
הַמְּחָרָם אשר מפניו ידודו כל רואיו, אמנם במשרים תתהלך
אתי! ו אחרי אשר הקרבתי לך כל אשר היה בידי להקריב
ולא נשארה עוד בידי מאומה הייתי למשא עליך ותציבני למטרה
לחצי לעגך, לכן אשמיעך להניח רוחך, כי לא יארכו עוד ימי
היותי עליך למשא, כי פצעי לבבי הרחיבו וכמדורת שא׳ל
תקד בקרבי ועוד מעט ואעלה כליל על מוקדה, ועד מהרה
תצא למרחב מהמשא הזה, ידעתי כי יומי האחרון לא יאחר
עוד – כהלום רעם עמד יעקב חיים רגעים אחדים ועיניו הפיצו
זקות כעיני משגע ופתאום מעדו קרסליו ויפול מלא קומתו
ארצה ויגז שערות ראשו בידיו ויקרא בקול נורא: אויה אויה
לי! – וכרגע התעורר ויקם על רגליו ויוסיף לקרוא: אמנם כן,
הנני בליעל, איש דמים, מרצח, חרפת אדם, והארץ תרגז
תחת רגלי עָוֶל כמני, הה! נפש טהורה מרוע נפלת בין שני
לביא כמני? מה לך שה תמימה במאורת צפעני? אויה אויה
לי, אני הסבותי בנפשך, דמך על ראשי יחול, כקין אדוד
על פני הארץ, כי על שונאי הבאתי בלהות וגם את מקיר
חיי, אור עיני השיבותי עד דכא, עזביני נא עזביני, פן
תדבק גם בך רעתי, יתאספו ויבאו כל חצי הפגעים יכלו כל
חמתם בי ומדוע תסופי בעוני? הסתתרי רגע מפני ואסתר
עד עולם מפני החיים, ידי תרפינה בראותי פניך ולא תבצענה
חפצי, הסתירי פניך ממני ואז אעשה נקמות בהבליעל אשר
מידו באה כל הרעה הזאת – ובדברו הוסיף לגוז ראשו ולהכות
באגרוף על מצחו כמשגע. אסתר נבהלה מאד ממשמע אזניה
ולא מצאה און להוציא הגה מפיה זמן כביר, אך אחרי אשר
ראתה כי הוא הוסיף לענות נפשו התעוררה ותנח את היונק
במטה ותמהר ותישט ידיה ותחבק את אישה בכל מאמצי כחה

ובכל עזוז אהבתה ותקרא מקרב לב : אנא אישי אהובי , מחמד לבי , סלח לי , אנא סלח נא לי על כי האדבתי לבך בדברים נוראים כאלה, ידעתי לבך , ידעתי אהבתך ורק זכרון בעותי הלילה הוציא מפי מלים להעציב רוחך , אתך אני ואתך אהיה ועד ירכתי בור לא אפרד מעליך, כי אישי אתה ! – דבריה השיבו לו מנוחתי ברגע אחד כמו כח נעלה היה נסתר בהם אשר בידו לרפא כל שבר כרגע. הוא התבונן בה רגעים אחדים ויקרא ברגש שמחת ועצב יחד : אַתְּ תבקשי סליחה ממני, אַתְּ מלאך אלהים תבקשי סליחה ממלך בלהות על כי השבית אותך מטהרך ויושיבך בחשכת תפתה , וְאַתְּ היש בלבך די חסד ורחמים לשכוח פשעי ? ואת תשיבי ותרחמיני ותאירי פניך אלי, אל הנסתר מנגד פני אלהים ואנשים ? ! –

– אני לא אסלח לך כי לא חטאת לי, ועיני טחו מראות כי מצרת לבך דברת והעברתי דבר רע על דל שפתי, אך באלהים נשבעתי כי לא אשיב לכסלה –

– בך מקור חיי אמצא תעצמות ועז, ואם אַתְּ אתי לא אֵחַת מכל צרה ופגע, עבדך אהיה ולמשמעתך אסור , וגם אם תצוי עלי להלחם את לבאים וזאבי ערבות , בשמך אקרא ולא אדע פחד כי אם אַתְּ לי אלהים לי –

– לא אצוה עליך ולא עבדי תהיה , כי אם אישי ואם לקולי תשמע איעצך אך לא למלחמה כי אם לשלום – פני יעקב חיים נפלו רגע בשמעו שלום , אך כרגע התעורר ויקרא : ככל אשר תאמרי אעשה , כי אלהים ישים דברו בפיך , איטיב דרכי , אבקש להיטיב חטאות נעורי , בתם וישר ואמונה אתהלך מעתה עד כי אהיה למופת לרבים ולך תהיה הצדקה כי הצלתיני מבאר שאון. דברי דבר ולא אסור ממנו. צוי עלי לחיים או למות –

– לחיים לחיים אישי – קראה אסתר ופניה נהרו – אם תשוב לעמך ישוב גם אלהים וירחמנו וישיב לנו משנה שמחות באבלנו, לחיים ולשלום איעצך ויהי אלהים עמך במני –

– השמיעיני את אשר בלבך ועד מהרה אראך לדעת כי בחץ מקשת אמהר להקים דברך –

– עצתי כי תלך אל ראש הקהל, הן תדע כי היא לא אביר לב ותאמר לו כי תחפוץ לשוב בתשובה שלמה מדרכך ולא תוסיף להתגרות בהם שנית מלחמה למען יסירו החרם מעליך, וכאשר יוסר החרם הן כאחד מהם תהיה וישיבו לך את עזבון אבי אמי ואז נעזוב את הארץ הזאת –

– אלהים נתן דברו בפיך ובכל לבבי אעשה כזאת, אך מה אעשה אם ימאנו להשיב לי נחלתך, האוסיף להפיל עליהם בלהות? –

– לא, הסיר את הרעיון הזה מלבך, כי ידעתי נאמנה כי אם תוציא הגה מפיך אז תעלה אף השמעים, ואתה תרב כעשך עמהם ותאמר להראות להם כח לשנך, וזכור נא למי תעשה זאת? הן הראשים אשר ידם היתה במעל ישבו במנוחה בבתיהם, ונקיים אשר לא עשו לך רעה מעודך הובאו עד בית הבור, ואם תוסיף שנית לעשות כזאת תביא רעה חדשה על חפים מפשע ואיביך יניעו אחריך ראשם וילעגו לך, לכן חדל מרגז ובקש שלום. הן לא תמו ישרים מהעיר אשר יבקשו שלום בכל לבם, ואיש בליעל אחד כזבדיה הן לא יעשה חפצו בכל העיר, ואקוה כי חפצך בידך יצליח ולא נירא עוד רע –

– לא אסור מדבריך ימין ושמאל –

– ובתחלה לך אל רבי אהרן, הן הוא דבר טובות עליך והיא ינהלך גם היום בעצתו ויעמוד לימינך ועד מהרה תשיב הנה שמח וטוב לב ונעזוב את העיר אשר היתה לנו לבלהות –

– אמן! כן יאמר ה׳ – קרא יעקב חיים מקרב לב וילך אל האדון ויוציא ממנו דבר מה וישם בצלחתו.

– ולמה זה תקח את קנה הרובים אתך – שאלה אסתר בראותה מעשיו.

– הן תדעי כי התירו דמי ומי זה יעמוד לימיני להושיעני אם לא הָרַע הזה אשר לא יבגוד בבוטחים בו? –

– לא אישי, הלא תדע כי אחינו בני ישראל את הכל יעשו בקצפם ובקנאתם, אך דם לא ישפכו, ואך פחד שוא לנגד עיניך –

יעקב חיים הניע ראשו כמשתאה בשמעו מענה אשתו ויאמר: אם לא לרצון לך קחתי את קנה הרובים אתי אעזבנו פה –

היא חשבה רגעים אחדים אחרי כן אמרה: קח אותו אתך הן אתה לא תתגרה בהם מלחמה, קחהו בידך ולך לשלום–. הוא שם אותו בצלחתו ויחבקנה וישקנה באהבה עזה ויצא.

זה הוא כח האהבה הנאמנה, ברגע אחד תשביח כל סערות הרוח ותשכיח כל צרה ומצוקה ומכשול לב ומפח נפש ותהפוך מזאב ערבות לשה תמים ותורה דרך ישר לנתעים בתהו, כאור מאיר וכשקוי לנפש ובתורת חסד תהיה למחזיקים בה באמונה לאשרם וטובתם כל הימים. את יעקב חיים הרודף והנרדף אשר שאף נקם ואשר חצי הקנאה הביאו בכליותיו, אשר מנוחתו נגזלה ויבקש להשבית מניחת כל יושבי העיר, אותו הפכה האהבה ברגע אחד לאיש אחר. חדל רגז וימצא עז לו בה ותקוה טובה. מי יודע אם לא נתן זבדיה ורבים כמהו כל עשרם וכבודם וגם תאותם לנקום נקם עם רוע לבם גם יחד כפר רגעים אחדים כמו אלה אשר עליהם התענגו הנאנחים והנאנקים האלה באהל צר ובעת רעה. ומי יודע אם לא שב גם זבדיה ויהי לשה תמים לוא האירה לו אהבה כזאת אך רגע. גם הוא רדף ויבקש אהבה אך היא רחקה ממנו, וכאשר רחקה ממנו כן זנחה משלום ויושר נפשו והקנאה לקחה מקומה, קנאה חמת גבר אכלתהו ותמשכהו אחריה בזרוע כחה לחבל מזמות ולהשחית באף...

דרכי האהבה הטהורה הזאת נסתרו מעיני רב מבקשיה, כי לא זאת היא אשר בשמה יקראו החוזים מחזות שוא וירוממו תחת לשונם את התאוה וירנו שירי כבוד לזמה ויפתחו סגור לב עלמה תמימה להוציא ממנו חם האהבה בחזקת היד בטרם באה העת.. או ימלאו קדים לב אשת איש לרדוף להשיג

את אשר לא לה הוא עד כי תתעה בתהו ותעשה מדחה . .
רק זאת היא אהבה ברה וטהורה אשר יהגה לב אשה לאלוף
נעוריה , והדברים אשר תשים היא בפיה אך המה דברי–
אהבה מזילים טל חיים וששון ואשר . . . ואהבה כזאת קננה
בלב אלה מבנות ישראל , אשר לא ראו פני גבר ולא ארחו
לחברה בלתי את אבותיהן בטרם נתנו את לבן לאיש אשר
בחר בהן , אשר לא בִלו הלילות על רצפת בית משחקים ואת
ימיהן בקריאת מכתבי אהבה , אשר לא צר לב בני הנעורים
מכתוב למאית בכל יום . . . העלמות אשר תבחרנה בדרכי
התבל להתרועע תמיד את גברים ולשמוע חלקות ולקחת
בעפעפיהן את כל המביט אליהן , הנה כאיש מאבד הינו
בשחיק לזרים ולעולליו לא יניח יתרו כן תעשינה , לבן יַפְּ֫יתַ
וחם האהבה ינתן לזרים ואנשיהן ימצאו לב ריק מכל אהבה
ורגש , לא כן היו בנות ישראל , לבן היה כמעין חתום אשר
לא נפתח עד אשר בא אשר לו המשפט וינחל כל חלקו אשר
הצליחהו בכל ימי חייו ויהי לו כאיר מאיר בכל דרכיו . אמנם
הטובה הזאת תלך הלוך וחסור גם בישראל . הן כברק תצא
עתה כל מחשבה למפעל , בשעות יעברו ארחות אשר עברו
בהן לפנים בירחים , לא יחכו עוד על הקיץ עד אשר יבוא
ויוציא הפרי בעתו , כי גם בחרף יבשל להם הגן פרי קיץ ,
וכן היא גם האהבה כיום , כפרי החרף אשר לא בעתו
יביא וטעמו לא יעמוד בו ובין לילה יעלה בו רקב . . .

יג.

תִּקְוָה טוֹבָה .

כאיש אחר היה יעקב חיים בלכתו אל רבי אהרן לבקש
עצה ועזרה מפיו , כל כעשו והותו וגאותו וקנאתו אשר ענו
לבו חליפות בימים האחרונים ואשר עקבותיהם נודעו עוד על
פניו אשר נפלו מאד , ונשקפו מעיניו אשר לא נחו בחוריהן כמו

בקשו תמיד את הצר המסתתר אשר יגיח פתאום ממקים מחבואו לקרוא מלחמה, והפיצו זיקי אש כעיני חולה מֻכֶּה בקדחת או בשגעון, כל אלה עברו כענן כלה מרוח פי אסתר אשר שב ויטהר גם לבו ורוחו.

אש תפתה היא המריבה, תאכל ותבער כל לשד החיים ותשוד מנוחת הלב ותביא תחתיה מפח נפש ופחד–תמיד, ועוד זאת כי תכה בעורון את הנופל בחרמה לבל יראה כי על מוקד העלה בידיו או ברוח פיו יוקד הוא ויהי לבער וכל קרביו בעשן יכלו. כאיש חמית הקורע מלבושיו ושובר כליו היקרים בחרות אפו ולא יזכור כי את הונו וקנינו ישחית והאיש אשר עליו יקצוף ישמח בלבו בראותו כי שונאו יאבד הונו בחמתו וגם כל רואה ימלא עליו שחוק פיו.

מעת אשר נדחה יעקב חיים משאתו בפשע שפתיו היה לבו מלא רגשי נקמה ומזמות רע עד כי לא התבונן כי ילך מדחי אל דחי, כי בחבלי פשע שפתיו יתמך עוד יותר מיום ליום וכי היה למגור מסביב ושמו לדראון. מלשין היה! בתועבה הנבזה והנשחתה מכל התועבית אחז, להכות את אחיו בלשון למען השיב נקם לצריו ובכל זאת חשב נפשו כאיש אשר לו המשפט והצדקה, אחרי כי יבער חטאים מהארץ. הן גם המרצחים ביערות יחשבו את נפשם כבני חפש אף כי כל ימיהם דאגה ופחד מחמת הרודפים וכלוחמים המה בעיניהם נגד המשפטים הרעים אשר נתנו לבני האדם לענות בהם בעת אשר ידיהם דמים מלאו ויצטדקו כי יעמדו על נפשם בפני לוחמיהם, כן הצטדק גם הוא בלבו בעשותו הרעה הגדולה לאלהים ולאנשים באמרו כי על נפשו יעמוד מפני רודפיו, ומעשהו זה חשב לו לאמץ לב מאין כמהו. גם לא זכר למי עולל כה? לא על רודפיו כבירי הכח הביא שואה, כי אם על נפשו, על נפש רעיתו ופרי בטנו ועל עניים נקיים מפשע אשר לא גמלו לו רעה מעודו, רק קול האהבה העירהו פעם אחת משכרון משגתו ויראהו כי אל בור שאון כונן אשריו, וכי הבור הזה יפתח עוד מעט את פיו ויבלעהו אותו ואת קנאתו ואת

קבורת חמור

שנאתו וגם אהובי נפשו אתו לנצח ירדו ויאבדו. כטובע במצולת ים אשר נצל פתאום משטף המים הזדונים בעזרת יד עוזר כן היה בעיניו.

– לא אשוב לעבור בים צרה, בארץ נושבת אבחר לשבת – קרא בקול בלכתו וכן גמר אמר וילך בצעדי און ובלב מלא בטחון ונחם אל רבי אהרן למען יתן ידו לו להושיעו מרעתו. ובכל עת לכתו, אשר הארוכה עד שלש שעות, לא עלתה מחשבה אחרת על לבו, רק כאשר עמד לפני פתח רבי אהרן עלה פתאום רעיון על לבו; הטוב לי להתרפס לפניהם בעת אשר ידי רב לי להכניעם תחתי? אך הרעיון הזה כלה וילך ברגע אחד גם התקצף מאד על נפשו על כי נתן לרעיון כזה לעלות על לבו.

כפתחו הדלת יצאה לקראתי אשה זקנה כבת ששים וחמש קטנה ודלת בשר ופניה הפיקו תם והנינה. הוא הכיר אותה ברגע כי היא אשת רבי אהרן, כי לפנים בהיותו בישיבה מצא ארוחתו בבית הזה שני ימים בשבוע, ויחפוץ לדרוש לשלום לה, אך היא בהתבוננה בו נבהלה ותסתתר מפניו מבלי אשר דברה אליו דבר.

הדבר הזה אשר עשתה האשה לו בלי אמר ודברים הכאיב לבו הרבה יתר מכל גדופי איש, הן היא ידע מאז את לב האשה כי טוב הוא מאין כמהו, וגם היא תקוץ מפניו!

– הנה כה נפלתי פלאים! אמר אל לבו באנחה – עד כי כל רואי ידודו מפני כמפני מלאך בלהות. אני אמרתי אתעורר ואפיל פחדי על חנפים והנה גם ישרים יתנודדו ויגורו מפני. גם האשה הטובה הזאת אשר אולי לא הכלימה פני איש מעודה ועד היום הזה גם היא יראה ופחדה ממני ותמאן אף לקבל ברכתי! –

בחשבו כזאת עלה רגע רעיון על לבו לשוב על עקביו כי אמר: אבדה תוחלתי מבני אדם, המה לא יאמינו בי ובצדקתי ולשוא יהיה כל עמלי, רק חרפה ובוז אמצא ומַכְּתִי

לא אועיל, אך את דברי אשתו זכר ויאמץ לבו לשאת ולסבול גם חרפה ובוז.

– את מי תבקש בזה? – שאלה איתי אחרי רגעים אחדים נערה כבת שש עשרה שנה, היא בת רבי אהרן אשר גם אותה ידע יעקב חיים בעוד אשר היתה ילדה קטנה. היא לא פחדה ממנו ותבט בו בעיניה הטהורות כתכלת השמים לשמוע מענה פיו. כל מורשי לבבו הגו תודה לה על כי הביטה בפניו בלי מורא, כשקוי לעצמותיו היה מבט עיניה, בראותו כי עוד לא כל איש ירגז ויתר ממקומו בראותו פניו, ולולא היתה נערה כי אז נפל ארצה וישק עפר רגלה, כה היה לבו מלא רגשי תודה, והמה העתיקו מפיו מלים ויתבונן בה זמן כביר בעינים מלאות דמע ואחרי כן הבליג על סערת רוחו ויאמר בקול תחנונים: את אביך אבקש, רבקה, את אביך – ובדברו פרצו דמעותיו מעיניו למרות חפצו.

– את אבי תבקש? אבל הוא חולה ומחלתו אנושה – ענתה הנערה באנחה מקרב לב.

– אביך חולה! האיש האחד הישר באדם אשר בו שמתי כל מבטחי חולה הוא ותקותי מה היא? – קרא כנואש מתקוה.

– האם לא ידעת זאת? – שאלה הנערה בתמהון – הלא שלשום אמרו תהלים בשלשה בתי מדרש והאלמנות הלכו על בית הקברות להתפלל בעדו, גם שנו שמו ואתה לא תדע כל אלה? –

– לא ידעתי, כי מחוץ לעיר מושבי – ענה יעקב חיים וכלימה כסתה פניו כי רחק מעל עמו, עד כי לא ידע מכל הנעשה בעיר, ויעמוד על עמדו שקוע במצולת מחשבותיו מבלי דעת מה לעשות, אחרי כן התעורר וישאל: אם כן אין כל תקוה כי אראה פניו? –

– חלילה, חלילה! – קראה הנערה בחרדה – אתמול רוח לו מעט והיום דבר עמני, חכה רגע פה ואני אלך ואשאל את פיו אולי יבקש לדבר עמך – ומאחרי הדלת שמע יעקב חיים קול הנערה הנעים באמרה: אנא אבי תנהי לבוא הנה,

נחומי נכמרו עליו מאד, הוא בוכה, הוא אמלל –. כמעט קצף יעקב חיים עליה על כי אמרה כי הוא בוכה, הוא אמיץ הלב יבכה כאשה ויראה דמעותיו לעין זר! ובכל זאת הוסיפו הדמעות להתגלגל מעיניו למרות חפצו.

– הביאי אותו הנה – ענה החולה והנערה מהרה ותובילהו החדרה ופניה נהרו על כי חפצה נעשה.

– מה תבקש ממני? – שאל אותו החולה בקול חמלה בבואו לחדרו, אך לא הושיט ידו לו. יעקב חיים זכר בראותו זאת כי הוא מחרם מהקהל, ועורקיו התגעשו מקצף אך הבליג על קצפו וישב את ידו אשר הושיט ויקרא במגינת לב: חנינה חמלה, סליחה ועזרה אבקש, לא למעני כי אם למען אשתי ובני –

– לך הצדקה לבקש כל אלה גם למענך, אך במה אוכל להושיע לך? הן בלי ספק לא נכחד ממך, כי אז ביום האספה נסיתי להצדיקך ולא עלתה בידי, אני מצות תורתי אשמור אשר צותה אחרי רבים להטות –

– לא תהיה אחרי רבים לרעות – צותנו תורתנו זאת –

– אבל אני אך איש ולא אל אני לדעת אם הרעו או צדקו במשפטם זה –

– אם כן תדיחני גם אתה מעל פניך בחרפה ובוז ולא תחפוץ לתת ידך לי להצילני מרעתי? – קרא יעקב חיים בקול כמו חפץ לאמר: אני נסיתי לעשות כל אשר היה לאל ידי ועתה לא בי העון אם אשוב לדרכי הראשונים.

– כזאת לא אמרתי – ענה החולה במנוחה – רק כי לא אדע במה אוכל להושיעך, כי לא אדע עוד מה חפצך –

– חפצי לשוב מדרכי – ענה יעקב חיים ברגש – עתה ראיתי עותתי ואצדיק גם אני את שפטי נפשי, למצער הֱיִיתִי בשגעון ואתעה מדרך ישר אך אסתר אשתי פקחה עיני ואחפוץ לשוב בתשובה שלמה, אמנם חטאתי אך שערי התשובה הן פתוחים לכל שב וגם אני אחפוץ לשוב בלבב שלם ולא רק לשוב מדרכי כי אם גם להיטיב את אשר הרעותי. בנפשי אשבע כי

אוציא את האסורים מבית הבור ולא אשוב לגרת מדון אם אך.
– אם אך? ומה היא המחיר אשר תבקש? –
– לא אבקש מאומה כי אם יקבלוני בתשובה ויסירו מעלי את החרם אשר הרחיק כל איש מעלי, ואז הנני נכון לעזוב את העיר ולא אשיב אליה עד עולם, וגם את הארץ הזאת אעזוב אם כה יאמרו ראשי הקהל. באלהים אשבע, אך יסירו את החרם מעלי –
– רוח התורה דובר בך – קרא הזקן ופניו נהרו – התורה אשר בך החזירתך למוטב ואלהים יהיה בעזרך לאמץ לבך ללכת בדרך טובה, אך במה תחיה את נפשך, הן רוששת מכל וגם את נחלת אשתך העביר אבי אמה ממנה? –
– הוא אשר דברתי, יקבלוני בתשובה ואז הלא אהיה נקי מכל הפשעים ואוכל לבקש את נחלת אשתי ואמכרנה בכסף ואבחר שבת בארץ רחוקה במקום אשר לא יכירו אותי –
– אני אאמין בדבריך כי בלבב שלם תדבר, אך אספוק מאד אם יאמינו גם ראשי הקהל בדבר שפתיך, ואם ישאלו מי זה לידם יתקע כי לא תשוב ותרב כעשך עמהם אחרי אשר ישיבו את הנחלה לך? מה תשיב על דבריהם? –
– מי זה לידם יתקע? לבי הנשבר! הן גם מהם לא נכחדה כי לוא חפצתי להוסיף מדון כי אז לא היה לי חפץ בהנחלה, אחרי כי השר יתן לי את כל אשר אבקש, וגם את הנחלה יתן לי בחזקת היד, ורק יען כי אחפוץ בכל לבב לשבת מריב ולעזוב את העיר לכן נטל עלי לבקש נחלתי –
– הנני חולה כאשר תראה בעיניך ולא איכל צאת למען דבר את ראש הקהל בדבר הזה, לכן עצתי כי תלך אתה אליו אשר גם לבו לא רע עליך והגד לו כי אני שלחתיך אליו והשמיעהו ככל אשר השמעתני ואקוה כי חפצך ישלים, ובטח בי כי גם אני לא אעמיד מנגד –. יעקב חיים לא הרבה עוד דברים, כי ראה כי במשא כבד היה להחולה לדבר וישם אל ראש הקהל פעמיו.
נשען בשתי ידיו על השלחן ישב ראש הקהל בחדרו,

לפניו ספר פתיח ושני נרות דולקים על השלחן. הוא ישב הפוש ברוב שרעפיו, מצחו אשר השתרע עד חצי ראשו קֻמַּט ועל פניו תלין דאגה ולא שמע קול מצעדי הַבָּא בבואו ההדרה, אך בשמעו קולו בקראו לשלום התעורר כמו מתרדמה ויתחלחל וישאל: מי פה? —

— אני — ענה יעקב חיים — האם לא הכרתני? —

— אתה? ומה תבקש ממני? —

— אני לשלם באתי — ענה יעקב חיים בקול תחנונים.

— לשלום? אתה? לא אאמין למשמע אזני — קרא ראש הקהל ויעמוד על רגליו ויניע בראשו.

— אני אבקש שלום בכל לבי, יתן ה' גם לכם לב מבקש שלום כמני ונשבת כל ריב ומדון מהעיר —

— אולי במו פיך תבקש שלום ומי יודע מה בלבך? —

— האוכל לקרוע סגור לבי ולהראותך הרשום בו? הן בואי הנה וְדִבְרִי אליך תחנונים יעידו בי כי לשלום באתי, כי לולא זאת מי זה הכביד עלי אכפו לבוא להתרפס לפני אנשי מַצוּתִי? אף לבבי הנשבר על חטאתי אשר אכיר, לא נתן לי מנוחה ויביאני עד הנה. מבית רבי אהרן הנני בא והוא שלחני אליך והבטיחני כי תעמוד לימיני להוציא מצרה נפשי —

— ומי זה יוציא מצרה נפש אלה אשר הורדת לבאר צרה באפך? —

— אני! קרא יעקב חיים ברגש עז — אם תשובו ותקבלוני בתשובה אנופף ידי ואטיב את עותתי, בנפשי נשבעתי כי אוציא את האסירים למרחב, אך אם תשכחו עוני ותעשו שלום לי —

— אם נעשה שלום לך ונושיבך על כסא סופר הקהל כבתחלה? האין זאת? —

— אנא אל תלעג, כי לא עת לעג לי בעת אשר מחץ מכת לבבי יענני עד מאד — קרא בקול מר — אנא אל תדיחוני בעת רצון, בעת אשר אחפוץ לשוב בכל לב, כי גם אני אך איש הנני ולא מלאך אלהים, וגם אני אלאה נשוא לעג ובוז.

אמנם חטאתי בקצפי אך אתם עזרתם לרעה כי הדחתם אותי בשטף קצף, אך עתה עת רצון היא לי כי אחפוץ להשכיל להיטיב ואם תוסיפו להקשיח לבבכם ממני, מי יודע מה תהי אחריתנו? אחרית כלנו! בלבב שלם וברוח נכאה באתי אליך לבקש שלום, ואתחנן אליך לבל תסוך דרכי בסירים, לא למעני כי אם למען אשתי ולמענך ולמען כל הקהל, עזרני נא, אמצני ואלהים יהיה בעזרך –. דבריו מצאו מסלות בלבב השומע, זאת העידו בו פניו אשר הפיקו רצון ויאמר: שב נא למה תעמוד – ויתן לו כסא לשבת בצדו מבלי זכור את החרם אשר יבדיל כל איש ישראל ארבע אמות ממנו.

– חלילה לי להקשיח לבי מאיש שב מפשעו – הוסיף ראש הקהל לדבר בשפתי רצון אחרי אשר ישבו שניהם – ובכל לבבי נכון הנני לתת ידי לך, ואל תאמר בלבך כי אביר לב הנני, כי אף אם אאטום אזני לפעמים ואקשיח לבי משמוע בקול תחנונים, אך לא מרע לב אעשה זאת כי אם כי נטל עלי להתראות כאיש אשר לו לב אבן, ובלעדי זאת לא אוכל למלאות חובותי להקהל ולהממשלה, אשר אך היא נתנה כח בידי הקהל למען תבקש מהראש כי ימלא את כל אשר נטלה על העדה מבלי הרבות מחשבות ובקש חשבונות, אך לבי לא רע וארע חנות, גם על אשתך נכמרו נחומי כבר ואמרתי לשלוח לה כסף עזרה, אך יראתי פן תחשוב כי מיראה עשינו זאת, יהי כן ה׳ עמדי כאשר אמת בפי, ולא אכחד ממך כי שש הנני לראותך שב מדרכך כסל וכל אשר בכחי לעשות נכון הנני לעשות למענך, אך הגידה נא לי מה תבקש במחיר השלום? למען אדע אם אוכל למלאות חפצך –

– לא אבקש מאומה רק כי יסירו החרם מעלי ויקבלוני בתשובה ואז אעשה ככל אשר תמצא ידי להוציא את האסירים ואחרי אשר יצלח חפצי בידי אעזוב את העיר ואת הארץ, אם כה תהרצו משפט, רק השיבו לאשתי את נחלתה למען תמצא ידנו להרחיק נדוד למקום אין מכיר לנו –

– בכל לבבי עשיתי זאת לוא יכלתי –

– הנה אבין למחשבותיך, לא תאמין בי כי מקרב לב נאמן אדבר, ותירא פן לא אקים את דברי אחרי אשר תנתן לי הנחלה, אך זאת עשו, הבטיחוני כי תשיבוה לי ולא תתנו לי מאומה עד אשר אוציא את האסירים מבית כלאם או אז תוכלו לבטוח בי ותשיבו לי את כסף אשתי ואני אשבע כי אמהר לעזוב העיר –

– לא זאת חשבתי הפעם, אני אדע נאמנה כי לולא בקשת לשבת מריב בלב נאמן כי אז לא באת לדבר תחנונים כי אדע את רוחך כי רק נוח לכעוס אך לא איש מרמה הנך, אך אנחנו לא נוכל להשיב לך את הנחלה –

– ומי יעצר אתכם מעשות זאת ? –

– הַצַּוָּאָה ! הן בה כתוב כי רק אז תנתן הנחלה לאשתך רק כאשר תְּשַׁלְּחֶיהָ בספר כריתות בלי כל תנאי אם תשוב או לא תשוב, ואיך נוכל לעשות דבר שלא ברצון המת ? –

– אמנם צדקת – ענה יעקב חיים בלב נשבר ויורד ראשו ביגון – אין תקוה עוד להנצל מצרה –

– אל נא תהי מהיר במשפטך, עוד יש ויש דרכים לצאת למרחב – ענה ראש הקהל במנוחה.

– השמיעני וכל אשר תאמר אעשה, בך בטח לבי כי טובתי תדרוש –

– לכן שמע, הן תדע דרך אחינו בני ישראל כי יכבדו רק את אשר ייראו מפניו, לפני איש אשר ימשול בהם בחזקה יכרעו ברך ויעשו כרגע ככל אשר יְצַוֶּם, לא כן אם באהבה ואחוה יתהלך איש עמהם אז ירכיב אותם אלופים לראשו, ולא לבד כי יחדלו מכבד אותו כי אם גם יחלו לבקש ממנו חשבונות רבים, אם אחד משלמי אמוני ישראל יאחר רבע שעה לבוא לבית התפלה אז ישיחו בו כל יושבי העיר, ואת מיכאל הפושע בכל חקי האמונה יהללו על כי יבוא פעם אחת בשנה לבית התפלה ביום אשר מתה אמו, הנה כן דרך העם הזה ואתה ידעת זאת. ועתה אם תבוא גם אתה לבקש תשובה ותשוב בלב נאמן מדרכך וגם תצדק ותזכה ארחך מכל הצדיקים אשר

בעיר, גם אז לא תספיק להם צדקתך, וגם הנבזה בנבזים יעדת גאה וגאון בדברו אתך וכל אחד יחפוץ לפסוע בראשך, ואז אם תבקש עזרה שומע אין לך, לכן עצתי אמונה לך כי לא תשמיע לאיש כי תחפוץ לשוב בתשובה, כי אם כי פתיני אותך בכסף להוציא את האסירים ולשבת מריב ואז יקימו כלם כאיש אחד חברים ויקראו פה אחד כי נ̇אָן לך ככל אשר תבקש אם אך תחדל מריב, ואבטיחך נאמנה כי בעוד שלשה ימים אוכל לתת לך עשרת אלפים שקל כסף ובדבר הנחלה נראה אחרי כן איך יפול דבר –

– אבל אני חפץ לשוב מדרכי ולהסיר החרם מעלי למען אצא ואבוא בין אחי כאחד מהם, ואמאס בשחד. הן ידעת כי גם כאשר שגיתי והכיתי את העיר בלשון לא למען בצע כסף עשיתי זאת כי אם מקצפי, ואיך אשחית עתה נפשי ואשלח יד לגעת בכסף חמסים, הן כחמס ושוד יחשב לי לקחת כסף אשר לא עמלתי בו, ולמריבי תהיה הצדקה להניע אחרי ראש –

– מריביך יניעו אחריך ראש כאשר תשוב ובכפך לא רבק מאום, אך כאשר תמלא כסף חיקך אז תהיה נורא על כל סביביך ויעטרוך כבוד ולא לבד כי יסירו החרם מעליך כי אם גם יושיבוך בראש בבית התפלה ושלישי וששי תבחר לך ככל אות נפשך –. יעקב חיים החריש מעט ויחשוב מחשבות ואחרי כן ענה ואמר: לא! לא אחפוץ דם האנשים האלה, כי הכסף הזה דמם הוא, בזעת אפם מצאוהו ועתה אבוא אני ואגזול חלקם בלי משפט, חלילה לי מעשות כדבר הזה כי אמאס נפשי אם אעשה זאת וגם לאשתי אהיה לזרא –

– אך זכור כי אין דרך אחרת לנטות – ענה ראש הקהל.

– צר לי מאד לשוב ולבקש כסף מאת השר – קרא עקב חיים בקול דממה כמו לנפשו דבר.

– השמעת את אשר דברת? מאת השר תקח כסף למען דַבֵּעַ לאחיך, ומאת אחיך תמאן לקחת למען היטיב להם –

– עתה אחשוב נפשי כפושע, אך אם אשוב אחפוץ

להיות נאמן רוח עם אלהים ואנשים, ומה אעשה, הה מה אעשה? –

– עוד עצה אחת לי ואולי תישר בעיניך ונצלנו ממבוכה –

– ומה היא העצה? שאל יעקב חיים בתאות נפש.

– עצתי כי תגרש את אשתך ותקבל הנחלה, ואז כאשר תהיה הנחלה בידה תשוב ותקחנה –

– לגרש את אשתי! קרא יעקב חיים בשממון – ואף אם ינתן לי כל הון התבל האעשה זאת? לא! העצה הזאת לא טובה היא –

– אבל למה זה תרגז? האם לא תבטח בה ותירא פן לא תשוב ללכת אחריך אחרי אשר הנחלה תהיה בידה? –

– זאת לא זאת! באהבתה אבטח, כי אם הלכה אחרי בעת אשר נדחתי מהקהל על אף אבי אמה ולא הרבתה מחשבות, ואף כי תשמור לי אהבתה אחרי אשר אשוב ואהיה ככל ישרי לב, אך ידעתי נאמנה כי היא תמאן בדבר הזה בעד כל כפר –

– ובכל זאת עצתי כי תנסה לדבר על לבה אולי תאות ואז הלא יתמו כל דברי הריבות ואיש לא יפצה פיו בתתנו את הנחלה לאשתך –

– לוא גם נאותה כי אז מאנתי אני בדבר הזה, כי מי יודע מה יולד יום? הן לשונאי נתכנו עלילות, ואני אדע כי לא מיראתו את אלהים ואף לא מאהבתו להקהל כי אם מקנאתו בי עשה זבדיה כל אלה ולוא חפצתי לקחת ממנו חצי הונו כפרה נתן לי בשמחה, ומי זה יערב לי אם לא יחבול מזמות לעצור אותך שנה או שנתים מתת נחלתה לה והיא תהיה גרושה ממני בכל העת ההיא. לא אוכל עשו כדבר הזה, לא אוכל –

– ומה אעשה לך עוד? נסיתי לבקש עצה וכל אשר אמרתי לך לא נכון בעיניך ומה אוכל עשו עוד, אין דרך אחרת בלתי אם לעשות כעצתי הראשונה או השניה – . יעקב

חיים החריש זמן כביר כי הרבה מחשבות אך פתאום התעורר בשמחה כמו עצה ממרום שלחה ללבו ויקרא: יש ויש דרך אחרת טובה גם משתיהן אם אך תחפוץ לבחר בה –

– השמיעני וכל אשר בידי אעשה –

– בהצואה כתיב כי אם לא אשלח את אשתי אז תותר הנחלה לנחלת הקהל לעולם. טוב הדבר יקח הקהל את הנחלה לו אחרי כי לא שלחתי את אשתי ולא אשלחנה, ומכסף הקהל ישלם לאשתי מחירה, והכסף ינתן כמתנת חנם אם תחפצו ואשתי תכתוב בידה כי אין לה עוד חלק בהנחלה ולא תוסיף לבקש אותה לעולם, הן לנו אין עוד חפץ בבית ונחלה בעיר הזאת אחרי כי נרחיק נדוד, או אז יקומו גם דברי הצואה וחפצנו יֵעָשֶׂה ושלום יהיה לנו –

– אמנם זאת היא עצה טובה ונכונה, זאת לא אכחד, אך בכל זאת אספוק מאד אם תצלח בידינו להוציאה לפעולות אדם, כי אירא מאד פן יקימו נגדי יתר היושבים באספה ויפריעו עצתי ואני לא איש ריב הנני כאשר ידעת –

– אבל הן במו פיך אמרת לי כי אם אאות לקחת כסף למען הוציא את האסירים אז בידך לתת לי עשרת אלפים בכסף חנם, ואיך יקשה ממך הדבר לתת את הכסף הזה לי מחיר הנחלה? –

– צדקת בדבריך אך גם אני אדע את אשר אדבר; אם אקרא מחר בבקר אספה ואומר להם כי הצליח חפצי בידי להטות לבך בשוחד, אז ימהרו כלם להחליט כי טובה פעולתי, בי לתת שוחד הסכינו מאז מבלי הרבות מחשבות ויחשבו זאת לי גם לחכמה רבה, כי הצלחתי לפתות את המלשין הנורא על כל סביביו; לא כן אם אומר להם כי במחיר הנחלה ינתן לך הכסף אז ירבו חקור ודרוש אם כתורה וכמצוה תֵּעָשֶׂה זאת, ואם היא לא נגד רצון המת וכאלה רבות וימאנו לגמור דבר בטרם ישאלו את פי מורה ההוראה והדינים, והימים ימשכו עד אשר יצא הדבר אור. והנני לגלות לך סוד כמוס בלבבי אשר לא גליתיו עוד לאיש: אני אירא מאד מפני זבדיה, אשר

ידע למשך אחריו לב כל הקהל והוא יעשה כחפצו בכל וגם לא ישאל את פי, והוא יעמוד בלי כל ספק נגדי לסכל עצתי, ומה אעשה? דבר אמת אגיד לך כי ייטיב בעיני אם תקבל נחלתך ותשב פה ותיטיב דרכך וכל העם ישובו לכבדך, כי רק בידך לשים חחים בלחיי העקרב הזה, אשר פער פיו לבלוע אותנו כלנו ואיש אין אתנו לעמוד לפניו. אני הנני זקן ואהרן חולה, וגם אם ישוב לאיתנו אספוק מאד אם ישוב לשבת בינינו, ויתר המנהלים גם המה יכפו ראשם לכל הגה מפיו יצא כי ייראו ממנו, אחרי כי המון העם נוחה אחריו וישים כל מבטחו בו. ובכל זאת אמהר לקרוא מחר אספה בטרם שב הצפעוני הזה הנה כי נסע מזה זה ימים אחדים ואולי תעלה בידי לעשות חפצך. שוב הנה מחר בערב לעת הזאת ואשיבך מלים, ומי יתן ואבשרך בשורה טובה –

יעקב חיים הודה לו על טוב לבו ויצא בלב מלא תקוה לבשר לאשתו את כל אשר עשה ביום הזה.

יד.

הַחַטָּאִים.

כל ישראל ערבים זה בזה, הדבר הזה ידע איש איש, ואף אלה אשר לא ידעו בדת ותורה עד מה וגם קרוא לא יבינו גם המה יודעים, כי המה ערבים בעד כל אחיהם, ואם אחד מהם יאשם אל אלהיו אז ישא גם הוא ענש אחרי כי הוא ערב אותו. הדבר הזה יביא פחד–תמיד בלב כל איש ישראל, והפחד הזה לא יסור אף רגע מלבו ויגזול מנוחתו ביום ובלילה עד כי ישכח לרגעים לפחד גם מחטאות נפשו. או איך ישכב במניחה ואיך ישקוט? הישכב במנוחה אב אשר בנים לו ונפשו יודעת כי המה יקחו בשמי כסף בנשך ובבוא יום הַשִּׁלּוּם יבואו הנושים וידרשו נִשְׁיָם מידו? התנחם הערש את המצביא צבא המלחמה בעת אשר אויבו לנגדו והוא ערבם מיד המלך? או התסגורנה שמורות עיני ראש החובל בעת אשר הסער יקום

להפיץ את האניה והאנשים אשר נתנו על ידו ? אי היסתתר הרעה בסתר אהלו וצאן מרעיתי יתעה לכל רוח ? ואיך ינוח לב איש ישראל בדעתו כי ערב הוא בעד רבבות אלפי אחיו ובחשבו את נפשו לאב ושר צבא ורב החובל ורועה נאמן לכל בני אמונתו ? ואם ימצאו בהם פושעים , אשר ישמעו בקול היצר הרע רב הכח אשר גם חכמי התלמוד נאלצו לשוב ולהוציא ממסגר אשר נתנוהו בו , והוא עונם ישא ! הרעיון הזה נורא מאד ורב כחו לגזול מנוחת המאמינים בו ולפקוח עיניהם להתבונן מאד , והמה יאמינו בו ויפקחו עיניהם ויתבוננו , ואיך לא יאמינו בו אם חכמיהם השמיעו זאת ? ואיך יעלה על לוח לבם אף שמץ ספק בדברי חכמיהם אלה אם יראו כי גם העמים יאמינו בהם באמונה שלמה ? הן גם העמים יַראו לעין כל כי יאמינו בדברי החכמים כי כל בני ישראל ערבים זה בזה וישימו אותם להם לקו ולמשקלת למור בהם דרכי כל העם , אשר על כן אם אחד מהם יגנוב אז כלם גנבים המה ; ואם אחד יעשה דבר לא כדת הממשלה ישימו אשם נפש כל איש ישראל בארצות פזוריהם , אם רוכל אחד יחזיק בתרמית אז כל ישראל אנשי מרמה הם , ואם בגד מלמד אחד או עגלון אחד מגאלים ברפש אז כל העם נבזים ומגאלים , ואם בן יעקב אחד ילבש מחלצות אז כלם מפזרי כסף המה , אם ישמעו מפי אחד כי יחזיק באמונת אבותיו וימאן לאכל אתם לחם יתנו את כל העם כמהבילים ; ואם אחד ישמיע בקול כי לא יאמין אז המה כלם יחד בנים לא אמונה בהם . ואם העמים שמו דברי חכמי ישראל לחוק להם , איך יכביד איש מקרב העם הזה את לבו מתת אזן קשבת לדבריהם אשר ח כ מ י ו המה ? לכן כה יעשה ויפחד כל היום לאחיו וידאג מחטאם ועינו צופיה לשמור אותם מלכד , אך למען הראות לכל כי צדקו דברי החוזה אשר אמר כי כמעשה העמים המה עושים לא יוסיפו ולא יגרעו לכן ישימו גם המה את לבם רק ל ח ט א י עמם . הן העמים לא יראו צדקותיהם לכן לא יפקחו גם המה את עיניהם לראות צדקות אחיהם רק פשעיהם . ולמו להם העמל

הרב הזה לבקש צדקות ? לוא ידעו כי יבואו מ ח ר על שכרם לקחת חלק בצדקת אחיהם כי אז בלי כל ספק חשבו ויכפרו וימנו את כל הצדקות, אך הן השכר יהיה בעולם הבא ועל כן ישעני בצדקת השופט את כל הארץ כי לא יעשה עול במשפט ולא יקפח את שכרם, ולבם סמוך ובטוח כי הוא ידע חשבון ויספור וימנה הכל דבר לא נעדר. לא כן החטאים אשר כרגע יצא הקצף לרגלם ויאכל אותם ואת בתיהם, ולא עת לחשות היא, לכן כאשר ימותו שנים שלשה ילדים בעיר תאחזם שָׂה כי יראו עין בעין כי לרגלי החטאים החל הנגף לחבל את העיר ויושביה, ואז לא ישקטו ולא ינוחו עד אשר יבערו הרע מקרבם למען השב חמת השופט מעליהם. וכפעם בפעם יֵרָאוּ משפטים כאלה הנעשים בעיר בחוטאים וחטאות אשר לא יתמו מהארץ כל עוד אשר לא יְבֻלַּע המות לנצח.

ואם אמנם ברוב ערי הארץ ההיא יעשו נפלאות בחפשם אחרי חוטאים, אך שם עיר כשולה יצא לתהלה ולתפארת הרבה יתר מכל אחיותיה, ובצדק יקראו לה יושביה בגאון „עיר אלהים" כי שופטיה ושמשיה ישכילו מאד לשמור על בני הנעורים לבל ילכדו בפח היצר הרע, הרשע הגדול אשר מכף רגלו עד קדקדו הוא מלא עינים, אשר על כן נתנו חקים טובים ומשפטים צדיקים בעיר ויאסרו איסר מטעם ראשי העדה ומנהליה לבל ילכו לשיח ביום השבת (בימי חול לא יעזוב איש את בית מסחרו או בית המדרש אף רגע גם מבלי כל איסר) אל היער הגדול אשר אצל העיר, פן הלילה יפגשו שמה נערים ועלמות ויתנו יד ליצר הרע ולשטן המשחית, ועוד משפטים צדיקים רבים כאלה, ואין עיר אשר תערוך לה בהחכמה הנפלאה לחפש ולמצוא וליסר את החוטאים כיד יראת אלהים הטובה עליה.

גם בעת ההיא אף כי מבוכה גדולה היתה בעיר, אחרי כי רבים מסוחריה הובלו בזיקים לעיר המלך וחרב המשפט עופפה על פני רוב יושביה, וכל עושי מקנה יקנין חרדו לרגעים משואת פתאים והחרדה הגיעה גם עד המלמדים

בחדריהם והבחורים בישיבותיהם, כי כן דרך העם הזה להגדיל כל דבר כשמחה כפחד, ועל כן הוציאו קול כי שר הפלך והמלשין נטו יחם לא לבד לבער כל סחירה אסורה מטעם הממשלה, כי אם גם לאסור אסר לבל יקחו נשים להבנים בטרם מלאו להם שמונה עשרה שנה ולהשבית החדרים והמלמדים והישיבות. והדבר הזה קשה לישראל הרבה יתר מעני ובית אסורים, וכל היום חשבו מחשבות איך להנצל מהפח ואיך לבער את הרע מקרבם, את המלשין אשר גלה מצפוניהם, וכל שיחותיהם היו רק בהמלשין ובשר הפלך, עד כי חדלו המלמדים מהכות את תלמידיהם באמרם בלבם; הן עוד מעט ותשבר זרוענו ומה נועיל כי נפגע בהם עוד ימים אחדים, והתלמידים נשאו ראש ולא שמו לבם להגמרא בתקותם כי עוד מעט יצאו למרחב יתמו הגמרות והמלמדים מהארץ. וגם הנשים בבית התפלה חדלו מספר אשה לרעותה מה נמצא בקלחת שכנתה בשבוע ההוא, ומה ענתה שכנת שכנתה על קללות אישה, בדאגתן לבנותיהן הבתולות. כל אלה נשכחו רגע מהעיר ואות גדול הוא כי רבה מבוכתם, ובכל זאת גם בעת הרעה ההיא לא שכחו שומרי הדת אף רגע את חובתם, לא את חובותיהם אשר בלייפציג ומסקוא, אשר נושיהם רחוקים מהם ולא יביאו מגפה על העיר, כי אם חובתם לאלהים ולעמם, לבקש אחרי חטאים, אחרי כי מגפה פרצה בעיר ותקח שנים מנכבדיה, לפני שני ירחים טרפה באפה את רבי געטציל שמריה גבאי החברה הקדושה, אשר רק שבעים שנה מלאו לו ולולא מת כי אז אולי חי עוד עד מאה ועשרים שנה, ועתה שלחה ידה גם ברבי אהרן אחד מראשי העדה הנודע לנו, אשר חלה את חליו מעת אשר שב הביתה מהאספה אשר החרימה את המלשין ולא הגיע לשנת השבעים, והמגיד אמר בפרוש בהספדו עליו כי מפני הרעה נאסף הצדיק מפני עון הדור, ובעת רעה כזאת שבחי כרגע את המלשין ושר הפלך והאסירים וישימו לבם לבקש החוטאים אשר בפשעם מתו שני הנכבדים. וגם לא יגעו לריק כי בקשו וימצאו שני חוטאים

אשר פשעיהם עצמו מספר והם המה היו בעוכרי העדה, כי נפקדו ממנה שנים מנכבדיה בלי עון. שני החוטאים האלה בנפשותם המה בחור ובתילה, והמה הובלו בהתפשם בכף בקיל המון ברחובות קריה למקום המשפט, הוא חצר בית התפלה.

הבחור הוא יוסף בן זמרי הצובע, הנודע בעיר ביפיו ובתארו אשר על דברת בני העיר לא כתאר איש ישראל היה. בן ישראל יִהְלַל ביפיו רק אם בלחייו יִשְׁלַח רזון ובשרו דל ונפשו תזהם גם מאכל תאוה, לו בן נדיבים ואיש תאר יאמר, כי גם בזאת יתהלל גבר אם מֻכֶּה ביסורים הוא או אם רק בשר עוף יבוא אל פיו. לא כן הבחור הזה – לחייו המלאות והאדומות ומבנה גויתו העידו בו, כי גם בשר בהמה לא היה לו לזרא, חסנו היה כאלון ולא רק שתי פאות ארוכות ובהן נוצות כי אם תלתלי שער שחור כעורב ועשוים בטוב טעם ירדו על רקתו וצוארו, גם בגדיו היו נקיים כבגדי בן אצילים והוא היה נודע בעיר ביפיו אשר לנכרים הוא ובתאותו להתיפית, ועל זאת נאנחו כל היראים, כי להשמעות אזנים רחץ בבורית פניו יום יום (מלבד ביום השבת, כי מאסור סקילה פחד אף היא) ויתבונן בראי מלטש–עינות אשר לא נשמעו עד הנה בין היהודים בעיר ההיא, לרחוץ הפנים בבורית אשר בו חלב נבלה וטרפה ולהתבונן בראי מלטש ולעבור על העברה הגדולה הכתובה בפרשׁ בתורה: לא ילבש גבר שמלת אשה! וכבר הורה אחד הפוסקים כי המסתכל במראה עובר על משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ובעלי המוסר כבר צוחו ככרוכיא על הדבר הרע הזה, ובעיר מלאה צדיקים ככשולה ימצא איש כבד עון כזה! לכן נבאו תמיד היראים והחרדים כי רעה גדולה נשקפה נגד פניהם אם לא ימהרו לבער הרע מקרבם, כי עוד נכונו להם ימי חשך בעונו, אך איש לא נסה לשלוח ידו בו להקריבהו למשפט מיראה מפני חמת אביו אשר כסף רב היה לו יהוא גם הוא לא בין יראי אלהים היה חלקו, אף כי לא השחית דרכו כבנו, ואת משפט חכמיהם יזכרו בכל עת: אל תתחר במרעים, והוא היה רישע שהשעה משחקת לו

ויניחוהו לגוע בעונו, אך עתה מלאה סאת פשעו, כי העמיק השחית דרכו מאד. ועונותיו העצומים השכיחו גם זרוע אביו ואת כספו, ומה גם כי אביו לא היה בעיר זה ימים אחדים ולא יראו מפניו פן ילך לשר העיר לבקש עזרה לבל יעשו משפטים בבנו, כי שר העיר אף כי יבקש לשבת בשלוה ואשר על כן יחפוץ בשלום העדה, בכל זאת פריעם מעשות משפטים כאלה מיראה פן ירב איש כעשו עמהם ויגיש משפטו עד שר הפלך, אך עתה כאשר זמרי הצובע לא היה בעיר ובבנו מצאו עון אשר חטא הגישוהו למשפט בלי חמלה ויראה.

אמנם לבל תעלה חלילה מחשבה על לב אחד מהקראים, כי השופטים הצדיקים האלה אשר שמרו לו עברתם מאז בקשו אך תיאנה ליוסף בן הצובע וישישו על המקרה כי אביו עזב את העיר למען עשות בו משפטים בלי חקירה ודרישה, לכן עלי החובה להשיב לצדיקים צדקתם ולהשמיע כי המה חקרו ודרשו היטב כתורה וכמצוה, ורק על פי עדים נאמנים הוציאו משפט כאשר תראו גם אתם ותשפטו.

רבי אהרן מת ויובל לקברות בערב שבת קדש וכל בני העיר ספדו לו בלא לב ולב, וכאשר השמיע המגיד בהספדו כי בעון הדור מת, אחזה רעדה את כל השומעים ואיש איש אמר בלבו גם בלי כל אספה לבקש חטאים, וביום השבת אחרי קריאת התורה עלה השמש על הבמה כי כן צֻוָּה מראש העדה ויקרא בקול: רבותי; דִּבֵּר בעיר! הן תדעו רבותי כי כל ישראל ערבים זה בזה. נחפשה דרכינו, וכל איש אשר ידע כל דבר חטא ברעהו יבוא ויגיד מבלי משוא פנים ואם לא יגיד ונשא הוא עון הקהל! –

מהומה גדולה היתה בבית ככלות השמש את קריאתו, וכל העם נפלגו למפלגות, אלה שאלו: מה דבר השמש ומה קרא? אלה השיבו, ואיש לא ידע עד מה.

– פגימה היתה בסכין השוחט והיום נודע הדבר וכל המאכלים אשר הכינו טרפה המה –

– השוחט העול יביא על העיר רעות רבות –

– איזה שוחט עשה זאת ? –
– מבית הגביר נגנבו כל כלי כספו וזהבו –
– הכתר ועץ החיים נגנבו מארון הקדש –
– חטאים נמצאו בעיר –
– פקודה לצבוא צבא באה פתאום בלא עת –
– חק יצא מאת המלך לסגור דלתות בתי הישיבה והחדרים –
– שר גדול יבוא העירה וינקו את הרחובות –. כה חוו איש איש כי שמע מפרש מפי השמש ותרב המהומה והריב גדל מרגע לרגע כי כל איש התפאר באזניו כי ארוכות הנה מאזני רעהו ותקשבנה קיל ממרחקים. כרבע שעה חלפה בריב והחזן לא יכול להתפלל מוסף, עד כי נתן הגבאי צו אל השמש כי יקרא את הקריאה שנית בשפה ברורה. אף כי בשפה ברורה לא חנן השמש מאת יוצרו וגם בפעם הזאת קרא את קריאתו בנשימה אחת ובדברים בלולים בכל זאת שמע כל הקהל את דברו כי עתה הטו אזנם לשמוע וכרגע היתה מהומה חדשה. הנשים נתנו קול בכי גדול מעזרת הנשים ובעליהן נאנחו אחריהן ותרב התאניה כביום תשעה באב ויום הכפורים.

אחרי אשר חדל כמעט קול הבכיה בעזרת הנשים וקול השאון והמהומה בעזרת האנשים שב גם הוא לדממה נשמע קול אשה קוראה בקול גדול להשמש. הוא עלה לעזרת הנשים וירד ויבא את דבריה אל כל העם בקיל גדול מעל הבמה: רבותי! נמצאו החוטאים, מחלה האלמנה אשר תגור בבית זמרי הצובע שמעה באזניה מפי השפחה הערלית אשר ראתה בעיניה כי יוסף בן הצובע בן פריץ נשק מנשיקות פיו את בת אחותו היתומה אשר גדלה אתו בביתו. – שמה וחרדה נראו על כל פנים בשמעם הדבר הנורא הזה, כי אף כי ידעו כי יוסף ישחית דרכו וחשוד הוא על כל דבר, אך כי יערב לבו לעשות זמה נוראה כזאת לא פללו לשמוע ויתמהו איש אל אחיו, והשאון לא חדל בכל עת תפלת המוסף, וגם אחרי התפלה עמדו מקהלות לפני דלתות בתי התפלה ויספרו איש לאחיו מהנפלאות אשר

שמעה אזנם, וברגעים אחרים נודע הדבר בכל העיר, וראשי העדה אשר לא ינוחו רגע מעבודתם למען לשמור על העיר מכל פגע מהרו וישלחו שני שמשים לשמור את החוטאים לבל תמצא ידם להסתתר, ולאושר העיר כלה הצליח בידי השמשים לשים עליהם משמר בטרם יכלו לברוח מהבית, כי מי יודע מה היתה אחרית כל העיר האמללה לוא הסתתרו שני החוטאים יחד . . . אשר המיתו שנים מנכבדי העיר בנשיקה.

כל אלה נעשו בלי כל אספה, כי בדברי מצוה כאלה כל הזריז הרי זה משובח, ובאמרי ראשי העיר או ראשי העדה צוו, אל ידמה הקורא כי רק הראשים אשר כל הקהל שמו אותם אלופים לראשם רק המה יחרצו משפט בדברים כאלה, לא זאת! כל איש אשר לו שם ומעמד, או בעל הבית בבית התפלה או גם מלמד בבית איש עשיר, כל אלה יחשבו כראשים, והשמשים ימהרו לעשות מצותם ככל אשר יצוו עליהם ליסר ולהוכיח. . .

וביום המחרת ביום הראשון לשבוע אחרי תפלת הבקר, הובלו יחד החוטא והחוטאת בכבוד גדול והמון רב אל חצר בית התפלה הגדול, אחרי אשר שופטיהם חרצו משפט כי אין להם ענש מלקות יען כי לא אשת איש היא, ואחרי אשר הערלית ראתה רק הנשיקה, רק להבזותם לעין כל, למען יראו בחורי ישראל וייראו לטעם טעם חטא, ובתולותיו תקחנה מוסר ולא תתנה לחייהן לנושקים. ובכן שלחו ידם עושי דבר השופטים להבזותם בעיני כל, והמה הראו לדעת כי חרוצים המה במלאכתם וישכילו להבזות מאין כמהם, כי אף אחד ממיודעי הבחור יוסף אשר ידעיהו מלפנים לא הכיר אותו בעת וגם אביו לא הכירו בלי כל ספק, כה שֻׁנּוּ פניו, כי שק משוח בזפת ומכוסה בנוצות כסה את כל גויתו, ומגבעת גבהה מאד וגם היא משוחה בזפת ומכוסה בנוצות על ראשו, ידיו אסורות בחבל. אשר קצהו האחד בידי השמש האחד וקצהו השני בידי השני, ראשו כפוף כאגמון ופניו, אשר כמעט לא נראו כי המכסה כסם עד עיניו, כפני מת. כן

הובל ואחריו המון נערים למאות ירוצו ויקראו בקול: בעל חטא! בעל חטא! כי ביום הגדול הזה היציאו כל המלמדים את תלמידיהם ממסגר החדר למען יראו בעיניהם המשפט ויקחו מוסר, והנערים הראו לכל כי בכל לבב יבקשו לקחת מוסר וימהרו ויעזבו את חדריהם. ומי יודע אם לא בחרו יום יום במוסר כזה מלכת אל החדר ולשבת שם על התורה? המה כלם יחד קראו בקול ועפרו בעפר וידו אבן לעמת החוטא. וכן היה גם משפט החוטאת, גם אותה לבשו מחלצות כאלה, או כאשר פי בני כשולה יקבם „בגדי החתונה" עדי הביאום אל חצר בית הכנסת שם שמו הנערים הגדולים מחצלת על ארבע מוטות עץ ויעמידו את החוטאים תחת החפה ויתרועעו וישירו בקול ת מקולות שונים ויסדרו להם קדושין בלעג וקלס, וכל העם עומדים ורואים וקוראים בקול: מזל רע! מזל רע! —

בתחלה כאשר שמו הבגדים על החוטא רקע ברגליו ויקרא בקול כמשגע, וכאשר הרבו לשחק קרא בקול גדול: הניחו לי ואם אין אמיר דתי! — אך כל השומעים הוסיפו לשחק וללעוג והנערים הוסיפו לעפר בעפר לעמתו ואחדים מהם דקרוהו במחט בלי ספק למען הראית כי רחמנים בני רחמנים הם וידעו רחמים במשפט, כי המנהג הזה: לדקור במחט את החתן בעמדו תחת החפה, ישן נושן הוא בעיר ההיא, וגם את בחורי ישראל אשר לא טעמו טעם חטא הנשיקה לא ינקו מדקירת מחטיהם, ואם כזאת עשו גם להחתן החוטא עלינו לחשוב זאת להם לצדקה כי גם לחוטא עשו כמנהג אבותיהם לעשות לכל חתן ישר דרך. אך עתה החריש גם הוא גם החוטאת אשר לא פצתה פי מעת שמו החבל עליה ויעמדו יחד כבולי עץ כמו לא נותרה בהם נשמה.

פתאום נעה הכלה ותפל ארצה. השמשים מהרו להקימה והעומדים שחקו והריעו ואחדים קראו בקול ערום תערים למען ישלחוה לנפשה — אך היא נפלה שנית ועתה ראו השמשים כי כל רוח חיים אין בקרבה וימהרו וישאוה לעזרת

הנשים להשיב רוחה אליה – . עתה נמצאו אנשים אשר חמלו עליה וירשיעו את שופטיה, אך המה רחצי בנקיון כפם באמרם כי לא עשו לה בידם מאומה ורק להבזותה לאות לבנות מרי עש: זאת ולהם הצדקה. השמשים עוד לא הרחיקו ללכת ופתאם לפתע התעורר החתן כמו חיים חדשים ורוח חדש באו בקרבו ברגע אחד וינתק אסוריו מעל ידיו ויתנפל בחימה שפוכה על השמשים בקראו בקול קורע לב: מרצחים אתם המתם אותה! את כלכם ישלחו לארץ גזרה, מרצחים חכו נא לי! – ובקראו בקול הכה בידיו לכל רוח כמשתגע ויאחז בזקן השמש האחד וכרגע נותרה מחציתו בידו, ועל השני אשר בקש לקום בפניו התנפל וישוך את חוטמו עד שפך דם ויכה הכה ופצוע סביבו וחתיתו נפלה על כל העומדים אשר כלם יחד קראו בקול: החזיקו בו, אסרוהו תפשוהו, היו לאנשים! – אך אף לא אחד בהם ערב לבו לגשת אליו. ובעודנו לוחם ומכה ונושך והנה גם עזר בצרה בא לו, אביו הופיע פתאום במקום המלחמה ובראיתו את בנו לבוש בבגדי החתונה נהפכו פניו כרגע לפני להבים, עיניו הפיצו זיקי אש וידיו אחזו באחת ממוטות החפה וגם היא הכה סביבו מבלי הבדיל אם איש או אשה או נער, וברגעים אחדים נמלטו כל הנאספים לנפשם ורבים מהם בשבר יד או רגל. זרוע שני האנשים האלה משלה להם לגרש המון עם אשר למאות היה מספרם, ואיש לא אמץ לבו לקום בפניהם, כמו קללת משה איש האלהים רבצה בהם! והשמשים אף המה בראותם כי אין עוזר מהרו להציל נפשם והמתנית אשר חלקו להם החתן ואביו ביד נדיבה לקחו אתם ויזכרו אותן ימים רבים והחתן ואביו שבו הביתה כמנצחים, אך את חרפתם לא מהרו לשכוח ויבקשו עצות להשיב נקם לחיק מחרפיהם, ומה גם אחרי אשר כעבור ימים אחדים מתה הנערה החוטאת ממחלת לב. אז להטה כאש חמת הצובע בקרבו וישבע לנקום נקם נורא מהעיר ויושביה.

מז.
דַּרְכֵי תֹהוּ.

רגשות נפש הטובע בלב ים באין מעמד ותקוה ישער כל איש בנפשו בשומו לנגד עיניו את גלי המים הזדונים מרימים ראשיהם לדכאהו, וכמו ישחקו ילעגו למשבתו יעלוהו יורידוהו ויניעוהו להרבות מחץ מכת לבו. סביביו תנינים ודגי טרף יפערו לועם והמה לא ידעו חנינה–רעבים המה. האמלל ישא למרום עיניו ואין מושיע ואל התהום – והנה המות פּער פיו.. יזכור את חייו, את עמלו ואת אשר גמר אמר לעשות עוד בימים הבאים, את אהובי נפשו... כל אלה יוכל כל איש לשער בנפשו בשותו את המחזה הזה לנגד עיניו, אך מי יספר ענות נפש הטובע, אשר באולתו מטה רגלו ויעשה מדחה, אשר כליותיו יקראו לו: אתה הסבות בנפשך, ראה את החיים אשר מאחריך וחיים כאלה עוד התעתדו לקראתך ואתה בידך הקצרת ימיך... רגשות כאלה לא על נקלה יחוש בנפשו האיש אשר לא היה משחק לגלי הפגעים ואשר על כן עוד לא נסה להביא כפעם בפעם מעשיו במשפט ולהקשב לקיל כליותיו. הרגשית האלה רעות הנה מכל מצרי שאול, ממלאכי בלהות ואולי גם מבני אדם רעים.

העולם ים זועף היא, גליו לא ישקטו רגע סערת המקרים תסער בכח ובלי חשך ותנער לאלפים ממקומם ותצעידם לפי תהים ועליהם יזעף לב בן חלוף, אך לא הסערה ולא הגלים אף לא התהום המה ראשית כל פגעי האדם ואחריתם, הסערה תקום לדממה, הגלים יחשו ואז תבוא מנוחה גם להאמלל הצולל בים הצרה הזה, ולפעמים יובילוהו הסערה הזאת והגלים האלה אל חוף תקוה טובה, אך מי יאמר לדגי הטרף: החרישו ודמו? להתניגים אל תרימו ראש, אל תפתחו לועכם להשחית בעת אשר בטנם תחסר? והם המה אשר יביאו לרגעים רעה וצרה אשר אין להמלט מהן. דגי הטרף בים

העולם אשר ילכו על שתי רגלים ויתפארו כי צלם אלהים
להם, המה ירעו וישחיתו עוד הרבה יתר מכל פגעי החיים,
המה תמיד רעבים וצמאים, אך לא רק ללחם ובשר כי אם
לדמי אחיהם, לשארם, למוח עצמותם, ואחרי כי לא בשניהם
ישוכו רק בלשונם ימחצו ועין איש לא תראה המכה לכן יאכלו
במסום נוסס מנפש ועד בשר. ומה יועיל להטיבע במצולת
ים החיים אם גם יסור רגע זעף הסער, אם גם ישקטו הגלים
וחוף תקוה נשקף לעיניו כל עוד יעטרוהו התנינים האלה,
אנה מפניהם יברח? — זה הוא גורל כל איש אשר ההצלחה
הסתירה פניה ממנו ותתנהו למשסה לגלי הפגעים! ושברון
רוח ומפח נפשו בִּיַסֵר אותו כליותיו כי הוא עזר להמקרה
להביא שואה על נפשו מי יספר?

מה הואיל ליעקב חיים חוף התקוה הטובה אשר נראה
לעיניו? אמנם רוח טהור עבר מפתחי פי רעיתו ויטהר את
ענני היגון אשר כסו על פניו, גלי סערת רוח דמו, והנחלה
אשר השאיר אבי אמה היתה לו לפתח תקוה להנצל ברגע
אחד מכל צרה ופגע, אך מה זה הועילו אלה? האם גבר
כח הרוח הטהור להמית את התנינים או להבריחם מעליו?.

בלב מלא תקוה שב בלילה הראשון אחרי אשר נדבר
את ראש הקהל אל ביתו ובעינים מפיצות גיל שמעה אשתו
דבריו, ודי שלומים לאבלם מצאו בתקותם זאת, כי טרם
ידעו את יד המקרה הנטויה עליהם להראותם מה כחה, אך
עוד מעט ועיניהם נפקחו לראות ותקותם ושמחתם לנצח אבדה.

רבי אהרן הישר באדם, אשר בו שם יעקב חיים תקותו
כי עוד יעמוד לימינו לעזרהו, מת בחליו או בחטא הנשיקה.
וראש הקהל לבדו לא הרהיב עז בנפשו לעשות דבר, אחרי
כי כל האספה גמרה אמר לבלתי עשות דבר קטן או גדול
בטרם שאלו את פי זבדיה, ועל כן שלח אליו ראש הקהל
את דבריו במכתב לשאול עצתו, אף כי על אפו ועל חמתו
היה לו הדבר הזה לדם למו עצת קטן ממני במעלה ושנים,
ורק יען כי בכל לבבו בקש להשיב את האובד אל עדתו

נחלתו לכן נאות גם להשפיל כבודו, אך לשוא היה כל עמלו; זבדיה ענה עד מהרה במכתבו כנגיד ומצוה לבל יזידו לעשות כדבר הרע הזה לתת יד לפושע כי למלשינים לא תהי תקוה, וכבר מצאה ידו למצוא מסלות השרים אשר הבטיחוהו לשים חחים בלחיי התנין הזה ויהיה למופת לבני מרי, ואם ימרו את פיו אז לא לבד כי יחטאו חטאה גדולה לאלהים בתתם עזר לזעום נפשו כי אם גם לנפשם יָרֵעוּ, כי בזה יתנו אמץ בלבו לרדות בהם, והוא, זבדיה, ינער כפיו מתמוך עוד בידי בני העיר האמללים, אם לא יאבו לעשות כדברו, ורק אם יגרש המלשין את אשתו כחפץ המת אז תנתן לה ולבנה הנחלה ואת הרשע יתנו למשיסה כפעל ידיו. כזאת ענה זבדיה ופקדתי שמרה רוח האספה, ובכן נוחלה אבדה תקות יעקב חיים ואשתו להִוָּשֵׁעַ, אך גם בטן מלשין ואשתו תחסר עת כי ירעבו; המחסור הנורא ממית בא וַיֵּרָא להם פניו הנוראים גם מפני עולה ומרמה ומיום ליום הוסיף אמץ לענותם, ובכל זאת עוד נאמנה רוח יעקב חיים את עצת אשתו, עוד אמץ את לבו לחכות וינער כפיו מקחת עזרה מאת השר, ואשתו גם היא עוד סמכתהו באמרה: לא לעולם צרה, יראה הקהל לבך הנשבר וישוב לקרבך באהבה – והוא שמע לדבריה אשר היו לו למשיב נפש בעת אשר כליותיו יסרוהו במוסר אכזרי ויקראו באזניו בחזקה: מידך זאת לך, בזדון לבך שִׁחַתָּ אשרך ותרד פלאים . . .

כל דבר חפץ אשר נמצא לו קונה נתנו בכסף, וגם את האהל הדל אשר בו גרו עזבו למען החליפו באהל דל ממנו, אשר גם כלב נדח לא מצא בו רב נחת, ובכל זאת עוד נאמנה רוח חיים יעקב את עצת אשתו לשוב אל עמו ולפעמים מצא נחת במחסורו הגדול בהשיבו אל לבו: אמנם לי אמץ לב מאין כמני לשאת ולסבול –. אך לכל יבוא הקץ וגם לתקותו ואמץ לבו בא כבר היום האחרון. כל מחשבותיו עלו בתהו, בקהל לא מצא עזרה ויד אחר לא הושיעתו וכאשר גדל המחסור באהלו כן רפה כח התקוה, ובחדלו לקות חיל מהית

גם אזן קשבת לדברי נחומי אשתו וכאשר לא שם עוד לב
לדבריה כן החלו שנית מחשבות עברה ונקם למצוא מסלות
בלבבו לאט לאט, מחשבות נקם לבני האדם, לאלהים,
לשונאיו, לאוהביו וגם לנפשו, וכמשגע היה בעת חשבו
מחשבות כאלה, וכל רואהו בעת ההיא האמין כי בינתו הסתתרה.

לוא היתה כזאת כי אז אולי היה טוב לו ולאשתו
מעתה, כי אז שכח רגע את כל צרות לבבו, ובני עירו
רחמוהו וישכחו כל הרעה אשר עשה להם, כי לא לעולם יטור
איש ישראל עברתו, ובראותו כי אזלת יד שונאו לעשות עוד
לו רעה אז יעזוב אפו; אך כזאת לא היתה, הוא לא הוכה
בשגעון ולא שכח את מצוקות לבבו וידו עוד לא אזלת מעשות
נבלה את זעומי נפשו ועל כן נחרו בו מנדיו ולא נמצא לו
מנחם ומרחם.

באהל דל מכל אהלי האכרים הדלים, בנוי מעצים דקים
אשר היו למסום נוסס ונוטה לנפול לולא תמכו בו עמודי עץ
מבית ומחוץ, זכוכית חלונו האחד הפתוח אל החצר או אל
הרחוב או אל השדה, (כי מחוץ לעיר עמד האהל כשומר
זקן לפני שער מגרש העיר), נשברה לרסיסים, והגליונים
אשר הונחו על השברים למלאות החסרון כתחבשת על מכה,
לא הצליחו לעצור בעד שלג וממטר לבל ימצאו מסלות הבית
כי אם הוסיפו עלטה על החשכה אשר שררה שם תמיד ומה
גם עתה בעת אשר השלג והכפיר כסו במעטה עב את החלון
מבית ומחוץ. באהל הזה ישב יעקב חיים על כסא עץ כביר
מאביו ימים אשר נשחת מזקן ולא עצר כח למלט משא, ולמולו
אסתר רעיתו ובחיקה הילד אשר שכב במנוחה ויינק שדי אמו
ועוד לא יבין מחשבות הוריו אשר סערו כסופות קדים בקרבם.
רק אלה היו גרי הבית וזר לא התערב בתוכם מלבד
המחסור אשר מלא כל הבית, אך הוא הן לא כזר כי אם
כתושב הבית כבר נחשב.

רוח סער נשב ויהמה כחלילים או כנפש גועת, בהתגנבו
מבעד חירי החלון והארובה, כמו בקש מפלט לו מהקרת

הנורא, אך במה נחשב הוא מול הסערה אשר סערה בכח בקרב ולב בני הבית, אף כי לא השמיעה קולה. כל היום ההוא לא יצא יעקב חיים מפתח ביתו כי אם ישב אל השלחן אשר נע ונד כשכור אף כי לא ראה בעיניו כוס יין או שכר מעת אשר יצא ממנו האכר אשר גר בו לפנים. היא ישב וראשו בין שתי כפות ידיו וידום, לא הזכיר את אשתו לערוך השלחן לא בבקר ולא בצהרים ואף היא שכחה זאת זה שני ימים. נפש יעקב חיים אולי יבין הקורא כאשר אומר לו כי לא הוציא הגה מפיו כל היום ההוא. גורל האיש אשר יזעק ויושע בצרתו לא עוד רע הוא כגורל האמלל אשר פגעיו העתיקו מפיו מלים.

– האפסה כל תקוה? – שאלה אסתר בכבדות כעיפה אחרי אשר נסתה זה פעמים לשאול מפיו דבר ולא מצאה מענה. בפעם הזאת התעורר ויענה בקול מוזר: אפסה כל תקוה –

– אך בכל זאת חפש חקור וחשוב אולי תמצא עצה להנצל מהרעה מבלי אשר תפול ברעה חדשה –

– אין עצה – ענה מבלי הבט בפניה.

– אבל האם תמנו לגוע באין מושיע? –

– תמנו לגוע –

– אם נלאית ברוב עצותיך עוץ נא עצה אולי אוכל אני להושיע – קראה כמתיפחת.

– קוה אל ה' ויושע לך – ענה יעקב חיים בקול כמו מעפר שח אמרתו מבלי הסיר ידיו מתחת לחייו.

– אמנם כן תקותי בה' כי יסמכך בימינו אך עליך לבקש עצה –

– לו כח עם גבורה, חכמה ועצה גם מבלעדי, הן אל טוב וחנון הוא וְאַתְּ הלא אליו תשאי נפשך ולמה זה יחריש יתאפק? מדוע זה לא יקום להושיע להחוסים בו? הן אם כזאת הוא עושה מי זה לידו יתקע כי לא תאבד אמונה מלב מאמיניו? יקום ויושיע ואני לא אלהים אני ואין בי כח להושיע –

– אנא מחמד לבי אל תדבר כדברים האלה – קראה

אסרו רננים ותפרש כפיה – המעט ממנו עונותינו הראשונים כי עוד נוסיף ונשים גם באלהים תפלה? –

– עונותי הטו אלה, זאת אראה עין בעין, אל זועם פקד עלי אפו על כי לא נתתי נפשי כעפר לדוש, על כי לא התרפסתי ולא בקשתי לשוב בעת אשר ראשי הקהל הצדיקים באו אלי ויתחננו כי אשוב מדרך עון, ולהצדיקים והחסידים וישרי לב האלה ישלם כבר לבם, ועל כן דרך זבדיה צלחה וזמרי יעשה חיל ובוקי יבנה בית חדש למען בנו השביעי, וכל אלה יען כי לא סרו מהדרך הטוב ויעשו עושר במשפט וידעו רחמים, יחוסו על דל, יחננו אלמנה ויתום. צדיק ה' בכל דרכיו...

– אהה! ברצח בעצמותי תדבר כדברים האלה, אנא אתחנן לפניך לבל תוסיף עון פן אגוע מצרה ויגון –

– האם שמתי באלהים תִּפְלָה? הלא אך צדקותיו ספרתי ענה בשחוק מרגיז לב.

– אשביעך באהבתי אשר אהבתני לפנים לבל תוסיף ענות נפשי בדברי לצון ותפלה כמו אלה, כי כחצים שנונים ירדו ללבי, אני באמונתי אחזיק כי אל צדיק ה' ומושיע ולא יעזוב נפש הבוטחים בו בידי הפגעים לעולם, ואם יסר ייסרנו בעוננו לא לעד יטרוף אפו, ואת הרשעים אשר לא ידעו חנות יביא במשפט וישלם להם כרע מעלליהם –

– מה משפט ומה רשע? קרא בהתעוררו פתאים ממקומו ובהניעו כל גויתו בשאט נפש ועיניו מלאו זיקית – אין אלהים בשמים ואין שופט בארץ, אין צדיק ואין רשע, רק לפתאים יהיה שם אלהים ושופט למחתה ובסכלותם יהיו למרמס כתולעת לכל רגל עובר, ואני אמיץ לב אני ולא אפחד מפני כל ולא אתן את נפשי למשיסה, לא! – דבריו אשר דבר באפו השיבו לו רוח חיים אשר עזבו זה ימים אחדים. הן באזניו שמע עתה מפיו כי אמיץ לב היא ולא יירא מפני כל אף לא מאלהי שמים, ולמה זה יְדֻכָּא ויאנח בשברון מתנים כאשה מצרה? –

– אנא אל רחום, אל תפקוד עליו עון כי מרוב צרותיו

ידבר ואל נישא עון אתה – דובבו שפתי אסתר באנחת שברון מתנים בנשאה מרום עיניה.

– לבל יפקוד עלי עון? ומה יעשה לי? ומה בידו לעשות? היש בידו לשבר קנה רצוץ, לפוצץ אבן כתות לרסיסים עד דק? בדרך לבי אחז מעתה ולא אשיב, ואושיע לנפשי ולנפשך ולא אסוג אחור מפני כל – קרא בשארית חמות וירץ החוצה מבלי פנות עוד אל דברי אשתו ותחנוניה.

מה רבי צרות יעקב חיים עד כי בא עד הנה לחרף שם אלהים ולאטם אזנו משמוע קול תחנוני אשתו, זאת ישער כל איש בנפשו בזכרו כי האיש אשר לא יאמין באלהים הוא גם לא יחרף שמו, ורק המאמין בלבו הוא ישא שם אלוה על שפתיו. ומה רב מחץ מכת לבו אשר הכהו בשגעון עד לחרף את האלהים אשר ירא מפניו בלבו ולענות נפש אשתו אשר אהבה הרבה יתר מנפשו ואשר זה לא כביר נכון היה לעשות ככל אשר יעצה אותו בלב מלא שמחה. אך הנה כן הוא בעת הרעה, בעת אשר כל מצוקות התבל תסבנה את איש, אז ילוה גם הוא על פגעיו ויעזור להם לענות נפשו ונפש אוהביו, וגם היא היה כמשגע ולא ידע עוד מה תדברנה שפתיו ואל מי תדברנה. הימים האחרונים ומקריהם מסכו בקרבו רוח עועים אחרי אשר נוכח כי כל תוחלתו ותקותו נכזבו בפעם אחת, רגע אחד האיר אור תקוה בלבו כי עוד ישוב ויהיה ככל האדם כי יקח נחלת אשתו ויבחר בארץ חדשה במקום אשר לא ידעוהו ויחיה בחיי יושר ויהיה שלו ומאשר, אך יד זבדיה גברה על יד המבקשים עזרתו. איבו זה בנפש אשר מידו לו כל צרותיו גבר חילים גם בפעם הזאת ואחריו היו כל בני האספה לגזול את נחלתו ממנו ולגרשו בחזקת היד מהסתפח בנחלת ישרים. מה יעשה? היוסיף לבקש דרכי יושר ונתיבותיו [?] ? היבקש צדק בעת אשר רודפיו [?] ? היזכור משפט בעת אשר אי–משפט ישב לכסא וידכאהו עד עפר? – כל אלה שאל את נפשו והשיב: לא! המה שמוני לתלעת נבזה, אשר רגל כל עובר הדושנה, ואני אתעורר וטרפתי ורמסתי ואין מציל וידעו כי

כפיר אריות הנני ולא תולעת איש; המה גזלו נחלתי ויושיבוני במלונת כלבים ואני אתן כל הונם וקנינם בידי זרים ואצמית בבור חייהם. קנאה ועברה נוראה התלקחו בקרבו בשמעו את משפט האספה ובכל הדרך בלכתו הביתה גמר אמר להתנער ולשלם לשינאיו על פניהם, להשקותם כוס התרעלה כאשר השקוהו המה, אך אסתר אשתי נצבה תמיד לעמתו כמלאך השלום וברוח פיה השביחה סערת רוחו, אך צרותיו הרחיבו מיום ליום וכח לבה רפה מרגע לרגע ולא מצאה עוד די און בלבה לאמץ לבו אחרי כי גם היא בעיניה ראתה פיהם ההולך וקרב, וכל תושיה נדחה מהם אם לא ישוב על עקביו אל השר לבקש עזרתי. זאת ראתה בעינים פקוחות אך תחת להניח כלי מלחמתה מיד ולהניח לאישה לעשות כחפצו כאשר נטלה עליו יד המקרה, אמצה שארית כחה לעצור בעדו, אף כי ידעה בנפשה כי כלה כחה – ועל כן לא הצליחה עוד.

אם יראה איש כי אזלת ידו במלחמה אז יניח חרבו כרגע מיד ולא יוסיף להתגרות מלחמה פן יעלה עוד יותר אף לוחמו וירב בעשו עמו וירבה לשים שמות, זאת לא השיבה היא אל לבה כי אם הוסיפה לשים אסורים על ידיו בידים רפות ובזאת הגדילה עוד מדורת הקנאה בלבו לאט לאט עד כי היתה למדורת שאול. בדברי נחומיה כבר הסכין ולא היו עוד כאבן חן בעיניו ומהתקוה הקשיח כבר את לבו ואם כי חכה עוד ולא שב על עקביו היא יען כי עוד לא מצא די און בנפשו להשליך אחרי גוו פעם אחת את כל מחשבותיו אשר הרה והגה לבו בימים האחרונים בימי התקוה. כאיש אשר מחמל נפשו גוע לעיניו ישים עוד הפעם את עיניו בו בטרם ילקח מעל פניו לנצח, כן שב גם הוא ויעבור לפני עיני לבו לאחד אחד את כל הגיוניו אשר הגה בעת אשר קוה עוד כי נחלתו תנתן לו וכמו ברכם בברכת השלום בטרם נפרדו ממנו לנצח ואחרי כן עצם עיניו ויחל לחשוב מחשבות חדשות ללכת להתיעץ את חבר אנשים אשר יחד המתיקו סוד להפיך העיר משרש ואשתו לא ידעה עד מה. זאת חשב בשבתו דומם אל

השלחן אך טרם יגמר אמר, רק קול אשתי אשר אמרה להשלות נפשו בבטחון באלהי המשפט בעת אשר ראה כי משפטו נגזל לעין השמש, המה אמצו רוחו לא לשוב ממחשבותיו ולפחד מאלהי המשפט כי אם להפך: לשוב על רעתו בהשיבו אל לבו: הן רק דרך רשעים צלחה. ובכן עזב את הבית בלב סוער כים ורוח הוגה אך להביא שואה ומהומה על כל העיר ויושביה אשר כלם כרשעים וכאויבים בנפש וכגוזלים נחלתו היו בעיניו בעת ההיא.

טז.

הוֹרְשֵׁי רָע.

בעת אשר חרף יעקב חיים שם אלהים למרות רצון אשתו ויגמר אמר לשוב על דרכיו הראשונים זכר כי חבר אנשים מחכים לקראת בואו במקום אשר יעדו לו. ואמנה בעת ההיא ישבו חמשה אנשים באחד מבתי המשתה אשר להאכרים במגרש העיר אשר בעבר הנהר בחדר סגור על מסגר ויתיעצו על צפונותיהם וגם שמו עלה על שפתם. פני כל היושבים העידו בהם, כי מנעו גרונם מצמאה ולא במים שטפוהו, כי אף כי סגרו בעדם דלת חדרם ואות הוא כי דבר לאט עמם, בכל זאת נשמע קולם עד למרחוק בהשמיעם איש איש דעתו ומעלות רוחו בשפתים דולקות ובידים מכות בכח על השלחן כמו התאספו שמה לקרב ומלחמה איש על רעהו. כל בני האספה הנכבדה הזאת היו תושבי עיר כשולה, אך אספתם בבית הזה, בית משתה לאכרים מעם הארץ וביום אשר לא מועד ושמחה היה, העידה בהם כי נבדלו מדרכי יתר תושבי העיר ואחת היא להם אם שמם יְכֻבַּד אי יהיה לחרפה, כי אף לא אחד מכל בני העיר אשר ידאג לכבודו יציג כף רגלו על מפתן בית כזה אם לא למען עשית מקנה וקנין יבא שמה, ובלילה הן לא עת לעשית מקנה וקנין.

אמנם גם המה באו שמה לסחור סחרם אך לא את האכרים כי אם לקנות בכסף יין דגן ולמכור נפש אחיהם בני עמם.

כל דבר טוב בתבל אם יָשְׁחַת תהיה משחתו כפלים מדבר רע אשר משחתו בקרבו מטבעו; השושנה אם יעלה בה רקבון תעלה צחנתה ביתר שאת; והאהבה אם תהפך לאיבה לא תדע גבול ותגדל יתר מכל שנאה, ועל כן תגדל מאד השנאה אשר תמצא מסלות בין אחים ורעים ובין איש לאשתו הרבה יתר מכל שנאת אדם וקנאתו, אשר על כן ירבו כעשם הנסוגים אחור מדרכי בני ישראל עם עמם הרבה יתר מכל שונאיהם מהעמים. בני ישראל אשר יחשבו כאחים איש לרעהו וכערבים זה בזה אשר על כן יביאו את אחיהם במשפט על כל דבר, המה יפערו פיהם בשנאתם לבלע ולהשחית את כל אשר בשם בן עמם יקרא בצדיק כרשע וישליכו שקוצים על כל הקדוש והיקר בעיניו. אין בוזה לדרכי העם הזה כהנסוג אחור ממנו, אין טופל אשמות על חקי דתי ואמונתי כאחד מהעם הזה בעת אשר יתכחש לצור מחצבתו, ואין רודף באף לשפת אבותיו כבן ישראל אשר יבוש באבותיו. השונאים מהעמים אף כי בשבע עינים יחפשו אחרי כל מום רע בעם הזה יתנוהו לשמצה רק במצאם בו ערות דבר, ומהטוב יעלימו עינם או יאמרו כי הדבר הזה הוא יוצא מהכלל, ואם בן העם הזה יחפוץ להמיר כבוד עמו בקלון אז לא יבוש בושת להפוך גם מתוק למר, וגם בכל מדה טובה ודרך ישרה ימצא מגרעת. לא אחת מהממשלת אשר תתנה חקים לא טובים להעם הזה ואשר תבקשנה בכל לבן להשיבו בסתר המדרגה, לא אחת מהנה שלחה ידה לעקור זכרון אבותיו וארצו ושפת חוזיו מקרבו בחזקת היד, ואם יצלח אחד מהעם הזה למשרה ויפקדוהו לפקוח עינים על משטרי עדתו ובתי הספר אשר לה אז אם לבבו לא שלם את אחיו, יבקש להפך כל אלה משרש... גם חבר האנשים האלה התאספי הנא לפרוע פרעות בישראל, להוריד כבוד עדתם עד דכא ולשים שמות בכל העיר, כי כאש תפתה בערה השנאה בלבם והשקט לא יוכלו, ומה גם בלב

האיש אשר עמד ויך באגרופו על השלחן בקראו בחמה נוראה:
שארית לא תהיה להם, אאביד גם שריד מהעיר הזאת ותמו
לנצח וידעו את קנאתי –

האיש הזה היה כבן ארבעים דל בשר ואיש קומה,
בזקנו ופאת ראשו נראו שערות לבנות ועיניו הבריקו כזיקי
אש, מלבושיו היו כמלבושי איש עשיר וידיו אשר היו מאדמות
בששר הראו את מלאכת ידו, צובע היה. אם מצאו ידיו
הצבועות כח להתאדם גם בדם אדם ולהוציא כל מזמות לבו
ודברי פיו לפעולות אדם זאת לא נדע, אך כי לבו היה עם פיו
בדברו זאת ראה כל שומע דבריו.

– אני אראם את ידי וידעו במי התגרו מלחמה – הוסיף
האיש לקרוא בכח – את בני הובילו בחרפה בכל חצות העיר
וילבישוהו ב ב ג ד י ה ח ת ו נ ה וילדי הכלבים נבחו אחריו:
בעל חטא! ואיש לא כהה בם. את בני! ולא זכרו כי אני
אביו ואת בת בתי התמימה המיתו ואני אחריש? הוי פתאים,
כלבים באין שִׁנַּיִם אשר לא לנשוך רק לנבוח ימצאו און להם,
אך אני אראם את שִׁנַּי גם אני ואשכם עד לבלי מרפא, כאשר
נחתה ידי בם כן אמחצם בלשוני, את כלם, אני – – –

– אני אני – קרא ברגז איש רזה וקטן קומה מאד,
פניו ירוקים ועיניו כהות והמחט אשר בשולי בגדו נתן אות
על מלאכת ידו – למה זה תקרא בקול: אני אני! ואנחנו
איפו הננו? האם אנחנו נעמיד מנגד? או תאמר כי ידי לא
רב לי לעשות כמך ואיך תתפאר כי כה יגדל כחך לעשות
דבר ולא רוחנו? אנחנו כלנו בעצה אחת ולי הצדקה להתעבר
על ריב יתר ממך, כי לא בבני כי אם בי נחתה ידם. אותי
הביאו לפניהם לשפוט משפטי, כי הארורה בת הזמה הודתה
על פשעה והאשימני גם אותי, ולדבר הזה אסלח להם? האני
אעמוד מנגד ולא אביא בלהות צלמות על העיר ויושביה וראשיה
ושופטיה? ולמה זה תקרא: אני אני? הן גם ידי תמצא לעשות
חיל, זאת יגידו לך כל יושבי העיר, ושפתי תמהר לדבר
צחות בשפת הארץ והסכנתי מאז לעמד לפני שרים וידעתי

את דרכיהם. שאל את כל יושבי העיר ויגידו לך אם לא אמת בפי, ורבים המה אוהבי אשר יעמדו לימיני, וגם לי לבב כמך, ולמה זה תקרא בגרון נחר אני אני? כמו אתה לבדך פה, שאל את כל בני העיר – –

– הביטו אל הַחַיָּט הזה איך ירים ראש וישלח לשון כמו זרועו מושלה לו לדכא כל הארץ תחת רגליו – קרא הצובע בשחוק גאון לב – הלא לכבוד יחשב לך כי תארח לחברה אתנו ועודך מאריך לשון. לא לתשועת ימינך ולא למזמת לבך אף לא לחלקת לשונך נחכה. הוא הסכין לעמוד לפני שרים! שחיק יעשה לי! ומי המה השרים הגדולים, המושלים האדירים אשר עמדת לפניהם? ההוא חוטב העצים אשר לשר העיר? ובאזני מי תדבר כאלה? האם לא אדע אותך ואת מוצאך? אם תחפוץ לנחל כבוד ולהמנות בחברתנו שים ידך למו פיך ודום לעצת חכמים ממך! –

החיט לא חכה עד אשר יכלה הצובע את דברי תוכחתו, כי אם אתו יחד קרא בקול: ומה גדולתך כי אדע? האם בכסף אשר גנבת מבית רבי שמריה אשר בביתו עבדת תמצא עז ותעצמות גם לבב חכמה? או מן נשי האכרים אשר מקום משכבן ידעת למדת ארחות תבל? שאל את כל בני העיר ויגידו – –

– דום פן אמלא פיך חצץ, נבל! האם שכחת כי שלשום הובילוך בכבוד לבית הקהל? –

– ואת בנך? ואת בת בתך התמימה? – קרא החיט ויפער פיו לשחוק בשחוק מעורר שאט נפש בלב שומעו.

– ואת בני? ואת בת בתי? אבל על זאת הן אעיר עליהם כל חמתי –

– ואני אריב ריב נפשי ולמה זה תתנשא עלי? הן איש נכבד כמך הנני וגם אני הייתי „גבאי חדש" בבית תפלתנו ושני בחורים מהישיבה מצאו ארוחתם בביתי יום אחד בשבוע, שאל את כל בני העיר ויגידו לך אם לא נכבד הנני כמך? –

– אמאס את החיט הזה כשממית – קרא הצובע וירקע ברגליו וירם אגרופו לקראת לוחמו.

– ונפשי קצה בהצובע הזה כמפני נבלת העכבר – ענה החיט וירק בפני איש ריבו.

– בכור מות יבלעך, נבל! הבפני תרוק? קרא הצובע בשארית חמות ויחזק בגרון החיט וירימהו למעלה ופניו הירוקים אדמו כרגע כתולעת.

– ראו כי צובע הוא – קרא אחד היושבים בקול שחיק גדול בהראותו את החיט ולחייו המאדמות לעיני היושבים.

– הס! – נתן בקולו איש כבן חמשים איש בריא בשר עד מאד אשר פניו כסו בחלבם עד כי כמעט הסתירו את עיניו הקטנות הנשקפות מבעד שמורות צהובות, בגדיו כבגדי אחד האכרים; מכנסי עור מבריקות מחלב הבהמה אשר דבק בהן על רגליו ואדרת עור כבשים המגעת עד ברכיו כסתה גויתו; עליה אזיר צמר מאדם, ואשר על כן חשבהו כל רואהו לאחד האכרים לולא דבר בשפת היהודים, אך עתה הכירו כי לישראל הוא ושבח הוא. הס! – קרא באחזו בידי הצובע להוציא את החיט למרחב – האם לריב ומצה קראנו עצרה פה? הלומי יין! כאכרים בסבאם סבואים יקראו למהלומות, ואתם תאמרו לעשית נקמות באויבינו? אתם אבירי הכח אשר בבוא אל קרבכם שתים שלש כוסות יין–דגן תתעו כשכורים?! שבו תחתיכם במנוחה, או ידי תלמדכם איך לשבת במושב אנשים –

האיש הזה לא ידע בלי ספק חשבון או שכח את אשר ראה בעיניו, כי לולא זאת לא נשא על רעיו חרפה כזאת לאמר כי רק שתים או שלש כוסות הכום בשכרון, והכדים הרקים הרבים אשר עמדו על השלחן ענו גם המה כחשו בפניו. אך הנכלמים לא מהרו להוכיח שגגתו כי אם שמעו לקולו וישבו תחתיהם.

– טרפון צדק בדברו – אמר החיט בשבתו – הן אם אנחני נגרה איש ברעהו מדון אז ישחקו אויבינו על משבתנו וידינו לא תמצא לדקור איתם –

– ומדוע קראת לריב ? – שאל הצובע.
– לא אני כי אם אתה נחרת בי, אני איש שלום שאל את כל בני העיר – –
– שקר הדבר – קרא הצובע מבלי תת אותו לכלות דבריו ולהביא לו את כל בני העיר לעדים – אתה החלות לנבוח ככלב –
– ואתה נהמת כחזיר –
– האותי תקרא חזיר ? –
– האותי תכנה כלב ?
– ומה אתה ? הטוב אתה מכלב ? –
– ואתה, הטוב טוב אתה מחזיר ? –
– אני אשים בעפר פיך אם תוסיף לנבוח –
– ואני אמלא פיך בגללי הבהמה –
– השבתם על קיאכם ? – קרא הטבח שנית בקול מושל בראותו כי הצובע שלח יד, וכרגע החרישו שני הנצים.
– עשו שלום ואם אין נדיח גם שניכם מחברתנו –
– אני לשלום – מהר החיט לקרוא ויושט ידו לאיש מריבתו אך הצובע לא מהר להחזיק בה, אולם בראותו כי עיני הטבח אשר כונן עליו הבריקו הושיט ידו גם היא בלי חמדה, והחיט אחז בה ויניעה ברוב אהבה, כמו אחים היו מלדה ומבטן וברית שלומם לא הופרה אף רגע.
– שכר ! – קרא החיט– אני אתן שכר ונשתה כוס שלום–
– די לכם לעת כזאת, חכו עד אשר יבוא יעקב חיים הנה – קרא הטבח.
– אבל מדוע זה יאחר לבוא ? – קראו פתאום כלם בתמהון – הן הוא הבטיחנו לבוא הנה בלילה, או האם שב אחור מדברו ? –
– אם כזאת עשה אז כל עמלנו לריק, כי בלעדו לא תעשינה ידינו תושיה –
– גם בלעדו נעשה וגם נוכל – ענה הצובע.
– לשתות יין ? האיז זאת ? שאל הטבח בקלסה – אך

שמע נא לעצתי ואחר תדבר, אל תחזק בקרני השור להפילו ארצה בטרם תדע כי רב כחך ממנו, ואני אדמה כי צר כחך אף מהניע ממקומו את השיר אשר עליו תאמר להניף ידיך –

– וגם אני אתן לך עצה טובה: אל תמכור בשר טרפה כבשר השחוטה אם לא תדע להסתיר דבר – ענה הצובע אף הוא בלצון וישחק בקול גדול ויבט סביבו לראות אם ישחקו גם השומעים וכרגע רעמו פניו בראותו כי החיט לא שחק אף הוא.

– ואתה תחשוב בלבך – ענה הטבח במנוחה – כי אקצוף עליך, או כי כלימה תכסה פני בשמעי עוני מפיך? האם איש כמך הנני כי אבוש מחטאתי? אתה התעברת על כי הזכיר לך איש ריבך את מקום משכב נשי האכרים, חמתך בערה בקרבך ובשת כסתה פניך, אבל לא כן אני עמדי, אני לא אכסה פשעי ואשמיע בפה מלא כי בעשרים שני עבודתי בבית המטבחים מכרתי תשע עשרה שנה וחצי בשר טרפה, ולא אנחם ממעשי כי ידעתי כי אני אצדק –

כל היושבים השתוממו למשמע אזניהם. כי אף כי עון כלם נגלה בקהל ואשר על כן חשבו מזמות להצמית שופטי נפשם, בכל זאת לא ערב אף אחד מהם את לבו להגיד עונו בפיו, כי נקל לאיש ישראל לקרוא בקול גדול את כל האשמנו ועל חטא ועל חטאים פעמים רבות בקול גדול ולהשמיע לכל הקהל כי חטא בלשון הרע, ברכילות, בזלזול הורים ומורים ובנשך ותרבית, וגם החטא הגדול ב פ ל י ל ו ת לא יכחיד תחת לשונו ביום כפור העונות, אך להודות כי אכל או האכיל טרפה, או כי ידע מקום משכב נשי האכרים, זאת לא יוכל להעביר על דל שפתיו, כי בן בישנים היא, וגם אם ישמע כזאת תסמר שערת בשרו, ועל כן אחז ישער גם עתה את החוטאים אשר נתפשו בחטאתם בשמעם מפי הטבח כי האכיל טרפה ולא יכסה פשעיו.

– גזלן! אם כן האכלתני גם אותי טרפה – קרא החיט ופניו הפיקו פחד ושממון.

– ואשת האיש ? ההיא כשרה היתה ? – ענה הטבח בשחוק פרוע.

– ומדוע זה תקצוף על ראשי הקהל על כי יסרוך, הלא להם המשפט לעשות כזאת ? – שאל הצובע.

– ולחוטאים בזמה לא להם המשפט ליסר ? הלא נהפוך הוא אני אצדק מכם בריבי עמהם, אני ראיתי כי השוחט לא לבד כי לא יזהר לשחוט כדת, ולפעמים יבא שותה שכור אשר אף אם תעקר כל שניו לא ידע עד מה וישחוט בידים רועדות, לא זאת בלבד כי אם גם יכשיר ויטריף כחפצו, ואם יקצוף על הטבח יטריף באפו ואין משפט, ולמה זה לא אחשוב לנפשי לצדקה להכשיר את הטרפה כאשר יטריף הוא את הכשרה ? הן באזני שמעתי מפי הרב זכר צדיק לברכה, אשר אמר כי גדול עון המטריף בלי משפט מעון המכשיר, אך הוא היה איש צדיק וישר, יאיר לו אלהים את גן העדן, ומעת אשר שמעתי כזאת אמרתי בלבי : לא איסיף עוד נשוא את סבל השוחט על שכמי, הבעבור זאת אתן את העיר להמוכס וחלק מהבשר להשוחט, ואת האחורים אמכור בחצי המחיר עד כי יעלה מחיר הבשר הכשר פי שלשה ממחיר בשר הטרפה למען ארכיב על ראשי איש בליעל כמהו ? יקחהו אפל ! ותחת להתרפס לפניו ולתת לו ממבחר הבשר למען יכשיר לי את אשר בקש להטריף הנה לא קצרה ידי מעשות זאת בלעדו, ואלהים רצה את מעשי, כי אף אחד בעיר לא נחנק באכלו מבשרי, ולוא גם נחנק איש גם אז לא רבה המהומה, כי אז רק כסיל או בליעל אחד נעדר מהעיר, כי כלם פתאים או אנשי בליעל המה, זאת ידעתי מאז ואל דברתם לא אשים לב, וגם על חללם כבודי לא פקדתי עליהם אפי לוא רק בכבודי שלחו יד, כי אחת היא לי אהבתם או שנאתם, אך המה שלחו ידם במשלחת ידי להכרית אכל מפי ויבזו יגיעי כפר עוני ואת בני מסרו לעבודת הצבא, ועל זאת לא אסלח להם, ואם גם אתם יחד אֻסְפָּה גם אז לא אשוב ; נקם אשיב להם על כספי ובני, האמינו לי –. הוא דבר דבריו במנוחה

האיש לא ערב לבו להפריעהו מדבריו, ואף כי פני החיט העידו בו כי כמשא כבד הכביד ממנו לשים מחסום למו פיו בכל העת ההיא כי לא הסכין באלה, בכל זאת שמר לשונו מיראה ורק הניע בראשו ויקרוץ בעיניו וירם ידיו ורגליו בְּדַבֵּר הטבח, אשר לא קם ולא זע ממקומו ולא הניע אף אחד מאבריו ואך כלה הדובר את דבריו שאף החיט רוח כמו מגעול כרזל היסר מעל פיו ויקרא בחפזון: אבל מה זה היה ליעקב חיים כי בושש לבוא? —

— מה זה היה לו — קראו אחריו שנים.

— אולי נשלח לקרוא לו — אמר הצובע.

— הנשלח לקרוא לו? — שאל הטבח.

— לא — ענה אחד מהשנים הנותרים אשר עד הנה לא דברו דבר — הוא אמר לי כי עליו להסתיר הדבר לבל יודע לאשתו כי היא לא תניחהו ללכת אתנו —

האיש אשר ענה על דברי הצובע היה צעיר לימים כבן עשרים ושתים שנה, פניו יפים וכל מראהו כמראה איש אשר גֻּדַּל בבית מלא כל טוב והורים ומורים חנכוהו, ועין כל רואה העידה בו כי לא להתהלך את חבר אנשים כאלה הסכין מעודו, רק יד המקרה השליכתו ביניהם בחזקת היד. ואמנם כן היה לו.

הוא היה בן לראש הקהל אשר היה בעיר לפני הראש אשר ישיר עתה, וכאשר הלשין את הקהל אחד מהעדה אשר את בנו הוציאו לעבודת הצבא, כי יעלימו נולדים רבים ולא יביאום בכתב כל העדה, ובחקור החוקר אשר בא מעיר המלוכה וימצא כי כן הוא, נחרץ על ראש הקהל ושנים מהסופרים להשלח לארץ גזרה, וכל עמל הקהל להוציאם למרחב עלה בתהו כי שלחו שמה, ואך בעמל ובכסף רב הצליח בידי הקהל כי יעשה להם החסד הגדול לתת גם לנשיהם ובניהם ללכת עמהם. וגם האיש הזה בן הראש היובל שמה בעודנו נער ושם גֻּדַּל, אך כאשר מת עליו אביו זה כשתי שנים, ואמה מתה עוד בדרך, שלחוהו השופטים לעירו, כי שמה לא ינתן לאיש ישראל לשבת בלתי אם יֻשַּׁלַּח שמה לשאת

ענש ביד פשעו, כי גנב או גזל או חטא להממלכה, אך לבניהם אשר עוד לא חטאו לא ינתן עוד הרשיון לשבת שמה ולמצוא לחם. ובכן שב הביתה בחסר כל ויבקש משרה מאת הקהל באמרו כי לו הצדקה לבקש זאת, אחרי כי אביו הקריב נפשו בעד כל העיר, אך זבדיה מאן לתת לו משרה מיראה פן יצליח למשול בכל, אחרי כי בגדלו בין בני עם הארץ דבר בשפתם כאחד מהם, ועל כן היה כקוץ מכאיב בעיני זבדיה, אשר חפץ כי רק הוא ימשל כאות נפשו וזר לא יתערב בקהל, ואחרי אשר שני אנשים העידו בו כי ראוהו נושא מסרק בצלחתו ביום השבת, גמרו כל ראשי העדה כי עליהם המצוה להרחיקו מעליהם ואולי גם לגרשו מהעיר. והדבר הזה העלה חמתו ויתודע אל יעקב חיים ויהללנו על פעלו ויבקש כי יקח גם אותו לעזר לו, אולם הימים האלה היו עת רצון ליעקב חיים וינער כפיו מתמוך בידו, רק אחרי כי מטה רגלו שנית הבטיחהו לבא בחברתם, והוא הבטיח לכל האספה כי יעקב חיים יבא אליהם בלילה הזה. והאנשים האלה אף כי כפראים היו במדברותיהם ותנועותיהם, בכל זאת הבינו לערוך את ערכו ויכבדוהו, ואחרי דברו לא שנו, וכאשר אמר להם כי רק מיעקב חיים תקוה נשקפה להם האמינו בדבריו, והטבח אשר היה איש אוצרות תמכהו גם בכספו.

– אך מה נעשה אם ישוב יעקב חיים ממחשבתו ולא יארח לחברה אתנו? – שאל הטבח.

– אז נשים בלעדו פנינו לעיר הפלך ונשמיע כל דברינו להשר, ונבטיחנו לגלות לו עוד כל צפונית העיר, וידעתי נאמנה כי הוא ישמח לשמוע חדשות כאלה גם מפינו, הן אך זאת יבקש, ורק על כן משך את יעקב חיים חסד –

– אבל בכל זאת אירא פן יצליח בידי הקהל להטות לבו בשחד ואז ישוב יהפך ידו עלינו וידכאנו, הן זבדיה כתב כי תקוה נשקפה כי יצליח לקנות בשחד את לבו, ומי זה לידנו יתקע אם לא כן יהי? – שאל הצובע.

– לדבר הזה אל יפול לבכם, ידעתי נאמנה כי השר נקי כפים הוא וכל כפר לא יטנו להטות משפט, הלא תדעו כי אשכנזי מלדה ומבטן הוא, והמה לא ישלחו ידם לקחת שוחד ולא יטו משפט, ועל כן יושיב המלך כעת בכל ערי המלך רק אנשים כאלה, כי בהם יבטח כי המה יעשו משפט ויהיו להחוטאים למחתה, וזבדיה אך בכחש סבב את כל הקהל לבל יעשו שלום את יעקב חיים, ועל כן הוא מַעֲלֶה נפשם כי ידו תמצא לעשות בשחד את אשר הבטיח להם יעקב חיים לעשות בלי שחד –

– אך בכל זאת טוב היה לוא היה גם יעקב חיים אתנו השמיע החיט אף הוא חלקו.

– ומי לא יאמר כדבר הזה? – ענה הטבח וינע שתי כתפיו – זאת ידעתי כי הוא לבדו יצליח בדרכו יותר מכלנו, אך אם ימאן הן קצרה ידינו מהכביד עליו אכפנו. ההגדת לו? – הוסיף לדבר בשומו אל בן הראש פניו – כי חפץ אני לתת לו מאה שקל כסף מכיסי אך אם יאבה להיות אתנו, יהחלק השלישי בשלל יקח –

– לא השמעתיו כי לא ראיתי פניו היום ואל ביתו לא חפצתי ללכת כי יראתי פן תראני אשתו ויודעו לה מצפונינו – ענה בן ראש הקהל.

– החלק השלישי לו לבדו – קרא החיט.

– אולי תבקש לך אתה החלק השלישי? – ענה הטבח בשחוק.

– לא! אני לא אבקש החלק השלישי לנפשי, רק כי חלק כחלק נחלק, אך מדוע ינתן לאחד החלק השלישי? –

– רב תודות לך על טוב לבך כי לא תבקש לך יותר מחלקך, אך יגדל נא חסדך לתת את החלק השלישי ליעקב חיים –. החיט לא הבין כי בלעג דבר הטבח ויאמר: על הדבר הזה לא אקרא מלחמה, אם כלכם תאמרו לעשות כזאת אז לא אחפוץ להפר משפטכם –

– אך האמנם הבחר אשתו במחסור ממצוא מקור

נאמן למחיתם ? – שאל הטבח את בן הראש.

– כן הוא, לבה חזק מצור ואף אם תגוע ברעב לא תתנהו לשוב על דרכיו הראשונים –

אשתי אשתו – קרא הצובע – היא תעמוד לשטן לנו, בידי הפתיות הזאת להיות כגברת, כי השר בראיתו אותה היה כאיש נדהם ובידה למשול בו וכל חפצה ישלים, אך הפתיות לא תדע עד מה, כי תאהב את אישה –

– ועל זאת יהיה שמה ברוך – ענה החמישי אשר ישב עד הנה ראשו נשען בין שתי ידיו וידום.

– הוא יברכנה ברוך, לא לנו הוא כי אם לצרינו – קרא הצובע בחרי אף.

– הנח לו – קרא הטבח – מכאוביו עוד לא נרפאו, עוד יזכור כי יקותיאל המשנה לראש העדה לקח את הכלה היעודה לו והוא ראה דמעותיה וידמה כי על הפרדה ממני אבלה עליה נפשה ועל זאת הוא נאנח, אך יבוא יום וישכח אותה ולא יאמין עוד בנשים ובאהבתן ולא ישוב לברך גם את אסתר אשת יעקב חיים –

– אבל בזה צדק הצובע – ענה החיט אף הוא – כי מדוע בֵּרַךְ את אסתר הנצבת לשטן לנו ? אות הוא כי בלב ולב ידבר עמנו –

– האם תחפוץ לשיב ולגרות מדון ? – נתן עליו הטבח בקולו – האם מחט ידקור בבשרך ולא יתן לך מנוחה, הן להתיעץ נאספנו הנה ולא לעשות משחק לך –. החיט נאלם דום.

– נחכה עד חצי הלילה – אמר בן ראש הקהל – ואם לא יבא אז נשיב הביתה ומחר נתאסף שנית ונגמר אמר מה לעשות. ויהי בחצי הלילה כאשר ראו כי יעקב חיים לא בא עזבו כל בני האספה הנכבדה את מקומם ללכת איש איש לביתו.

קבורת חמור

יז.

מִדְּחִי אֶל דֶּחִי.

בלב סֹער כים עזב יעקב חיים את אשתו; בפעם הזאת שכח חנות ולא הטה עוד אזן שימעת לתחנוניה. כשוכן בין לבאים היה בעיניו אשר לא לו להרבות מחשבות, כי אם לאזור שארית כחו לטרוף זרוע אף קדקוד קמיו או להיות טרף לשניהם. לא בקש עוד חיי שלוה וכבוד ויושר כי ראה כי המה רחוקים ממנו ותוחלתו להשיגם כבר נכזבה, רק להשיב נקם לצריו אם גם אתם יחד לָנֶצַח יֹאבד. אך אחרי אשר הלך זמן כביר מבלי חשיב אנה שם פניו וסערת רוחו החלה לשקוט לאט לאט, כמו קור החֹרף אֲשֶׁר שָׂרַר בחוץ הביא קרחו גם בעורקיו להשקיט המון מעיו אשר רָתְחוּ ולא דמו, עלתה פתאם מחשבה על לבו לחשוב דרכיו. אַף כִּי גם עתה בערה בקרבו אש השנאה והנקמה כאש להבה, והקצף על זעומי נפשו אשר הֲדִימֻהוּ הועיל לפחת בלבו את האש הזאת לבל תכבה, בכל זאת לא מלאה עוד כל חדרי לבו כמו בפעם הראשונה כאשר קם להביא רעה על העיר על אשר הדיחוהו ראשיה משאתו. בפעם הראשונה השקתו קצפו כוס שכרון, עד כי שכח את כל אשר עבר ואשר יבא, ולא נתן רעיון אחר לעלות על לוח לבבו בלתי אם להראות ללוחמיו את כח זרועו למען ירגזו ויחתו מפניו וישתחוו לו אפים ארץ, ויקו כי עד מהרה יֵעָשֶׂה חפצו מבלי כל עמל ומפח נפש, אך עתה כבר הָרָאָה לדעת כי ידו תמצא לעשות נבלה את אנשי ריבו אך לא להטותם לחפצו, והרעיון הזה רפה רוחו לרגעים, ועוד זאת כי אז לא שאל בעצת אשתו ולא שמע דברי תוכחתה ותחנוניה ולא ידע מה עזה אהבתה לו, עד כי תקריב נפשה וכבודה ומשפחתה למענו, ובפעם הזאת שמע וידע כל אלה, ואף אם אמץ לבו לבלי תת עוד לדבריה לחדור לאזנו ועל כן נס מפניה, אך אמרותיה נשמעו לאזניו כהד הרים גם בלכתו לבדו, ועל כל אלה רע

בעיניו המעשה מאד לשוב ולהחל בדבר אשר לא בצע אותו וכבר השב מחשבות להרפות ידו ממנו. לולא חשב ימים אחדים לשוב מדרכו ולבקש זאת בתאות נפש ולחשוב לו כי שר נעלה לשוב ולהתקרב אל בני עדתו אשר נדח ממנה, לולא פנה בימים ההם ערף אל השר, כי אז אולי הלך כדרכו הלאה בלב בטוח, או לוא אנה המקרה לידו דרך אחרת להשיב נקם לרודפיו כי אז אולי מהר להתיצב עליה, אך לשוב על הדרך אשר עזב כבד עליו מאד. כל אלה עלו על לבו אחרי אשר הרחיק מביתו. ויתעורר פתאם החפץ בקרבו לשוב ולראות מה היה לאשתו, וכאשר זכר אותה כן החלו רגשות האהבה להתעורר שנית. הכזאת תהיה שלומת אהבתה לי? — יסרוהו כליותיו — האמללה הזאת השליכה נפשה לגלי הפגעים הרעים, למחסור לחרפה לצרה ויגון למעני, היא הקריבה כל ששון חייה בדמי ימי עלומיה למען היות לעזר כנגדי לבל אכרע תחת סבל הפגעים אשר הבאתו בידי עלי ועליה ואני אקשיח לבי ממנה ואמרר חייה? — עמוד! אנא תלך כסיל? אל אבדון! אשוב — כה קרא לנפשו בקול ויעמוד רגעים אחדים — אך אנה אשוב? הביתה? ונגוע שלשתנו ברעב? הן המה סכו דרכי יושר בעדי ואין לי דרך אחרת בלתי אם לשוב על מעשי הראשונים ולמצוא מחיה לי ולביתי או למות ברעב והמה יראו וישש לבם ויאמרו: יד אלהים עשתה זאת! — הן אלה הצדיקים ישאו תמיד שם אלהים על שפתם, כל אשר בא והיה יאמרו מידו באה זאת. הוא יארח לחברה אתם בסחרם אל ארצות לקחת מרכלתם ברמיה מבלי השיב מחירה, יעשו עושר ויצליחו ויאמרו: אלהים עזרנו, ובשובם הביתה יקנו למו ששי או מפטיר בבצע אשר חמסו ויתנו צדקות אלהים בקהל כי נחם בדרך טובה. אותו יקחו לשומר לראשם בהעבירם את המרכלת על הגבול ובגנבם את המס, ובשמו יתימרו כי היה עליהם סתרה לבל יתפשו בכף. המה ידו אבן בזועמי נפשם וירצחים נפש ויקראו בקול: הגדיל ה' לעשות שפטים ברשעים! כל דבר עול ומזמה אשר יהגה

לבם וידיהם תבצענה יקדישי לאלהים ויהיו קרושים, וגם עלי יצדיקו את הדין כאשר תפח נפשי ונפש ביתי ברעב אחרי אשר כרתי אכל מפי... לא אשוב! לא אתן את נפשי למשסה ולהם פתחון פה להודות לאלהים. תאָנָה לבוגדים האלה אשר הדיחוני משאתי ויפילוני לבאר צרה, תאלתי להם, תאלתי לצדקתם ואמונתם, חמסי על קדקדם ירד וישתו קבעת כוס הצרה כמני, עונם על עצמותם יהיה ואני נקי. התחננתי, התרפסתי אליהם, השפלתי גאותי ואלחך עפר רגליהם והמה לא נתנו לי חנינה לכן כה יֵעָשֶׂה להם, אך רפיון רוחי עצרני רגע מכלות כל חצי חמתי בהם אך לא לארך ימים ירף רוח איש כמני – וידברו כאלה גדל קצפו מרגע לרגע וישכח שנית את אשתו ואהבתה ותחניניה ויוסף ללכת הלאה ברגלים ממהרות.

הרוח נשב בחזקה וישלך קרח כפתים, ערפלי עלטה כסו את השמים ותהי חשכה איומה, ולולא לבנת השלג אשר הגיע עד ברכיו, כי אז לא ראה דרכו אשר הוא הולך עליה. לילה כזה ישאפו להם כל השודדים והמרצחים – השמע במו פיו מבלי משים – האם גם אני כאחד מהם?... אך לא! הן גם הנרצחים והשדודים יצאו בלילה כזה, כי לולא יצאו מביתם כי אז לא מצאה יד מרצחיהם לרצחם נפש, רק כי השודדים ישאפו את הלילה, ועל השרודים יכביד המחסור את אכפי לצאת... וגם אני אך שדוד הנני, אני אבקש רק לעמוד על נפשי ולא לרצוח, רק על נפשי אעמיד! גם אני חפצתי לשבת בשלוה והמה יַדִּיחֻנִי – כה דבר במו פיו כמו את איש אחר יוכיח, אך עשתנותיו לא נתנו דמי לו, וגם מוסר כליותיו לא החשה כי הוסיף להשמיע קולו בקרבו מרגע לרגע אף כי התאמץ בכל עז להשביח המון רגשותיו לבל יזכיר את את אשר כבר היה ולבל יבקש חשבון המעשים אשר יאמר לעשות, אך בראותו כי חפצו לא יצליח בידו לגרש את המחשבות אשר ענו נפשו החל למלל בשפתיו דברי הנביאים, כאשר עשה תמיד עת אשר נדדה שנה מעיניו למען יהגה בהם

ולא יוסיף לחשב, אכן גם המה קמו בו כמבשרי רעה ויפיל עליו אימים. „כי לא תהיה אחרית לרע נר רשעים ידעך" — הדברים האלה עלו על שפתיו ועצמותיו רחפו — אך מי הוא הרע והרשע? האני או הם? אני אשר בקשתי שלום או המה אשר אטמו אזנם כפתן חרש? לא אזכור עוד דברי הנביאים, המה ינבאו רק רעות, הן גם המה לעם הזה הנם אשר רק מוסר על שפתם תמיד — קרא וישחק בעת אשר לבו רגז — שירי אחד המשוררים בשפת הארץ ירנינו לב כי בהם רוח חיים ומשוררי עמי יביאו רק שבר ברוח, כקול נפשות פורחות מיללות מרה ישמע בשיריהם — כה בקש לנחם נפשו, אך הוא לא ידע כי לא דברי החוזים כי אם לבו בשר לו רעה. לאיש כמהו אשר אין שלום בנפשו יהיה כל אשר ישמע ואשר יראה כסמל הצרה. לאיש אשר לא ידע עון בנפשו היו הדברים האלה אשר עברו על דל שפתיו כמעין נחמה, כאוצר תקוה טובה, כי לא תהיה אחרית לרע — יקרא ולבו ירון ושמח בצדקתו וישרו וישא גם תלאותיו במנוחה, כי הבטחון בשלומת רשעים יתן לו עז ותעצומות; אך לא לאיש כמהו אשר רוחו ישאלהו מי הוא הרע והרשע, האני או הם? — וכן גם שירי משוררי עם הארץ לא הניחו רוחו כאשר קוה כי אם הוסיפו להרגיז לבו בלי חמלה.

— כאשר חזיוני ליל יהיו תמיד כפי מחשבות היום, כן גם המחשבות אשר יהגה איש בהקיץ תהיינה רק כפי רוחו. לב הנדכה יהגה נכאים והעלז יגיל ושמח. הוא חפץ לזכר שיר אשר ירנין לבו ועל שפתיו עלו דברים אחדים משיר „ברחבות קריה הומיה עת אתהלכה" להמשורר פושקין וישמיעם בקול:

וְאֵיפֹה הַמָּוֶת לְמוֹלִי יָרִים פַּעַם
בְּמִלְחָמָה בַּדֶּרֶךְ אוֹ בְגַלֵּי זָעַם.

ומבלי אשר בקש חשבון סמרה שערת בשרו בשמעו מוצאו שפתיו ותאמץ לגרש גם זכרון השיר הזה מלבו כמו

קבורת חמור

גם כי שמע נבואת מנבא לרעה ובמעוף עשתנותיו עלה על זכרונו שיר לערמאנטאוו „ברד כי אצא" ולמען הסיר מחשבות יגון הוסיף להשמיע:

מְנוּחָה שׁוֹרֶרֶת עַל גֶּבַע וָיַעַר
וְקוֹל אֱלֹהַּ אֹזֶן הַבְּרִיאָה קַשָּׁבֶת.

הבריאה קשבת קול אלוה! והאדם מה? האם גם הוא יקשיב וישמע מה ידבר האל? הה! מי יכרה לי אזן לשמוע אמרות אלהים ולדעת הדרך אבחר ומה טוב? מי יורני במה אזכה ארחי, אם לעזור חיל ולהתקומם נגד מתקוממי ולדכאם תחת רגלי, הן העז והכח גם המה מאלהים המה ובמתנותיו אלה הן בידו לחלץ מצרה נפשי ונפש רעיתי... או לשוב אחור, לסלוח לשונאי ולהיות עדי אובד ולמוג בזלעפות רעב... הכזה יהיה חפץ אלוה כי אחריש ואגוע?...

רוח האיש הזה אשר בעזבו ביתו שם באלהים תפלה שב ויחפש לדעת במה יתרצה אל האלהים אשר כחש בו זה עתה ויאמר לא הוא. הנה כן הוא רוח האדם את אשר יסכון בו תמיד לא יראהו ולא יחשוב, גם כל קדש לא יקדש בעיני האיש אשר יראהו תמיד. בעיני המקבר את המתים תראה גוית המת, אשר כל רואיה יכבדוה, כעץ יבש; בעיני הכהנים השומרים משמרת הקדש תהיה עבודתם כעבודת חול וכמשא לעיפה ולפעמים יבזו את המקדשים, אשר גם לב האיש אשר יכחש בכל קדש לא יערב לבו לעשות כזאת, ועל פי המתפללים תמיד תעבור הרנה והתפלה מבלי אשר ישמעו או ישימו לב לאשר הוציאו מפיהם, וכן היה גם שם אלהים בעיני יעקב חיים אשר שמע איתו מפי אשתו בשפתו אשר הסכין בה כדבר חול, לא כן בהזכירו בשם אלהים בשפת עם הארץ היה בעיניו בשם קדוש, או יען כי אלהי אחיו שנואי נפשו היה לו למחתה לא כן שם אלהי העמים... ואולי זאת היתה לו להשיב עתה לבו לאלהים, כי גלמיד היה בלילה בדרך ורבים המה אשר לאור יומם יכחשו בכל, לא כן בלילה... או אולי

עַן כי עתה זכר היא בנפשי את האלהים ולא אחר הזכירו על כן לא התעורר לכחש בו .

ישנם אנשים רבים אשר יכחישו תמיד דברי רעיהם בדברם עמם וילחמו בחזקה למען הראיתם משוגתם וכאשר יעזבו את הנלחמים בהם ישיבו וישמיעו כדבר משפט צדק את אשר נתנו בתחלה לשוא והבל , ועל הרוב המה אלה אשר בלבם לא הרבו מחשבות למען לגזר אמר ולהחליט אם כן הוא או להפך , ורק החפץ להוציא משפט כרוחם ולא על פי אחרים יָ..ם לשים לְאַל אמרי רעיהם . ואיש כזה היה גם יעקב חיים , הוא לא הרבה חקור במסתרי הבריאה ולעמוד בסוד אלוה למען ידע אם להאמין או לכחש בו , רק בְּדַבֵּר לו אשתו נחומים בשם אלוה בעת אשר צרות לבבו הרחיבו התקצף ויקרא : לא הוא ! אך עתה באין משמיע מוסר ורק עם נפשו שח לא היה לו עוד השם הזה למרגיז לב , ויבקש לדעת חפצו ובמה יתרצה אליו , ובעת אשר נשא מרום עיניו , כמו קוה כי שערי השמים יפתחו פתאם וקול אלוה ירעים נפלאות להשמיעו מה הוא שואל מֵעִמּוֹ , עלו פתאם על שפתיו דברי הנביא כמו יד נעלמה שמה אותה בפיו : הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד . — עשות משפט ואהבת חסד ? קרא בקול רגז כמו עם איש ריבו דבר — הן גם אני שאלתי לדעת מה טוב ? אם עשות משפט , או אהבת חסד ? אם משפט אעשה אז לא אדע חסד , ואם אוהב חסד אז לא תאחז במשפט ידי אף אם משפטי נגזל . . .

— שלום לך — קרא פתאם קול מאחריו אשר נכר כרגע כי קול אחד האכרים הוא , ובשמעו רגז תחתיו ומבלי חשוב מה הוא עושה שלח ידו לצלהתו לה ציא ממנה קנה הרובים , ומה נבהלה נפשי בראותו כי שכח אותו בביתי ויעמוד על עמדו כגבר גדהם ובלהות מות אפפוהו מבלי אשר ידע מדוע .

— שלום לך — קרא האכר שנית בגשתי אליו .

— שלום — ענה יעקב חיים ויתאמץ להתבונן היטב באיש הקורא לשלום לו , אך לא יכול לראות את מראה פניו מפני

ההשכה הגדולה אשר שרתה, רק זאת ראה כי הוא גבה קומה וחסין כאלון.

הוי! איך תֵּשֵׁב הסופה הארורה בחזקה – קרא האכר שנית – היא תדקור כמדקרות מחט בפני; רק לזאבי ערבות ולשודדי ליל לצאת בדרך בלילה ארור כזה –. עד הנה לא שם יעקב חיים את לבו להקרח הנורא, כי עשתנותיו לקחו כל לבו, אך עתה כאשר העירהו האכר חש כאב בבדל אזנו ובפניו ואצבעות ידיו אשר לא כסה מפני הקרח.

– צדקת בדבריך – ענה להאכר כי רק זאבי ערב ושודדים יצאו לפעולתם בלילה כזה, אך מדוע הלך אתה בדרך כעת? הן לא זאב ולא שודד אתה? – קול שחוק מוזר פרץ מגרון האכר ויאמר: אני אלך להציל נפש איש מידי שודדים, אך מדוע תלך אתה? יעקב חיים ראה כרגע כי נואל מאד בשאלתו ויירא פן ישאלהו גם אותו לדרכו, ועל כן שמח מאד על מענה האכר כי הולך הוא להציל נפש וישאף רוח כמו סרה פתאם כל דאגה מלבו ויקרא: ברוך אתה לאלהים והוא יהיה בעזרך לעשות הדבר הטוב הזה –

– אני אדע כי אצלח בדרכי – ענה האכר ויוסף לשחוק בקולו המזר.

– אתה תדע כי תצליח? ומה מאשר אתה כי תדע מראש את אשר יקרה.

– אני שמתי אותותי אותות, כי בכל הדרך לא שמעתי קול עורב ולא פגע בי כהן (עם הארץ יאמין כי כאשר יפגע אותו אחד מכהני אמונתו בדרכו אז רעה נגד פניו, כי השטן יֵרָאֶה בדמות אחד הכהנים, כן יאמרו) ואבטח כי אצלח בדרכי להציל הנפש –

– ואתה תאמר לקום לבדך בפני השודדים ומאין תדע אם לא רב מספרם? – קרא יעקב חיים והדאגה החלה שנית למצוא מסלית בלבבו כי כחדות היו לו דבריו.

– היהודים הארורים האלה יבקשו לקחת נפש איש אשר גלה על עונם, ואני אלך רק לסכל עצתם –. יעקב חיים הרים

ראשו ויט אזנו לשמוע ולבבו קפץ ויתר ממקומו ויקרא בחרדה: היהודים? ומי הוא האיש אשר נפשו יבקשו? –

– לא אדע אם תכירהו – ענה האכר.

– השמיעני שמי כי אדע כל בני העיר ונפשי נכספה מאד לדעת כי אולי אוכל גם אני להושיע לך ויחד נעשה את המעשה הטוב הזה –

– שמי יעקב חיים והיהודים הארורים יקראו לו המלשין, ואיש אחד מראשי העדה זבדיה שמו שכר מרצחים לרצחו נפש, כי הציג מרגלים על כל דרכיו וידע כי בלילה הזה שם חוזה לבני חברתו אשר כלם יחד יחפצו להלשין שנית אותם, ויודע הדבר לשר העיר וישלח אותי להזהירהו. הן השר יפחד גם הוא להתגרות אתם מלחמה לעין השמש ועל כן הסתיר הדבר מעין כל וישלח להציל נפש הנרדף אשר שר הפלך צוה לשמרהו מכל משמר. – בפיק ברכים וחלחלה שמע ראשית דברי האכר אך הדאגה סרה לאט לאט מלבו וקצף נורא לקח מקומו ויאמר לנפשו: ואני חפצתי לשוב מדרכי ולבקש שלומם בעת אשר המה יבקשו נפשי לקחתה! עתה אדע נאמנה מי הוא הצדיק ומי הרשע, חרדו מפני זעמי כי יבער בכם כאש קש! – ואל האכר אמר: אבל אנה פניך מועדות? הן לא בדרך אשר יובילך אל ביתו תלך? –

– הגם אתה תדע אותו ואת נוהו? – שאל האכר כמשתומם.

– גם אני אדע אותו ואת ניהו –

– ועתה הגד נא אתה אם לא צדקה אעשה בלכתי להציל נפשו מיד המרעים –

– אכן תצדק מאד ואין קצה לחסדך, אך דע כי גם הוא ישלם לך כגמולך עליו –

– הוא ישלם לי? – קרא האכר בקול שחוק אשר הרגיז לב־הוא? ואיפה יקח? הן הוא יחיה בחסר כל וגם לחם לנפשו לא ימצא כן לו –

– אבל עוד בידו להיטיב למטיביו, ומעתה לא יחיה

עוד בחסר כל כי אם בעשר גדול ויתענג על רב טוב וגם לאוהביו תמצא ידו להושיע, אך אנה תלך? –

– אל בית המשתה ששם נועדו יחדיו הוא וחבריו –

– גם אני אלכה שמה ויחד נלכה אם תחפוץ –

– ומה תעשה אתה שמה? – קרא האכר בקול וינף את הגרזן אשר הוציא מתחת למדיו – אם אחד המרגלים או המרצחים אתה מות תמות כרגע –

– לא אחד המרגלים או המרצחים הנני כי אם הנרדף אשר נפשו יבקשי לקחתה, אני – יעקב חיים! –

– ומי זה לידי יתקע אם לא הסבבני בכחש? –

– באלהים אשבע כי אמת בפי –

– אני לא אאמין בשבועתך לאלהיך, תן לי אות נאמן, אני יודע כי על יד יעקב חיים הימנית טבעת אשר נתן לו שר הפלך לאות, הראיני את ידך ואת טבעתך –. יעקב חיים הראה לו ידו והאכר אחז בה למען יתבונן אם יש טבעת עליה ובהתבוננו קרא: רק זאת חפצתי לדעת! – וברגע ההוא כרע נפל יעקב חיים ורק המלים: הה! אסתר! התמלטו מפיו ויאלם דום לנצח, כי האכר בהחזיקו בידו הימנית הכהו בגרזן על ראשו מכה אחת ולא שנה לו, וברגעים אחדים נפחה נפשו.

– אסתר – קרא האכר וישחק כדרכו – אל תדאג לאסתר, כי אני אשמרנה בלילה הזה, אני אהיה עליה סתרה אם תאבה או תמאן, כי או בגרזן תבחר – ובדברו משש את כל כלי המומת ואחרי אשר לא מצא מאומה קרא ברגז: לשוא הרביתי עמו דברים, לוא ידעתי כי אין בידו קנה הרובים כי אז כבר כליתי מלאכתי, לשוא דברתי עמו ועמדתי בקרח זמן כביר, אך עתה חם לי כמו לוא בקעתי עצים שעה תמימה, עתה לא יוסיף הכלב הזה לנבוח ואני שלש מאות שקל כסף אקח, את כלכם אעביר מהארץ במחיר שלש מאות כסף לגלגלת. ימים רעים היו לי עד הנה, לא מצאתי עבודה זה זמן כביר מעת אשר נבח הכלב הזה ויחדלו מהעביר סחורה אסירה על הגביל ויכרית אכל מפי, ימים רבים רעבתי ולא

בא בפי יין דגן ועתה באו הימים הטובים ואראה שכר רב לעמלי בנחת, כי נקל לסכור פה כלב נובח במחיר שלש מאות כסף מהעביר הסחורה על הגבול ואחרף נפשי והשכר מעט, אך המלאכה הזאת קלה היא ומעשרת. מי יתן וירבו כמהו, ואמצא עבודה. זבדיה איש טוב היא וישלם ביד נדיבה לעושי מצותו, וגם אני אשמר לו בריתי עד אשר יתן לי איש כפלים במחיר ראשו, ובלי ספק יִמָּצֵא גם איש כזה. ימים טובים באו לי והלילה הזה אשכב במנוחה במטת הכלב המת על יד אסתר. הן לא ילדה פותה היא ותבין כי טוב אני לה מהגרזן ולא תפצה פיה... בעת דברו שם את המת בשק וישם אבן גדולה בתיכו ויקשרהו מלמעלה בחבל ויעמס את המשא על שכמו וילך לו.

יח.

שְׁבוּעֵי שְׁבוּעוֹת לָהֶם.

ביום צום אסתר נאספו המון תושבי העיר לבית התפלה הגדול, אחרי אשר ביום השבת קרא השמש מעל הבמה אספה בשם ראשי העדה לבוא לבית הכנסת הגדול לשמוע תשועת ה׳ אשר עשה להציל את כל העיר מידי המלשינים, וכל אשר אהבת אחיו נגעה בלבו, כאלה אשר פחדו לנפשם מחמת המלשינים כן גם אלה אשר דבר אין להם עם הממשלה והסחירה האסורה באו כאיש אחד. וזה דבר האספה: זבדיה עם השתדלן נסו לעשות כל אשר בכחם אולי תמצא ידם להטות את שר הפלך בשוחד כי יוציא את האסורים למרחב וישיב להם את הסחורה אשר לקחו המחפשים מהם, ולא על הסחורה היה לבם חרד כי נכונים היו לשלם פי שבע במחירה, רק יען כי היא היתה כשבט ברזל בידי השר אשר בה היה לאל ידו לעשות בהם כלה, ועל כן בקשו להוציאה מידו. אך הוא היה כלא שומע, אף כי הכסף אשר אמרו לתת לו היה די והותר לתת לו טרף לכל ימי חייו, כי שונא ישראל ואשכנזי היה

וימאס בשחד. וגם אל יתר השרים אשר ידעו אותם מאז כי לא אשכנזים ולא שונאי ישראל המה ומעודם לא מאסו במנחותיהם, גם אליהם נסו דבר ולא הצליחו, כי אימת שר הפלך נפלה עליהם. לבד אחד מהם הוא שר בית המשפט התעורר ויאמר כי נכון הוא לעמוד לימינם אם יתנו לו חמשים אלף כסף, ויבטיחם לא לבד להוציא האסירים ולהשיב להם הסחורה, כי אם גם להדיח את שר הפלך משאתו, ואם כי כנס ופלא היה הדבר הזה בעיניהם, בכל זאת בטחו על הנס אחרי כי מלֻמדים בנסים המה מאז. אולם השר הראה להם עד מהרה כי לא איש מופת כי אם איש עצות הוא והוא נתן להם עצה אשר הכירו כרגע כי טובה ונכונה היא. עצתו היתה לְהָפֵךְ מנרדפים לרודפים. כי יתאוננו המה על שר הפלך וישלחו דברי ריבותם לעיר המלוכה כי משך ידו את אנשי בליעל וגנבים ועל פי דבריהם ירע וישחית לתושבי עיר כשולה, אשר לא ידעו כל עון בנפשם רק כי הדיחו מקהלם חמשה אנשי בליעל אשר עברו תורות, והפרו הדת, והם המה אלה אשר בקצפם הכום בלשון לפניו. עצתו ישרה בעיניהם ומה גם אחרי אשר הבטיח להם על דברתו כי כל השרים יהיו בעוזריהם לשלח רשת ברגלי השר, כי גם בעיניהם הוא לשכים יען כי הכרית אכל מפיהם מעת קחתו המשרה על ידו, ולו אין לא אשה ולא אחות יפה בעיר המלוכה אשר תסוכך עליו באמרי פיה, וזאת הלא מודעת כי כל שר אשר אין לו אשה או אחות יפה בעיר המלוכה הוא כחגר בלי משענת. כל אלה היו דברים נכוחים ונאמנים, זאת ראו זבדיה והשתדלן עין בעין, רק לזאת חרד עוד לבם פן ישלחו מעיר המלוכה חוקר אשר גם הוא ינער כפיו מתמך בשחד וכאשר ימצא את הסחורה האסורה אז תהיה לו לאות ולעדה כי המה החוטאים ויפקוד עליהם עון גם על אשר הכו את השר בלשון.

— לדבר הזה אל תשימו לבכם — ענה השר — עוד בשבוע הזה תמצאו את סחורתכם —. הוא דבר ויקם ויתן את הסחורה לידם וכמעט לא האמינו למראה עיניהם ויפחדו פן

סחורה אחרת היא והשר סבבם בכחש, ועל כן האיצו בו כי יגלה להם הסוד איך עלה בידו להוציא להם את סחירתם. ואם כי מאן השר בתחלה לעשות זאת מיראה פן יבוא בכפם, אך הכסף ענה את הכל ואחרי אשר שקלו על כפו שלשת אלפים שקל גלה להם הנצורות, כי את הסחורה הסתירו בבית המשפט ובידו המפתחות אחרי כי שר בית המשפט הוא, אך עליה היה חותם שר הפלך ועל כן הטה בשחד את אחד ממשרתיו כי יגנוב את חותמו ויביאהו לו, ואז היה בידו להיציא את הסחירה מהשקים ולשים בהם בלויי סחבות ולחתום אותם שנית בחותם שר הפלך, והמשרת השיב אחרי כן את החותם למקימו ואיש לא ידע. ועתה הלא תבינו – קרא שר בית המשפט בחתמו דבריו כמנצח – כי בבוא הנה חוקר וימצא את השקים חתומים בחותם השר ובהם בלויי סחבות, ולא הסחורה האסורה כאשר אמר, כי מרה תהיה אחריתו –

המה שמעו כן תמהו ויבטחו בו מן הוא והלאה וישלחו דברי ריבותם נגד שר הפלך לעיר המלוכה ויתאוננו כאשר יעץ להם שר בית המשפט כי על לא חמס בכפם הביא שר הפלך רבים מתושבי עדתם, אנשים נכבדים עד בית הבור ויתן ידו לסרי סוררים אשר כל חפצם אך בבצע חמסים, ויקבו בשמות את הצובע ואת הטבח ואת החיט ואת בן הראש ואת החמישי אשר לפי דבריהם גנב כלי כסף מבית התפלה, ולשמחת לבבם שלחו עד מהרה, רק כעבור שני ירחים וחצי, אחד מהשופטים מעיר המלוכה לחקיר ולדרוש ויבוא לעיר כשולה, אשר כבר היתה צהלה ושמחה, אף כי עוד לא הוציאו את האסורים, וכל אשר נעשה עד הנה היה סוד כמוס רק לראשי העדה, אשר לא גלו הדבר רק לנשיהם, ונשיהם הבינו כי טוב להסתיר הדבר ותספרנה בקול דממה דקה מאד את כל הגדולות אשר עשה זבדיה והשתדלן בעזרת הנשים. העיר כלה היתה צהלה ושמחה וכלם קוו בלב נאמן כי ביום הפורים ביום אשר שבר אל מושיעם את זרועות העול בימי מרדכי ואסתר, בן תנחת ידו גם היום בהצורר, בשר הפלך בימי זבדיה

והשתדלן, ועל כן רצו כלם בשמחה ביום הצום לבית הכנסת הגדול אף כי לא ידעו עוד למה נקראו שמה ולבם מלא תקות לשמוע מפלת הצירר. כחמשת אלפים איש נאספו שמה, אך בית הכנסת יכיל רק כאלף נפש על כן מלאו כל העזרות גם חצר בית התפלה מפה לפה, ותהי מהומה נוראה אשר לא ישער איש בנפשו בלתי אם ראה בעיניו עדת עיר כשולת בהתאספה לשמוע מפלת צוררים.

כל הנאספים עמדו וידברו ויריבו וישחקו ויאנחו איש איש כחפצו והנה שר גבה קומה לובש מלבוש אחד השרים הגדולים, ועל ידו עוד שני שרים הולכים בצעדי און אל בית התפלה ואחריהם זבדיה והשתדלן, ראש הקהל ומשנהו ויתר נדיבי העדה ועשיריה. כרגע היתה דומית מות בכל הבית והחצר, וכל הנאספים עמדו כנדהמים, פיהם פתחו ועיניהם כוננו אל השרים, ותמהון לבבם לא סר עד אשר נעלמו השרים מעיניהם, או אז שבה המהומה לקדמותה.

– היא אחי המלך – קרא האחד – ויבוא הנה לבטל את הגזרה וגם כל הגזרות –

– לא, כי הוא המשנה למלך –

– שקר! באזני שמעתי כי הוא דוד המלך –

– הוי פתאים! זה הוא רק שר הפלך החדש –

– אויל, חמור! שר גדול כזה יהיה לשר הפלך! –

– זבדיה ידבר אליו כדבר איש אל רעהו, אך זה הוא חכם מדינה! –

– והשתדלן? ההוא לא יחכם כזבדיה? –

– מלמד! השתדלן בפני זבדיה הוא כקוף בפני אדם –

– ואם תקניטני אומר לך כי השתדלן חכם שבעתים מזבדיה! –

– אתה לא תאמר כזאת! –

– אני אומר! –

– וראש הקהל הביט כחתרנגול בבני אדם –

– הוא אשה, ואם לעזרתו יחלנו אז תמנו כבר לגוע –

– ואת יעקב ח״ים לקח השטן, אצבע אלהים הוא! –
– אל תזכר בשמו, שם רשעים ירקב –
– כן יאבדו כל הרשעים –
– לוא בקולי שמעו זבדיה והשתדלן, כי אז בקשו מאת השר כי יבטל הגזרה הרעה אשר יצאה ללמוד שפת הארץ בבית הישיבה –
– המה חכמים ממך וידעו זאת גם בלעדך –
– ואני אדמה כי זאת לא גזרה היא –
– אפיקורס, מומר להכעים! זאת לא גזרה היא ומה היא גזרה? –
– הן גם זבדיה והשתדלן למדו שפת הארץ ובכל זאת המה יראים ושלמים, יתן ה׳ לי בנים כמהם –
– של בית רבי התירו להם גם לגדל בלורית, כי קרובים למלכות שאני –
– ומי יודע אם לא יהיה גם אחד מהבחורים קרוב למלכות? –
– עם הארץ! אך להביא טרפה ופסול לבית הישיבה! –
– מי יודע אם יזכרו לבקש גם כי יסירו גזרת הבגדים מעלינו –
– הה! הבגדים, הבגדים! המה הסירו צלם אלהים מעל פנינו –
– מי יתן ונזכה במהרה בימינו לראות את בנינו לובשים מלבוש כאבותינו –
– אבל דינא דמלכותא דינא –
– וממצרים נגאלו על שלא שנו את בגדיהם, ואיך נגאל אנחנו? עצת השטן היתה זאת למען נהיה בגולה עד עולם ושכינה עמנו –
– אבל הן רבנו מורה ההוראה לובש מלבוש כחקת הגוים, וגם מכנסים ארוכים ולא יסתירן במנעליו –
– הוא יודע את אשר יעשה –
– רבי זבדיה, רבי זבדיה! אל תשכח לבקש את

השר כי יתנו לנו לרעות את בקרינו ועזינו מעבר הנהר –
– השוטה יקרא לרבי זבדיה כמו הוא שומע לדבריו עתה בעת אשר השר לנגדו –
– ואם לא אויל הוא כי זכר את הבקר והעזים וישכח כי רעה גדולה מזאת נוכח פנינו, כי יחפצו לעשות דרך המלך בעיר –
– דרך המלך! הה! כלה ונחרצה על העיר –
– לדבר הזה אל יפול לבך כי הגזרה הזאת כבר נתבטלה–
– עוד דברים הרבה יש לנו לשאול –
– נחשבם לאחד אחד ונגישם לזבדיה –
– מה לנו ולזבדיה? עת רצון העת הזאת וה' יתן בלב השר כי ישמע גם בקשתנו –
– גם עם זבדיה ידבר רק יען כי נתן אלהים את חנו בעיניו ואנחנו גם אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב כמהו, נשמיעהו בקשותינו ויעשה כחפצנו –
– כי יבטל בית הספר מהעיר –
– יבטל מס הבשר והנרות –
– ישים איש יהודי לשר העיר –
– ירשה לנו לעשות את כל בני העיר לנעלמים –
כה חוה איש איש דעתו ועוד למאות דעות כאלה נשמעו, אך לדברי האיש אשר בקש כי יתנו לעשות את כל בני העיר לנעלמים פרץ שחוק גדול מפי כל השומעים, ופתאם יצא כרוז ויהס את כל העם אשר בבית התפלה ויחדלו מקרוא בקול גדול וידברו בקול דממה אשר היה כקול המון הדבורים, והכרוז יצא שנית ויקרא: הס! ואחריו הרים זבדיה קולו ויקרא: רבותי הנה נקראתם הנה להשבע בשבועת האלה, כי חמשת האנשים הזדונים הלא המה: הטבח והצובע והחיט ובן הראש וזבלון הגנב כלם בני בליעל המה, גנבים וחומסים ומפירים תורה, ורק מאשר כי לא חפצנו לתת להם כסף על כן נתנו ידם לשר הפלך אשר גם היא בקש שחד מידינו, התחפצו להשבע בשם אלהים כי כן הוא? –

– אנחנו נשבע –

– הנה הגשנו דברינו על שר הפלך כי ירדפנו בלי עון רק יען כי משך ידו את סוררים על כן ירב כעשו עמנו, התשבעו כי כן הוא ? –

– אנחנו נשבע – קראו כלם פה אחד, אף כי לא אחד בהם שמע ברור דברי זבדיה. ברגע ההוא הוציאו את ספרי התורה מההיכל וידליקו נרות שחורים והחזן קרא בקיל את פרשת האלה והשבועה הכתיבה עברית ומתרגמה לשפת הארץ, והשומעים את דברי האלה קראו: זה כפרתי, שקץ תשקצנו, ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, איש איש כאשר עלה על דל שפתו, והעומדים בחוץ קראו אחריהם: אמן אמן! מבלי דעת מה נעשה בבית ומה דִבֶּר זבדיה. אחרי תם השבועה אמר השר אל אחד מהשרים אשר אתו כי ישב ויכתוב את כל פרשת השבוע על גליון והקהל יכתבו ידיהם על המגלה, ויצאו השמשים לקבץ החותמים וכעבור שתי שעות היו כבר שני אלפים אשר חתמו ידיהם על המגלה, ואז הביאו יין שמפניה וכוסית וישתו השרים והשתדלן וזבדיה אשר התירו לעצמם לשתות יין נסך לפני ה׳ על הבמה ביום הצום להצלת נפשות ויטיבו לבם; וככלות השתיה שמו השרים וזבדיה והשתדלן וראשי העדה את פעמיהם ללכת לבית התפלה אשר לעם הארץ.

ראשי עדת בני ישראל בעיר כשולה המפארה ילכו לבית תפלת עם הארץ! ומה יעשו שמה? האם האמינו כי כבר באה עת הגאולה ותהפך אל כל העמים שפה ברורה לקרוא כלם יחד בשם אל אחד? האמנם היתה כזאת לפתע פתאם, אבל הן ידענו את בני העיר כי ימאסו בשפה ברורה, ולוא האמינו כי עת הגאולה באה למה פזרו כסף כאפר להשרים למען יעמדו לימינם, הן לעת קץ חזה להם החוזה: והיו מלכים אומניהם ושרותיהם מינקיתיהם וכלם יחד אפים ארץ ישתחוו להם ועפר רגליהם ילחכו – כה ישאל בלי ספק הקורא בתמהון. אמנם הדבר כן היה, אף כי ידעו נאמנה כי שנת

הגאולה עוד לא באה למרות רצון רבי בלשן בעל המליצה אשר עשה לפ"ק לשנה ההיא, שבו נאמר בפרוש כי בשנה ההיא יבא משיח, בכל זאת הלכו טובי העיר אחרי השרים אל בית תפלת עם הארץ.

בעיר כשולה שלום היה בין עם הארץ ובין היהודים היושבים בקרבה וקנאת הדת לא משלה בה מעודה. לא מאשר כי עם הארץ היושב בה השיב אל לבו כי כלם אחים חמה ועון הוא לאיש לרדוף את רעהו בעבור אמונתו; עם הארץ לא השיב דבר מה ללבו ועוד טרם ידע לחשוב מחשבות, כי אם יען כי מספר עם הארץ לא היה אף החלק העשירי ממספר בני ישראל ושר העיר היה תמיד אוהבם הנאמן, ועל כן חדלו גם המה מריב. ונערי בני ישראל הלכו קוממיות ברחוב עם הארץ ולא פחדו ולא רהו פן יסקלום באבן או יכום על הלחי, ועל לב בני ישראל לא יעלה החפץ להתגרות מלחמה באיש אשר לא עשה לו רעה אם לא אחד מאחיו הנהו, לכן לא נגעו לרעה גם המה בנערי עם הארץ עת אשר קרה לפעמים כי באו לרחובות היהודים, כל עוד אשר לא גנבו מאומה, או גם אם גנבו ולא נתפשו בכף. מלבד זאת הן לחם רוב עם הארץ מהיהודים נמצא; אלה היו חוטבי עצים ואלה שואבי מים, ונשיהם ובנותיהם היו שפחות בבתי יהודים, וגם מהם לקחו לעוזרים, עת אשר בא מחפש סחורה אסורה, להתנפל עליו ועל אנשי החיל אשר אתו להכותם ולהציל את הסחורה, וגם עתה כאשר מצא זבדיה חפץ במלאך רע להעביר את איש עברתו וקנאתו מהארץ, אך באחד מהם בחר למטה זעמו, ולכל איש ישראל הן דרוש „גוי השבת" אשר יכבה הנרות בלילה ויבעיר אש בתנור בימי החרף ושכר לפעולתו הלא רב: כוס יין דגן ופת לחם. גם לדברי מצוה השתמשו בהם, לשמור על נר תמיד ביום השבת ועל „נרות הנשמות" ביום הכפורים פן יפלו ויבעירו בערה, גם זמירות עצי אלה ואלון לסוכך על הסכה וערבי נחל להושענא רבה הביאו המה למכור, אשר על כן נחשבו רבם כעבדים בבתי היהודים,

וגם אלה אשר מתבואת שדותיהם מצאו מחיה גם להם היה שלום עם היהודים אחרי כי מהם לקחו את הכסף לקנות את הזרע ולהם מכרו התבואה, ולא בשקר התפארו כי העיר כשולה היא כירושלים עיר הקדש כי בה לא נראו אף עקבות הגלות. בה הלכו יחפי רגל ביום התשיעי באב ואיש לא לעג להם, בה חגגו וחוללו במחולות בכל רחובות ביום שמחת התורה והפורים, בה עשו ערוב למען יוכלו להוציא ולהביא הטלית והסדור ביום השבת בכל הרחובות וזר לא התערב ביניהם, בה שפטו משפט החוטאים, או קראו למספד על מת אדם גדול בראש חצות ואיש לא כהה בם. גם בית מקדש מעט היה להם הוא בית הכנסת הגדול הגבוה מכל בתי העיר ואשר לפי דבריהם ישוה לבנין הורדוס ביפיו. ומי זה לא יאמין כי הבית הזה לא נופל הוא מבנין הורדוס בשמעו מפי הזקנים אשר שמעו מאבותיהם קבלה מפי אבות אבותיהם כי הסיד אשר בו טחיהו לא במים ערבוה כי אם בחלב וביצים, וגזרה גדולה היתה בעיר עשר שנים תמימות לבל יאכלו ביצים, יען כי כל הביצים אשר מצאו נדבו לבנין הבית, וגגו היה מברזל מרקע ומשוח בששר אשר כזאת לא ראו בני העיר מעודם, והמחמירים אמרו כי הוא לא ברזל כי אם נחשת קלל, ולא בששר נמשח כי אם בזהב צפוהו ורק בעון הדור נתכרכמו פניו, והוא נשען על ארבעה עמודים גדולים צבועים בצבעים שונים על ידי הַצַּיָּר הנפלא אשר אין כמהו בכל הארץ גם לפניו לא היה ואחריו לא יהיה, והוא בן העיר אשר מעודו לא למד המלאכה הנפלאה הזאת, רק רוח אלהים בא בו כבלב בצלאל בן אורי בן חיר ויפליא לעשות את ציורי העמודים, עד כי כל רואיהם יכיר כרגע כי המה יתארו את בני ישראל בצאתם ממצרים, ואת פרעה וחילו הנטבעים בים סוף ודוד בהכותו את הפלשתי ועקדת יצחק, כל אלה יכיר הרואה כרגע כי גם לכתוב בכתב אשורי מצאה יד הצייר הנפלא הזה ויכתיב בידו תחת כל תמונה באותיות מחכימות מה היא. גם את שתים עשרה המזלות צייר על הכפה ממעל ועין כל רואה השתוממה לראות

את יפי העקרב וזאימה אשר סביבות שני הבתולה, את הסנפיר והקשקשת אשר לארי ואת הדגים אשר יחפזו זנבם כמו ארז, כל אלה עשה ברוח אלהים אשר התגלגל בו מבצלאל בן אורי בן חור, ומי יספוק עוד כי יד אלהים ולא כשרון אנוש עשתה כל אלה בהודע לו כי הציר הנפלא ההוא אחרי כלותו מלאכתו השתגע וימת לבל ישלח ידו במלאכת חול אחרי מלאכת הקדש. כל אלה ידעו כל בני העיר ובהם גבה לבם על כל אחיהם בני הגולה, ולולא היתה עיר הפלך בתבל ולולא היה בה שר צורר יהודים כי אז אולי שכחו כי בגולה הנם וידמו כי באמת המה בירושלים, אך הצורר הזה הזכירם כי בגולה הנמו וכי בארץ לא להם ישבו ובין עם זר אשר לו הכח והמשרה, ועל כן חשבו מחשבות בעת הרעה הזאת להתקרב אל העם הזר הזה למען יקים להושיעו מצוררי נפשו. הן גם בשבתם על אדמתם שכרו לפעמים שכירים כי יצאו ויבואו במלחמותיהם ולמה זה לא יעשו כן גם עתה בגולה? לכן עשו זאת גם המה ויתנו יד ובתוכה עשרה כסף לכל אחד מהעם הזר הזה והוא נאות כרגע ללחום מלחמתו. ויקרא גם עם הארץ עצרה לבית התפלה על פי פקודת הכהן אשר היה אוהב ישראל באמת כרב כהני הארץ ההיא אשר רבם דבר להם תמיד עם היהודים, ואף כי עם היהודיות, למען שבעו גם המה בשבועת האלה כי יושבי העיר הפים מכל עון והמלשינים אנשי בליעל בוגדים וגנבים המה ויבקשו מאת הממלכה כי ישלחום לארץ גזרה ומאתים איש באו על ההתום, עשרה מהם בכתב ידם ובעד היותר אשר לא למדו כתוב כתב הכהן, ועל כן הלכו שמה השרים וראשי עדת היהודים למען יקחו את מגלת החותמים וישלחו אותה ביד השר יחד את מגלתם לעיר המלכה. ובכן קמה עצת שר בית המשפט דבר לא נעדר; החוקר בקש את הסחורה בתוך השקים ולא מצא אותה ויצא דברו כי יוציאו את האסירים למרחב ולאסור החתיהם את חמשת המלשינים ולשלחם לארץ גזרה, רק המלשין האחד נמלט מידם הוא יעקב חיים אשר האכר הלך בפקודי

זבדיה לעזרתו וימנע רגליו מלכת אסור באזיקים לדרך רחוקה כזאת, ושר הפלך נקרא לעיר המלוכה להצטדק על כי שלח ידו בנקיים מפשע ושלום היה על ישראל בעיר כשולת וששון ושמחה לאין קץ.

ומרוב שמחתם שכחו גם את בקשתיהם הרבות אשר אמרו לבקש מאת השר ויהיו שמחים בחלקם, רק נפש אחת היתה בעיר אשר בכתה בלי הפוגה לילה ויום ולא מצאת תנחומים לנפשה גם בשלום העיר, וכמעט חרה לה על כי הצליח בידי ראשיה להסיר הרעה מעל פניהם. הנפש הזאת היא אסתר אשת יעקב חיים המלשין.

יט.

לִוְיָתָן בְּחַכָּה הָעֳלָה.

העיר כשולה – תעמוד עד בוא משיח צדקנו – היתה עיר אשר לא יחסר כל בה, לא רק רב גדול בתורה ואיש ישר ולובש מלבוש כחקת הממשלה מפני דינא דמלכותא, אשר רק בעיר הזאת נמצא רב כמהו, ולא רק הדינים המפארים והמגידים הנפלאים והחזנים המהוללים והישיבות הנעלות והסוחרים הגדולים והחברות הטובות והמלשינים הנודעים לשם, אף לא רק בית התפלה הגדול ועשרים וחמשה בתי מדרשיה, גם לא רק החוף אשר בו נמצאו אניות כחול הים ובית המרחץ אשר שלש פעמים היה למאכולת אש ובכל זאת יעמוד על תלו, לא רק אלה כללו יפיה, כי אם עוד תכשיטים רבים היו לה: „עלוי העיר" אשר בו התברכו כל הנשים; „בדחן העיר" אשר לכבוד היה כי הופיע בבית החתונה, אחרי כי זה היה לאות כי שמחת משפחה מפארה היתה; „משגע העיר" אשר רק אחריו רדפו הנערים ויעפרו בעפר; „כסיל העיר" אשר רק על דברי סכלותו התענגו הגבירים בבית התפלה ויתני לו מהלך גם בביתם ביום משתה ושמחה, ואשר על כן קנאו בו רבים אשר התאמרו בלבבם

כי גם להם לב כמהו, רק מזלי גדול ממזלם ועל כן נבחר מהם; „גוי השבת אשר להעיר" אשר גם הוא כאחד מ כ ל י ה ק ד ש נחשב; גם „שקץ העיר" אשר אך לו לבדו נתן הרשיון להתהולל והתלוצץ במלמדים ובטלנים מבלי אשר הוכה לחי, וגם אם הוכה לא שם לב למכתו ולמכ..ו ולא חדל מפשוק שפתים. את שם „השקץ" ידעו כל בני העיר למקטנם ועד גדולם. הוא היה נער כבן שש עשרה שנה בן לבעל בית המרחץ אשר עבד עבידתו באמונה עשרים שנה ויניח יתרו לבנו אחריו את אשר יעזבו רבים מגדולי הרבנים בעלי הפלפול ושאלות ותשובות: ע ל י ם ב ל י ם. אך לא עלי ניר הניח אחריו כבעלי הפלפול, כי אם עלי אגודת השבטים הרכים אשר בל באי בית המרחץ יעבירום על בשרם להרבות החם. אך היתום נוכח לדעת כי בני האדם ישכחו עד מהרה טיבה, ולא נמצא אף אחד מאלה, אשר מצאו עד הנה נחת בהנחלה הזאת, שיתן לו אף גרה אחת מחירה, ועל כן נתן בלב מתנה את נחלתו לצדקה להעיר ויבחר בעבודה אשר בה יעמלו רב בני העיר, הלא היא לבלתי עשות מאומה וימצא חית ידו כמהם, אך תחת אשר המה יבחרו שבת בבית המדרש ללמוד או ל א מ ר תהלים, מצא הו: נחת בשוטטו ברחובות קריה ויהי כמכתב עתי חי לכל העיר, כל אשר נעשה ואשר נשמע בעיר וסביבותיה הפיץ הוא בכל רחובות וכל יודעיו שמחו לקראתו. ומה גם עתה אחרי אשר עבר כמעט כירח ימים מעת השבועה וחדשות לא נעשו עוד בעיר ונפש כל יושביה צמאת מאד לחדשות. ביום הזה היה פי השקץ וידיו ורגליו מלאות עבידה.

— לויתן העלה בחכה — קרא בקול בפרצו אל בית המדרש הישן — לויתן גדול עד מאד —

— לויתן? איפו? איך? מה? — קראו כל היושבים בתמהון.

— אל חוף הנהר לכו ותראו —

— לויתן, לויתן גדול ונורא מאד, אל חוף הנהר,

מהרו רוצו לכו – כה ק־א בכל בית ולכל איש אשר פגע בו ולא עמד אף רגע כי ממהר הוא לדרכו.

– אתם תעמדו פה במנוחה ולא תדעו את אשר נעשה בעיר – קרא בקול גדול בפרצו אל בית אשר שם עמדו כשלשים נשים סביב שני שלחנות גדולים, אלה לשו בצק ואלה רקעו את הבצק על פחי ברזל במקלת לבנים אשר בידיהן ותעשינה אותו כרקועי פחים, בית אופה מצות הוא.

– מה נעשה? מה נעשה? קראו כלן פה אחד.

– לויתן גדול ונורא מאד כגודל בית התפלה הגדול משו הדיגים מן הנהר והנהו מוטל על החוף –

– לויתן! אויה לויתן! משיח בא! – קראו הנשים והמקלות נפלו מידיהן. לקול הקריאה נפתחה הדלת, ואיש אשר עמד בח־ר השני לפני תנור גדול אשר הפיץ חם נורא נתן בקול עז: מה היתה פה? – האיש היה גבה קומה ודל בשר כבן חמשים, זקנו קטן מאד ולולא נשארה לו עינו השמאלית כי אז בלי ספק נקרא בשם עִוֵר, מצחו מלא קמטים ומה גם מצדי הימני אשר שם נשקו הלחי והמצח איש את רעהו, פניו היו מאדמים כהלביבות העולות על שלחן גבאי החברה הקדושה או כפני גודל גדילים בארבע קצות, אשר בעוניתינו הרבים לא נזכה עוד לראותו עין בעין ורק למשמע אזן דאבה נפשנו, והמה היו כעדים נאמנים כי עוד בחיים חלקו, כי לולא זאת מי יודע אם לא כמת נחשב במלבושיו אשר היו לבנים מכף רגלו עד קדקדו, הוא היה אופה המצות. בקראו בקול הניע במטה הארוך אשר בידו ואשר בו יביא את המצות אל התנור ויך מבלי משים באף אחד הנערים העוטרים את השלחן, אשר עליו נמתחו שני רקיקי בצק, ומיד הנער נפלה המכונה אשר בה ידקור את הרקיקים לבל ינפחו ויחמצו. המכונה הזאת נודעת לכל אלה אשר זכו לראות את המצות בהַצָּפוֹן. היא עלתה בלי ספק את אבותינו ממצרים או לכל הפחות נמסרה בקבלה איש מפי איש מפי משה מפי הגבורה כי לוא היתה חדשה מקרוב באה כי אז קם שאון בעם ביום

הילדה והמחמירים אשר ימאסו בכל דבר חדש קמו נגדה לאסור אותה והרבה שאלות ותשובות מחמירים ומקילים נמסרו לידינו עד היום להרבות כבוד ספרתנו אשר בה נתפאר בעמים, ואחרי אשר לא אחד מהפוסקים דבר אודותה, וגם רבינו מאור הגולה הגאון המפורסם, עמוד הימני פטיש החזק, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, סיני ועוקר הרים וכולי וכולי רבנו שלמה קלוגער המגיד הבראדי אשר עינו בכל צופיה לא זכר אותה, אות נאמן הוא כי היא אחת מהכלים הקדושים אשר הָרְאוּ למשה בסיני. – אולם אחרי אשר בעון הדור ילכו ויצערו זכרונות אבותינו מלב הדור החדש ובצדק נפחד ונירא פן תִּשָּׁכַח גם המכונה הזאת מקרב העם ה ש ו כ ח הזה, לכן עלינו החובה להציב לה ציון. היא נעשתה מאגורת נחשת אשר הכוה בפטיש וירקעוה, ובפצירה פים עשו לה שִׁנַּיִם דקות מסביב בְּתָוֶךְ נקבוה וישימוה בידי עץ אשר עשו לו שתי שִׁנַּיִם ומסמר עבר דרך שתי השנים ודרך נקב האגורה בעלת השנים עד כי התגלגלה כאופן על ידו, ובה עשה הנער נפלאות בהעבירו אותה ביד חרוצים על הרקיק ובמעוף עין מלאהו נקבים כמדקרות מחט. ואם אחרי כל אלה לא תבין אתה הקורא תמונת המכונה איעצך למהר ללכת שמה ולראותה עין בעין בעוד לא עבר המועד.

הנער אשר מידו נפלה המכונה לא היה שכיר היום אשר עבד עבודתו בשכר כי אם אחד מבני העשירים, אשר רבים מהם התגנבו לבתי אופה כאלה למען התענג על התענוג הנעלה הזה לנקוב את המצות, כי העת ההיא „בין הזמנים" היא, והמלמדים יפיצו אור תורתם רק עד חצות היום ואחרי הצהרים ילכו מבית לבית לבקש תלמידים להם להזמן הבא. כי רק לששה ירחים מפסח עד עצרת ומעצרת עד פסח ינתנו התלמידים על ידי המלמדים, ובעת ההיא, מראש חדש ניסן עד אחרי עבור ימי החג, ישוטטו המלמדים אל הבתים אשר שמה ימצאו הנערים למען מלא מספר התלמידים אשר יחסרו להם, אחרי כי השלימו חק למדם, או כי ניתנו

למלמדים אחרים, ובעת ההיא תהיה הרוחה להנערים חצי היום, ומה גם לאלה אשר אבותיהם מאסו בהמלמד ויבקשו להם מלמד אחר, כי אז לא יפחדו עוד מפנו ידו בדעתם כי עוד מעט יצאו למרחב, וגם המלמדים לא ירהיבו עז בנפשם לפקוד עליהם עון, כי יחפצו לעשות להם חנף אולי ידברו על לב אביהם להניחם תחת שבטו גם לזמן הבא, וגם הנער הזה אשר זכה כי עליו ינוח מטה האופים היה אחד מנערים כאלה, ולא ידע את כל כבוד האיפה ורב משלו וכי איש לא יערב לבו לקום נגדו, ועל כן הרים קול זעקה ולא חדל מקרוא בקול גדול מאד ולתת חתיתו כי אביו יבא וישלח ביד פשעו את האופה אל ארץ גזרה. אך לב האופה לא נפל כי לא שמע את קולו מפני השאון אשר קם בחדר הנשים לשמע הלויתן, וגם השאון הזה כמוץ עבר עד ארגיעה מפני מהומה חדשה ונוראה אשר נהיתה שם. האופה בהתבוננו הנה והנה לראות בשל מי קם השאון, התבונן וירא טפות דם אחדות, אשר נטפו מאף הנער המוכה ותפולנה על הבצק וכלים, שַׁמָּה אחזה אותו, כל עצמותיו רעדו כמו הקרח הנורא תקפהו, קרסוליו מעדו עד כי נע ונד כשכור. טפת דם על בצק המצה השמורה! נורא הדבר ומי יכילנו! הן כל אכל תתעב טפת דם בכל השנה, ואם אל הלחם או אל הנזיד תפול תזהמהו נפש היהודי אף אם ברעב תתמוגג, גם אם בביצה תמצא אז שקץ היא כנבלה, ואף כי אם על בצק המצה אשר תְּשֻׁמַּר מכל משמר לבל יגע בו דבר מה, ואם יגע בו כל אכל או משקה פגול היא ואף כי דם! ברגע הראשון היה כגבר עברו יין ולא ידע עשית עצות בנפשו, אך בשוב רוחו אליו ויזכור כי נכונו לו ימי חשך, כי מעמו ישלמו את הבצק וכלי העץ אשר ינתנו למאכלת אש ושכר עמלו בשבוע ההוא, אשר בו יחיה בימי המועד, יעלה בתהו, אז לא הרבה מחשבות וישלח ידו למחות פשעו אולי לא יראהו איש ולא יִוָּדַע עונו, ובין כה וכה עלה ריח מצה שרופה באף כל הנמצאים בבית ויגיע גם עד אף הנאמן, אשר יעמוד כמו במסמרות נטוע ולא יגרע עיניו מֵהַלָּשׁ את הבצק באגן הנחשת

סבורת חמור

לבל יאריך בלושו ויחמץ בידו ומהנערות הרוקעות את הבצק
על פחי ברזל ויעשוהו לרקיקים דקים וימהר אל התנור וירא
כי כל רקיקי המצות היו למאכולת אש ויפן לבקש את האופה
וירא כי הוא שולח ידו להסיר את הדם ויך כף אל כף ויקרא
בקול גדול ואחריו קראו הנשים קול אחד : דם ! דם ! והנערות
הנכריות אשר גם הנה היו ברוקעות הבצק נבהלו נחפזו
ותתנה אף הנה בקולן ותחפוצנה לברוח, וכלן יחד עטרו את
האופה אשר היה כאיש אובד עצות, ומי יודע מה היתה
אחרית השאון הזה והריב הגדול אשר פרץ בין הנאמן והאיפה
בהתגולל המצות והמטות הלבנים, אשר בהם ירקעו אותן,
כדמן על הארץ, והבצק נח על משכבו ובחושו רגע מניחה
מתגרת יד הלש ההל להרים ראש ולהתנפח, מי יודע מה נפל
עוד בבית לולא קרא שנית השקץ אחרי אשר כבר סביב את
הרחוב וישב על עקביו : לויתן, לויתן ! אל חוף הנהר מהרו
פן תאחרו המועד ! – ובפעם הזאת היו שומעים לו וכל הנשים
התפרצו ותרוצנה ואף הנאמן והאיפה במלבושי המתים אשר
לבש, גם הנער המוכה באפו הזב דם עמהם – כלם יחד אל
חוף הנהר פניהם מועדות !

אך לא רק הנשים הלשות את הבצק והנאמן והאופה
והנער המכה חרדו ממקומם לקול הקריאה, כי אם כל אלה
אשר להם רגלים אי משענת, כל אלה אשר להם עינים או מנהל
בדרך, כל אשר לו זקן ופאות, או מטפחת על ראשו, כלם
יחד נאספו לראות את הלויתן ואיש את רעהו דחק דחף בכל
מאמצי כחו למען תחדור עינו עד הלויתן אשר הסתתר מעיני
ההמון הרב.

גם בעת אשר לויתן לא יעלה בחכה המון אנשים ונשים
על החוף ביום כזה, יום השלשה עשר לירח ניסן, כי יבאו
שמה לקנות דגים חיים להחג. שם תבאנה מאשת הרב והגביר
עד אשת השמש והמלמד והבטלן כלן יחד עומדות ומצפות
לגורלן; הדיגים יעמדו הכן, כמלאכים מחלקי אושר ויתנו
לכל אחת חלק אשר לא יישר בעיניה, כי חלק רעיתה טוב

הוא אלף פעמים מחלקה. הדג הזה קטן הוא והשני רזה, ולהשלישי בטן רחבה והרביעי נקבה וזה לא פרפר בחזקה ונוטה הוא למות ורעהו יפער פיו לנשוך וסכנה גדולה היא להחזיק בו, כי כן שמעה מרעותה כי דג אחד נשך בשניו את שפתתה ותמת. כן תריבנה בחזקה את הדיגים, והמה אף המה לשונם לחכם לא דבקה ויענו בקול, ולא רק את הדיגים כי אם גם אשה רעיתה לא תנקינה מריבות שפתותיהן:

– הנני מיוחסת כמיך ומדוע זה תדחיפיני? –

– חותני היה דין בעיר קטלניה –

– ואישי היה פרוש –

– ואבי שמש החברה הקדושה –

ואבי אבי ישב בארץ ישראל –

ובני לומד בישיבה והנהו עלוי –

– עוללי ילכו אל החדר ולא עת לי להכות – כן תקראנה כלן יחד ולא תתנה אשה רעותה לגשת. רק האנשים יעמדו במנוחה ולא ידחקו את כל הקרוב אליהם מיראה פן יגעו באשת איש. כי רק היראים והחרדים והמדקדקים במצוה ילכו בכבודם ובעצמם אל הנהר לקנות הדגים ל כ ב ו ד ה ח ג, ואם מהומה כזאת תמיד במקום ההוא ואף כי ביום אשר משו את הלויתן מהמים. קול השאון הלך הלוך וגדול מרגע לרגע וכלם קראו בחזקה כי חפצו לראות את הלויתן, אך שימע לא היה להם.

– המה יסתירוהו, כי הגבאים וראשי העדה יחפצו למלאית כרסם ממנו כימי החג ואותנו העניים לא יתנו אף לראותו – קרא איש קטן קומה דל בשר עד מאד, אשר לולא חנן אותו הטבע בזקן כי אז השבהו כל רואהו לנער. הדבר אך יצא מפיו וקללות ונאצות נשמעו מכל עברים להגבאים להראשים והמנהלים.

– העלוקות המוצצות דמנו יקחו כל העיר להם –

– את בני מכרו בכסף ובמחירו יאכלו לויתן, תצבה בטנם הרחבה –

– קטב ישדם כאשר ישדו כל לשד העיר –

– הגנבים הרוצחים אשר יכבידו עלינו המס יכריתו אכל מפינו – ועוד כאלה וכאלה דברי תהלות ותשבחות לראשיהם ומנהליהם הגידו בקהל ואף איש לא עזב את מקומו אף כי כבר עמדו כשתי שעות ומאום לא ראו. פתאם הופיעו זבדיה והראש והמשנה בתוך הקהל וכלם ראו כן תמהו כי לא פללו לראות אתם פה ויביטו איש בפני רעהו ואשה ברעותה כמו שאלו אם לא הקשיבו גם אזני הראשים את מוצא שפתותיהם,

השמש עמד על ספסל ויקרא בקול: במרמה סבב אתכם כלכם השקץ, לא היה לויתן פה אף לא יהיה, שובו לבתיכם. דַבֵּר שקץ!–קרא בהחזיקו באזני המבשר– דַבֵּר, הראית לויתן?–

– לא ראיתי ולא שמעתי – קרא השקץ, ואחרי כן הובילוהו שני שמשים לבית הסהר על אשר התל בתושבי העיר כשולה המפארה וכל הנאספים והנאספות שבו איש איש למקומו, הלשית את המצות ללוש והאופה לאפות והמלמדים לבקש תלמידים, אך בכל זאת היה היום ההוא יום פלאות, כי כל בני העיר השתוממו שנית לעת הערב לראות את השקץ מתהלך ברחובות העיר וידעו כי אך למראה עינים יסרוהו ואמת היתה בפיו נִוְכְּדוּ כי הראשים והמנהלים יחפצו למלאית כרסם לבדם מהלויתן וירגנו בסתר אהלם, אך בחוץ יראו להשמיע עוד קולם, ולא חדלו מהתלחש כל יום ערב הפסח, אך ביום המחרת שכחו את הלויתן מפני סוד אחר אשר נגלה בעיר. בשני ימי החג הראשונים ספר איש לרעהו בהתבוננו לכל עבר פן יש שומע, כי הרוג נמצא בשק בנהר והדיגים הוציאוהו וראשי העדה קנוהו בכסף מלא מידם ויקברוהו בלילה באין רואה ושומע, והמון אדם נהרו לבית הקברות לראות את הקבר החדש, אך שומרים הפקדו לבלי תת לאיש לבוא בו והדבר הזה העיר את התשקה ביתר שאת בלבב השואפים לחדשות ויספרו איש לרעהו נפלאות ונוראות אשר לא נשמעו כמהן מיום היסדה ארץ עד היום הזה, וינבאו עתידות נוראות להעיר ולהארץ ויושביה ולהתבל וצאצאיה, והיראים והחרדים לדבר ה' מהרו למלאות חובתם להסיר חרון אף ה' ויהרהרו תשובה בלבם.

כ.

סוד הַלִּוְיָתָן.

באה נבואת רבי געטציל שמריה, שפתי האיש הנעלה הזה הגידו מראש את האותיות אשר תקרינה ורוחו הטהור קרא את הצפון בחיק העתיד כמעל ספר פתוח; יעקב חיים הגנב אשר גנב את התופינים הקדושים ואשר סכסך ראשי החברה הקדושה איש ברעהו ואשר התחפש כמת ויאכל טרפות וילשין לאחרונה את בני העיר הוא נגזר בחטאתו, יד ה' היתה בו ותכחידו מקרב הארץ ושאריתו נקברה בקבורת חמור בשק כאשר הוציאוהו מן המים ובלילה הובל לקבורה על עגלה טהורה, היא העגלה הנועדה להוציא בה הרפש מהעיר ואשר על כן לא נעשה בה כל מלאכה מיום צאתה מבית חרש העצים זה כעשרים שנה, מלבד אשר הובילה שנים חוטאים להקבר בקבורת חמור, ועתה היתה למעברה ליעקב חיים להעבירהו מקרקע הנהר אל ירכתי בור אשר חפרו לו אחרי גדר הקברים, לא ספדו ולא בכו לו כי מי זה יספוד או יבכה לו?

כל בני העיר לא ידעו עוד בימי החג הראשונים מה רב גדל האיש אשר היה גבאי בחברה קדישה שש שנים כי לא רק איש ירא אלהיו כי אם גם חוזה מחזי שדי היה, המה לא ידעו זאת כי עוד טרם ידעו מי היה הלויתן אשר העלה בחכה, אך ביום הראשון לחול המועד נודע הדבר בכל העיר, אף כי רק בסתר אהלם הגיש איש איש תודתו לאלהים על משפטו אשר עשה ברשעים כי עוד יראו לנפשם מהשמיע זאת בקהל כי שר הפלך עוד לא שולח אל ארץ גזרה, והשמועה הגיעה כי הוא שב מעיר המלוכה וישב על כנו, אך תחת זאת היתה התודה מקרב לב נאמן, כי במקור ישועה היה המשפט הזה בעיניהם וכפתח תקוה טובה אשר מעתה יפחדו הרשעים להרים ראש ולא יוסיפו לשלוח חצי לשונם בעם הזה,

אשר הנוגע בו כנוגע בבבת עיני אלהי המשפט. אולם בכל זאת לא גדלה השמחה כאשר ישישו תמיד בהושעם מצרה ומצוקה, כתוגה הרישית נראתה על פני המספרים בספרם תהלות ה' וכאנחה התגנבה לפעמים מלבם, אשר מהרו להסתירה מאין שומע. ומה זאת? האם נדו לאמלל אשר תעה בדרכים עקלקלות? או על תורתו אשר חללה על ידי מעשיו? או דאבה נפשם על כי עיני רבי געטציל הנביא לא ראו את הקץ אשר רוחו ראהו בטרם בא, אולי צר להם על כי עיני הפושע לא ראו בהקברו בקבורת חמור ולא ידע את הענש הגדול אשר נשא? או התגנב חלילה ספק בלבם פן לא יד ה' כי אם יד שונא היתה בו? מי יודע, או אולי לא ידעו גם המה בנפשם מדוע היתה כזאת, אך כי לא ששו בכל לב זאת העידו בהם פניהם בדברם על אודותיו בקול דממה.

אמנם מי גבר יחיה ולא תמצא לו נפש שמחה בשמחתו ונדה לשברו? גם הנדחים מנער אשר מיום צאתם מרחם נועדו אך להיות למטרה לחצי הפגעים, גם אלה כבדי העון אשר ביון חלאת הפשעים יטבעו עד כי היו לגעל נפש לכל יודעיהם. גם אלה אשר חברת האדם כבלהות צלמות בעיניהם ותורי עפר ביערות שוממים כחיי נשמות להם, אשר לקול סופה וסערה, לברק ורעם ולכל משחית ומחבל ומרגיז ארץ יאמרו האח! גם המה, האם לא ימצאו אנשים כערכם אשר בצרתם להם צר? גם זה הנדח מאת פני אלהים ואנשים, לא נדח היה מכל אדם, עוד נפש חיה בתבל, אשר לא תשעה לחקי דתה ותבכה להולך אף כי בקבורת חמור נקבר, אסתר היא אשר ביום נדח אשה דבקה אחריו וביום מותו לא מתה אהבתה, היא מלאך השלום אשר בקשה לסוכך עליו בכנפיה אך יד השטן גבר ממנה וימשכהו אחריו.

שמח ולבש גאות כמדך שטן צורר האדם, כי גדול כחך ופעלך רב על ארץ רבה, אתה תושיב אהוביך לכסא ויגבהו, תתן משפטיך לגוי ואדם ועל פיהם יחיו וגם שם אלהים יתנו לך עת בשמך יקראו ובמצותיך יעשו. ומי יקשה עוד אליך

וישלם ? לא רק ידי מלאכי השלום אסורות ולא תעשינה תושיה בצאתם לערוך אתך קרב, כי אם גם המה ילכו כפעם בפעם שבי וימשכו את מרכבתך בקול המון חוגג להרבות תפארתך וממשלתך על תבל ומלואה. גם מלאך השלום הזה החל לסגת אחור מדרכו, גם אסתר החלה למאס בשלום ולקצות בכל יושבי העיר; אבי אמה לא היה בעיניה כחוזה מחזה שדי כי אם כראשית אסון ואבן נגף; בני עמה אשר זה לא כביר אמרה „בני ישראל לא ישפכו דם" החלו להיות כמרצחים בעיניה מיום אשר עזבה אישה ולא שב עוד. ומיום ליום גבר החפץ בלבה לנקום נקמת דמו, אך היא טרם תדע מה היתה לו, ולעתים דברה על לבה כי אך מחזה שוא יחזה לה רוחה ואיש ישוב עוד אליה, אך עתה בא הקץ להמלחמה האיומה אשר ערכו בלבה הספק ותאות הנקמה, עתה נידע גם לה הסוד, כי משו את אישה מן המים ויקברוהו בלילה, עתה בערה המשטמה בלבה כאש יוקדת במדורת התפתה, אך עוד לא פרצה חוק, כאש לא נפח באוצר סגור על מסגר היתה עד כה ועתה בא אשר לו המפתח ויפתח את הדלתות הסגורות ותצא האש ויפרץ הלהב לאכול על ימין ועל שמאל – זבדיה שלח לה מלאך בסתר להגד לה כי הוא חפץ להושיעה ולדבר עמה – – –

בלילה ההוא בעת אשר יצא יעקב חיים מביתו מבלי הבט אחריו נפלה אסתר מהכסא אשר ישבה עליו כי עיפה נפשה מרוב מצוקות לבבה ותתעלף, ומי יודע אם פקחה עוד עיניה לראות אור אחרי כי איש לא היה בבית אשר יחיש לישועתה לולא נפל היונק מידה ויתן קול גדול. ומי ישער כח אהבת אם לקול הילד הקיצה כרגע ותתעורר ותחלף כח ותקרא בכל עוז רוחה: לא! לא אמות, למענך אחיה! – ומבלי הרבות מחשבות עטפה את הילד בסדינים ובמעטפות ותעמסהו במטפחת גדולה על שכמה, כאשר ראתה נשי האכרים עושות בצאתן לעבודתן בשדה ועולליהן עמהן, ותפרוץ לרוץ אחרי אישה להשיבו הביתה. כה רצה בכל מאמצי כחה זמן כביר מבלי

קבורת חמור

חשב אנה פניה מועדות עד אשר החלו קרסוליה להמעד אז שאלה את נפשה: אך אנה אלך? – אחרי אשר הרבתה לחשוב את דרך אישה גמרה אמר כי רק בבית המשתה אשר שמה ימצאו בעלי העגלת ההולכות לעיר הפלך מדי יום ביומו תמצארו, כי אנה ישים פניו אם לא לעיר הפלך. עיפה ירעדה מקרח באה שמה אחרי אשר הלכה כשתי שעות ברגל בדרך אשר ערמות שלג כסיהו עד ברכים, וכרגע סביה כל העגלונים ויסחבוה איש איש אחריו כי תלך עמו בעגלתו, ולא נתנוה להוציא הגה מפיה, עד אשר שב רוחה אליה כמעט ותשאל אם לא היה אישה בזה –

– לא ראיתיו, לא ראיתיו – ענו אחדים פה אחד וירפו ממנה. אחד העגלונים אשר היה חגר רגלו השמאלית ואשר על כן ידע לערוך את רב ערך הימנית ויעמוד רק עליה ובידו נשען על מטה גדול מאד, הוא עמד עד הנה מבלי התערב בדברי רעיו ויתבונן בעיניו אשר לא לבד כי גם שתיהן היו בראשו ותראינה למענו את כל אשר חפץ הוא לראות, כי אם עוד הֵרָאוּ לכל רואה כי ערמה בלב אדוניהן תנוח, וגם העגלון גבה הקומה אשר עמד למולו ואשר חשב תמיד כי גם עין אחת דיה לאיש להראותו מקום סוסי האכרים למען יוכל להביאם בצל קורתו, גם הוא ראה בעינו האחת כי לב בעל שתי העינים חושב מחשבות ערמה, ואחרי אשר סוסי אכרים לא נראו במקום ההוא ועינו היתה לו לכלי אין חפץ בעת ההיא לכן כונן אותה על בעל המזמות ולא גרעה ממנו אף רגע, אך בעל שתי העינים לא שעה אליו כי אם אל אסתר ויאמר: הלא את אישך תבקשי? –

– כדבריך, אולי ראית אותו הגד נא לי, אני חשבתי כי הוא הלך לעיר הפלך, אך כאשר אחזה לא היה פה –

– למה תשיתי לבך לדברי אלה המכזבים? – קרא העגלון החגר ויעקם שפתיו ויניע ראשו כאיש אשר יקצוף מאד על רע לב האנשים – המפיהם תצילי דבר אמת? המה ימאנו להגיד לך דבר אמת למען הפרד בינך ובינו –. האמללה

האמללה אשר ידעה כי שם אישה לא לכבוד הוא בעיר, נאנחה גם היא על רע לב האנשים האלה, אשר יסבבו אותה בכחש, והיא לא עשתה להם רעה מעודה ותאמר בקול דממה: אבל אתה ראית אותו? —

— אני ראיתיו והוא היה פה וכבר נסע בעגלה למאפליתה האות כי הוא אמר כי שר הפלך ישלם —.

אסתר הביעה תידת לבה לו על כי השמיענה דבר אמת, ועוד הרבתה לתת לו תודה אחרי אשר נאות לקחת אותה בעגלתו מבלי כל מחיר, כי יחכה עד אשר ישלם שר הפלך לו את שכרו בעד כל העגלה אחרי אשר רק היא לבדה תשב בה לבל תלא בעמל הדרך. וחסדיו עוד לא תמו כי דאג לה פן ירע לה הקור גם פן תארך לה העת בשבתה לבדה כל הדרך לכן חש לעזרתה ויושב אתה עוד רק שבע נפשות להחם לה ולדבר על לבה כל הדרך, ומיראה פן תפיל תרדמה על כל השבע פעם אחת, לכן הכין עוד שלש אשר לקח אתו למקום מושבו למען יתרועעו אתה אם תמצא חפץ בהן, אך היא לא מצאה חפץ גם בהנפשות אשר אתה ותתנן לנוח במנוחה, ולא העירה גם את האשה הבריאה אשר ישבה על צדה וכאשר נפלה עליה תרדמה נדמתה לה בחזיון לילה ככר ותנח עליה ראשה, והאיש ארך הגרון אשר נחל מאביו שתי רגלים ארוכות מאד אף היא חזה בה זרות ברמיונו וישימנה להדום לרגליו והיא ישבה כל הלילה ולא הניעה יד או רגל, רק לרגעים חרדה למרות חפצה. ולא הקרה עשה זאת כי העוטרים עליה סכו בעדה, גם לא הפחד פן יבאו גנבים אל ביתה אשר לא סגרה דלתיו על מסגר, כי היא לא זכרה בעת ההיא לא את הבית ולא את הגנבים, גם לא אימת האכר וקרדומו אשר בקש לנוח בביתה הלילה נפל עליה, כי היא לא ידעה עוד זאת ובכל זאת חרדה לרגעים בעת אשר ישבה כמוכה בתרדמה ולא ידעה מה עמה, וגם הילד כמו ידע את נפש אמה לא הרבה להזכירנה כי אף הוא עמה בצרה, רק פעם אחת בקש אכל ואחרי כן שכב במנוחה

וירדם. העגלון קים את דברו ויביאנה לבדה בעגלה אל שר הפלך, אחרי אשר כבר ירדו יתר היושבים מהעגלה והיא ישבה עוד על מקומה ולא ראתה את אשר לפניה.

– הנה ארמון השר – אמר העגלון בשומו פניו אל תוך העגלה. היא לא ענתה דבר.

הנה באנו עד ארמון השר ועת היא לרדת מהעגלה – קרא שנית ובראותו כי אין מענה קפץ כרגע לראות מה היה לה וכל בדי עורו רחפו בעלות על לבו הרעיון פן מתה בדרך, רק זאת היתה נחמתו כי לא לבדה ישבה ועדים לו אשר יעידו, כי הוא לא עשה לה רעה. הוא נגש אליה ויעוררנה בחזקת היד.

– איפו הנני? – קראה כמתעוררת מתרדמה.

– בעיר הפלך לפני ארמון השר – ענה העגלון.

– איך באתי הנה? ומה לי פה? – שאלה כנדהמת.

– הלא שכור שכרתיני להובילך הנה, כי תבקשי את אישך –

צדקת צדקת – קראה ותשם ידה על מצחה כמו חפצה לזכור דבר מה – צדקת, שכחתי רגע כי ישנתי כל הלילה ולא ידעתי עד מה –

– הלא כה הבטחתיך כי לבדך תלכי בדרך – ענה העגלון ויסב פניו וישחק בראותו כי היא עודנה חיה ולא תדע עד מה ולא תכזיב מליו כאשר יאמר להשר כי הובילה לבדה.

– קח את הילד על ידך וארד מהעגלה –. העגלון עשה כדברה והיא ירדה, אך בגשתה אל המעלות ובראותה את הבית הגדול אשר בשם ארמין נקרא התחלחלה ולא ידעה מה לעשות, וכה עמדה זמן כביר על המדרגה ולא משה ממקומה.

– צלצלי בפעמון – אמר העגלון אשר ירא לגשת אל הדלת –. היא לא עשתה כעצתו ותעמוד.

– אבל עד מתי נעמוד פה? הן תדעי כי עתותי אין בידי לחכות עוד –

– לך לך אל אשר תחפוץ ואני אותר פה –

– ומי ישלם לי שכר העגלה ?. כמתעוררת מתרדמה פקחה פתאום את עיניה, וכמו זכרה ברגע אחד את כל אשר נעשה לה הרימה פעמיה ותגש אל הדלת ותמשוך בחבל הפעמון.

– מה לך פה ? נתן המשרת הלובש מלבוש אחד שרי הצבא הקטנים עליה בקולו בראותו אותה.

את אישי אבקש – ענתה.

– את אישך תבקשי ? פה ? ההכית בשגעון ? הטרם תדעי כי פה היא ארמון שר הפלך ? – ענה המשרת בקול גדול ויחפוץ לסגור הדלת בעדה, ובנשאו עיניו וירא את העגלון קרא בקול קצף: הוי נבל ! מדוע עמדת פה לפני הארמון, עוד מעט אצוה ויובילוך לבית הסהר, יהודי ארור ! הפה מקום עמדת העגלות ? –

אני הבאתי את האשה אל השר המרומם –

– מה להשר ולהאשה ? יהודי נמבזה, השר הזה לא יבקש נשים מידכם – וכאשר העביר בידו שנה מעל עיניו וירא את הילד בחיק האשה הרים קולו עוד יותר ויקרא: הכה לי יהודי ארור ! הלהתל בי תאמר ? ! אשה וילדה חבאת אל השר ! האין זאת – ובכלותו דבריו נגש אל העגלון ויחפוץ להחזיק בגרונו, אך הוא קפץ לאחור ויקרא: היא אשת יעקב חיים –

– אשת יעקב חיים ? מי הוא יעקב חיים ? אה ! יעקב חיים, כן יעקב חיים, היא אשת יעקב חיים ? האמת הדבר ? –

– כדבריו, הנני אשתו ואבוא לבקשהו, האם היה פה ? –

– לא, היא לא היה פה זה שני ירחים, ואת היא אשתו ? אשת יעקב חיים, האמת הדבר ? –

– לך אמור להשר כי אני מבקשת מלפניו כי יתנני לראות פניו –

– לא אוכל, לא אוכל, האמת הדבר כי את היא אשת יעקב חיים ? –

הלא אמרתי לך –

– לא אוכל –

– ומדוע ? –

– השר יישן וייקץ אחרי שתי שעות –

– ומה אעשה ? אמרה אסתר לנפשה .

– נשובה לבית המלון ואחרי שתי שעות נבוא הנה –.

היא חפצה לשוב אחור וברגע ההוא נפתח חלון יציע הראשון וקול קרא : מה הרעש הזה ? –

– אשת יעקב חיים – ענה המשרת ולא הוסיף כי פחד קול הקורא נפל עליו .

– אשת יעקב חיים ? האשה הזאת ? פתח כרגע הדלת והובילה לחדר הספרים –. המשרת מהר לעשות כדברו, ואחרי חצי שעה עמד השר לפניה.

השר היה איש כבן שלשים וחמש שנה, לא יפה תאר אך חכמתו האירה פניו, והיא שעמדה לו להרימהו למעלה גבהה כזאת. פניו העידו בו כי לבו לא רע כאשר ענו בו כל יושבי כשולה רק כי עז ואמץ בקרבו ורוחו עשוי לבלי חת. פני גברים כאלה לא ימצאו חן בעיני אנשים, ואם איש שפל ערך הוא האיש אשר לו פנים כאלה אז ישטמוהו ויבקשו לדרוך עליו ברגל גאוה, ואם איש רם המעלה הוא אז יפחדו וייראו ממנו, אך לא כן בעיני נשים, הִנה אשר לא תחתנה מאיש זרוע, אחרי כי הסכינו לחשוב את נפשן מעודן כחלשת נגד כל איש, בעיניהן ימצאו פנים כאלה חן במאד מאד הרבה יתר מיפי, ולולא השח סבל הפגעים את ראש אסתר וישפל את עיניה כי אז אולי הביטה גם היא בו כאשר התבונן הוא בה. אסתר דברה בשפה ברורה בשפת הארץ כי אישה למד אותה בשלשת השנים אשר חיו יחד קרוא וכתוב והיא עשתה חיל, ומה גם בששת הירחים האחרונים אשר דבר לא היה לה עוד עם איש ישראל רק את עם הארץ. היא ספרה לו כל צרות לבבה, ואת המלחמה האיומה אשר ערך רוחה ולבה עד הנה ותבקש בקול תחנונים מאתו כי יושיע לאישה לעזוב את הארץ לבל ישוב ויתעה מני דרך .

– אך איפו הוא ? הן לא שמעתי ממנו דבר זה יותר

משני ירחים — . עתה זכרה כי רק לבקשני באה הנה ותאמר כי העגלון אמר לה כי הוא ראה אותו בשבתו בעגלה ללכת הנה, ועל כן מהרה ללכת אחריו ולעצר בעדו לבל ישלח ידו שנית בדבר רע. השר השתומם לדבריה וישלח לקרוא להעגלון, אך הוא מהר להודות כי משגה היה אתו, כי את איש אחר ראה וידמה כי הוא יעקב חיים, ועתה נוכח כי משגה היה אתו. השר אף כי הבין לערמתו ויבט בו בשאט נפש בכל זאת שלם לו שכר העגלה. ואסתר בקשה לשוב הביתה, אך השר דבר אל לבה לשבת בביתו עד אשר ישלח אחד ממשרתיו לחקור ולדרוש היטיב איפו ימצא אישה וכאשר ימצאהו יביאהו גם אותו לעיר הפלך והוא יתן לו מקום למצוא חית ידו בכבוד. ובכן הצילה אותה אהבתה לאישה מידי האכר וקרדומו ותחכה שלשה ימים לקראת בוא אישה בבית המלון, כי אף אם הרבה השר לדבר על לבה לשבת בביתו ולהתרועע את אחותו, בתולה כבת חמשים שנה, בכל זאת בחרה בבית המלון אשר ליהודי, אף כי כמעט לא בא אכל אל פיה בכל העת ההיא, ולמותר אחשוב להגד עוד כי הדאגה והפחד לא נתנו גם השנה לנגוע בשמורות עיניה.

המשרת אשר שלח במצות השר לבקש את יעקב חיים שב ויאמר כי שוא היה כל עמלו, כי גם שר העיר שלח לבקשו בכל העיר וסביבותיה ועקבותיו נעלמו. אם אמנם גם השמועה הזאת דכאה רוחה מאד עד כי יבש מקור מהשבותיה ותהי כאובדת עצות, אך השמועה אשר באה לאזנה ביום השני דכאה אותה עד עפר. חמשת האנשים אשר התיעצו בלילה ההוא בעת אשר יצא יעקב חיים מביתו ולא שב, באו לעיר הפלך ויגישו עצומותיהם אל השר ובן ראש הקהל אמר לא בסתר כי על דעתו רצחו את יעקב חיים נפש. בתחלה אף כי היתה כנדהמה בכל זאת חפצה לשוב לעירה לבקש את אישה, אך השר לא נתנה לעשות כזאת, ואחרי אשר מאנה שמוע לעצתו עצרה בחזקת היד. ובכן נותרה בעיר הפלך על אפה ועל חמתה וגם חמשת המלשינים נותרו שמה עד אשר

ישלח עמהם השר גדוד אנשי חיל להתנפל פתאם על העיר ולבקש שנית סחורות אסירות ושטרות מזויפים אשר אמרו כי יודעים המה כל המקומות הנסתרים אשר בהם הסתירום, אך בטרם עוד גמרו אמר לבצע מזמתם באה הפקודה מאת שר המשפט הראשון בממלכה כי יבוא השר להצטדק על מעשיו, וכי ישימו את חמשת האנשים בבית הסהר, ואז שבה גם אסתר לעירה ותשכר לה חדר בבית אשה זקנה אלמנה לגור בו עם בנה ותשב שוממה כל היום ולא יצאה מפתח ביתה החוצה, לא הקשיבה לדברת אנשים, לא שמה לבה לכל הנעשה בעיר ותחיה את נפשה בכסף אשר נתן לה השר.

ימי הפסח קרבו לבוא ואסתר עודנה כמכה בתמהון ולא פקחה עין על כלי הבית לטהרם, לא זכרה לאפית את המצות כמו לא לה היו הימים האלה. האשה הזקנה אשר בביתה גָּרָה חמלה מאד עליה ותשם תמיד עין פקוחה עליה ותכן לה ארוחת הצהרים ותזכירה לאכול כאם רחמניה, ובבוא עתה ימי החג אשר יבלעו כסף רב ועמל ירחים רבים יֵאָכֵל בשמונת הימים ובראות הזקנה כי אסתר לא תכין מאומה חשבה למשפט כי אין כסף בידה, ועל כן הלכה מבלי שאול את פיה, אל מושב הקהל המחלקים מעות חטים ותבקש גם בעד אסתר מעות חטים, וכרגע נתנה לה שאלתה ביד נדיבה, אחרי אשר זבדיה אמר כי ראויה היא בת בת רבי געטציל שמריה כי יתמכו בימינה בכבוד. הזקנה שבה בשמחה ותספר לאסתר את אשר עשתה, ומה נבהלה בראותה כי ברגע אחד נהפכה לאחרת; כמעט לא האמינה למראה עיניה בראיתה כי הַיּוֹנָה הזאת, אשר לא דברה דבר ולא נשאה מרום עיניה, התנשאה פתאם ועיניה הפיצו זיקים כעיני לביאה, לחייה אדמו כדם ובקצף נורא אשר לא יתאר אחזה בהכסף ותשליכהו מבעד החלון בקראה בקול עברה נוראה: המן המרצחים האלה אקח עזרה? מן הזדים הארורים, הזאבים השותים דמי נקיים מהם — — מהם הה! — היא לא כלתה דבריה ותחזק בשתי ידיה בראשה ותפול מתעלפת על הערש. הזקנה נפעמה עד

מאד כי לא הבינה עד מה ותגזר אמר כי השתגעה או רוח דעה פגע בה, ותמהר ותקח את הכסף ותשיבהו ליד נותניו ותספר את כל הנוראות אשר נעשו בביתה כי אסתר תקרא בקול: מרצחים, זאבים, שותי דם – הה נירא מאד – קראה בספרה – עון אישה הוא! ובכל זאת היא טובת לב עד מאֹד, צר לי צר עליה – חתמה דבריה.

אולם אם כי התעוררה אסתר למראה הכסף וַתֵּרֶא כי עוד חיים בה, אך זאת היתה עד ארגיעה כי כשוב רוחה אליה ישבה שנית על הכסא ותבט לפניה בעינים חשבות על התנור כמו מצא חן בעיניה מאד ולא יכלה הסר עפעפיה ממנו אף רגע, אך כאשר שבה הזקנה ותאמר כי זבדיה יבוא לראות שלומה, אז שב רוחה אליה בפעם אחת, השם הזה הִשְׁכִּיחָה רגע את כל צרותיה ופגעיה גם את התנור ותתהלך בחדר לארכו ולרחבו, פניה אדמו מרגע לרגע ושפתיה נעו וכל רואה אותה חשב בלי ספק כי מחכה היא לקראת מאהבה בכליון עינים, אך הוא לא בא.

ביום ההוא יצא הקול ותהום העיר כי לויתן העלה בחכה, ויהי כאשר ראתה הזקנה כי אסתר לא תשב עוד שוממה ספרה לה דבר הלויתן והיא הקשיבה מאד, וכפעם בפעם הניעה ראשה ותעבור ידה על מצחה כמו בקשה להוציא ממנו המחשבה אשר חשב ראשה ולראות בעיניה אם נכונה היא, וכה היתה פתאם למקשיבה באזנים פקוחות עד אשר הגיע לאזנה סוד הלויתן..

כא.

בַּעֲוֹן אָבוֹת.

זבדיה ישב ראש בהאספה אשר נאספה ביום השלישי לחול המועד לחלק בשר ויין לענייי העיר על ימי החג האחרונים. המון אנשים ונשים וילדים מלאו את הבית מפה לפה ויצעקו וידחפו איש אחיו ואשה רעותה ויריבו על דבר יחש משפחתם

ויענו איש ברעהו סרה, כי בעיניו ראה בו ערות דבר כי בכיסו נמצאו שני שקלי כסף ובכל זאת ישלח ידו לקבל עזרה מאת העדה ורעהו הסיר האשמה מעל ראשו וישימה בראש רעהו כי עיניו ראו ולא זר כי אשתו קנתה מטפחת חדשה במחיר עשרים אגורות ועל רגלי בנו נראו מנעלים חדשים, אשר בלי ספק עלה מחירם עד חצי השקל, ובכל זאת לא ידע הכלם לבקש מעות חטים ובשר החג. אשמות נוראות כאלה ענו איש ברעהו קבל עם, אך היושבים באספה לא שמו אליהם לבם לשפוט משפטם כי בלי ספק חשבום כפסולים לעדות, גם לא צוו עליהם להשקיט הריב, אם יען כי נעים היה להם המחזה, או אולי מאשר כי כבר נסו לעשות זאת ולא הצליחו. וישבו במנוחה ויביאו במשפט ערך כל מבקש למען דעת ערך המתנה אשר יחלקו לו. אם אמנם מחזה מדאיב לב היה לראות את הדלים האלה אשר בכליון עינים יצפו לראות נתח בשר וכוס יין צמוקים, מעדנים אשר לזכרם יבלעו רקם, ואשר גם לוא לבשו מלבושי „יום טוב" גם אז לא כחתנים ביום חפתם התראו ואף כי עתה אשר בקשו בכל לב (ולא רב היה עמלם להשיג בקשתם זאת) ללבוש קרעים ומנעלים בלים ומטלאים לבל יחשדום חלילה כי בהם האשמה כי עוד לא בא הגואל, כי עתה יראו כלם וְיוּכָחוּ כי לא לבד כי הפרוטה כלתה מן הכים, כי אם גם הבגד כבר כלה מעל הכים אשר בו. — אמנם מחזה מדאיב לב הוא אף אחרי הנחמה הגדולה כי האנשים האלה יקרבו הקץ, ובכל זאת ישמח לב הרואה בראותו את אהבת החסד והצדקה הנטועה בלב אחיו בני עמו, אשר תעוררם לא לבד לעזור לדל בכספו כי אם גם בידיו, כי לא יחוס על עתו בצאתו לעשות חסד, ולא יחשוב זאת לנפשו לכלמה בתתו ידו אשר בה העזרה להדל, גם ישיש במעשהו ויחשבהו לו לכבוד. והדלים המבקשים העזרה לא יכרעו ברך, לא יתחננו לפני מושיעהם ושאתם לא תבעתם ולא תעתיק מפיהם מלים אחרי כי כאחים יחשבום אשר עליהם החיבה לעשות זאת.

גם זבדיה אשר הקורא לא יחשיב אותו לאיש רך הלבב, גם הוא שמח במעשה צדקתו, והוא היה תמיד, גם בטרם היה לאחד מראשי הקהל, מהמרבים להרים תרומה לצדקה, ובכל עת היה נכון לעזור למבקש עזרתו ואף כי עתה אחרי אשר רוב עניי העיר נשאו אליו עיניהם וגם לא בושי משברם, כי מיום אשר משל בעדה לא לבד כי הצילה מידי רודפיה כי אם הרבה להרים מכספו ועוד הרבה יותר קבץ נדבות נדיבי לב למען הושיע להאביונים הרבים אשר היו תמיד בעיר ואף כי בחרף ההוא אשר נשבתו כמעט כל מלאכה ומסחר וַיִּכָּרֵת אכל מפי ארבעת אלפים נפש, ולא לפלא יהיה עוד אם היה לברכה בעיר ואם התפללו בעדו כל אלה אשר על ידו נישעו. והדבר הזה היה לו למשיב נפש, כי אף כי גדול כבודו מאד בימים האחרונים והוא לבדו היה המושל בעיר ובכל אשר יפנה יצליח בכל זאת נפלו פניו מיום ליום ויהי עצוב רוח ורק עתה בחלקו הנדבות בידו אורו פניו לאט לאט וכמעט סרה רוח העצבת מעל פניו עד ארגיעה, אך פתאם הגיע קול לאזניו ויתחלחל ופניו נפלו עד מאד ברגע אחד. — קול אסתר שמע ויהי כאיש נדהם רגעים אחדים עד אשר אמץ שארית כחו להסתיר מבוכתו וגם עלתה בידו.

הצרות והפגעים אשר יסבונו בחיים לא ירבו הָרַע כהספק והפחד! הפגעים ילמדונו להלחם ולעמוד על נפשנו, הצרות תתנה בלבנו עז ותעצומות לשאת ולסבול גם חכמה להרחיקן מעלינו, אך הספק והפחד ידכאו רוחנו וירפו ידינו ויעשׂנו ככדור בידי המקרה וכמוץ משחק לסופה. המה יגרש כל רעיון ומחשבה מלבנו, ימסכו רוח עועים בקרבנו לבל נבקש להציל נפשנו אחרי כי לא נדע במה נכשל ומפני מי נזהר, ולא יתנו להתקוה לבוא לחדרי לבנו כי עוד טרם נדע הרעה ומתי תעביר.

הפגעים והצרות יחשיכו בעדנו כחשכת ערפלי עלטה, אשר כעבור סופה ואינם ושמש תקוה יזרח שנית, והפחד והספק המה כחשכת מערות וכפים, כאפל באר צרה אשר אטרה עלינו פיה ותשם צלמות על עפעפינו, חשכת תמיד אשר לא

תעבור בלתי אם יד עוזרת הוציאתנו למרחב או עד אשר תעטרנו חשכת נצח...

כל עוד אשר לא ידעה אסתר מה היה לאישה. כל עוד אשר הספק לא התקוה, לחש באזניה מי יודע איפו הוא? מי יודע אם לא עוד חיתו באור תראה, ורק מפניך נסתר כי היית עליו למשא, כל עוד אשר פחדה פן תבאנה עוד צרות חדשות להורידה עד עפר, היתה כנדהמת וכל רגש חיים סר ממנה מלבד הרגש האחד, רגש הפחד, וגם כחו החל ללכת הלוך ורפה בְּהֳדָעֲהּ חושיה; אך ברגע אשר נודע לה כי צרותיה תמו, כי הצרה האחרונה הגדולה אשר אין גדולה ממנה בעיניה גם היא בָּאַתָה, ברגע ההוא עזבוה הספק והפחד וגם מקור רגשותיה וחושיה החל להקר עשתנות, ולבה אשר לא הגה מחשבה זה זמן כביר שב לחשיב מחשבות ככל האדם, ואחרת היתה לפתע פתאם. יאמנם כן אחרת היתה, לא זאת היא אשר בקשה שלום בכל לבה ונפשה ותשם באלהים מבטחה, לא זאת אשר כבדה זכרון אבי אמה ותצדיקהו, לא זאת היא אשר אהבה בני עמה ועירה ותבחר בצרה ומחסור מתת לזרים כבודם ומהביא רעה על נפשם, לא זאת היא אשר אהבת אישה סמכתה לשאת ולסבול כל התלאות ולקות לימים טובים מאלה, לא זאת היא אשר שם נקם היה כמדקרות חרב באזניה ואך שלום וסליחה היו משוש רוחה; אחרת היתה! רעות נוראות המיטו עליה, בחשך וצרה הושיבוה, חרפה וקלון מרבה להכיל השביעוה, ועתה לקחו ממנה גם את אישה, אישה מחמל נפשה ותקות חייה אשר באחת מעיניו האיר לה החשכה ובנשיקות פיו גרש כל צרה ויגון ומפח נפש, את אישה זה גזלו ממנה והיא תחריש תתאפק! הגם עתה תצדיק את רודפיו! עוד תזכור כי דברה על לבו להניח את קנה הרובים מידו כי תקותה ואמונתה אמרו לה: במקום הזה לא ישפכו דם, ועתה שפכו דמו ויקברו גויתו כנבלת החמור, ועל זאת לא יהפכו דמי עורקיה למרורת פתנים ולבה לא יקרא בקול מר צורח: נקם? לא! לוא היתה

כזאת כי אז לא בת אנוש היתה, והיא אמנה בת אנוש היתה ועל כן המו גם מעיה: נקם! עתה היה אישה כצדיק תמים, כנרדף ממרצחים חרש ואבי אמה כראשית חטאת. כשטן המשחית ובני עירה כזאבי ערבית, וגם האלהים אשר היה משגבה ומבטחה בעת צרה היה עתה בעיניה כְּרֵעַ כאח לחבר המרצחים, על עצתם הופיע ויסתר פניו מצדיק נעזב. אם טוב היה לה עתה מאז? אם הועילה לה הדעת הזאת אשר הוציאה אותה למרחב מידי הספק והפחד? אם נח לבה עתה כאשר ראתה את נפשה בפעם אחת נעזבה מאישה וגם מאחיה ומאלהיה יותר מלפנים כאשר עוד לא היה לה שם עמה ואלהיה למחתה? זאת לא נוכל לדעת, אך גם היא לא בקשה חשבון כי אם נקם בקשה, והרגש הזה מלא כל חדרי לבה. כלביאה רצה בלילה הראשון אחרי השמועה בחדרה הנה והנה כמו תבקש את הצר להתנפל עליו, רגע אחזה בראשה ועד ארגיעה הניחה ידה על לבה אשר קפץ ויתר ממקומו כמו יבקש מפלט לו ממקום השאין וכעביר עוד רגע לטשה עינים מפיצות אש בעיני המשגע. שחוק ועברה, גדופים ותקות הנקמה עברו על שפתיה חליפות, ומרגע לרגע גדל הסער בקרבה, וַיִּרְעַד כל עצמותיה ויעוה כל יצוריה ויהפך הוד פניה למשחית ולבה לצור ברזל.

– דום, יהודי! יהודי תהיה? יהודי? אני אנפצך אל הסלע ויהודי לא תהיה, או עֲשֵׂה נקמות באויביך! – קראה ותרקע ברגלה בשמעה קול בנה אשר הקיץ לקול מצעדי רגליה ותתנפל עליו כלביאה, אך כרגע קפצה אחור כמו יד נעלמה הדפתה אחור ותסתר פניה בכפות ידיה ותשב שוממה. לא ארכה העת ותתנשא שנית ותקח מאכלת ותניחה על צוארה ותשא מרום עיניה, אך גם בפעם הזאת נתרה ממקומה כמו נגעה בה יד חזקה ותשלך את המאכלת ותתנפל על ברכיה לרגלי מטת הילד ותנשקהו בקראה מרגע לרגע בקול מר: בן אוני, בן איני! הילד שלח ידיו הקטנות ויחזק בצוארה בקראו בקול כצפור! אמי! – עתה נפתחו ארובות עיניה ותבך

מרה זמן כביר ותלחץ את הילד מרגע לרגע ללבה ברב כח כמו גוזלים עטרוה אשר יאמרו לגזול אותו מידה, עד כי נתן הילד קול בוכים אז חלצה שד ותניקהו וכרגע קמה כערר לבה לדממה.

זה כח לאהבת אם! כהמנוחה הפרושה על ככר כעבור סופה, והקולות יחדלו וארובות השמים יכלאו מהריק מטרות עז, כן פרשה מנוחה את כנפיה על פניה אחרי אשר הניחה את היונק במטה ותשב על הארץ לפניה ותנח את ראשה עליה. השנה אשר אחזה בשמורות עיניה סכרה ארבותיהן, ובבקר כאשר הקיצה קמה במנוחה כמו לא זכרה את אשר עבר עליה אמש ותשב על מקומה שקועה ביון מחשבותיה.

— קבורת חמור נקבר — שחה לנפשה בשבתה לפני מטת בנה, ידיה בחיקה וענן יגון על פניה ובהניעה ראשה — כדבר אבי אמי כן היה, עד עולם הפרידו בינינו, בשעה רעה פתח להשטן פיו. קבורת חמור נקבר ולא יְסֻפַּד לו, כן יצוו, טוב הדבר לא אעשה מספד, לא אשב על הארץ ולא אקרע את בגדי. אף לא אעשה אף אחד מכל אותות אבל ונהי, וכמו נכריה הייתי לו אתראה, כן תְּצַוֻּנִי לעשות על פי חקיכם ואני בקולכם אשמע, אני אשה רפת ידים, אשר עזרתה ואהבתה יחד ברגע אחד נגזרו, בדי שאול אתו ירדו, את הענף הנעים בעלות הכורת עליו. אויה לי! — קראה פתאם וזרם דמעותיה פרץ חק — הה! מדוע זה אתאבל אני עליך ולא אתה עלי? מי יתן ויכלתי לתת נפשי כפרך, אמנם גם אני לא אתאבל כי כן יצוני — הוסיפה לדבר בתוגה חרישית — אך יגוני מלבי הן תקצר ידם מהסירו, לכן בלבי אשאנו, אקברנו עמוק עמוק, עד אשר יכלה שארי ובשרי, עד אשר ימוץ לשד חיתי ודמי עורקי, עד כי יאכלני כאכול קש אש ואז יסור מעלי וינוח לי ויחד על עפר נשכב. לא לי הנקמה, אל גמולות הוא וישלם על יתר למרצחים — בדברה כזאת העבירה ידה על מצחה ותחרש רגע ואחרי כן שבה לדבר — כן אלהי משפט הוא ולא ינקה כל עושי רע, לא אשים

באלהים תפלה למען לא יפקוד עוני על בנו . . . אסיר כל רגש נקמה מלבי ולא אחשוב גם לא תעלה עוד על לבי למענך בן אוני – וככלותה את דבריה נתנה את הילד על יד הזקנה, אשר שמחה מאד בראותה כי היא הדבר במנוחה, ותבוא אל בית האספה. אך האביונים הרבים אשר עמדו ויחכו לא נתנו לה מעבר עד אשר בקשה מאת השמש כי יפנה לה דרך אל ראשי הקהל. והקול הזה הוא אשר הגיע עד אזני זבדיה ויתחלחל. השמש הביאה עד השלחן אשר סביבו ישבו המחלקים והיא עמדה רגעים אחדים כמו בקשה מלים או כמו התאמצה לעצור בעד זרם מליה לבל יפרץ חק. זבדיה התבונן בה ובפניה אשר עֻנוּ מאד, לחייה אשר אדמו כשושנים חורו, עיניה אשר הפיצו זיקות שמחה עדמו מבכי, שפתיה אשר היו פתוחות תמיד ומבעדן נשקפו חרוזי הפנינים אטומות כמו סֻגרו בחיתם צר, קומתה אשר דמתה לתמר שחה כמעט, אך אחרי כל אלה עוד יפה היתה, יפה מאד ולרוח החן ותחנונים השפוך על פניה היה עוד די כח ואולי עוד יותר מאז לקחת לב כל רואיה, אף כי היא לא ידעה זאת גם לא בקשה כי תהיה כזאת.

פני זבדיה והאנחה אשר פרצה מלבו למרות חפצו למראה פניה העידו בו כי לא שמר לה עברתו ונכון היה להיטיב לה שבעתים תחת כל הרעה אשר הביא על נפשה לוא אך בקשה להושיט ידה לו, אך היא לא התבוננה לכל אלה ותעמוד על מקומה.

– מה תבקשי ממנו? – שאל ראש העדה ולא הרהיב עז להביט בפניה.

– את נחלתי אבקש –

– את נחלתך? – השיב הראש כנבוך כי לא ידע מה לענות.

– את נחלתי, הן עתה במות אישי, לי הצדקה לבקש את נחלתי –, שפתי זבדיה צללו בשמעו את מענה פיה אך הבליג על סערת רוחו ויאמר: ומי הגיד לך כי אישך מת? –

מי הגיד לי ? כל באי שער העיר –

כל באי שער העיר לא ידעו את אשר ידברו, אך לא עת היא לדבר בדבר הזה עתה באזני הקהל הגדול הזה, בואי הנה אחרי הצהרים ונדבר אתך לטובתך –. יתר המחלקים אשר פניהם ענו בם כי כמשא כבד יכבד מהם לדבר אתה שמחו מאד בראותם כי זבדיה הוציאם ממבוכתם ויענו אחריו: טוב הדבר –

– וגם אתם תבואו הנה – אמר זבדיה אל הראשים.

– עשה כחכמתך וכאשר תעשה ייטב בעינינו – ענו כל היושבים באספת המחלקים אשר כבר הסכינו לאמר טוב לכל אשר יאמר זבדיה או יעשה, ומה גם בפעם הזאת אשר בקש בכל לב להסתיר מפני אסתר. כמנצח אורו פני זבדיה ויאמר: השמעת ? שובי הנה ודעי כי לא את חומסים תדברי, אנחנו לא נעשוק לנו נחלתך –. אסתר לא פנתה אליו ותאמר בשימה אל ראש הקהל פניה: רבותי ! הן כלכם תדעו כי אישי איננו עוד וחפץ רבי געטציל שמריה אבי אמי זכרו לברכה הלא נעשה כי נפרדתי מאישי לעולם, ומדוע זה תוסיפו מחץ על מכת לבבי ? אמרו מלה כי הנחלה לי היא והיום אמכרנה וביום הזה אעזוב העיר –. ראש הקהל שם פניו אל היושבים אתו ויחפוץ להשמיע דבר מה, אך זבדיה מהר ויקרא: הלא שמעת חפץ הקהל כי תשיבי הנה אחרי הצהרים, כי עוד לא נודע הדבר כי אישך מת –. המנוחה אשר שררה על פני אסתר סרה פתאם כמו ביד לָקָחָה, וכמו יד נעלמה אחזה בציצית ראשה ותנשאה למעלה, כן התנשאה ותעמוד הכן, עיניה כוננה על זבדיה, פניה אדמו ובקול אדיר קראה: כן הוא, אישי לא מת כי אם נרצח נפשו. – מהומה ומבוכה היתה פתאם בבית והראש דבר בכבדות כגבר עברו יין: מה זה תדברי ? –

– איך מלאך לבך לדבר כאלה באזנינו ? – קרא זבדיה – התדמה כי קצרה ידנו מיסר מוציאי דבה על בחשם ומעלם ? –

– ידעתי כי ידך לא תקצר – הרעימה בקול פחדים – אישי יספר באבדון גבורת ימינך. אתה הוא המרצח!! –

שַׁמָּה אחזה את כל השומעים ואיש לא פצה פיו ולא נע ממקומו כמו הוכו כלם יחד בתמהון. לבד מזבדיה אשר עד מהרה התעורר מתמהונו ויבט באסתר אשר עמדה כנציב שיש וזרועה נטויה לעמתו ויקרא בקול פחדים: היא – – היא משגעת! –

היא משגעת! – נתנו אחריו אחדים בקולם, אך היא לא שמעה עוד קולם כי נפלה מלוא קומתה ארצה כגויה בלי רוח חיים.

וביום השמיני לחג המצות עמדה אסתר כלולה בהדרה בבית התפלה הגדול אשר לבני אמונת הארץ ועל ידה שר הפלך אשר שמחתו האירה פניו ועל ידיה היונק אשר הביאתו לטבילה למען יחסה בצל האמונה החדשה. פניה מאירות, בלי ספק יען כי עתה בטח לבה כי בנה יחידה לא יקבר עוד בקבורת חמורים כאביו.

ויעקב חיים כאשר לא מצא מנוחה בחייו כן לא מצא אותה גם במותו, כי במצות השר הוציאו עצמותיו וימצאו את המכה בראשו, וראש הקהל ומשנהו היבאו בית הבור, ואחרי שלשה ירחים שולחו לארץ גזרה, גם זבדיה נלוה עמם אך רק עד בית האסירים ומשם שב הביתה אחרי אשר עדים נאמנים העידו בו כי בעת אשר נעלם הנרצח לא היה בעיר כשולה, ויד לא נגעה בו לרעה גם אחרי כן כאשר נתפש בכף האכר, אשר רצח את נפש יעקב חיים, ויודה עלי פשעו כי רק במלאכית זבדיה עשה זאת וראש הקהל ומשנהו לא ידעו אף שמץ דבר מכל אלה, גם דבר האכר לא עצר כח להורידו משאתו, ואף תוכחת השתדלן אשר נהפך לשונא לו ויוכיחהו על פניו במושב האספה, כי לא למען שלום העיר שכר את האכר לרצוח נפש יעקב חיים, כי אם למען מלא תאותו לזמה, כי לאסתר כלתה נפשו, אף התוכחת המגולה הזאת בקהל רב לא הפילה איר פניו, ויהי להפך כי היתה

להמוכיח למחתה ותורידהו מפקודתי וכאשר היה לפנים לכבוד ולגאון בעיר כן היה עתה נבזה וחדל אישים ופושע על פת לחם. וזבדיה נשא על כל שפתים וישב על כסא ראש הקהל וישפוט את עדתו בצדק וישר כאשר עשה עד הנה וירבה צדקות לכל מבקש עזרתו ושמו היה לברכה ולתהלה בכל הארץ, וכל אדירי הארץ וגאוניה בקשו לבניהם בנותיו ולבנותיהם בניו אשר בהם ברכו ה׳. וירם לבו מאד עד כי גם לוא דבר איש על לבו לתת את בתו לבן אסתר אשר היה אחרי כן לשר גדול ידעתי נאמנה כי ירק בפניו. כה גדל כבודו בכל ימי חייו ובמותו ספדו לו כל הקהל והספדנים פתחו: הוי חסיד הוי ענו, הצדיק אבד ואין איש שם לב, וכהנה רבות, ועל קברו תראינה עד היום באותיות מזהבות חקיקות במצבת שיש כל צדקותיו, כתובות על ידי דלפון בעל הלשון אשר עליו העידו כל בני עירו כי לולא נולד אחרי חתימת הפיט כי אז היה בלי כל ספק אחד הפיטנים הגדולים, ואשר לולא הרבה להתפלל ולצום ולענות אמן יהא שמיה רבא בכל כחו כי אז אולי כאפיקורס נחשב, כה השכיל בשפתו ומליצותיו. הוא ערך מלים להביע לדור אחרון צדקת זבדיה וישרו, ואלה המה דבריו:

פ״נ

הצדיק ועושה צדקות בכל עת פרנס הקהל וראש חברה קדישה מורנו ורבנו רבי זבדיה בן מורנו ורבנו רבי ירוחם זצלה״ה.

זְבָדַנִי אֱלֹהִים זֶבֶד טוֹב תֹּאמַר עִיר כְּשֶׁלָּה
בְּכָל כַּאֲמַצֵּי כֹחוֹ עָזַר לְעַם סְגֻלָּה
דָּ בַק בֵּאלֹהִים בְּכָל נַפְשׁוֹ כְּאֵם בְּעוּלָה
יִ שְׂרָאֵל נוֹשַׁע בּוֹ וַיּוֹדֶה לַה׳ בְּקוֹל הֲמוּלָּה
הוֹי תִּקְרָא עֲדָתוֹ, הוּא עֲזָבַנִי וַאֲנִי שַׁכֻּלָּה.

נפטר ליום ערב שבת קדש יום ששי לחדש ניסן בשנת את החסידים תתחסר לפ״ק.

קבורת חמור

על אחדות מהמלות האלה היו לפנים נקידות אשר נמחקו ברבות הימים, ואעיר את אזן חוקרי קדמוניות ומבקשי מצבות כי ישימו לבם לדבר הגדול הזה לברר את השנה אשר בה הוקמה, וכל בני ישראל יכירו מעבדם עד דור אחרון, כאשר בלי ספק יברכו גם שמי לעולם על כי חקותי בספר פרשת גדולת האהבה וכחה, אשר במצאה משכנות גם בלב איש, אשר לא שמע שמעה ולא ידע ערכה, למדה אף ידיו לפנות מכשול מדרכה ואף לשפך דם, ולא עוד יאמרו בגוים: עם אין לב העם הזה, כי זבדיה יציל את כל אחיו מהמשפט הקשה הזה. ומה גם על כי נתתי זכרון להלביבות הקדושות אשר להחברה הקדושה ואשר מהעת ההיא ועד היום הזה תנוחינה בשלום בתוך התנור עד אשר יבא זכרונן לפני ראשי החברה וכל זר לא יערב עוד לבו אף לגשת אליהן בזכרו את כל אשר נעשה להאחד אשר שלח ידו בקדש ומה הגיע לכל העיר בגללו.

קבורת חמור

Smolenskin, Perez.

DATE DUE			
	DOES	NOT	
	CIRCU	LATE	
GAYLORD M-2			PRINTED IN U.S.A.